

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918

Al treilea volum al almanahului cultural-literar ȚARA FAGILOR (1994) a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii, în îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, fiind tipărit la S.C. Tipomur S.A. din Târgu-Mureș.
Redactorul volumului: Mihail Art. MIRCEA
Coperta: Rodica Vescan

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

**III
1994**

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
1994**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor”
se face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”,
Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciurca

I.S.B.N. 973- 9168-07-08

Apărut 1994.

Copyright© Dumitru Covalciuc & Fundația Culturală
„Vasile Netea”.

Toate drepturile rezervate.

Sprijinul moral și material pentru digitizare asigurat de:
Dimitrie Poptămaș.

Digitizarea: Alexandru Tcaciuc, 2017.

Cuvânt înainte

Țara Fagilor, Bucovina, sau Moldova de Sus cum îi spunea Nicolae Iorga. Pământ al biruințelor, pământ al înfrângerilor. Prețuit de Bogdănești și Mușatini, ridicat la demnitate de Ștefan cel Mare și Sfânt. Parte de Țară cu oameni harnici, care și-au păstrat credința, limba, portul și obiceiurile românești în ciuda vicisitudinilor timpului. Plaiuri râvnite și răpite de Habsburgi. Loc de împlinire și de programare politică a revoluționarilor moldoveni. Aici și-au găsit refugiul în vremuri de restriște ardelenii George Barițiu, Timotei Cipariu, Aron Pumnul, mureșeanul Ioan Oros alias Rusu. Popas de studii și punte de legătură a căutărilor eminesciene. Locuri care au dat neamului adevărate dinastii de învățați, familii ale vrednicilor românești: Hurmuzachi, Sbiera, Onciul, Flondor, Pușcariu, Nandris, Holbam. Pământ împins de soarta crudă a unui act arbitrar și nemilos pe cea mai înaltă Golgotă a durerii și suferințelor. Oameni înstrăinați de vatra natală, despărțiți de moșiile lor, de părinți, frați și de cei de un neam cu ei...

Ora renașterii speranței a sosit! Fericită a fost ziua când ne-am întâlnit și îmbrățișat cu lacrimi de bucurie. Din ele au izvorât gândurile frumoase, mărturisirile, reconsiderarea și reapropierea noastră. Am apelat la cuvântul strămoșesc îmbrăcat în haina specifică a latinității. Din aceste trăiri a apărut almanahul cultural-literar Țara Fagilor, aflat acum la al treilea an de apariție. El întruchipează gândul lucid și efortul neobosit al alcătuitoarelor său, inimosul publicist și scriitor cernăuțean Dumitru Covalciuc. Această carte de suflet românesc dorește să fie o permanență peste timp a Societății culturale „Arboroasa”, sub a cărei egidă apare.

Se cuvine să aducem mulțumiri celor care, nu numai cu gândurile bune ci și cu efortul material, au sprijinit această nobilă inițiativă. Uniunea Vatra Românească, filiala Târgu-Mureș, a subvenționat primele două volume, cel de față fiind preluat de

Biblioteca Județeană Mureș. De asemenea, nu pot să trecă neobservate eforturile laborioase ale unor inimoși mureșeni, dezinteresați material, adepți ai acestei inițiative editoriale, - Mariana Ploșteanu, Mihail Art. Mircea, Rodica Puia, Rodica Vescan ș.a. - privind coordonarea, tehnoredactarea și ilustrarea volumelor, precum și aportul prețios al domnului Ion Mărunțelu, șeful serviciului bibliotecii din Ministerul Culturii de la București.

Încheiem cu gândul că și acest nou volum va fi primit cu emoție și va stârni interes în rândurile iubitorilor de cultură, dreptate, adevăr și speranță.

*Dimitrie POPTĂMAȘ director,
Biblioteca Județeană Mureș*

Cântare Bucovinei

Tudor ARGHEZI

Adu-ți aminte... basmul noi l-am trăit.

Un veac de om a trecut și nu am băgat de seamă.

Lucrurile scad și cresc, vremurile s-au mutat, aleargă umbra după umbră și suspinul după suspin. Noi am rămas neschimbați ca Dragomirna.

Doar cel ce caută-napoi se uimește mereu de aceeași mirare, că fuge iute timpul oamenilor care se iubesc.

Prinși de mâini, de-o viață mergem alături, și dragostea pare la început.

Cine mi-a spus că omului i se urăște?

Am fost singuratec și nemângâiat că nu știam din ce cuib să te iau. După ce te-am aflat, am străbătut zodiile nedespărțiți. Din munții tăi parc-am plecat aseară.

Codrii veneau cu noi, ne însoțeau apele culcate, țara ta întregă cu turmele-i de holde și ca niște cirezi cu creștetele la cer.

De jur-împrejur, cârjile cu steaguri, cu beteală și panglici ale pământului vostru jucau din foile lungi.

Logodna s-a petrecut la scăpătat. Când vreau să mai văd stelele de atunci, le găsesc păstrate-n ochii tăi. Curată și neturburată ține logodna, neîntrerupt. Tinerețea gândului e-n toate zilele nouă, și gingășia - mai proaspătă, pe cât întârziază.

Zilele noastre adună duminicile din zece mii de ani încă neștirbiți, pe care lumea de-abia le va trăi în timpul ce va să vie, și în toată dimineața și seara basmul începe iarăși.

Câteodată o lacrimă ascunsă cădea ca un mărgăritar pe împunsătura acului tău. Știam ce vis te întristează. Durerea ta era din acelea ce nu pot să fie vindecate cu leacuri și descântece obișnuite. Îi trebuiau oaste și săbii, ca suferințelor din veac ale Ziditorului de altare și hotare. Într-o sută de ani, din lacrimile tale ai cusut, ac lângă ac, stiharul întreg de mărgăritare, cu care trebuia să te înfățișezi la judecată.

Adu-ți aminte ce nu poate să fie uitat, fărâcă a Bucovinii, din care te-am furat și te-am dus departe. Pe subt stejari și brazi, te-am ascuns de ochiul ager al șoimilor puși să te păzească, și ți-am mințit cu cântece auzul, ca să n-ajungă până la sufletul tău mugetul buciurilor, care ne da de urmă, înfricoșat că poate te-a răpit întunericul din marginile pădurii.

Te-am purtat până la plute, și cu plutele cte vale. Căii ne-au scos în șesul marș, pe Siret. Și nu ne-am mai temut că ne dovedesc ciorile Stăpânirii și rânduiala împărătească înfrântă.

Adu-ți aminte... Acolo, dedesubtul sălciei despletite și arțarului ca un pom de fluturi, ne-am făcut unul altuia spovedania de odihnă, ascultând veșnicia tăcerii dintre râuri. Căii pășteau cu căpăstrul pe coamă, lângă urechile noastre.

Ne-am închipuit, în pădurile în care se strânge noaptea din lume, ale Moldovii; că eram cei doi singuri oameni dintâi. Mai simțeam încă pipăitul de zămislire îndrăzneță al Celui ce ne-a făcut în zorii zilei, și mă supăra plăcut, subt inimă, o coastă. El ne-a lăsat de capul nostru, să ne croim drum deosebit.

Adu-ți aminte. Pasărea care s-a coborât din creangă-n creangă, până deasupra capului nostru, era o vrăbie din streășină casei tale. Ți-a spus ceva și i-ai răspuns. Și s-a întors acasă.

Cutreierasem peste seminții și țărâmuri, ca soarele după lună, fără să-mi pot privi oglindirea înflăcărată în argintia ei oglindire. Am ajuns în piscurile voastre. Luna căutată mă aștepta într-un gorun. Că eram și soare și imn, și os și văpaie, în zilele acelea, și ca un copil andru muncit, născut din cremene și nevinovăție.

Am poposit în Bucovina ta, între marile cucoane în odăjdii arhieresti, ale ținutului vostru, cucoanele spicului de grâu și ale cârjilor de păpușoi. Auzindu-vă graiul, parcă scris cu slovă veche, l-am ascultat, ca niște șoapte săpate pe piatră. Netede ca luceafărul vă erau bărbăția și hotărârea.

V-am văzut înălbind inul, depanând cânepa, dporând movila fânului cu furca, adunându-vă turmele cu vorbe de cărturari, stăpânind taurii, strănepoți de zimbru, cu căutătura; femei întregi, fa tulpina subțire și cu sprânceana dreaptă, fecioare tefere, mume neșovăite. Voinicii, puternici și mari, ca lepedea crucilor înalte, munceau neîncovoiați, răbdând apăsarea și jugul care nu li s-a putut

niciodată ridica până la grumaz.

O sută de ani nu s-a clintit un fir de păr din locul lui, și s-au simțit mai străini străinii, în țara înstrăinată. Satele, bălciurile, horele, forfota voastră albă, de straie și bondițe domnești i-au învăluit și înecat. Râvnind la fete și soții, ei s-au ales cu junghiul împlântat din aruncătură, unde trebuiește, și au priceput că Bucovina e a voastră, și că nu vă temeți de nici o mânie.

Iar clopotele voastre vioaie i-au făcut să nu dea biruințele uitării.

Îți aduci aminte? Mi s-a prins sufletul de zulufii tăi, ca o ceață. Fata cu ochii vineți, sprintenă și căprioară, cu șoldurile drepte în catrință și suman, cu umerii lungi în ie, de flăcău fără mustață, cu glezna de cocor, mi-a ieșit nainte.

Ochii au întrebat-o: „Tu ești aceea, care mă așteptai, făgăduită din neștiut?”, și ochii au răspuns: „Eu sunt aceea”.

Mâna ta slabă, de Domniță, cu furca subsuoară, nu se lăsase să fie niciodată apucată, și ți-ai uitat-o dusă la buzele mele. Mirosul ți-era, ca și azi, de foi de nuc și de livadă, și am știut că erai tu.

Uitându-se în mine adânc, privirea ta mi-a spus că-mi ești logodnică pe viață, și, răspicat, și pe moarte. Strângerea mâinii a fost un jurământ. La voi jurământul e aspru și este ținut.

Și fusul nu contenise a se învârti. Numai încetinise...

Nu m-ai întrebat cine sunt, nici de unde viu. Ai știut în datina sufletului, ceea ce nu se cercetează și nu se învață. O proorocie îți spusese că o să vie, odată, un călător și că ai să pleci cu el din împărăția blestemată.

Îți aduci aminte. Curți să nu-ți aduci aminte? De vreo treizeci de ani vorbim, ca de o taină mare a noastră, numai de asta, în toate zilele, într-un chip. Nu surâzi tu, ca atunci, și acum, când treci de-a fuga, prin ogradă, pe lângă mine, depărtând cu mâinile în coarne, tapul de la lăstari?

Ți-aduci aminte... Într-o pășune de-acasă, de la tine. Din cusătura în care înțepai cu firul de mătase ruginie, și s-au mutat degetele de la sine și, dusă cu mintea la zarea rostogolită pe stânci, degetele tale mi-au căutat în păr, aproape adormite. Venea fără voie dezmiardarea maicii tale, cu care ațișeau. Am cunoscut atunci că te legaseși în mine și ți-am sărutat călcâiul din iarbă. Se trezea la

lumină, alături de el, bumbul galben, în cheotoarea lui de gulere albe, al unei flori de mușețel.

Și din codru, preoții vântului citeau pentru noi molitvele murmurate ale binecuvântării.

Mi-ai povestit, îți aduci aminte, sălbatecă, blajină și cinstită, războiul tău cu împărăția

Satul tău, despicat de granița griptorului împărătesc, despărțea surorile, frații și bunicii, unii de alții. De la Ileana la Domnica, la gospodăria de peste, drum, legea cutropitorului făcuse două țări. Neamul ți se străduia neputincios, sugrumat pe mijloc de veriga de fier, bătută de-a dreptul pe șale și ferecată cu lanțuri de ocară, în steiul graniței negre. Și chinutul tău sat de răzeși avea poruncă să nu se miște, să se întoarcă sau să se întindă. Nu era voie să i se audă lanțul.

Pomii tăi rodeau într-altă țară, și-n mijlocul bătăturii curmate sta omul cu pușcă al împărăției, ca să-i plătești coșul cu prune culese din livadă.

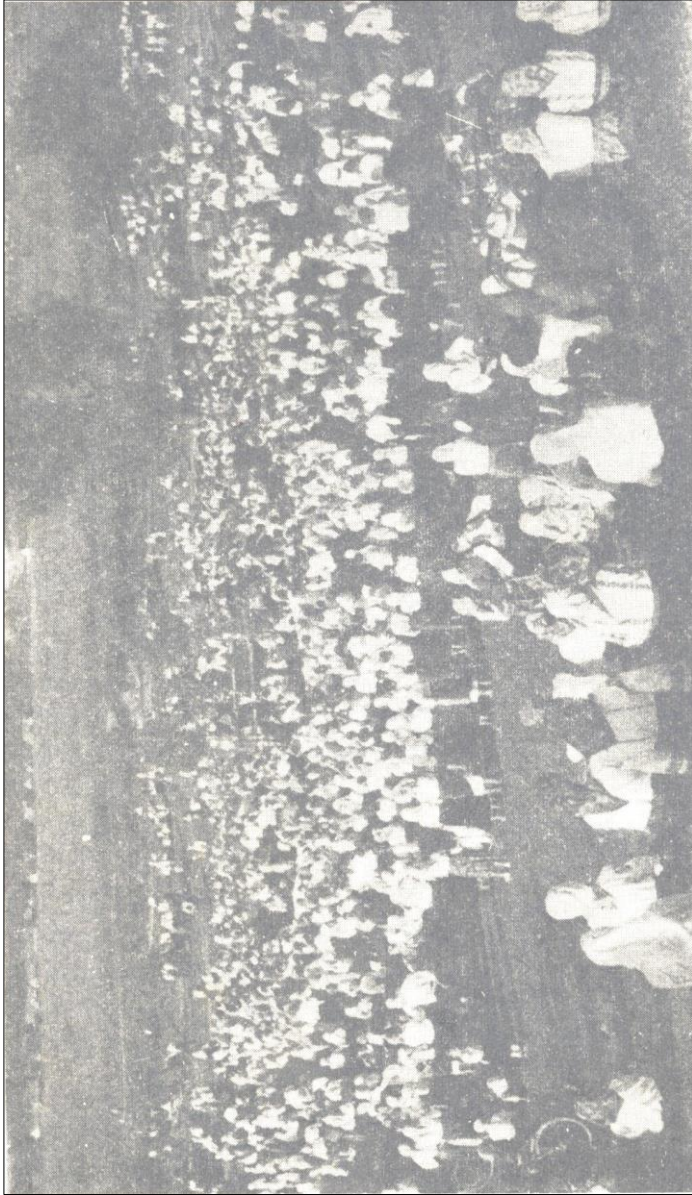
Aveai șase ani și erai de-o șchioapă. Treceai cântând peste pârâu, cu o ulcică de smântână. Doi oameni au stricat să stai și te-au pus între puști și te-au dus la vamă. Și era în ajunul învierii.

Ai stat închisă până ce dreptul împăratului a fost plătit, de o sută de ori prețul smântânii.

Maică-ta, văduvită de curând, a trebuit să facă repede bani, pe ce putea să prindă. A vândut patru oi și, fiindcă nu s-a ajuns, a vândut și bondița ta de Paști. Și pe când plătea ispravnicului cu pasărea de pradă a semnelui de la chipiu răscumpărarea copilei, sunau clopotele ducerii pe giulgiu a Mântuitorului în pământ.

Ți-aduci aminte... Te-ai sculat din iarbă, povestind, și, cu pumnul strâns, te-ai întors către vamă și ai jurat-o să se prăbușească.

Zimbrul vostru care păzește Putna, ascuns între mănăstiri, e fugărit de către doi, trei împărați ca să-l prindă viu și să-l înțepenească. Tu l-ai văzut. Cu coarnele lui de fier clătina granița pe dedesubt, să o răstoarne.

*Zi de hram într-un sat de pe Siret.
Foto: Gheorghe Hăficiuc*

Ți-aduci aminte... Fugisem din ținuturile lui și întemeiam amândoi, dincoace de munte, departe în matca de baștină a țării, căsnicie. Ți aduci aminte. Nerăbdător de vestea pe care ți-o aduceam din oștire, te-am strigat de afară, de subt zarzărul din fereastră: „Nevastă, vama s-a prăbușit!”.

Și-ți mai aduci aminte, după ce toate granițele de robie s-au prăvălit?

Ne-am dus în țara ta, cu daruri pentru surori și nepoate, și am intrat prin miazăzi. Nu mai era vamă. Dar și satul pierise, de șase ori secerat cu focul și fierul, din două părți.

Șoseaua Sucevii, arată cu plugul, se pierduse în semănături. Primăria și clădirile împăratului intraseră în țărână, ca o îngurășămintă. Intraseră în ea, ca să-i îngrașe cartofii, și împăratul, și împărăția, și pajura cu două pliscuri întoarse, unul în răsărit și altul în apus. Zarea întregă se mișcase din loc, și încheieturile nu i se mai cunoșteau.

Am umblat ca niște fugari aiuriți. Nu ne-a venit să ne spunem unul altuia adevărul și ne furișam în de noi. De unde era gospodăria Burzilor și Macaveilor voștri, pornea, către pădure, un cimitir care nu mai fusese. Am pășit printre morminte. Am căutat pe maică-ta Ileana, care cânta frumos, pe Axinia, pe Maranda. Am căutat pe Tecla, pe Minodora, pe Varvara. Ne gândeam fiecare, în sinea lui, să prindem șiragurile de mărgelă, aduse de noi măcar la gâtul crucilor de lemn.

Și nu era nici una la crucile șterse.

Ți-aduci aminte de unchiașul cu pletele albe? Odihnea la mărul pădureț, în umbra carului, cu un câine.

— Ia spune, tată, unde-i satul nostru? I-ai întrebat.

El a făcut un semn cu mâna, careva, undeva, încotro, în lumea cealaltă.

— Satul nostru nu mai este... Dar cine ești dumneata? te-a întrebat.

I-ai spus și nu te-a mai cunoscut. Nu-și mai aducea aminte, ți mai aduci aminte?

Ți-aduci aminte? Ai plâns și m-ai sărutat. Eu eram și satul tău, și neamul tău, și morții tăi...

Dar satul se înfiripa din nou, într-altă parte, din sămânța

satului pierit. La noi acasă, dincoace, acum; copiii tăi, caprele, oile, vitele, câinii...

Venise Bucovina pe Siret și Prut, și Mormântul din Putna, pe care călcase ciubota împărăției, a sălășluit în țara mare. Numai cătunul vostru n-a mai venit cu ele.

Am scoborât iarăș câmpiile, posomorâți.

Luminile cerului s-au cernit cu zăbranic de sânge.

Au fugit pasărilor, au gemut pădurile, râurile s-au uscat.

Și iar au plâns ochii tăi de acum treizeci de ani, și acum au plâns pe umerii copiilor noștri.

Costâna, 1938

(Din: Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. 7, București, Editura pentru literatură, 1965, p. 10–17).

FILE DE ISTORIE

Lupta de la Dumbrava Roșie

Nicolae IORGA

Ștefan va fi fost încunoștiințat din vreme de hotărârea lui Ioan Albert, care voia să dea înapoi Moldovei, Poloniei, creștinătății Chilia și Cetatea Albă. Pe când se îndreptau spre tabăra din Lemberg magnații Poloniei Apusene și ai celei Răsăritene, mazovienii, silezienii, cavalerii Ordinului Teutonic, călugării înarmați din Prusia, cu care se ciocniseră în alte timpuri moldovenii lui Alexandru cel Bun, domnul se coborî spre Dunăre, și-l găsim în curțile din Vaslui. Lângă locul celei mai vestite biruinți ce câștigase asupra dușmanilor ce erau să simtă din nou puterea brațului său - în zilele de 13 și 19 mart 1497.

Craiul zăbovi însă. În loc să înceapă fulgerător un război de primăvară, el se puse în mișcare abia în mai, după ce trimisese un sol la Poartă ca să înșele pe turci. La 19 al lunii, el își făcu intrarea în Lemberg, unde se făceau pregătiri mari pentru acest drum de cucerire, ce putea să crească iarăși bogăția orașenilor de aici, vechi negustori prin Moldova. Abia la 1 iunie se ridică de departe Hans von Tiefen, marele-maestru al teutonilor, cu șirurile grele ale cavalerilor săi purtători de cruce. Numai în cea de-a doua jumătate a lunii ostile se îndreptară spre Nistru.

Ștefan trimise înaintea oaspetelui său dorit pe vistierul cel nou Isac, un boier mai tânăr, care avea această dregătorie numai din anul 1491: acesta se întoarse cu o solie regală de lămuriri. Se spuse prin cei doi trimiși, Creslau Kuroswanski și Nicolae Podlodowski,

pe care Ștefan nu-i mai văzuse până atunci, că mântuitorii Moldovei se apropiiau. El mulțami craiului că s-a gândit la nevoile lui și-l sfătui să se grăbească a străbate prin valea Nistrului, din partea tătarilor sau din partea lui spre Dunărea-de-Jos; când polonii vor fi acolo, se va înfățișa și el în lagărul lor și vor lupta frățeste luptă creștinească. Cu acest răspuns plecă Isac, a doua oară, și vechiul credincios al domnului, logofătul Tăutul, care se întorsese abia de la Constantinopol, unde va fi fost pentru același scop ca și solul leșesc. Trimeșii regelui veneau plii de daruri, și oamenii domnești aduceau și ei daruri viitorului dezrobitor al cetăților de lâ Dunăre.

Cei din urmă ajunseră în tabără pe la sfârșitul lui iulie, când se vedeau acum râpele înalte ale Nistrului, la gura căruia, hăt în jos, ienicerii păzeau în Cetatea-Albă. Craiul se arată foarte binevoitor pentru cei doi boieri fruntași ai Moldovei, dintre care unul păstra pecetea și celălalt vistieria țării. Dar, întârziind răspunsul - într-o cale ca aceasta sunt doar atâtea griji! - el îi luă cu sine mai departe.

Nistrul trebuia trecut la Camenița, dacă era să se aleagă drumul prin Moldova, unde Ștefan făgăduise că va da hrană destulă prietenilor săi. Isac și Tăutul văzură cu mirare că oastea se oprește la satul Mihalcea, mult mai sus, și trece prin vadul de acolo, de unde se putea coborî drept la Sniatynul Pocuției, atingând pe această cale, scurtă și sigură, Prutul.

Dar Pocuția era tocmai vechea pricină de vrajbă între Polonia și Moldova, care se chema că se luptă acum umăr lângă umăr împotriva păgânilor. Din vederea locurilor de aici, cetăților ce-și schimbaseră stăpânul, satelor înfloritoare care secerau pentru alții grâiele de aur, nu puteau să răsără decât păreri de rău, porniri răzbunătoare, amintiri de mânie. Și, iarăși, dacă era un drum pe care Ștefan n-ar fi voit să-i treacă prietenul cu cele 50–80.000 de oameni, cu carele fără de număr, care se socoteau cu miile, cu tunurile zguduitoare ale căror guri largi făgăduiau sfărâmarea zidurilor vrășmașe, apoi acel drum era drumul Pocuției. Ce căuta prin Pocuția omul acesta pe care Ștefan îl cunoscuse în 1487 ca ușuratic și trufaș, gata să urmărească oricând ceea ce nu putea să ajungă? Era poate un dușman ale cărui asigurări, a cărui frăție războinică, a cărui iubire pentru creștinătatea ce suferă nu erau decât minciuni, vicleșuguri ticăloase, momeli de trădător care vrea

să răpească o țară, vrednica de cinste și recunoștință, fără a cheltui sânge și a înfrunta primejdii? Era tânărul leu leșesc numai o sălbatecă vulpe litvană, ca strămoșii săi păgâni? Dacă era așa, Moldova știa lațurile prin care se prind astfel de vietăți făcătoare de rău!

Răspunsul îl dădu măria-sa craiul, apărător și răzbunător al Crucii. Când ajunsese la Coțmani, de unde începea ținutul Sepenicului, alipit de mai multă vreme la Moldova, el puse în lanțuri pe soli și-i trimise înapoi la Lemberg. Aceasta însemna războiul.

Ștefan îi află rostul de la prietenul său din Ardeal, voievodul Bartolomei, sau Birtoc, ruda sa, precum și de la oameni cu priință din Polonia însăși, din Litvania, unde Alexandru era prea încurcat cu tătarii și se temea prea mult de muscal, ca să-și poată trimite la timp ostașii în tabăra regală. Taina era aceasta: Sigismund din Zips vedea pe un frate al său rege de două ori, în Boemia și în Ungaria, pe un al doilea, rege polon, pe un al treilea, cneaz litvan, pe un al patrulea, căpetenie a Bisericii din Polonia, și i se părea că lui i se face o nedreptate. Dacă ar fi fost el la Dunărea-de-Jos, ce strălucite slujbe n-ar fi putut aduce tuturor vecinilor săi și ce frumoasă n-ar fi fost această mare împărăție iagellonică, legată prin jurăminte, care s-ar fi întins fără nici o întrerupere de la hotarul Veneției până la granițele Moscovei, zid de fier înaintea turcilor, tătarilor, muscalilor, înaintea tuturor păgânilor și necredincioșilor? Deci, înainte, pentru întemeierea scaunului lui „Sișismund-voievod, prin mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei” - domn străin pentru scopuri străine!

Domnul cel adevărat și legiuit, domnul românesc al Moldovei, era în Suceava când îi sosi vestea. Deci nu era de ajuns că leșii aceștia-i smulsese un jurământ după altul, că-i plecase genunchii spre închinare în cortul de la Colomeia, că-l lăsase singur în mijlocul turcilor, că-l uitase, că se gâlceau cu dânsul pentru o țară a cărei răscumpărare din datorie n-o puteau plăti, că-l pârau pretutindeni ca prieten al păgânilor, că-i aruncau în sarcină orice jaf, orice pagubă făcută în țara lor, acum voiau să-i răstoarne scaunul domniei, să-i ia în stăpânire țara, să-i dezrădăcineze legea, să sfarme viitorul neamului său și să-i arunce bătrânețele pe

drumurile mari ale pribegiei? Se hotărî deci la o luptă fără cruțare, care să rămâie ca o pildă veșnică pentru oricine s-ar încumeta să atingă neatârnamea, să batjocorească mândria Moldovei, să caute stângerea neamului românesc.

La vadul Prutului, lângă Cernăuți, de unde plecase starostele, polonii primiră de la o strajă, trimeasă anume pentru aceasta o salutare de săgeți. Dar, când se trecu apa, nici un dușman nu stătea în față ca să taie drumul. Ștefan primi încă în Suceava, la 27 august, pe cei dintâi prinși căzuți în mâna străjerilor de la Prut; erau șase: trei plecară la Constantinopol, de unde se putea cere cu toată dreptatea un ajutor, acum când creștinii veneau cu astfel de gânduri în Moldova, căci mai presus de orice este și va fi totdeauna neamul. Ceialți trei se suiră în spânzurători, cărora de acum înainte, zi de zi, li aduseră hrană pândarii din codru, vânătorii oaspeților celor răi.

Apoi, în aceeași zi, lăsând grija Sucevei lui Luca Arbore, Ștefan călări în grabă spre Roman. Aici era mai aproape de munți, prin păsurile cărora aștepta șă-i vie secuii, de care nu se despărțise niciodată, și voievodul Birtoc însuși cu toate puterile lui. Aici își chemă în tabără țaranii. Aici fură poftiți să alerge turcii din cetățile dunărene, despre mântuirea cărora prin poloni fusese vorba până mai ieri.

Într-o duminică, la 24 septembrie, leșii ajunseră la Suceava. Ce drum frumos în răcoarea munților, în blândețea zâmbitoare a celor dintâi zile de toamnă, în marginea satelor albe, care se înroșeau de flăcări și a bisericilor sfinte, din care se dădeau jos icoanele și se prădau odoarele; sub dealurile încă verzi, pe potecile codrilor plini de susur, de zuzăt, de șoapte! Sigismund voievod venea cu noroc în țara roditoare, pașnică și proastă a Moldovei.

După două zile, când se orânduiri cele patru tabere și se așezară carele în jurul corturilor, tunurile începură să bată în cetate, tunuri cum nu se mai văzuse prin aceste părți, căci unul cerea patruzeci, iar altul cincizeci de cai ca să fie mișcate din loc. Câteva ghiulele de-ale acestora să lovească în porțile de stejar, și ele se vor deschide pentru intrarea mândră a noului stăpânitor de neam bun și de vestită viță! Dar zidurile se arătară mai tari decât cum se credea, și ele ținură bine la probă; valahii care săgetau din dosul lor sau trăgeau cu sinețele, ba chiar împroșcau și ei din tunuri, mai mici,

dar bine întrebuițate, erau oameni neînfrânți și foarte ageri, cu adevărat neadormiți, căci ei dregeau în ceasurile jertfite ale nopților pagubele pe care dușmanul le putea face ziua. În zădar deschideau poloniei poartă de intrare pentru Sigismund; moldovenii o zideau înapoi până în revărsatul zorilor, grămădind pietre, cărămizi și lemne.

Așa trecură două săptămâni, și în tabăra așa de bucuroasă la început, așa de îmbătătită de jafuri, foamea începu să-și arate chipul supt și sarbăd. În sus și în jos, dincoace și dincolo de Siret, țara era pustie; grânele secerate stăteau la loc bun, iar oamenii, afară de nevolnici, se aflau la Roman, între două ape, a Moldovei și a Siretului, în apropierea muntelui, în jurul lui vodă. Suceava nu se putea lua fără să se înfrunte zilele reci care se grăbeau; drumul înainte era închis și de primejdia moldovenilor, și de a turcilor, înapoi însă, cu toată rușinea, putea să se întoarcă cineva, bătut, fără să se lupte. Da, însă numai cu voia lui Ștefan.

Această voie o ceru Birtoc ardeleanul, care sosise cu câteva mii de oameni, ca să împiedice o luare a Moldovei de către poloni, pe care avea cine s-o oprească. Poate că el nici nu ceruse voia craiului său, care totuși se luptase și el odată cu acest frate fără astâmpăr, fără măsură și statornicie care era Ioan Albert. Dar voievodul Ardealului nu dorea să verse sânge creștinesc, căci între Ungaria și Polonia se făcuse în 1492 o legătură mai ales împotriva turcilor, ci sosise ca să împiedice și pe alții de a-l vărsa.

El se înțelese de-a dreptul cu regele polon: acesta trebuia să se ridice dinaintea Sucevei fără nici o întârziere și să se întoarcă înapoi pe unde venise. Cererea se primi cu bucurie, și se spune că Ștefan, căruia-i plăcea bațjocura care umilește pe cei prea încrezuți, ar fi dat dușmanului său sfatul cel bun de a merge tot pe drumul mare și de a nu se încurca prin pădurile, vestit de rele, ale Moldovei, unde i s-ar putea întâmpla ceva neplăcut din partea atâtor oameni fără căpătâi ce locuiesc mai bine decât acasă în desișul fagilor Bucovinei.

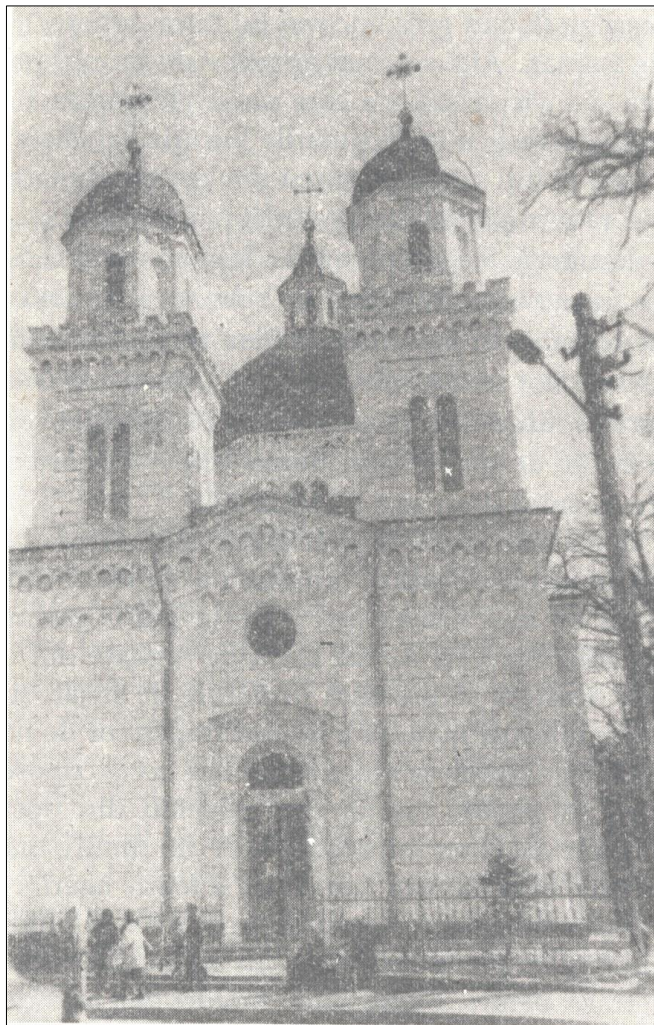
Ioan Albert nu fusese învățat îndestul prin isprava sa de până acum. Era zorit să ajungă în sfârșit în țara sa primitoare, unde sunt petreceri potrivite pentru un om de vârsta sa, unde e hrană și băutură din belșug și cântecele plutesc prin aerul greu de mireme

al odăilor de ospăț. Apucă de-a dreptul prin codri, ale căror poteci se suiau pe înălțimi, care se rupeau apoi în coaste prăpăstuite. Se înainta încet, cu atâta mulțime obosită și sigură de pace. Până în codrul Cozminului, dincoace de Cernăuți, lângă râpa Derehluului, se cheltui o săptămână în capăt.

Miercuri sara, oastea ajunse, cu craiul bolnav, zguduit de frigurile mustării de cuget și ale mândriei rănite, în marginea dumbrăvii pe care el venea s-o boteze cu sângele ostașilor săi: Dumbrava-Roșie. Copacii fremătau în noapte ca o amenințare și trunchiurile prin care trecuse limba fierăstraiei se clătinau ca, odată, la Crasna sau la Sepenic, în zile de mare nenorocire pe care le uitaseră bătrânii și nu le pomeniseră tinerii. Cărările erau înguste și gloata multă: până la căderea nopții se putură strecura numai călării din ținuturile Poloniei apusene, care fură lăsați a străbate cele două leghi de pădure și a-și face iarăși tabăra de cealaltă parte, la Cozmin, în vale. Regele, cu cei mai mulți dintre ai săi, petrecu noaptea -ultima noapte pentru multe mii de oameni și pentru atâția fruntași care aveau acasă curți domnești, supuși și bogății de tot felul - în tabăra cea veche.

A doua zi, când Moldova serba pe Sfântul Dumitru, trâmbițele dădură semnalul de plecare. Pe rând intrară în codrul cuprins de neguri și înfiorat de un vânt rece ca fiorii morții tunurile greoaie, carele, straja, craiul bolnav, dus într-un leagăn, călăreții Poloniei răsăritene, care știau mai bine ce sunt moldovenii, oastea cu plată și gloata.

Ioan Albert ajunsese acum la mijlocul drumului, când chiotul obișnuit al moldovenilor se înalță pe neprevestite, încremenind rândurile polone. Un vânt de primejdie zgudui codrul, și în urma regelui zidul de arbori căzu la pământ, tăind poteca. În zborul nebun al săgeților, țărâniea, curtenii, boierii, în frunte cu domnul însuși, se aruncară asupra drumeților din coadă. Ei nu încercară măcar să se lupte, ci se închiseră în lagăr, ca într-un staul, pe care-l împresură lupii. Măcelul se săvârși, aici, fără înverșunare, cu rânduiala unei pedepse ce se îndeplinește.

Biserica „Sfânta Paraschiva” din Cernăuți, clădirea căreia a fost începută în anul 1844 de preotul român Andrei Vasilovici și terminată, după moartea acestuia, pe spesele Fondului bisericesc ortodox român din Bucovina.

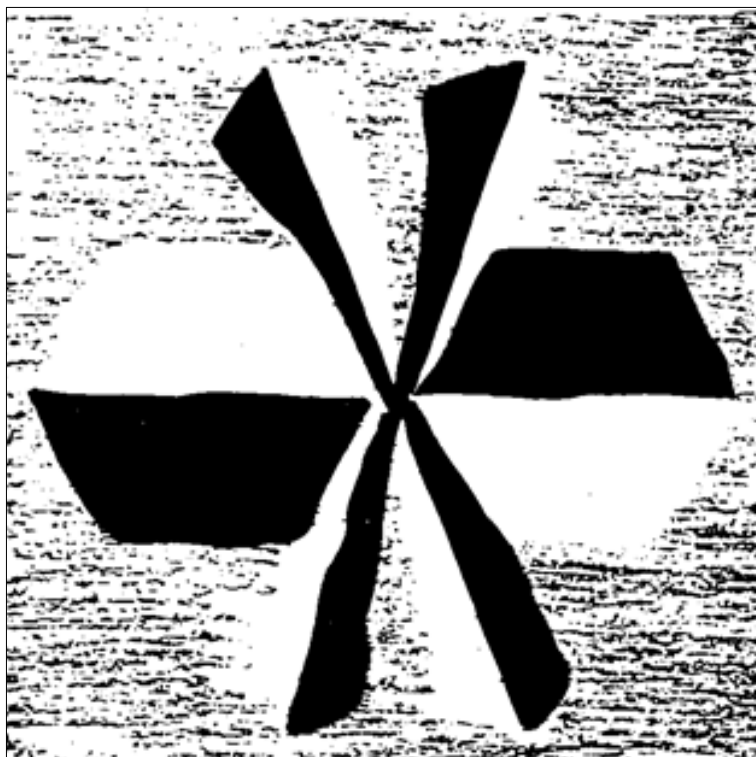
Foto: Vasile Băcu

Regele smulse atunci cea mai frumoasă parte din călărima sa ca să sape pe cei care mureau. Înaintea călăreților greoi, în legăturile de oțel ale cărora se rupeau, scânteietoare, razele soarelui de amiază, moldovenii se dădură în lături, umplând văzduhul limpede cu nenumărate săgeți. Nenorocii închiși în tabără se repeziră atunci în pădure, unde găsiră alți nimicitori de vieți. Împlinindu-și sarcina lor măntuitoare, călăreții intrară înapoi în codru, care era singura cale spre tabăra cea nouă, spre șes, spre lumină și siguranță. Din toate părțile însă pândea primejdia: mulțimile înnebunite părăsiră tunurile, carele, armele mai grele, cei din urmă călcau în picioare pe cei din față, pe când sprintenii luptători români, strecurându-se printre trunchiuri, aruncau lașurile și învârteau securile și topoarele fără cruțare. Codrul își pierduse drumul, înăbușit de morți, de uriașe sfărâmături stropite cu sânge, și soarele, apuind asupra acestei grozăvii, părea că aprinde un rug din vechile vremuri sălbatice.

Regele se odihni - de o jalnică odihnă - la Cozmin, satul de lângă pădure, și mai trecură câteva zile până putu să ajungă iarăși la vadul Prutului de la Cernăuți, pe unde venise așa de fălos cu câteva săptămâni în urmă. Polonii nu mai știau de unde să se păzească, atâtea brațe avea moartea pentru a-i ajunge. Ziua și noaptea, cete de călăreți se aruncau, chiuind de bucurie, ca vânătorul când descoperă fiara, asupra bieților fugari, care se dădeau în dosul carelor de mai păstrasera. Intunecul nopții era spintecat de miile de limbi de flăcără ale buruienilor și miriștilor aprinse pe care vântul le zorea din urmă, făcându-le să alerge spre dușmanul țării - al pământului și al oamenilor - ca niște uriași șerpi roșii. Trecerea Prutului se făcu la 30 ale lui octombrie cu multă greutate, căci moldovenii nu părăsiseră o clipă pe învinși, și râul își primi și el partea lui de morți. Cu o zi înainte, pe celălalt mal, puțin mai sus, vornicul Boldur nimicișe la Lențești pe toți mazoviții, ce veneau să primească pe regele lor învins, și muriră până la unul, fără să-l vadă în toată strălucirea rușinii sale. Străbătând Pocuția ca un fulger, Ioan Albert ajunse la 12 novembre în Lemberg.

Așa ieșiră polonii din Moldova, și o astfel de ieșire ticăloasă să o aibă în vecii vecilor toți oamenii nedreți și lacomi care vor călca pământul muncit al țării noastre ca să ni stângă neamul!

Adâncurile codrilor și râpelor să nu ajungă pentru a li cuprinde trupurile sfărâmate, și buruienile pustiului să se ridice pe mormintele lor! Căci pământul e al celui care l-a lucrat din neam în neam, și a se atinge de dânsul e cea mai neiertată faptă de hoție ce se poate săvârși într-un ceas blestemat.

Satul Iordănești în documente moldovenești

1747, ianuarie, 19

Suret dipe scrisoarea lui Sandul Hâjdău din leat 7255, Ghinar 19

Fac știre cu această scrisoare a me, că întâmplându-să de am gășat o împărțală a lui Gheorghie Hâjdău pentru moșiile sale ce s-au împărțit feciorilor săi, lui Vasile Hâjdău și Marii ce au ținut-o Bainschi și Ruxandii, ce-au ținut Zaharie și Saftii, gășând-o cu această împărțală la Safta, fata lui Hâjdău, în care scrie c-au dat *Iordăneștii* fiicii sale Maria...

Vă leat 7270, Septemvrie 28.
Sandul Hâjdău, Grigoraș Hâjdău.

*

1751, noiemvrie, 3

Hotarnica lui.../căpitan și a lui Toader Bădilița vornic. La poruncă domnească s-au dus la Carapciul, ca să-l hotărască de Iordănești, satul lui Grigori Hâjdău. Au întreat pe oamenii adunați de ce satele Ropce și Carapciul trec râul Sirete, iar *Iordăneștii* nu trec. Oamenii au răspuns că știu de la părinți că satul *Iordănești* a ajuns numai până la râul Sirete. Grigori Hâjdău... a întreat din gură, de ce celelalte sate frec râul Sirete, iar *Iordăneștii* nu trec. A rămas, ca Hâjdău să treacă dincolo de apa Siretului cu hotarul satului său *Iordănești*.

*

1757, septemvrie, 23 Hotarnica moșiei Iordănești

Mărturia hotarnica, pe care au dat-o Ștefan Stârce, Toader Calmuțchi și Pavel Marțun în mâinile lui Hâjdău, în care scrie

precum s-a dat poronca Mariei Sale lui Dinu Cantacuzino biv vel ban, Lascarachi, biv vel comis, Constantin Canănu, stolnic și lui Constantin Stamati paharnic, ca să meargă la Iordănești, ținutul Sucevii, la apa Siretului, care este moșia lui Grigori Hâjdău și se hotărește pe din sus cu Ropce, iar pe din jos cu Carapciu, dar primind și alte porunci domnești și neputând veni au poruncit mai sus amintiților mazili care venind și hotărând satul Carapciu și Ropce după cum scrie în scrisoarea Mariei Sale au găsit la Ropce 80 odgoane, odgonul de 20 stânjini, stânjinul de 8 palme domnești, după care au măsurat *Iordăneștii* găsind 60 odgoane de aceeaș mărime și au pus o piatră în obârșia Turii spre apus, care caută drept la apa Siretului și au pus o piatră mai sus de casa lui Halac, care caută la altă piatră care-i pusă dincoace de Sirete spre răsărit, lângă un drum săpat, punând și aici o piatră care caută la dealul unde se lovește cu hotarul Cuciurului, tot cu muchea dealului în jos până la obârșia Hatiului, peste Sirete în săliște, unde așijderea au pus piatră ce-i pusă În stânca dealului, dealul în sus până la obârșia Turiului, unde se Încheie hotarul și a fost satul amintit mai sus după porunca Mariei Sale și hotărât după cum au găsit că e bine punând pietre, dând și lui Grigori Hâjdău o mărturie hotarnica ca să i se creadă.

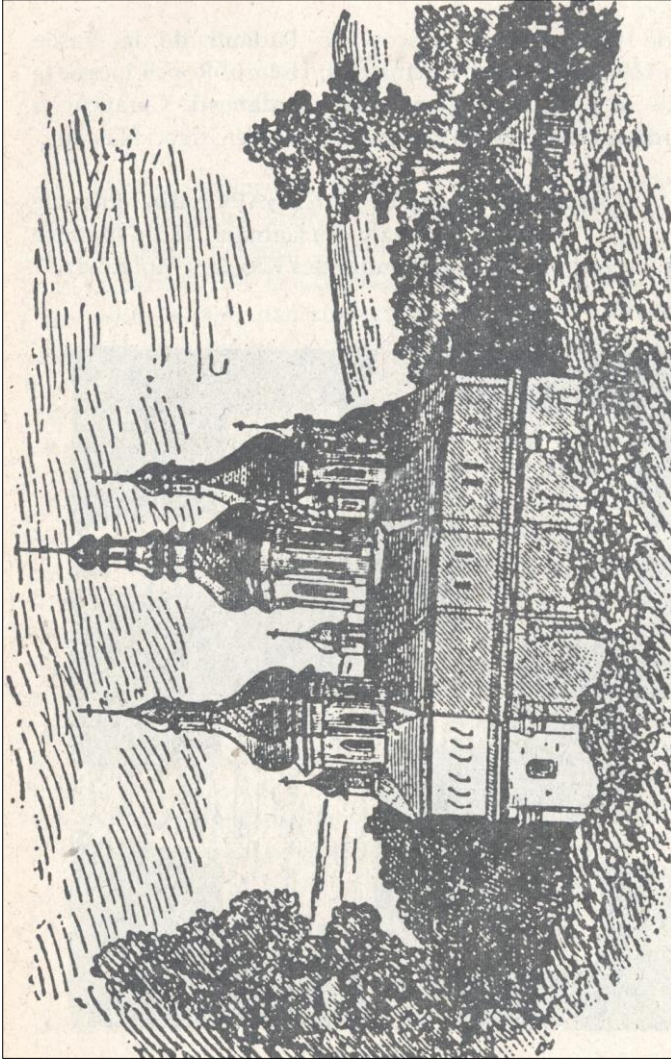
*

1761, Noemvrie 2

Vasile Buhăiescul biv vel paharnic și Lupul Hadănmul vornic de poartă hotărăsc satul Ropce: 1/4 parte este a mănăstirii Putna cumpărată de Calistru fost episcop de Rădăuți de la Vasile Ropceanul în 1692 și dată danie mănăstirii; Hotarul Ropcii începe la cele 3 movile și e în hotarul cu satele *Ardănești*, Carapciu și Storojineț. *Ardăneștii* sunt dați mănăstirii Putna de Grigori Hâjdău.

Documente extrase de Florea ȘAPCĂ din fondurile Arhivei regionale din Cernăuți și din lucrarea lui F. Wickenhauser „Urkunder des Klosters Moldawiza”.

Biserica Mănăstirii Horecea, ridicată în secolul al XVIII-lea, prin osârdia starețului Arimon, cu sprijinul mitropolitului Gavril și din dania lui Grigore Vodă Calimah al Moldovei.

Comuna Voloca-pe-Derelui și societățile ei culturale de odinioară

Teodor IONICĂ

Dacă am putea întoarce roata istoriei cu un secol sau cu un secol și jumătate în urmă, am vedea frumoasa comună Voloca pe Derelui ca și alte așezări bucovinene, cu multe prăvălii și cârciumi, toate în mâinile veneticilor, străini de neam și de lege, care îi atrăgeau pe oameni la beție, la sărăcie și pierzanie. Drept este că mulți gospodari și-au pierdut averile, rămânând săraci și cu familiile nenorocite, iar veneticii, îmbogățindu-se și huzurind în bine, puteau să-și trimită copiii la școli înalte. Cât despre sătenii noștri, ei aveau să se zbată mulți ani în întuneric, nesiguranță și umilință.

Aceste stări de lucruri le-a sesizat și marele nostru poet Mihai Eminescu, cea mai înaltă culme a spiritualității românești, când a scris celebra sa „Doină”. El cunoștea foarte bine situația țăranului român și aceasta se vede foarte clar în următoarele versuri:

Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii..

Eminescu și-a dat perfect de bine seama de primejdia gravă ce plana asupra țăranului român din acea parte a țării. Unii au căutat să minimalizeze importanța acestei poezii, afirmând că ea n-ar fi semnificativă pentru opera Luceafărului. Cert este că el a știut bine de ce a scris această „Doină” și de probitatea lui nu ne îndoim.

Desigur, au fost și alți intelectuali care au observat această primejdie și și-au dat seama, că trebuia ceva de întreprins pentru a-l ridica pe țăran din starea jalnică în care se afla. Credința lor a fost că salvarea ar putea veni de la răspândirea științei de carte și a culturii în popor și, mai precis, în rândurile țăranilor. Ei trebuiau luminați și ridicați. Această misiune le revenea intelectualilor de la

sate și societăților culturale, pe care ei trebuiau să le înființeze și să le conducă. Nu a trecut prea multă vreme și aceste societăți au răsărit pe întreg cuprinsul Bucovinei, în fruntea cărora s-au situat cei mai buni dintre învățători, unii preoți, avocați, studenți sau chiar elevi. Erau multe de făcut și începutul a fost greu, căci autoritățile habsburgice nu vedeau cu ochi buni înființarea de societăți culturale românești în satele din cuprinsul Bucovinei.

O treabă grea era și aceea de a-i lămuri și a-i atrage pe țărani în aceste societăți. Se găseau mulți să-i spună țăranului că aceste societăți nu sunt de folos, că acolo se pierde vremea degeaba și că ar fi mai bine ca oamenii să-și vadă de lucrul lor. Mai mult, într-o vreme se spunea că nici școala n-ar fi de trebuință, copiii să fie trimiși la păscut vitele și la alte ocupații potrivite pentru dânșii. Țăranul auzea multe sfaturi de acestea, dar puțini erau acei care să-i spună că primejdia și paguba i-ar putea veni de la cârciumă. Se găseau săteni care ziceau cam așa: de ce să dau copilul la școală, că doar n-am să-l fac popă. Și doar nu era vorba de școală superioară, ci de școală primară (elementară). Iată, deci, că a fost o vreme când și școala elementară părea că ar fi fost prea mult pentru țărani.

Cei interesați știau că numai într-o stare de înapoiere este ușor de a învăța afaceri și gheșefturi, de a înșela și a face averi. Neștiința și naivitatea țăranului se aflau cu totul neputincioase în fața vicleniei și lăcomiei exploataților. Grea era misiunea ce-i revenea intelectualului de la sat. Chiar dacă n-au fost toți dascălii la înălțimea vremii și cerințelor de atunci; totuși, mulți s-au dedicat cu trup și suflet răspândirii culturii la sate.

În satul Voloca pe Derelui pe timpuri au existat câteva societăți culturale, care cu prisosință și-au îndeplinit menirea¹. Dintre învățători s-ar cuveni să-l amintim mai întâi pe Dumitru Sfecă, originar din comuna transpruteană Boian, care a organizat și un cor în cadrul acestei societăți. Pe cât de modest a fost acest om, pe atât de vrednic, inimos s-a dovedit a fi. Era mare la suflet, bun la

---

¹ Dintre acestea, cea mai veche a fost societatea „Arcașul”, înființată încă înainte de primul război mondial, în anul 1906. Activitatea ei a fost deosebit de rodnică. În fruntea societății pe parcursul vremii au fost învățători, preoți și alți intelectuali.

inimă și mai era și un înflăcărat patriot. Din toate ce a făptuit el pentru satul Voloca pe Derelui, s-a văzut că a fost un bun român, om cinstit și clarvăzător. Îi creștea inima de bucurie, când vedea cum se ridică satul nostru și se bucura observând lucruri bune ori fapte frumoase, dar se întrista peste măsură, când îi vedea pe unii din oamenii din sat păcătuind într-un fel oarecare și, mai ales, când îi vedea pe unii căzuți în patima beției.

Anume învățătorul Dumitru Sfeclă a pus în Voloca pe Derelui bazele mișcării culturale. Activitatea și-a desfășurat-o în cadrul societății „Arcașul”. Membrii societății arcășești erau feciori și tineri gospodari din sat. Uniforma lor era costumul național și pe piept purtau o eșarfă cu tricolorul românesc. Unii aveau și brâie țesute în trei culori, cu care se încingeau. Iarna purtau sumane și căciuli.

După o perioadă de pregătire, arcașii au început să organizeze serbări populare și petreceri, având în program cântece și dansuri românești, iar câteodată jucau și câte o piesă de teatru. La aceste manifestații culturale venea tot satul. Serbarea era deschisă cu câte o cuvântare sau cu vreo conferință ținută de președintele societății. Astfel, printre punctele programului de activitate al societății, în afară de păstrarea limbii, a portului popular și a obiceiurilor străbune, a horelor, mai era și cultivarea cântecului românesc.

Înzestrat cu cunoștințe muzicale, învățătorul Dumitru Sfeclă a organizat un cor arcășesc din tineri săteni, pe care i-a învățat la început să cânte o liturgie de Isidor Vorobchievici. Cu acest cor el dădea răspunsurile la Sfânta slujbă din biserică, în zilele de duminică și alte sărbători religioase. Dar acest cor n-a interpretat numai cântece bisericești. Dumitru Sfeclă i-a mai învățat pe voloceni cântece populare și patriotice. Aproape toate cântecele învățate aveau un pronunțat conținut național. Încă în anii 1906–1907 arcașii voloceni au început să interpreteze cântece de Ciprian Porumbescu, Isidor Vorobchievici, Eusebiu Mandicevschi. Reușise Dumitru Sfeclă să organizeze numai în doi-trei ani un cor foarte bun, care era mândria satului. Acest cor a fost și a rămas pentru multă vreme însuși sufletul societății „Arcașul”. Dumitru Sfeclă era conștient de misiunea ce-i revenea și căuta să-i lămurească pe

oameni și să le arate de unde venea răul. Tare se mai supăra, când vedea că se găseau și dintre acei care nu-l înțelegeau și nu-i urmau sfaturile. Când i-a fost dat, odată, să vadă mulți săteni cu daruri la nunta unuia dintre pripășiții străini de neam și lege, l-a apucat furia. De la fereastra locuinței sale privea îngândurat și tulburat peste măsură acel trist spectacol. Această întâmplare, precum și multe altele i-au sdruncinat nervii. Puțini i-au înțeles drama din suflet; el n-a putut suporta starea de umilință și de întuneric, în care se mai aflau mulți oameni, din care cauză s-a îmbolnăvit și a murit.

Altă societate culturală din sat, care a luat ființă prin 1920, a fost „Casa de citire”, care își avea sediul într-o încăpere din școală. Era condusă de învățători și desfășura o activitate foarte rodnică. Aici se puneau accentul pe răspândirea culturii în rândurile tineretului, după absolvirea școlii. Această societate se străduia să-i mențină pe tinerii absolvenți în contact cu școala și să le consolideze cunoștințele căpătate. Mai mult, aceste cunoștințe erau îmbogățite cu altele noi, din domeniul agriculturii și economiei casnice. Învățătorii care s-au distins prin activitatea lor în cadrul acestei societăți au fost Silvia Pojoga Paulencu și Olvian Pașcanu.

În cadrul societății „Casa de citire” s-au jucat multe piese de teatru, atunci când se organizau șezători, se recitau poezii, se spuneau povești, se citeau sfaturi din revistă, dar se țineau și conferințe potrivite pentru tinerii ascultători.

O altă societate culturală, care a jucat un rol deosebit de important în Voloca pe Derelui, a fost „Trezvia”. Ea a luat ființă imediat după primul război mondial și și-a asumat sarcina combaterii alcoolismului. Cine își dă seama cât de puternic este năravul bețivului, acela poate să știe cât de grea este și lupta de a-l desbăra pe om de această patimă.

Erau și în Voloca de pe vremea ceia mulți bețivi, pentru că erau și multe cârciumi. Trebuia desfășurată o muncă intensă de lămurire în mijlocul populației. Munca aceasta era anevoioasă. Pripășiții, care își vindeau otrava, nu se gândeau să cedeze din terenul câștigat. Prin interpuși ori prin cozi de topor își apărau cu dârzenie poziția lor. Nu ezitau să lovească în societate și în membrii ei, pe față și pe ascuns. Societatea „Trezvia” avea de înfruntat piedici serioase. La petrecerile populare din sat nu se mai beau

băuturi alcoolice.

Frumos îi stătea satului Voloca pe Derelui fără bețivi, fără bătaï, fără certuri și scandaluri. Societatea „Trezvia” săvârșise o minune. La acest rezultat se ajunsese prin anii 1925–1926. Au fost anii cei mai frumoși și cei mai rodnici ai societății „Trezvia”.

De acest fapt au avut a se bucura mai mult femeile, soțiile și copiii, care mai înainte avuseră de suferit din cauza soților sau taților, care, venind acasă în stare de ebrietate, se dădeau la certuri și bătaï. Printre președinții cei mai activi ai societății „Trezvia” pot fi numiți Toader al Pavaloaie și Constantin Rahovei. Un înflăcărat membruluptător al „Trezviei” a fost Traian al Spătarului. Ultimul președinte al ei a fost subsemnatul Teodor Ionică. A urmat ocuparea de către sovietici a nordului Bucovinei, a urmat refugiul, și activitatea societăților a încetat.

Ar fi păcat să nu amintim despre activitatea societății plugarilor din Voloca pe Derelui „Asigurarea animalelor”, care avea misiunea de ajutorare a țăranului, la care pierise o vacă, un cal, un porc sau o oaie. Satul era împărțit pe coturi. Când la un membru-părtaș al societății se trecea vreun animal, cotenii, cunoscând situația, determinau costul animalului și cât trebuia să plătească fiecare. În așa fel fiecare membru-părtaș era ferit de pagubele mari aduse de boli și alte neazuri gospodăriei lui. Cei cu paguba în trei-patru zile erau despăgubiți de societate. Toate acestea se făceau fără adeverință de la medicul veterinar, fără alte acte birocratice, fără umblături pe drumuri, fără a hrăni o armată de salariați ai Asigurărilor de stat, din zilele noastre adică, fără bani duși pe apa sâmbetei.

În încheiere, doresc să menționez că activitatea societăților amintite mai sus din momentul înființării lor și până în momentul încetării forțate (din pricini cunoscute de noi toți) a activității, a jucat un rol foarte important în procesul de iluminare a maselor, de dezvoltare culturală și de ajutorare reciprocă a sătenilor, a contribuit mult la prosperarea volocenilor și a frumoasei lor comune Voloca pe Derelui.

Problema Bucovinei în relațiile sovieto-germane (iunie-noiembrie 1940)

Serghei HACMAN

U.R.S.S., stat expansionist, a ales un timp deosebit de potrivit pentru înaintarea pretențiilor teritoriale față de România. În plan internațional, România era oarecum izolată, iar acțiunile Germaniei în favoarea Bucureștiului ar fi fost blocate de înțelegerile secrete dintre Moscova și Berlin. Un conflict de lungă durată în Europa de Sud-Est, nemților nu le-ar fi convenit, deoarece, în cazul operațiilor militare, ar fi putut pierde, în primul rând, accesul la petrolul românesc. Kremlinul știa, deci, că guvernul german va exercita presiuni asupra celui român, ca el să nu se împotrivescă acțiunii de cedare a Basarabiei către U.R.S.S. Având asigurat în acest sens sprijinul Berlinului, sovieticii se angajau să apere interesele economice ale Germaniei în România. În legătură cu aceasta, G. Hilger, consilier al ambasadei germane în U.R.S.S., avea să noteze următoarele: „Guvernul sovietic, îngrijorat de succesele neașteptate ale Germaniei în Franța, a hotărât să-și lărgescă și să-și întărească pozițiile într-un ritm accelerat, pentru a obține un profit maximal din tratatele încheiate cu Germania în ceea ce privește împărțirea sferei de interese mutuale.”

Vorbind despre cedări imense de teritorii în favoarea Moscovei pe contul terțelor țări, cercetătoarea științifică Fleischhauer menționa că pe atunci Stalin era convins că un conflict cu Germania era inevitabil, de aceea el căuta ca prin acapararea de teritorii străine să asigure sovieticilor o centură de fortificații, câmpul necesar desfășurării diviziilor sale.

Din surse diplomatice, Berlinul a aflat încă la 23 iunie 1940 că Moscova se pregătea să înainteze României pretenții teritoriale.

Schulenburg, ambasadorul german la Moscova, transmitea ministrului de externe al Germaniei: „Molotov mi-a făcut azi

următoarea declarație: soluționarea problemei basarabene nu mai suferă nici o amânare. Guvernul sovietic tot mai caută să rezolve problema aceasta pe cale pașnică, dar el, în caz că guvernul român va respinge înțelegerea pașnică, intenționează să facă uz de forță. Revendicările sovietice se extind și asupra Bucovinei, în care locuiește populație ucraineană”. Pentru a-și argumenta pretențiile privind anexarea întregii Bucovine, Moscova se baza, în primul rând, pe factorul etnic. Deoarece ucrainenii trăiau mai ales în localități situate între Prut și Nistru, partea sovietică, după ce Molotov și Schulenburg au avut o convorbire aprinsă la 25 iunie 1940, și-a limitat pretențiile doar la regiunea de nord a Bucovinei cu orașul Cernăuți.

În acele zile militarii unităților roșii, concentrate în partea stângă a Nistrului, făceau totul ca să agraveze conflictul sovieto-român. Aparat de zbor sovietice au survolat la 25 iunie, între orele 12–14, spațiul aerian al României. Numai deasupra Bucovinei și-au făcut atunci apariția 23 de avioane sovietice, multe dintre ele avântându-se până la Cernăuți. În răspunsul ministerului german de externe către Schulenburg se menționa că Germania va rămâne fidelă înțelegerilor de la Moscova față de chestiunea Basarabiei. Referitor la Bucovina, se reliefa că pretențiile guvernului sovietic constituiau ceva nou pentru Germania. Se mai sublinia că Bucovina fusese o provincie a coroanei austriece, că ea era dens populată de nemți și că Berlinul trebuia să le poarte acestora o grijă deosebită.

La 25 iunie Schulenburg îi comunica lui Ribbentrop: „Eu i-am atras atenția lui Molotov că renunțarea sovietelor la Bucovina, care n-a aparținut niciodată chiar nici Rusiei țariste, va favoriza substanțial reglementarea pașnică. Molotov m-a contrazis, spunând că Bucovina constituie ultima parte care mai lipsește dintr-o Ucraina unificată și tocmai din această cauză, guvernul sovietic trebuie să acorde importanță cuvenită rezolvării acestei probleme, în mod simultan cu problema Basarabiei”. Mai târziu Molotov își amintea că a trebuit foarte insistent să-l convingă pe Schulenburg de necesitatea anexării orașului Cernăuți.

La 26 iunie 1940 Molotov i-a înmânat ambasadorului român la Moscova, G. Davidescu o notă cu caracter ultimativ, prin care sovietele cereau cedarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei.

Totodată, guvernul român era avizat să dea un răspuns în această privință nu mai târziu decât în ziua următoare. În timpul discuției dintre Molotov și Davidescu, comisarul poporului al U.R.S.S. pentru afacerile externe a precizat, referitor la Bucovina, că nu este vorba de întreaga provincie, ci numai de partea nordică, în care majoritatea era ucraineană, legată cu Basarabia. El mai specificase că guvernul sovietic cerea această parte a Bucovinei „pentru dominația românească în Basarabia timp de 22 de ani”. Deși se declara că prin cedarea acestor teritorii, relațiile sovieto-române vor putea cunoaște o îmbunătățire radicală, sovieticii refuzau să restituie României tezaurul BNR, transportat la Moscova pentru păstrare în timpul primului război mondial. Și tezaurul era considerat de ruși, la fel, o compensare pentru „jefuirea” timp de 22 de ani a Basarabiei de către România. Pretențiile sovietice la partea de nord a Bucovinei se mai sprijineau și pe următorul pretext: fără anexarea nordului Bucovinei nu putea fi stabilită legătura feroviară dintre Basarabia și Lvov. Moscova dorea o legătură feroviară directă, prin Cernăuți dintre Basarabia și Galiția, anexată cu un an mai degrabă, în 1939 adică. Că partea sovietică era foarte cointerată în așa ceva ne-o mărturisește și faptul restabilirii, numai în aproape două zile, a traficului feroviar Lvov-Cernăuți.

Odată cu nota ultimativă, Molotov i-a înmânat ambasadorului român și o hartă, pe care noua frontieră era marcată cu o linie groasă de creion roșu. Urma creionului acoperea pe acea hartă porțiunea corespunzătoare unui teritoriu lat de 7 mile, de aceea era greu de stabilit pe care parte cădeau anumite localități. Linia a fost trasă atât de grosolan, încât a tăiat de la vechea Românie un teritoriu, cu orașul Herța, care nu fusese menționat în nota ultimativă. După cum avea Molotov să-i comunice lui Schulenburg în timpul întrevederii lor de la 26 iunie 1940, linia de demarcație trebuia să meargă de la punctul cel mai sudic al Ucrainei sovietice de vest, la Mt. Kniatiasa, la răsărit de Suceava, iar după aceea la nord-est de Herța pe Prut.

După cum vedem, orașul Herța nu trebuia să cadă pe partea sovietică. Dar rușii aveau să pună, fără nici un pretext serios, stăpânire și pe el, declarând apoi că acest lucru s-a făcut din

greșeală. Din păcate, nu dispunem nici de un document sovietic, prin care ar fi lămurite motivele anexării ținutului Herța.

În împrejurările create, conducerea politică a României a luat urgent legătura cu Berlinul și Roma, încercând să elucideze poziția Germaniei și a Italiei față de nota sovietică. Evident, la București era studiată și problema ajutorului militar-politic pe care i 1-ar fi putut acorda României Grecia, Turcia și Iugoslavia, țări ce făceau parte, ca și România, din Pactul Balcanic, în cazul unor posibile acțiuni agresive din partea Bulgariei sau a Ungariei pe parcursul unui eventual război sovieto-român. Dar în acel moment dramatic din istoria României, Turcia nu s-ar fi oferit să-i dea un ajutor oarecare, deoarece cercurile ei diriguitoare căutau posibilitatea de a semna cu Moscova un acord asemănător cu pactul Ribbentrop-Molotov. Pe de altă parte, la 27 iunie în capitala română a avut loc ședința Consiliului de Coroană, la care președintele Consiliului și ministrul afacerilor străine au comunicat nota ultimativă sovietică, despre răspunsul dat de Germania și Italia. După dezbateri aprinse, după ce s-au observat două curente, Iorga pledând pentru rezistență, iar Argetoianu pentru cedare, fiecărui membru al Consiliului i s-a propus să voteze pentru primirea sau pentru respingerea ultimatumului Kremlinului. Rezultatul votului a fost pentru primirea ultimatumului.

În răspunsul Bucureștiului oficial la nota sovietică se releva că România era gata să numească o delegație pentru a rezolva, prin mijloace pașnice, toate chestiunile care ar putea să producă neînțelegeri între U.R.S.S. și România. După părerea istoricului german A. Hilgruber, acest răspuns nu însemna acceptarea ultimatumului sovietic, dar nici nu semăna cu un refuz. El amânădoar decizia definitivă, luată la tratative, în fondul chestiunii cu privire la revendicările sovietice. Evident, guvernul U.R.S.S. a considerat răspunsul „imprecis”. După părerea lui, în răspuns nu se spunea direct dacă România accepta sau nu propunerea guvernului sovietic cu privire la cedarea neîntârziată a Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei. De aceea, în noaptea de 27 spre 28 iunie ambasadorului Davidescu i se remite la Kremlin a doua notă ultimativă. Însă cum acesta a explicat că răspunsul guvernului român însemna acceptarea propunerii guvernului sovietic, guvernul

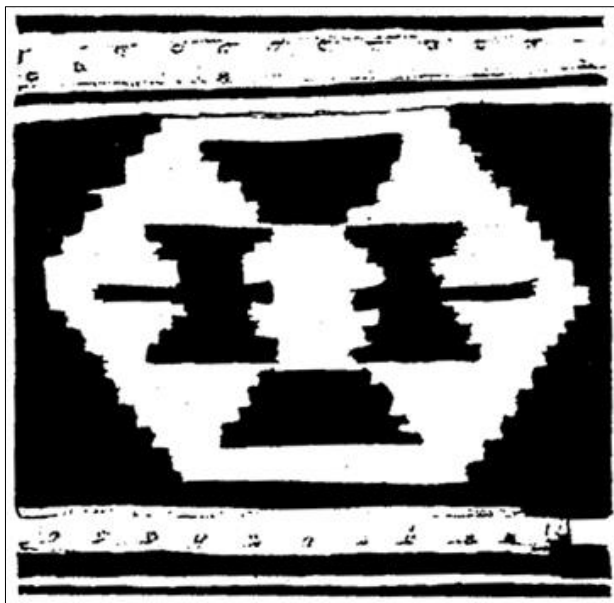
sovietic, primind această explicație, a cerut ca în decurs de patru zile, începând de la orele 14, după ora Moscovei, la 28 iunie, să evacueze teritoriul Basarabiei și al părții de nord a Bucovinei de trupele românești.

La 28 iunie 1940 trupele Frontului de Sud, care au fost concentrate la frontiera cu România încă la 19 iunie același an, au trecut Nistrul și au pătruns pe teritoriul Basarabiei și al părții de nord a Bucovinei. Trupele române aveau ordin să se retragă în mod organizat. Dar, aia fost comise încălcări grave în ce privește transmiterea teritoriilor. După cum se comunica în raportul secției operații a Cartierului General român adresat generalului Țenescu, tancurile sovietice au intrat în Herța, au deschis la 29 iunie foc, omorându-i pe căpitanul Boroș și pe doi ostași și răbindu-l pe locotenentul Dragomir. După cum afirmă istoricul basarabean A. Moraru, la 29 iunie 1940, în rezultatul ciocnirilor de lângă Cornești și Chișinău, au căzut, după date incomplete, circa 190 de oameni din ambele părți iar în timpul forțării Nistrului s-au înecat vreo 25 de ostași sovietici. În afară de aceasta, a fost distrusă o mare cantitate de tehnică militară. Iar aceasta scoate în vileag afirmările mincinoase din comunicatele publicate în presa sovietică, inclusiv în ziarul „Pravda”, despre aceea că înaintarea trupelor sovietice se desfășura în modul planificat și fără nici un fel de incidente.

Deja după „alipire” (acest termen a fost folosit de două ori de Veaceslav Molotov în raportul său la sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. pe data de 1 august 1940) și după adoptarea legii cu privire la includerea părții de nord a Bucovinei și a județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail ale Basarabiei în componența Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, Moscova oficială a atins, la tratativele sale cu Germania, chestiunea sudului Bucovinei. În discuția avută cu Hitler la 13 noiembrie 1940, Molotov a declarat că „Germania trebuie să înțeleagă cointeresarea rușilor în Bucovina de Sud”. Hitler i-a răspuns că chiar dacă numai o parte a Bucovinei va rămâne Rusiei, și aceasta va constitui o mare cedare din partea Germaniei. Conform unei înțelegeri orale, fostul teritoriu austriac trebuia să între în „sfera de influență” germană. Teritoriile care au intrat în zona rusească au fost numite direct de către Hitler, ca, de exemplu, Basarabia. Referitor la Bucovina nu s-

a spus nici un cuvânt.

Și Uniunea Sovietică, și Germania, decizând fiecare în parte soarta Bucovinei, își apărau doar interesele lor geopolitice, fără a ține cont de normele dreptului internațional. După cum menționa cunoscutul istoric rus M. Semireaga, soarta nordului Bucovinei a fost hotărâtă fără participarea populației, fapt ce contravenea normelor imperative de drept internațional. Istoricul francez N. Vert descria astfel evenimentele care au avut loc în vara anului 1940: „Peste câteva zile după intrarea armatei roșii în Statele Baltice, guvernul sovietic a înaintat un ultimatum României cu cerința de a „înapoia” imediat Basarabia, care mai înainte făcuse parte din Imperiul Rus și despre care se amintea în protocolul adițional secret. În afară de aceasta, el cerea să fie transmisă U.R.S.S. partea de nord a Bucovinei, care niciodată n-a fost în componența Rusiei țariste, iar problema ei n-a fost pusă în protocol. Lăsată de Germania fără susținere, România a fost nevoită să se supună.”

CREDINȚA STRĂBUNĂ

„Ca toți să fie una...” (Ioan, 17.20–21)

Pr. Adrian ACOSTACHIOAE

La zămislirea Bisericii creștine, pe muntele Fericirilor, Mântuitorul, în predica Sa, a trasat liniile generale ale proiectului Ei, dând cele mai frumoase și cele mai elementare porunci și învățături, tuturor celor ce vor adera la Ea. Și, pentru ca să fie cât mai accesibile și mai lesne de înțeles, pentru adepții noii religii, El a rezumat toate învățăturile Sale într-o simplă poruncă: „Toate câte voiți să vă faceți vouă oamenii, asemenea și voi faceți lor, că aceasta este Legea și proorocii” (Mat. 7.12).

De fapt, în capitolele 5, 6 și 7 din Evanghelia lui Matei, este exclusă pravila comportării creștinului față de Dumnezeu, față de aproapele și față de sine însuși, după care, oricine, orientându-se poate dobândi mântuirea și moșteni fericirea și viața veșnică.

Această predică, Mântuitorul a rostit-o în primul an al activității Sale mesianice, pe pământ, iar pe parcursul celor 3 ani și jumătate pe care i-a petrecut împreună cu ucenicii Săi, Mântuitorul i-a sfătuit și i-a învățat multe lucruri privitoare la mântuire, care nu au mai fost scrise de-amănuntul în Evangheliile, dar care s-au păstrat vii, în tradiția Bisericii creștine.

Înainte Sfintelor Sale Patimi, însă, Mântuitorul a rostit cea mai frumoasă și cea mai înălțătoare rugăciune; pentru Sine, pentru apostoli și pentru toți credincioșii din toate vremurile; ca o rugăciune de „rămas bun”, înainte de înălțarea Sa, încredințând Biserica Sa grijii Părintelui Ceresc și călăuzirii Sfântului Duh -

Mângâietorul, Care avea să învețe și să amintească de tot ce a spus El, (Ioan 14.26). Printre toate celelalte cereri, înălțate atât de stăruitor către cer, era și cererea pentru unitate: „Dar nu numai pentru aceștia Mă rog, ci și pentru cei ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor, ca toți să fie una...” (Ioan 17.20–22).

Dorița de a-Și vedea urmașii strâns-uniți, Mântuitorul și-o releva pentru faptul că în curând avea să-i părăsească și să se înalțe la cer, dar ucenicii Săi rămâneau în lume, unde „stăpânitorul lumii acesteia”, pentru ca să poată stăpâni, mai întâi dezbină, căci doar numele lui e dezbinator. „Ei în lume sunt, și Eu vin la Tine, Părinte Sfinte, păzește-i în Numele Tău în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi” (Ioan 17.11).

Această sfântă unire dorită de Domnul, avea să fie, dealtfel, semnul caracteristic, că ei erau urmași ai Lui, și nu numai ei, ci și toți cei care vor asculta de dâșii, trebuia să-i însoțească acest semn: „întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Ioan 13.35).

Această dragoste, dorea Mântuitorul, să lege laolaltă pe toți urmașii Lui, formând astfel Marea și Unica Biserică, pe care a răscumpărat-o cu scump Sângele Său. „El a fost pus Cap Bisericii, care este Trupul Lui” (Ef. 1.22), iar Biserica se supune lui Hristos (c. 5.23).

Pentru această unitate a credinței și iubirea nefățarnică a unora față de alții, au optat, la rândul lor sfinții Apostoli, dintre care, mai cu seamă Sf. Pavel - luminătorul Neamurilor, care a răspândit cu atâta devotament credința creștină, pe tot teritoriul imperiului roman de atunci; și-i învăța pe toți să păstreze „unitatea Duhului întru legătura păcii”.

„Este un Domn, o credință, un botez, - scria el Efesenilor, - Un Dumnezeu și Tatăl tuturor... Și El a rânduit ierarhia bisericească spre desăvârșirea sfinților... pentru zidirea trupului lui Hristos, până vom ajunge toți la unitatea credinții și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu... ca să nu mai fim copii duși de valuri, purtați încoace și încolo de orice vânt al învățăturii, prin înșelăciunea oamenilor prin vicleșugul lor spre uneltirea rătăcirii, ci ținând adevărul, în iubire, să creștem întru toate pentru El, care este Capul-Hristos” (Efeseni 4.1–15).

Vrednicul preot român Vladimir Borcea, protopopul raionului Hliboca, parohul bisericii din Ceahor.

Foto: Vasile Băcu

Totuși în pofida tuturor acestor adevăruri învederate, mărturisite de marele Apostol, vrăjmașul mântuirii omenești, chiar de la început s-a stăruit să vâre zăzanie între credincioșii Bisericii și să-i dezbine în cete. Astfel, cu ispita religioasă, el a putut să câștige mai multe, suflete decât cu prigoana și suprimarea, deoarece instinctul religios nu-l poți nimici definitiv, dar se poate adapta greșit.

Încă de pe timpul apostolilor s-au ivit rătăciți care încercau să abată Biserica de la cursul ei arătat de Mântuitorul-Hristos.

Chiar Sinoadele Ecumenice au fost convocate din cauza eresurilor ivite în Biserică în cele 5 secole, după recunoașterea credinții creștine prin cunoscutul Edict de la Milano eliberat de Sf. Constantin cel Mare. Acele Sinoade au înfierat și osândit ereziile, și pe toți cei ce le urmau, stabilind astfel în Biserică pacea, rânduiala

și adevărurile propovăduite de Mântuitorul și Apostolii Săi. O mulțime de Sf. Părinți și învățători ai Bisericii - mari apologeți, au militat pentru curăția credinții Ortodoxe, mărturisind și trăind adevărul creștin. Cu toate acestea, în secolul al XI-lea s-a produs marea schismă între Răsărit și Apus, iar în sec. al XVI-lea, în Apus a luat naștere Protestantismul, cu toate ramificațiile lui, ale cărui urmări au afectat mult unitatea Bisericii nu numai în Apus ci și în Răsărit, prin confesiuni de tot felul, așa-zise biserici neoprotestante și diferite organizații „religioase”. Acestea toate sunt rezultatul libertății conștiinței cu care suntem dăruți toți, dar mândria, ignoranța și o judecată greșită sunt un bun teren pentru vicșugurile diavolului-dezbinător. Sf. Ciprian afirma că ereticii sunt victime ale diavolului.

„Trebuie să fie între voi și eresuri, ca să se învedereze cei încercați” (1 Cor. 11.19), - spunea marele Apostol, dar aceasta este și o calamitate diavolească pentru Biserică. Ferice de cei încercați, care rezistă acestor ispite, și rămân credincioși Bisericii-Mame, nepărăsind puritatea Ei.

Și în zilele noastre, Biserica Ortodoxă din Ucraina, bineînțeles și cea din Bucovina, sângerează cu durere de rănilor produse de cei ce s-au dezbinat de la unitatea sfântă a Bisericii, asociindu-se în mai multe grupări, care de care mai „autocefale”, mai independente, care, după metoda politicianilor, se luptă una împotriva alteia; și se unesc numai atunci, când ridică călcâiul împotriva Bisericii-Mame, ca să o identifice cu sistemul ateist, în care Ea, adică Biserica, a supraviețuit prigoanelor și interdicțiilor celor fără Dumnezeu, (poate uneori mergând și la compromisuri care nu afectau legea și Canoanele Ei), numai ca să poată rămâne la straja Ortodoxiei și să asigure încreștinarea și hrana sufletească a celor câteva milioane de credincioși vădiți și fermi, precum și a celor tainici ce păstrau credința ascunsă în inimi „de frica iudeilor”.

Biserica Ortodoxă propovăduiește tot tezaurul de învățături ale Domnului, predate de Sf. Apostoli, sfinții Părinți și sfintele Sinoade ecumenice, pe parcursul celor 20 de secole și, deci nu poate fi redusă la minimum, care să apere interesele etnice, politice sau partinice ale unor indivizi cu interese meschine și străind de duhul Ortodoxiei.

Credincioșii devotați creștinismului nu se clatină și nici nu se dezbină de la unitate, ci păstrează curăția credinții mărturisită și pe timpul ateismului și în acest timp de libertate religioasă.

Diavolul-dezbinător, cu viclesugurile lui, ispitește mai ușor pe cei care au fost educați în spirit bezbojnic iar acum, dezorientați, au aderat la Biserică doar de formă și eventual, neavând la bază o educație creștină. Tot astfel și cei certați cu canoanele Bisericii și cu morala ortodoxă, adică cei a căror viață nu corespunde normelor prevăzute de Biserică.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos a întemeiat o singură Biserică și acum toate bisericile locale sau autonome și autocefale recunoscute de Patriarhia Ecumenică de la Costantinopol a cărei origine este apostolică și de toată integritatea Bisericii Ortodoxe de Răsărit, constituie, fără deosebire de neam, limbă și etnie, această Unică Biserică al cărei Cap este Hristos și care se cârmuiește de Duhul Sfânt, hotărând toate problemele canonice, sobornicește.

Dacă domnul, înaintea sfințelor Sale Patimi, S-a rugat Părintelui Ceresc pentru „ca toți să fie una”, Biserica la rândul ei, pe tot parcursul veacurilor, s-a rugat în toate limbile: „pentru unirea tuturor”; apoi și noii astăzi ne rugăm stăruitor pentru ca toți să fim una, în Biserică, în societate și familie, păstrând unitatea Duhului prin legătura păcii.

La orice activitate se cere unire în cuget și în simțiri, căci despărțiți de Domnul și de Biserica Sa, noi „nu putem face nimic” decât doar păcatul.

Biserica, cu glasul ei de mamă-iubitoare, ne cheamă la sânul ei pe toți „cei trudiți și împovărați ca să găsim odihnă”, iubindu-ne și respectându-ne unii pe alții, cum ni ș-a poruncit pe muntele Fericiiilor. Și pe cei ce au părăsit unitatea credinței, îi cheamă să se întoarcă ca și fiul cel răătăcit, înapoi la sânul Bisericii canonice, legitime, care îi asigură de primire și mântuire.

Evocarea aceasta se extinde și asupra membrilor societăților și a familiilor dezbinat: uniți-vă și trăiți în unire, nu dați prilej diavolului să aibă vreun câștig, răpiiți pe frații pentru care a murit Hristos. El a dorit ca noi toți să fim una.

GRAIUL NEAMULUI

Descrierea situației lingvistice din actuala regiune Cernăuți la sfârșitul perioadei sovietice (până în 1992)

Ion POPESCU,
conferențiar la Universitatea din Cernăuți,
candidat în științe filologice.

Dintre diversele metode de analiză a situației lingvistice, cea mai avantajoasă este, după opinia noastră, metoda descrierii simbolice. Această descriere oferă posibilitatea de a modela situația lingvistică respectivă, de a o compara cu alte situații și de a o interpreta obiectiv, precum și de a prognoza și evita conflictele interetnice pe bază de limbă. Totodată, ea mai oferă posibilitatea promovării unei politici lingvistice naționale echilibrate și a aplicării ei flexibile în practică.

Luând drept bază sistemul simbolic al sociolingvistului englez R. Bell¹ și adaptându-l la limbile rusă² și română, folosind rezultatele statisticii oficiale³ și luând în considerație elementele

---

¹ Bell R. Soțiolingvistika: Țeli, metodî problemî /Per.s angl. V.A. Vinogradova. - M. Mejdunarodnâe otnoșenia, 1980. s. 240–243.

² Popescu LV. Romano-russkiy bilingvizm i yazâcovaia situația v yujnom areale Cernovițkoi oblasti. - Cernovți, 1992, s. 23–28; 69–73.

³ Raspredelenie naseleniya Cernovițkoi oblasti po polu, vozrastu, obrazovaniya, naționalinosti, rodnomu yazâku, istocinikam sredstv sușcestvovaniya, razmeru semey i jilișcinâm usloviam (Po perepisi 1989 g.) – Cernovți, 1990, s. 16–19.

esențiale ale situației lingvistice (adică limbile care funcționează pe teritoriul respectiv), am întreprins o încercare de a prezenta „modelul în profil” a situației lingvistice care s-a creat în actuala regiune Cernăuți spre sfârșitul perioadei sovietice (până în 1992)⁴.

Formula modelului în profil a situației lingvistice respective, bazată pe patru parametri esențiali (modelul lingvistic, statutul limbii, procentul purtătorilor limbii respective în calitate de limbă maternă) în raport cu toată populația și funcțiile îndeplinite de limba respectivă în situația dată) poate fi prezentată conform Tabelului 1⁵. Formula fiecărei limbi ce funcționează pe teritoriul actualei regiuni Cernăuți poate fi prezentată și interpretată în felul următor⁶:

Limba ucraineană: LS; ULO; LCL(I); LÎ₁₋₄; LR. Limba standardizată, unica limbă oficială, în calitate de L_j (limba maternă) este folosită de 70,8 % din populația regiunii (pe când între ucrainenii drept L₁ este recunoscută de către 97,3 %, ceea ce ar constitui 68,89 % din populația regiunii); limba de largă comunicare („intra”) interregională, interrepublicană în cadrul Ucrainei, limba învățământului de toate nivelurile, limba

---

⁴ Popescu LV. Simvolinây opis movnoi sâtuatîi Cernivețikoi oblasti /Do vâtokiv nazvî kraiu Bukovâna (600-ricia perșoi pisemnoi zgadkî). - Cernivți, 1992, s. 109–111.

⁵ Explicație: conform statisticii oficiale, la 1.01.1992 pe teritoriul regiunii Cernăuți locuiau 940.801 persoane.- Vezi: Naționalnây sklad naselenâh punktîn Cernivețikoi oblasti za danâmî părăpisu naselennia 1989 roku po administratâvno-terâtorialinomu podilu stanom na I sicinea 1992 roku.- Cernivți, 1992, s. 3–5.

⁶ Descifrarea simbolurilor se va face în felul următor: LS - limbă standardizată; LC1 - limbă clasică; ULO - unica limbă oficială; LOR - limbă oficială la nivel regional; LSt - limbă stimulată; LTO1 - limbă tolerabilă; LCL(I) - limbă de comunicare largă (intra - ce funcționează numai pe teritoriul intern al unei unități statale sau administrative); LCL(E) - limbă de comunicare largă (extra), ce funcționează numai pe teritoriul respectiv, limbă de circulație internațională; LC1 - limbă de conversație îngustă, la nivel regional, nu de regiune; Lî - limba învățământului; LR - limba religiei; indicele numeric 1; 1–2; 1–3 ș.a.m.d. arată sfera și gradul de folosire.

confesiunilor greco-catolică, ortodoxă-autocefală, ortodoxă (alături de slavona bisericească), sectelor neoprotestante (baptistă, adventistă etc) din localitățile cu populație ucrainofonă.

Tabelul 1
Situția lingvistică din regiunea Cernăuți
(„model de profil”, sfârșitul anului 1991)

<i>Limbile</i>	Nr. persoanelor naționalități respective	% lor din nr. total al populației	Modelul lingvistic	Statutul limbii	% purtătorilor r limbii L4 din nr. total al populației	Funcțiile îndeplinite de limba respectivă
Ucraineană	666.095	70,8	LS	ULO	68,99	LCL(1) L $\hat{I}_{1,4}$ LR
Română	184.836	19,7	LS	LOR	19,3	LC $\hat{I}_1$ L $\hat{I}_{1,2}$ LR
Rusă	63.066	6,7	LS	Lat	10,5	LCL(E) L $\hat{I}_{1,4}$ LR
Evreiești (idiș, ivrit)	16.469	1,75	LS	LT1	0,48	LC $\hat{I}_2$ L $\hat{I}_1$ LR
Polonă	4.700	0,5	LS	LTo1	0,17	LC $\hat{I}_3$ L $\hat{I}_1$ LR
Slavonă (bisericească)	-	-	LC1	LTo1	-	LR
Latină	-	-	LCL	LTo1	-	LR

Limba română: LS; LOR; 19,3; LC $\hat{I}_1$; L $\hat{I}_{1,2}$; LR. Limba standardizată, limba oficială la nivel regional (nu de regiune!). Prin hotărârea sesiunii din 17 septembrie 1991 a Sovietului regional de deputați ai poporului, limba română a primit statutul de limbă cooficială în raioanele cu populație românofonă compactă.

Drept L $\u0162$ este folosită. de 19,3 % din populația regiunii⁷ (pe când ea este cunoscută doar de 72,41 % - 53,0 % între persoanele care s-au declarat „români” și 95,4 % - între cele ce s-au declarat „moldoveni”). „Limbă de conversație îngustă”, româna este folosită, la nivel regional (dar nu de regiune!), în emisiunile radiofonice și televizate, la tipărirea ziarelor „Zorile Bucovinei”, „Plai românesc”, „Gazeta de Herța” (de la 1.01.1993), a ziarelor raionale din Hliboca, Noua Suliță și Storojineț, a revistei „Miorița”, precum și la editarea diferitelor calendare, broșuri, culegeri de folclor, culegerilor de versuri, la editarea manualelor școlare. Este limba de predare în cele 87 de școli românești din regiune, precum și în clasele românești în cadrul, unor școli ucrainene (Molodia, Corovia, Storojineț, Camencă, Valea Cosminului ș.a.), deschise ca rezultat al eforturilor⁸ depuse de Societatea de cultură românească „Mihai Eminescu” și, în particular, de membrii Cercului cultural „Arboroasa” cu concursul direcției regionale pentru învățământ. Limba română se predă numai ca obiect de studiu în cadrul școlii medii ucrainene din Ceahor, pe când ore facultative de română se predau în mai multe școli din localitățile regiunii (Davideni, Banila Moldovenească ș.a.). Și în cadrul secției de filologie română de la Universitatea din Cernăuți, studenților obiectele de bază li se predau în limba maternă. Același lucru se face și la liceul pedagogic, unde există grupe academice românești. Sporadic, cursuri de română mai sunt predate și la școala de cultură din Cernăuți. Evident, ea se aude și în unele instituții preșcolare, chiar și din centrul nostru regional, în cadrul unor școli profesional-tehnice (ca, de exemplu, cea din Hliboca) și al mai multor instituții curative (spitalele de sector din Tereblecea, Tureatca, Noua Suliță, Ciudei, Molodia, Cerlena etc), în cadrul a zeci de administrații

---

⁷ Moyseenko V. Naționalinii ta movnâi sklad naselennia Cernivețikoi oblasti (za danâmî pârâpisu naselennia 1989 roku) /Rad. Bukovâna, 1990, s. 3.

⁸ Vezi: Covalciuc D. Școala română din Bucovina: istorie și realitate /Țara Fagilor. - Cemăuți-Târgu-Mureș, 1992, p. 26–34; Popescu I. Aspecte sociolingvistice ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți /Țara Fagilor, 1992, p. 93–97.

comunale; al cârmuirilor mai multor gospodării agricole, al unor inspectorate școlare și al unor gări feroviare). Drepturile limbii române n-au fost știrbite în peste o sută de biserici ortodoxe. Ea este folosită, de asemenea, în cadrul adunărilor diferitelor secte religioase din regiunea Cernăuți. Dar bătălia pentru lărgirea sferei de funcționare a limbii române (de exemplu, în judecătorii, în învățământ, administrație) continuă. Populația și intelectualii români din regiunea Cernăuți militează pentru ca limbii române să i se acorde statutul de limbă oficială, la același nivel cu limba ucraineană, pe teritoriul întregii regiuni, privilegiu de care ne-am bucurat chiar și în perioada de dominație habsburgică⁹. În acest context se înscrie și efortul deosebit al Asociației științifico-pedagogice din Ucraina „Aron Pumnul”, care luptă pentru redeschiderea la Cernăuți a unei Universități românești.

Limba rusă: LS; LSt; 10,5; LCL(E); LÎ₁₋₄; LR: Limba standardizată, limba stimulată, care, deși nu mai are statut oficial, se folosește în multe instituții de stat, dar se observă tendința de tranziție și de transmitere a acestor funcții limbii ucrainene. În calitate de Lș este folosită de către 10,5 % din populația regiunii, îndeosebi la orașe (pe când între ruși este recunoscută ca maternă de 97,4 %, ceea ce ar însemna doar 6,53 % din populația regiunii). Rusa este limbă de „conversație largă” („extra”), este limbă de comunicare interregională (mai ales în relațiile cu regiunile estice și sudice ale Ucrainei), precum și de comunicare interrepublicană. Se folosește în învățământul de toate gradele, începând cu școala primară și terminând cu cea superioară, incluzând chiar și învățământul postuniversitar. Aceste funcții, însă le cedează, în mod treptat, limbii ucrainene. Limba rusă se mai folosește împreună cu slavona bisericească pe parcursul oficierei serviciilor divine mai ales în instituțiile de cult din satele lipovenești Fântâna Albă, Belousovka, Grubna, Lipoveni.

---

⁹ Vezi: Program de dezvoltare națională a românilor moldoveni din regiunea Cernăuți /Plai românesc, 1992, nr. II, p. 4–5; Popescu LV. Nekotorâe aspekți funcționirovania moldavsko-russkogo dvuyazăcia v vostocino romanskih poseleniah Sovetskoi Bukovinî /Vsesoyuznaia naucino-metodiceskaia konferenția „Problemî mejpredmetnâh svyazei v usloviah bilingvizma”. - Droghobâci, 1990, p. 87–88.

Românași din Ceahor la sărbătoarea „Limba noastră cea română”

Foto: Vasile Băcu

Limbile evreiești (idiș și ivrit): LS; Ltol; 0,48; LCÎ₂; LÎ₁; LR: Limbi standardizate (cu toate că până nu demult ivrit, adică limba ebraică, era considerată limbă clasică). Ivrit, de-o vorbă, a început să fie folosită pe larg odată cu renașterea statului Israel¹⁰.

---

¹⁰ Vezi: Blium Ș., Rabin H. *Sovremenâi ivrit: Samouciteli.* - M, 1990, s. 5–14.

Limbă tolerabilă. În calitate de L_1 , este folosită de 0,48 % din populația regiunii, cifră care a scăzut brusc, în legătură cu repatrierea masivă a evreilor în Israel. Ambele limbi în calitate de L_1 sunt recunoscute doar de 27,4 %, ceea ce ar însemna abia 0,48 % din populația regiunii. Ambele limbi sunt de „conversație îngustă”, fiindcă, în temei, sunt folosite de către scriitorii și poeții evrei, care continuă să scrie în idiș și ivrit. Se folosește, parțial, alături de limba rusă, la editarea gazetei „File evreiești”, ca limbă de lucru în cadrul societăților culturologice evreiești din Cernăuți și în cadrul Comunității evreiești de aici. Limbile sunt folosite, de asemenea, în cadrul școlii evreiești din Cernăuți, deschise în urmă cu câțiva ani, precum și în timpul marcării sărbătorilor religioase ce țin de cultul mozaic.

Limba polonă: LS; LTOL; 0,17; LC $\hat{1}$ ₃; L $\hat{1}$ ₁ LR. Limba standardizată, cu toate că se folosește îndeosebi în așa-numitul dialect bucovinean („kresova mova”) în statele Arșița, Crăсниșoara Veche, Tereblecea, Boia, orașul Storojineț, precum și în orașul Cernăuți. E de menționat faptul că limba polonă s-a mai păstrat în Țara Fagilor localitățile cu populație mixtă româno-polonă. În localitățile cu populație ucraineano-polonă ca, de exemplu Panca sau Sadagura, polonii au fost asimilați aproape complet de către ucrainenii. Limbă tolerabilă. În calitate de L_1 , este folosită de 0,17 % din populația regiunii (între poloni este recunoscută ca maternă doar de 34,4 %, ceea ce și constituie 0,17 % din populația regiunii). Limbă de „comunicare îngustă”, este folosită ca limbă de lucru în cadrul Societății de cultură poloneză (polonii din regiune nu au nici un organ al lor de presă), ca limbă de conversație în localitățile populate și de poloni, se studiază în cadrul unei școli duminicale din Cernăuți, se predă ca obiect de studiu în școlile din Arșița și Crăсниșoara Veche, răsună și în bisericile romano-catolice, alături de limbile latină și ucraineană, din orașele Cernăuți și Storojineț, din localitățile rurale Arșița, Boian, Tereblecea, Crăсниșoara Veche.

Limba slavonă (bisericească): LC $\hat{1}$; LTol; LR; Limbă clasică, limbă tolerabilă. Însă în ultimul timp, în urma conflictelor confesionale, adepții Bisericii Ortodoxe Autocefale Ucrainene o înlocuiesc în timpul serviciilor divine cu cea ucraineană. Limba

slavonă mai este folosită în marea majoritate a bisericilor ortodoxe (apostolice) alături de limbile ucraineană și română. De ea se mai folosesc, în timpul liturgiilor, și credincioșii ruși de rit vechi - lipovenii. Ea este studiată și în cadrul facultății de filologie a Universității din Cernăuți.

Limba latină: LC1; Tol; LR; Limbă clasică (moartă). Limbă tolerabilă. Se folosește în scopuri religioase în bisericile romano-catolice alături de limbile polonă, ucraineană și chiar română (Boian). Este studiată la Universitatea din Cernăuți în cadrul facultăților cu profil umanist (filologie, istorie, drept, limbi moderne), este predată și în școlile de medicină din Cernăuți, Vașcăuți; Noua Suliță, la Institutul de medicină din centrul regional, precum și în unele licee sau gimnazii ca, de exemplu, liceul din Volcineții Vechi.

Bazat pe statistica oficială, acest model ne-a permis să ajungem la concluzia (deoarece o parte din populația regiunii recunoaște în calitate de L₁ câteva limbi, iar mulți locuitori recunosc ca limbă maternă limbile altor naționalități conlocuitoare) că situația lingvistică din actuala regiune Cernăuți este exoglosă neechilibrată. Pentru a confirma această teză, apelăm din nou la datele oferite de recensământul unional din 1989, date referitoare la regiunea Cernăuți¹¹.

---

¹¹ Raspredelenie naselenia... p. 13–18.

Tabelul 2
 Repartizarea populației după naționalități și limbile vorbite
 (la 12.01.1989)

Naționalitatea	Nr. pers. de naț. respectivă		Nr. pers. care consideră L ₁ limba naționalității sale	
	Cifre absolute	% din toată populația	Cifre absolute	% din nr. persoane de naț. respectivă
Ucraineni	666095	70,8	647787	97,3
Români inclusiv: „români” „moldoveni”	184836 100317 84519	19,7 10,7 9,0	133840 53211 80637	72,4 53,00 95,4
Ruși	63069	6,7	61396	97,4
Evrei	16466	1,7	4509	27,4
Poloni	4700	0,5	1615	34,4
Bieloruși	2864	0,3	1266	44,2
Total populație	940801	100,0	851579	90,5

După cum vedem din tabelul 2, au recunoscut în calitate de L₁ limba altei naționalități 72,6 % din evrei, 65,6 % - din poloni, 53,8 % - din bieloruși (pe teritoriul regiunii limba bielorusă nu funcționează în masă), 47,0 % - din românii propriu-ziși și 4,6 % - din românii moldoveni, 2,7 % - din ucraineni și 2,6 % - din ruși. Deci, 9,5 % din populația regiunii nu cunoaște limba neamului. Datele prezentate ne permit să constatăm că pentru actuala regiune Cernăuți este caracteristică necoincidența noțiunilor de „limba maternă” și „limba apartenenței naționale”. În afară de aceasta, un mare număr de locuitori declară, în calitate de L₁, câteva limbi. Aceasta este semnificativ, în primul rând, pentru evrei, poloni, bieloruși și români.

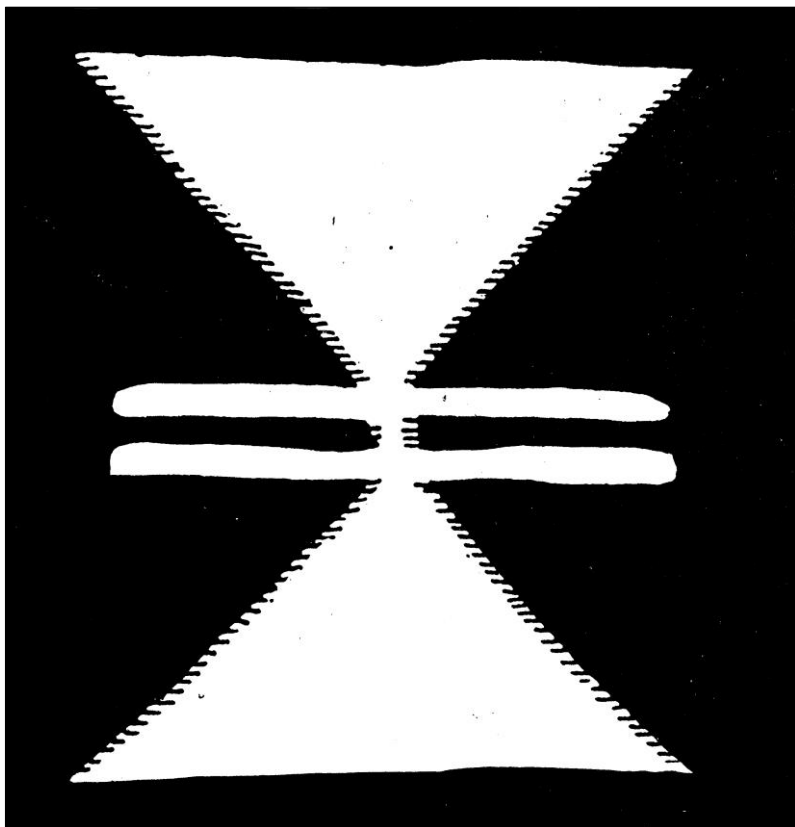
Tabelul 3
 Repartizarea naționalităților după limba maternă¹²

Naționalitatea	nr. persoane naționalit. respectivă	Inclusiv recunosc drept L1 (limba maternă)%								
		Limba etniei sale			Limba ucraineană			Limba rusă		
		1970	1979	1989	1970	1979	1989	1970	1979	1989
Ucrainenii	666095	98,1	97,6	97,3	-	-	-	1,8	2,2	2,6
Români ¹³	100317	56,4	54,8	53,0	10,9	12,8	11,7	1,3	2,4	2,9
Moldovenii ¹⁴	84519	98,7	95,4	95,4	2,0	2,7	2,5	1,3	1,9	2,1
Ruși	63036	98,0	97,8	97,4	1,8	2,1	2,5	-	-	-
Evrei	16469	49,0	36,7	27,4	0,8	1,0	1,2	49,7	61,8	71,3
Poloni	4700	44,4	31,0	34,4	42,9	48,7	48,4	11,0	13,8	15,6
Bieloruși	2864	41,5	37,0	44,2	4,4	4,5	4,4	54,1	58,4	51,1

După cum am putut observa din tabelul 3, asimilarea lingvistică a ucrainenilor s-a efectuat în favoarea limbii ruse (în 1989–2,6 %), a românilor propriu-zisi și a moldovenilor - în favoarea limbii ucrainene (11,7 % și, respectiv, 2,5 %) și ruse (2,9 % și 2,1 %), a rușilor - în favoarea limbii ucrainene (2,5 %), a evreilor și bieloruşilor - în favoarea limbii ruse (71,3 % și 51,1 %) și ucrainene (1,2 % și 4,4 %). Și dacă se poate vorbi despre asimilarea lingvistică, atunci, în primul rând, putem vorbi despre rusificare: 71,3 % sau 11.742 evrei, 51,1 % sau 1464 bieloruşii, 15,6 % sau 733 poloni, 2,9 % sau 2909 români propriu-zisi, 2,6 % sau 17.318 ucraineni și 2,1 % sau 1.775 români-moldoveni în calitate de L₁ au declarat limba rusă, adică, în total, 36 mii persoane, dintre care 4.684 români. În al doilea rând, se poate vorbi și despre ucrainizare. 48,4 % sau 2275 poloni recunosc drept L₁ ucraineana. Același lucru putem spune și despre 11,7 % sau 11.737 români, 4,4 % sau 126 bieloruşii, 2,5 % sau 2.113 români-moldoveni, 2,5 % sau 1.577 ruși, 1,2 sau 198 evrei etc.

Tot în 1989, circa 18,7 din populația regiunii în calitate de L₁ foloseau limba altei etnii și, deci, procesul asimilării după cum se observă, este în floare. Acest proces este caracteristic nu numai pentru regiunea Cernăuți, ci și pentru întreaga Ucraina. Bazându-ne pe materialul expus mai sus, putem conchide că spre sfârșitul perioadei de dominație sovietică pe teritoriul regiunii Cernăuți exista o *situație polilingvistică complicată exoglosă și neechilibrată*.

¹² Explicație: Pentru a fi micșorat numărul românilor, statistica oficială îi împarte în „români” și „moldoveni”.

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC

Amintiri, amintiri...

Dragoș HAHON

În lagărul de la Vadul Siretului

La 22 iunie 1940 am primit ordin de la Regimentul 3 Grăniceri să mă deplasez la compania Hotin, pentru a asigura controlul pichetelor de pe malul Nistrului. Comandantul m-a oprit împreună cu sublocotenentul Slinovceanu, cu care trebuia să împart lungimea de frontieră. Principalul în reg. 3 Grăniceri era ca inspecțiile să se facă fără perturbarea activității de pază a graniței. Noi trebuia să ajutăm, să întărim autoritatea comandanților de pichete, să verificăm pregătirea de luptă a grănicerilor, respectarea cu strictețe a graficului de patrulare, condițiile de viață etc. Dar eram curioși să știm ce voia să ne spună suplimentar comandantul. N-am așteptat prea mult, a venit însoțit de căpitanul Ieșeanu, care se ocupa cu problemele de informații și contrainformații. L-am salutat, luând poziție de drepti. Ne-a făcut semn să ne așezăm și a deschis discuția:

— Fiindcă vă duceți pe frontieră, pe Nistru, să, cercetați activitatea grănicerilor, am socotit necesar să vă informez asupra unui aspect. Vă este cunoscut că partea activă a corpului 2 Armată din Chișinău este concentrată în paza frontierei. Aceasta, cam din toamnă, după înfrângerea Poloniei, când granița noastră cu U.R.S.S. a crescut cu circa 400 kilometri. Divizia a 8-a ne informează că

posturi de radio străine au anunțat că României i s-a prezentat sau că este în discuție prezentarea unui ultimatum, prin care U.R.S.S. cere să i se „restituie” Basarabia, în întregime, adică și cu cele trei județe cedate Rusiei în 1881 prin tratatul de la Berlin, anume Cahul, Ismail și Bolgrad, precum și o parte din teritoriul Bucovinei, până la Siret. În caz contrar, vor începe ostilitățile. Vă spun aceasta ca să știți la ce vă puteți aștepta. Noi vă vom ține la curent, ca să puteți acționa...

Comandantul era destul de necăjit, dar înainte de a pleca, ne-a oprit căpitanul Ieșeanu, și spunându-ne următoarele:

— În ultima vreme au fost infiltrați foarte mulți spioni. Pe unii am reușit să-i neutralizăm, pe alții încă nu. Ei vor căuta să instige populația, în special pe rutenii din Bucovina și pe haholii din județele Hotin și Soroca. La pichete vedeți care din ostași a început să între în relații „deosebit de prietenoase” cu acei cetățeni care nu ne iubesc. Fiți atenți să nu fiți atacați. Și succes!

— Mulțumim, domnule căpitan!

— Locuiam amândoi în pavilioanele ofițerești, de pe strada General Berthelot, în imediata apropiere a regimentului. Mi-am luat trusa de voiaj, am prins troleibuzul care circula pe strada Cuciurul Mare, m-am dat jos în Piața Unirii, am luat-o încet pe lângă hotelul „Pajura Neagră”, am intrat în strada Poștei și, lângă grădina de vara a cinematografului „Central”, care funcționa în clădirea filarmonicii, am văzjit șirul de autobuze care urmau să plece în diferite direcții. Un șofer, care m-a recunoscut, m-a salutat și m-a întrebat ce direcție mă interesează. Între timp sosise și Slinovceanu. Șoferul aștepta răspunsul. I-am zis:

— Cursa de Hotin mă interesează.

— Foarte bine, eu o conduc, veniți cu mine.

Ne-am urcat. După noi au mai urcat un preot, mai mulți evrei, câțiva țărani și niște femei. Autobuzul s-a jimplut repede, ba unii stăteau și în picioare. Pornindu-se, autobuzul a coborât pe lângă poștă spre strada Ferdinand și de acolo - spre podul de șosea de peste Prut. Lângă Gara Mare se ridică o platformă, pe care erau montate mitraliere antiaeriene. Doi servanți, din care unul cu binoclul, scrutau cerul. M-am întors spre Slinovceanu:

— Când au apărut acestea?

— De vreo două săptămâni. S-a căutat asigurarea podurilor, a stațiilor de calea ferată.

A mai urmat o oprire la pavilioanele CFR și, de aici, am ajuns la Moși, cartier al orașului de dincolo de Prut. Nu ne-am mai oprit. Pe ambele maluri ale Prutului erau puncte de antiaeriană. Priveam la linia de cale ferată București - Grigore Ghica - Vodă, când autobuzul s-a oprit brusc. A urcat un ins ciolănos în pantaloni negri și cu haină de doc. Pe față avea niște cicatrice urâte, ochii îi erau negri ca de lup. Nasul coroiat te făcea să presupui că era ori armean, ori țigan. Pe cap purta un fel de șapcă cu calota albastră murdară, cu un cozoroc din carton lăcuit. S-a sprijinit de unul din stâlpi și se uita prin geam. La circa un kilometru de Lențești, doi jandarmi, un reangajat și un capotal, au făcut semn de oprire. Urcându-se și zărindu-mă, reangajatul, un subofițer, a raportat:

— Să trăiți, domnule locotenent! Avem ordin de a verifica situația militară a pasagerilor!

— Fă-ți datoria, subofițer!

— Să trăiți!

Și a început de la fundul autobuzului spre șofer o cernere, din mers. Oamenii scoteau livretele militare, ordinele de chemare și diferite hârtii. Dar am uitat să spun că atunci când am staționat la Moși, nu departe de pasajul de cale ferată, unde a urcat acel ciudat pasager, în ușa primei sau a doua prăvălii aflate pe stânga drumului apăruse o fată blondă, puțin cam plinuță, într-o rochie neagra, închisă până la gât, în ciorapi negri și pantofi tot negri. Ochii îi erau migdalați, nasul puțin cam coroiat, iar buzele îi erau groase. Surprinzându-mi privirea, șoferul zise:

— E o evreică de aici, din Moși. E în doliu după fratele ei, care a luptat în Spania, în brigăzile internaționale, și-a fost ucis...

Între timp jandarmii ajunseră la ultimul urcat, care nu era departe de mine:

— Te cheamă Arghirof, ești născut în 1905 la Mămăliga, ai făcut armata la Cahul și acuma de unde vii?

— Vin de la Bălți.

— Și cu ce tren ai venit?

— Cu cel de 8 dimineața.

— Bine, hai cu noi la Rohozna, mai stăm de vorbă.

— Dar trebuie să ajung astăzi la Hotin.

— Lasă vorba și coboară! Vei pleca pe urmă la Hotin!

M-am uitat după ei. Jandarmul, ostaș în termen, era un băiat înalt, vânos. Fața îi era arsă de soare, ochii îi erau căprui și străluceau sub cozorocul caschetei cu coarne. Haina din doc de culoare deschisă era curată, iar galonul de caporal parcă completa tenacitatea plăcută. Avea pantalonii negri cu moletierele vârâte în bocancii lustruiți lună. Avea o carabină scurtă și două cartușiere; cambina o purta în bandulieră. Baioneta se integra cumva persoanei sale. Subofițerul, un ins mai scund, numai oase, nervi și mușchi, era și el asemănător jandarmului. Aceeași grijă vestimentară o dovedea și el. Chipiul era așezat corect pe cap, vestonul avea reverul desfăcut, cămașa cu cravata kaki era curată. Înarmat cu un „Leuger” cu tocul de lemn, care pentru tragerile de precizie devenea pat de armă, avea un porthart și purta o centură cu diagonală. Tunica, pantalonii și moletierele erau, deasemenea, kaki. Și la el bocancii erau lună.

În timp ce jandarmul îl escorta pe cel cu situația militată în neregulă, subofițerul s-a apropiat de mine (îi făcusem semn) și m-a informat cu o voce scăzută:

— Să trăiți, domnule locotenent! Am mai găsit din ăștia; sunt parașutați noaptea și ziua se apucă de acționat. Ați văzut? Nici nu știe cu ce tren a putut sosi de la Bălți... Îi prindem noi, n-aveți grijă...

A salutat și a coborât din autobuz. Era un punct izolat între Moși și Rohozna. Șoferul, care a urmărit atent toată povestea, s-a grăbit să pornească, dar a urmat un huruit asurzitor, căci la vreo 20–25 metri de noi un avion a făcut un looping, survolând drumul național.

— Este un avion rusesc! a strigat șoferul.

Într-adevăr, i-am văzut și eu, pe fuselaj, steaua roșie, cu cinci colțuri. Am strigat nedumerit:

— Ce înseamnă aceasta?! Survolarea teritoriului altei țări este, în general, considerată act de provocare. Ce vor sovieticii?...

— Domnule locotenent, să știți, că antiaeriana nu are voie să tragă; doar dacă trag ei focuri în obiective pe teritoriul nostru.

Am dat din cap. Depășiserăm Rohozna și ne apropiam de

Sadagura.

Orașul rabinului-minune era locuit, ce-i drept, de mulți evrei, dar erau și destui români acolo. Era familia Ciobanu, vreo patru frați, toți curelari și șelari, familia Dolinschi, în ciuda numelui polonez, aceștia erau buni români. Mai era familia Mustatza, cu șeful ei, baronul Otto Mustatza. Mai erau și alții pe lângă evrei, precum și mulți poloni și mulți ruteni. Dintre evrei cei mai reprezentativi erau dr. Tannenzaft, dr. Bardach, dr. Kula ș.a. Orașelul se desfășura pe două străzi paralele: prima ducea la Jucica Veche, la regimentul 12 artilerie, unde era comandant colonelul Rădescu, iar a doua, care trecea prin centrul comercial, duce spre Șerăuții de Jos.

Am făcut o scurtă oprire la Sadagura. Dar atât pe câmp, între Rohozna și Sadagura, cât și prin Sadagura, am văzut numeroase patrulare, atât de călăreți, cât și de infanteriști. Au mai coborât câțiva, au mai urcat pasageri. Am părăsit Sadagura și am trecut prin Șerăuții de Jos, pe lângă moara arsă. Din nou au urcat jandarmii și au controlat pasagerii. De la Șerăuți la Rarancea drumul era în săpătură ușoară. Printre copaci se vedeau patrulare, erau călăreți de la 11 roșiori. Rarancea, Cernauca și Toporăuții erau ultimele sate din județul Cernăuți. În Toporăuți oamenii stăteau lângă primărie, se părea că așteptau ceva; în ce măsură puteau fi apărați în cazul unui conflict nu-mi era clar. Oamenii așteptau îngrijorați...

În măsură ce ne apropiam de Hotin, trecând prin Clișcăuți și Zarojenii cu fabrică de zahăr, se înmulțeau patrularele. Drumurile erau bătute de infanteriști, iar câmpurile erau cutreierate de cavaleriști. La Zarojeni, unde era un post de comandă a regimentului 8 vânători, am fost din nou survolați de un avion sovietic. Era de un tip învechit, cu două planuri, asemenea cu „Potez”-urile de la începutul aviației noastre. Câteva împușcături l-au obligat să caute înălțime. Am mai trecut prin Nedobăuții cu cele două șiruri de mori de vânt. În sfârșit, am ajuns la Hotin. Atmosfera în oraș era greoaie. Nu s-a ajuns încă la manifestări ostile din partea rușilor și ucrainenilor din zonă, dar nici mult nu lipsea.

La sediul companiei, (regimentul 3 Grăniceri avea patru companii pe graniță - a I-a la Vijnița, -a 2-a la Hotin, a 3-a la Soroca și a 4-a la Cetatea Albă) l-am găsit pe locțiitorul de comandant,

locotenentul Drăgan. Am stabilit că Slinovceanu va pleca din Hotin spre Grigore Ghica-Vodă, iar eu, eventual cu Drăgan, vom merge spre Soroca, controlând toate posturile de comandă, plutoanele și pichetele. Trebuie să dau un amănunt deosebit de important. Regimentul de grăniceri avea un efectiv cu mult mai mare decât un regiment de infanterie. Aceasta, datorită faptului că o parte executa paza frontierei, iar o alta - făcea pregătirea de luptă și instrucție. Comandantul părții de instrucție era colonelul Opriș, iar comandantul părții de pază, care a vorbit cu noi la Cernăuți, era colonelul Ene.

În seara zilei de 24 iunie am ajuns împreună cu locotenentul Drăgan la Resteu-Atachi, unde era postul de comandă pluton și unde Gib Mihăescu scrisese romanul său „Rusoaica”. Sublocotenentul Viforeanu era în misiune. Plutonierul major Caragancea, o namilă de om cu părul negru, cu ochii verzi, nasul coroiat, dantură de fiară, cu niște umeri cât un dulap de haine, ne-a dat raportul:

— Să trăiți, domnule locotenent! Postul de comandă pluton Resteu-Atachi cu un efectiv de 24 oameni la post și 42 în răspândire, la ordinul dumneavoastră!

— Bine Caragancea! Pluton, cu arma pe umăr, pe loc repaus!

— Pluton, drepți! Pe grupe la executarea programului!...

A urmat un răpăit și ostașii, pe grupe, și-au văzut de program.

— Caragancea, ce se întâmplă aici?

— Să trăiți, domnule locotenent, avem zilnic survolări la joasă altitudine; pe malul rusesec se văd concentrări de blindate, camioane și artilerie. Survolările noaptea, cred, au scopul de a parașuta oameni de-ai lor. Ieri am predat un ins, știa ceva și românește. Actele lor, în genere, sunt bine întocmite, dar îi prindem la amănunte...

La 25 iunie, pe la orele 4 dimineața, eu și cu Drăgan am fost treziți de Caragancea:

— Domnule locotenent, trei bărci cu ruși trec Nistrul, să fie cam 15–18 oameni; nu sunt urmați de vreo altă ambarcațiune.

Ne-am echipat, am luat câte o carabină și ne-am suit în trăsura care era folosită de pluton. Vizitiul, un moldovean bătrân, cu căciula cam spartă, ne-a dus cât a putut de repede. Ajunși în dreptul

pichetului nr. 3, un ostaș ne-a făcut semn cu mâna. Ne-am dat jos și am mers vreo două sute de metri până am ajuns pe malul înalt al Nistrului. Bărcile erau trase la mal; cam la 500 metri au apărut rușii. S-au desfășurat, destul de înghesuit, în trăgători. Drăgan a ordonat ostașilor să încarce armele și să se răspândească în trăgători. S-a adus de la pichet o pușcă mitralieră. Deși aveam numai armament ușor de infanterie, eram, totuși, deciși să-i obligăm să se întoarcă.

M-am uitat la ei prin binoclu. Erau echipați de marș, nu aveau căști, erau în bonete. Ofițerul lor, care avea la guler un cerc, tot căuta ceva pe o hartă. Nu avea aerul de a fi descoperit praful de pușcă. O rafală din dreapta și alta din stânga au încadrat acest grup. Socoteala cu ei și-o încheiau ostașii de la batalionul 3 Hotin al regimentului 8 vânători din Cernăuți, care era pe-zonă. O altă mitralieră trăgea la picioarele lor, în față. Ei s-au oprit, nemaștiind ce să facă. Un sergent de la unitatea care i-a oprit, s-a ridicat și cu arma în mână a pornit spre ei. L-au urmat și alți ostași:

— Ia, fuga marș! Pas alergător la Nistru!

Ofițerul rus căuta să explice, rusește, că se găsește pe teritoriul U.R.S.S.

— Trageți, mă, deasupra capetelor! De nu se întorc, trageți din plin!

Câteva salve i-ați lămurit. În pas alergător, în frunte cu ofițerul lor, rușii au coborât spre Nistru. Vânătorii îi însoțeau cu salve în aer. Au ajuns la bărci, s-au imbarcat și au trecut Nistrul fără să mai privească în urmă. Ce au urmărit nu-mi era clar. Prin binoclu nu am văzut nici o mișcare pe malul celălalt. Realitatea era că nici un ofițer sau subofițer (cu excepția noastră) nu a fost prezent. Ostașii au acționat singuri.

În ziua de 27 iunie, pe la amiază, a venit de la Corpul 3 Chișinău directiva secretă că, în cazul acceptării ultimatului sovietic, să retragem toate pichetele și să pornim în marș, spre Prut.

La orele 21 și 50 de minute un curier sosit de la postul de comandă al diviziei a adus ordinul de retragere. Până la orele 3 din ziua de 28 iunie am adunat toți ostașii companiei a 2-a Hotin, respectiv și din plutonul lui Drăgan, aflați în răspândire. La orele 3 și 10 minute, după ce compania începuse marșul, pe malul stâng al Nistrului s-au tras rachete. Reflectoarele luminau drumul

ambarcațiunilor cu blindate și trupe.

În seara zilei de 28 iunie am ajuns în apropierea Prutului. Ostașii trebuiau să se odihnească. Am mers toată ziua, în soare și praf, cu puține halte de ajustare și de odihnă. Am înnoptat, răspândind soldații pe la case, prin șuri. A doua zi dimineața, la 29 iunie 1940, de sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel, cu ostașii odihniți, am pornit la drum. Eu și Drăgan, fiind călări, am observat că niște blindate sovietice au dovedit să ne încercuiască. De-am fi avut arme anticar, ne-am fi socotit cu sovieticii. Așa avea să facă batalionul 3 al regimentului 8 vânători, care se unise cu un divizion de artilerie de la regimentul 5 artilerie Roman. Comandantul batalionului a pus tunurile în poziție de tragere și blindatele s-au retras.

A venit către noi un ofițer rus cu două cercuri la guler, urmat de un civil, care era tălmaci, și ne-a spus să aruncăm armele în șanț sau, dacă nu, ei vor trage. În timp ce trupa depunea armele, trei soldați ruși ne-au dat jos de pe cai. Ne-au luat pistoalele și porthartul. Lăzile noastre de campanie, care veneau cu trenul regimentar, au avut aceeași soartă. Lui Drăgan i-au luat ceasul brățară; eu mi l-am băgat în interiorul pantalonului, împreună cu portofelul, scăpând astfel. Un evreu bărbos spunea soldaților că România era cu Ungaria în război și că ungurii erau împușcați pe stradă. Caporalul Bodbr Francisc, tipograf din Sf. Gheorghe - Trei Scaune, s-a apropiat de mine și mi-a zis:

— Domnule locotenent, suntem vreo 40 de maghiari și secui în detașament; ne este frică să ne întoarcem în România.

— De ce, Bodor?

— Uitați-vă ce spune evreul acesta.

— Minte, caporale, vezi-ți de treabă...

Dar ungurii mei s-au grupat și într-un târziu au dispărut. Aveam să aflu mai târziu că ei s-au pornit la Cernăuți, neopriți de nimeni, dar acolo n-au avut cu cine lua contact în vederea plecării lor în Ungaria. Singurul lucru hazliu pe care mi l-au putut povesti, după ce ajunseră în România, a fost întâlnirea lor cu ordonanța colonelului Ene. Acesta, fiind originar din Mahala, l-a asigurat pe colonel că îi va păzi locuința. Bineînțeles, el a fost dat afară chiar a doua zi și în locuință au fost încartiruiți ofițeri ruși. Ca să nu umble

în uniformă, el a apucat, în grabă, să ia din garderoba colonelului un smoking, o gambetă și niște pantaloni albi, de la ținuta de vară. Așa l-au întâlnit grănicerii mei și au făcut haz. După multe zile de umblătufă în van, ajunse Bodor și câțiva dintre unguri să găsească la biserica iezuită de lângă chestura de poliție din Cernăuți un preot, secui de origine, și acela i-a sfătuit să se întoarcă în România și să declare autorităților cum a fost în realitate. În grupuri mici au trecut granița, după un stagiul destul de îndelungat în lagărul de tranzit de la Vadul Siretului, pe care l-am cunoscut și eu...

I-am întâlnit la Râmnicu-Sărat, unde erau anchetați în vederea trimerii în judecată. I-am apărut, cum am putut, și toată problema s-a rezolvat la începutul toamnei, când, în urma dictatului de la Viena, au fost lăsați să se ducă pe la casele lor.

Acum îmi puneam problema cum am putut fi surprinși de blindatele rusești și ce a păzit recunoașterea noastră, formată din trei subofițeri și șase grăniceri, toți călare. În mod normal, noi trebuia să ne unim cu o unitate care se retrăgea și avea mijloace anticar. Ah, dar aceasta era o pocăință târzie...

Trupa a primit câte o pâine cazonă și, în frunte cu plutonierul Neagu, s-a îndreptat spre noua graniță, pe care, cred, că a trecut-o în seara zilei de 29 iunie. Noi, cei doi ofițeri și un subofițer, am fost urcați într-un camion cu prelată, spunându-ni-se că vom fi duși până la noua frontieră- Restul de subofițeri și o parte de soldați au reușit să dispară. Călătoria a durat cam patru ore. Pe drum au mai fost urcați niște civili și un comisar de poliție. Tot în drum am aflat cine erau. Era un pretor, pare-mi-se de la Lipcani, comisarul de poliție era de la Hotin, doi fuseseră inspectori de bancă, iar unul era ofițer de rezervă provenit din jandarmi. Pretorul, un ins înalt, negricios, cu părul ondulat și nasul drept, ne-a povestit că a fost arestat, când încerca să demonstreze comandantului rus care a ocupat Lipcanii că, în conformitate cu convenția încheiată, trebuia să i se acorde populației cele trei zile stipulate. Mă uitam la el. Nu părea un tip fricos. El ne-a mai spus următoarele:

— Autoritățile sovietice acționează cu brutalitate, numai și numai pentru a intimida. După primele zile de „euforie”, vor urma valuri de arestări...

Camionul, care era, în fond, camionul unui proprietar român,

se tot legăna, urmând un drum hârtopos, iar rusul care ne însoțea, se tot întorcea spre noi și ne zâmbea. Am intrat în vorbă mai adâncă cu domnul pretor, pe care îl chema Porcius Nicolae. Era doctor în drept, originar din Năsăud. La un moment dat l-am întrebat:

— Cum de nu ați plecat ieri, dar v-ați lăsat să fiți arestat de sovietici?

— Explicația este simplă. Am rămas să le predau rușilor puterea. Dar, fie vorba între noi, ei nu aveau nevoie de nici un fel de predare. Au ocupat pur și simplu clădirile oficiale, au instalat organele lor. Sper să trec granița, chiar dacă sunt acum arestat.

Singurul care părea parcă mai preocupat de soarta sa era comisarul. Se numea Vaticovschi George și era bucovinean din Siret.

— Dar dumneavoastră cum de le-ați picat așa plocon? l-a întrebat Drăgan.

— Eu m-am dus după ce ieșirile din Hotin au fost blocate de tancuri și nimeni nu mai putea să părăsească orașul la comandantul unității și i-am atras atenția că, în conformitate cu prevederile convenției, timp de trei zile populația avea dreptul să-și aleagă apartenența statală. S-a uitat mirat la mine și a ordonat sa fiu arestat, ca reprezentant al aparatului de opresiune burghezo-moșieresc român.

— Au fost agitații în Hotin?

— Au fost comise de unii evrei. Au omorât un intelectual român de origine poloneză și un polițist, culmea ironiei, de naționalitate rusă. Poziția fermă a batalionului 3 al regimentului 8 vânători, a ariergărzii regimentelor 4 și 7 vânători i-a potolit odată cu trecerea rușilor peste Nistru... Eu cred că am să vă părăsesc din mers. Am trecut Prutul, suntem acum aproape de Ostrița, am neamuri și prieteni acolo. Dau mai întâi jos uniforma de comisar, iar mai apoi văd bine ce fac. Doar sunt fost centru înaintaș la „Luca Arbore” și am fost în liceu cercetaș.

Într-adevăr, ne apropiam de un sat mare. Curba și contracurba de la intrarea în Sat l-au obligat pe șofer sa încetinească. Cât ai zice pește, comisarul a încălecat oblonul din spate și a sărit pe dreapta, dar rămânând tot în conturul camionului. A căzut pe mâini, s-a ridicat, ne-a făcut un semn și a dispărut

printre pomi. Noi am tăcut, orice vorbă era de prisos. Hopurile și praful ne obosiseră. Pe la Adâncata ne-am dat seama că ne apropiam de graniță.

Prin satele românești oamenii erau amărâți, iar în cele rutenești, ici-colea câte unul scotea pălăria de paie și o fâlfăia în direcția camionului. Când s-a oprit camionul, nu am văzut decât o tabără de corturi militare. Rusul care era însoțitor, a început să strige: „Davai! Davai!”. Am coborât. Eram lihniți de foame. Ne aflam pe malul unei ape curgătoare. Am înțeles imediat că aveam în față Siretul.

Câțiva ruși, cu mutre nu prea binevoitoare, ne-au condus prin tabăra de corturi până la cortul „nostru”. Mai mulți civili ne priveau cu compătimiri, întrebându-ne:

— De unde veniți, fraților?

Din mers, le spuneam ce și cum. În cortul „nostru” erau 24 de paturi, toate (încă) neocupate. Ne-am instalat cum am putut. Bagaje, cu excepția plutonierului Amăriuței, care purta o raniță, nu aveam, înainte de toate am încercat să ne odihnim. Am ațipit. Într-un târziu a intrat un tinerel și a strigat:

— La masă!

Într-adevăr ne era tare foame. Am încercat să vorbesc și cu comandantul taberei. Toți, însă, m-au sfătuit ca mai întâi să mănânc. Am primit o ciorbă de varză și un sfert de pâine cazonă rusească. Am mâncat, mi-am astâmpărat foamea. După această masă „pantagruelică”, împreună cu Drăgan l-am căutat pe șeful taberei. L-am găsit stând de vorbă cu două femei. L-am salutat și i-am spus:

— Domnule ofițer, suntem doi ofițeri și un subofițer din regimentul 3 Grăniceri al armatei române. Unitatea noastră, contrar convenției, a fost dezarmată într-un sat din județul Hotin. Noi trei am fost arestați și aduși încoace. Vă rog să ne eliberați imediat și să ne trimiteți la primul post de frontieră.

S-a uitat lung la mine, iar după ce una din femei a terminat de tradus (am avut impresia că le cunoșteam pe amândouă), a tăcut puțin, apoi a început să tune. Femeia care i-a tradus lui, ne-a tradus și nouă:

— Comandantul Kurek spune că veți fi reținuți până ce

România va da drumul celor ce s-au cerut să se întoarcă în teritoriul recent eliberat de U.R.S.S. În prezent statul român nu dă voie celor născuți în Basarabia și Bucovina de Nord să se întoarcă la locurile lor de baștină.

Kurek s-a întors brusc și a luat-o în direcția corturilor. M-am uitat atent la traducătoarea noastră. Mi-am amintit că fusese funcționară la Cernăuți și o chema Olga Cerneavski.

— Bine, domnișoară Cerneavki, dar dumneata ce cauți aici? Nu te-ai evacuat cu birourile „Ținutului Suceava”? Lucrai, dacă nu mă înșel, la serviciul de învățământ.

— Nu vă înșelați, domnule locotenent, chiar la serviciul de învățământ lucram? nu m-am evacuat, slujesc marea Uniune Sovietică...

Domnișoara, care imediat m-a părăsit, fusese studentă la litere. Era bursieră, primea bani și avea și un loc gratuit la căminul de pe strada 11 Noiembrie. Câte fete merituoase nu au putut intra în cămin din cauza unor elemente ca Olga Cerneavski? Nu degeaba îmi spunea o studentă de la matematici, de loc din Fălticeni, că trebuia să fii ruteancă ca să iei bursă și să ai un loc la cămin. Numărul bursei acordate studenților ucraineni era invers proporțional cu numărul lor. Era o politică a Universității „Carol al II-lea” de-a obține din partea rutenilor un „captatio benevolentia”.

A rămas a doua femeie. Era tânără, cu forme pline, avea un piept bogat, părul blond, ondulat natural, ochi albaștri puțin cam migdalați. Obrazul îi era plăcut, gura - ovală cu buze senzuale. Mi-am adus aminte de unde o cunoșteam. Autobuzele care treceau prin Sadagura se opreau lângă prăvălia lui Osias Liquornik, care avea de toate, alimente, băuturi, țigări, ziare, reviste. Bătrânul era ajutat de această „traducătoare”, care mai era curtată și de mulți ofițeri tineri de la regimentul 12 artilerie. În general această femeie era plăcută la înfățișare și, culmea, avea și picioare frumoase. M-am adresat ei, zicându-i:

— Domnișoară, vă cunosc din Sadagura, îl ajutați pe bătrânul domn Liquornik în prăvălie.

— Sunt fiica lui Liquornik. Îmi amintesc că discutați cu mine și cu tata...

— Cum ai ajuns dumneata aici?

— Domnule locotenent, eu și cu Olga am fost cam cu zece zile în urmă angajate să facem oficiul de traducătoare pe lângă această tabără.

— Când ați ajuns aici, că abia ieri dimineață unitățile armatei roșii au trecut granița?

— În cursul zilei de ieri, simultan cu o unitate de care de luptă, care au organizat tabăra.

— Adică au fost folosite niște unități rapide, a căror obiectiv era să se instaleze pe viitoarea graniță, fără să se ocupe de „eliberarea” localităților...

— Da, așa a fost.

Îmi vâjâia capul. Totul mi se părea atât de straniu, încât nici nu știam ce să mai zic.

Domnișoara Liquornik mi-a întors spatele și s-a îndreptat spre sat.

Apăruseră niște țărani români cu coșuri în mână. Unul mai în vârstă, apropiindu-se spre mine, mi-a zis:

— Domnule locotenent, am venit în lagăr cu permisiunea, deloc gratuită, a sentinelor rusești să vă aducem ceva de mâncare.

— Moșule, noi suntem de la 3 Grăniceri din Cernăuți.

— Iar eu sunt Gheorghe Zvirid, din Vadul Siretului. Am făcut armată la regimentul de bucovineni 41 infanterie. Am fost pe front, în Italia...

— Unde ne aflăm, moș Zvirid?

— La Cerepcăuți, adică la Vadul Siretului. Românii se află acum dincolo, la Vicșani. Apa pe care o vedeți este Siretul. Dați-mi voie să vă întreb: sunteți singurii ofițeri români pe care i-au reținut rușii? Până acum au adus aici numai civili, și mai ales funcționari de toate categoriile. După câte ne-au spus rușii, acest lagăr e făcut pentru acei ce se vor repatria din România în Basarabia și în județele noastre Cernăuți și Storojinet. Eh, încercați să vă potoliți foamea; am adus ouă fierte, pâine de casă, caș și ceapă verde.

— Nu avem decât bani românești.

— Nu vă faceți griji, am doi nepoți sub arme, în armata română.

— N-am putea cumva trece de aici peste Siret? a întrebat plutonierul Amăriuței.

— Nu, Siretul îi adânc și sentinelele mișună peste tot locul... Ne-am strâns mâinile și moșul a dispărut. În timp ce mâneam, le-am spus camarazilor ce mi-a relatat Reghina Liquornik. Și Drăgan, și Amăriuței au dat foarte necăjiți din cap.

— Măi băieți, le-am zis, mie mi-a cam efescut barba, iar trusa de bărbierit și lămpa, inclusiv ștergarul, au rămas în lăzile de campanie, care acum se bucură de alți stăpâni. Ar trebui, totuși, să ne spălăm, să ne spălăm și cămășile de pe noi...

Se auzea un huruit puternic de camioane. Am ieșit afară. Altă captură! Din două camioane au coborât vreo douăzeci de inși. Kurek stătea impasibil și se uita la ei, spunând din când câte ceva la soldați și la traducătoarele care erau alături. Imediat soldații ruși au început percheziția. Celor recent aduși în lagăr li se luau banii, stilourile, brelocurile, ceasurile. Noi ne uitam prostiți la toată scena aceasta. Unuia i-au scos banii din ciorap, deasupra pantofului, altuia i-au luat pălăria din cap. Spectacolul acesta s-a terminat cam într-o jumătate de oră. Pe Kurek nu l-am mai zărit. În schimb, am zărit-o pe Olga Cerneavski, care supraveghea, de departe, toată scena.

— Bine, domnișoară, dar aceasta ce mai este? E o acțiune legală jefuirea oamenilor de bani și de lucruri?

— Nu folosiți, domnule locotenent, expresii din acestea. Pe teritoriul U.R.S.S. sunt interzise introducerea de valută străină și bijuteriile. Oamenii comandantului Kurek au acționat după lege. Nimeni nu primește nici o chitanță, fiindcă e vorba de confiscare. Statul sovietic va asigura cu hrană și cazarmament până la clarificarea situației voastre.

Am renunțat să mai discut cu ea. Ne-am pregătit de culcare.

A doua zi, dimineața, după ce ne-am luat ceaiul, au venit oamenii din sat. Moș Zvirid ne-a adus alimente. Ce și cât o fi dat ca să poată intra, nu ne-a spus. Apoi au venit țiiște rude de-ăle sale, care ne-au adus cămăși, ciorapi și săpun. Între timp apăruse și un frizer, un polonez limbut, care din vorbăria toată ne-a făcut să înțelegem că nu era stare de război cu nimeni.

Ne-am spălat apoi cămășile, indispensabilii, ciorapii și pe toate le-am întins la soare. Lucrurile ce le-am ascuns între pantalon și indispensabili le-am băgat în ranița lui Amăriuței.

Sosise luna iulie și noi stăteam în acel lagăr, fără să știm ce e

cu ai noștri și nici ei nu știau ce era cu noi. Într-o zi lângă lagăr s-au oprit trei mașini pline cu civili și militari. Credeam că erau niște capturați ca și noi. Nu, erau basarabeni, care ceruseră să fie lăsați la baștină și li se făcea, oarecum, o primire festivă. I-am făcut unuia semn să se apropie. Omul părea foarte serios. Mi-a povestit că venea de la Fălticeni, unde fusese concentrat și că era din Soroca. Mi-a mai spus că este român, că știe ce-l așteaptă, dar, având familie, trebuia neapărat să se întoarcă. L-am întrebat care era situația în țară și el mi-a răspuns că refugiații erau primiți cu diferență și că, unde nu ajungea acțiunea statului, apărea spontan inițiativa particulară, care ajuta la rezolvarea necazurilor celor rămași fără adăpost. I-am mulțumit și i-am urat sănătate.

M-am pomenit, însă, strigat pe nume. De cine oare? De Reghina Liquornik. Aproape în același timp Drăgan a fost strigat de Olga Cerneavski. Fiecare avea câte un cort mai mic. Am intrat la Reghina. Stătea la o măsuță cu flori. Mi-a zis, zâmbindu-mi:

— Doresc să mai stăm de -vorbă. De unde sunteți originar, domnule locotenent?

— Din Mihăileni, domnișoară. Două dașe de liceu le-am făcut la Dorohoi, iar restul - la Cernăuți. Am terminat școala de ofițeri în 1933, am fost avansat în 1939. Am absolvit facultatea de drept din Cernăuți. Sunt însurat. În prezent nevastă-mea e la Iași, la un curs de specialitate în materie de obstetrică și ginecologie. Cam atât.

— Țin să vă informez că în Dorohoi, orașul de care sunteți legat, populația s-a revoltat împotriva administrației burghezomoșierești române, luptând cu unitățile militare și cerând ajutor armatei roșii pentru eliberare. Consecventă ordinului lui Stalin, armata roșie s-a oprit la limitele prevăzute de convenție, nu a intervenit. Acțiunea populației a fost reprimată în mod sângeros.

— Domnișoară, probabil că au fost unele neînțelegeri, poate chiar gafe, însă n-ar trebui totul exagerat și prezentat sub formă de răscoală. Eu, de-o Vorbă, nu mă pot dumeri ce căutați dumneavoastră amândouă aici. Dacă v-ar auzi cineva despre ce vorbiți, ar crede că în România se fac curent pogromuri și că populațiile minoritare, ca evreii, rutenii și alții, sunt uciși în stradă, cu sfidarea tuturor regulilor de justiție.

— Domnule locotenent, situația noastră, a evreilor, în România, este foarte gravă. Orânduirea e acolo burghezo-moșierească și efectiv, eram lipsiți de orice drept.

— Este o mare exagerare, domnișoară. Ați avut drept de vot, în Moldova, Basarabia și Bucovina. Viața economică era controlată de dumneavoastră. Eu am acuma 30 de ani, dar de asasinate în grup a evreilor n-am auzit. Am preluat din armata austro-ungară ofițeri evrei, în special medici, fără să li se facă o incriminare. Actele izolate nu le-am pus în contul întregii populații evrești. Max Goldenberg, anarhistul, a pus în 1924 o bombă în senat. Au murit mulți oameni nevinovați, în frunte cu mitropolitul-primat al Ungro-Vlahiei. S-a făcut proces lui Max Goldenberg și complicilor săi, dar nu în întregii populații evrești.

— Domnule locotenent, Uniunea Sovietică luptă împotriva oricărei subjugări și orice om care luptă, la fel, pentru aceasta este binevenit. Nu vreți să rămâneți în Uniunea Sovietică, să luptați pentru binele omenirii?

— Dumneavoastră cunoașteți lucrurile într-un fel, eu, ca grănicer, aflat pe malul Nistrului, le-am văzut altfel. Ca elev plutonier, am fost repartizat la plutonul comandat de Gib Mihăiescu, ofițer și scriitor. Cred că ați citit cărțile lui. În iarna lui 1933 și 1934 și eu am trăit acolo drama „rusoaiței”.

— Povestește-mi, domnule locotenent.

— De scurtă vreme se încheiase acordul Titulescu-Litvinov, prin care U.R.S.S. ne garanta granițele și ne-am asumat obligația de a-i trimite înapoi pe cei ce treceau Nistrul. De regulă, treceau iarna. Rar cine se încumeta să treacă vara. Într-o noapte viscolise, iar către dimineață pe gheața Nistrului apăruse un tinerel. Ne-a dat „Dobrâi deni!”. Avea într-o mână o sacoșă de femeie, iar în cealaltă ținea o cutie de vioară. Sergentul care vorbea rusește i-a spus că noi nu mai primim oameni de dincolo. S-a întors și la vreo 150–200 metri de pichet, deasupra unei copci înghețate, a început să joace un cazacioc îndrăcit. I-a căzut căciula și atunci am văzut că era femeie. Comandantul nostru a strigat la doi ostași s-o aducă la pichet. Până ei să ajungă la dânsa, gheața s-a spart și ea a dispărut momentan.

Nistrul acolo avea o adâncime destul de mare. Pe gheață nu i-au rămas decât căciula și cutia de vioară, în care era, totuși o

vioară...

— A fost o contrarevoluționară! exclamă Reghina Liquomik și prin priviri îi trecu un fulger de cruzime. Domnule locotenent, vă rog să nu uitați că un intelectual ca dumneavoastră își găsește mai degrabă locul și rostul într-un regim în care totul se face pentru popor. Chiar dacă veți pleca, n-ar strica să vă gândiți la acest lucru, într-un regim capitalist intelectualul este o slugă fără drept de-a riposta.

M-am înapoiat în cort. Peste puțin timp venise și Drăgan. Olga Cerneavski, se pare, îi vorbise despre aceleași lucruri.

Timpul se scurgea greu. Din țară soseau mereu grupuri de repatriați, iar comandantul Kurek era întruna preocupat de lărgirea lagărului de la Vadul Siretului. La 5 iulie, dimineața, Liquomik m-a chemat din nou la ea. Pe un ton foarte oficial, mi-a spus:

— Peste două ore dumneavoastră împreună cu domnii Drăgan și Amăriuței veți fi duși la graniță și predați autorităților românești, încerc să vă reamintesc că rolul unui intelectual într-un stat socialist este cu mult mai constructiv decât poziția dumneavoastră din România burghezo-moșierească...

Mi-a strâns mâna, i-am mulțumit și i-am înștiințat pe-ai mei că trebuiau să se pregătească de plecare. Inspectorii de la bancă dispăruseră de vreo două zile. Cel mai îngrijorat din grupul nostru era ofițerul de rezervă provenit din jandarmi. Nu s-a stat de vorbă cu el, chiar dacă a solicitat lucrul acesta. L-am încurajat, deși nu părea un om fricos. Când a apărut moșul Zvirid, i-am spus noutatea. S-a bucurat și mi-a dorit succes în țară. L-am îmbrățișat și l-am sărutat ca pe un tată. Ne-am despărțit cu o strângere de inimă și de câțiva basarabeni repatriați, cu care ne-am înțeles bine. Erau niște oameni necăjiți, pe care soarta i-a pus într-o situație grea.

Un gradat rus apăruse în fața cortului:

— Davai! Davai băstree! ne-a îndemnat și noi ne-am pus caschetele.

L-am urmat. Ne-a făcut semn să urcăm în caroseria unui camion fără prelată. Gradatul rus ne escorta. Ne-am așezat pe bănci, ținându-ne de obloanele laterale. Camionul a luat-o la stânga, a trecut peste un podeț, printr-un pâlcc de arbori rămuroși, printr-un vad al Siretului și, la o distanță oarecare, s-a oprit lângă o clădire

mai arătoasă. Din nou a răsunat acel nesuferit „Davai!”. Am sărit din mașină, mi-am îndreptat ținuta. Un ofițer rus cu cascheta cu calotă albastră a citit hârtia ce i-o dăduse gradatul care ne însoțise, a dat din cap și a făcut cu nrâna spre un civil cu părul cărunt, care imediat ne-a venit în întâmpinare:

— Sunt inspectorul Vasilian de la Ținutul Suceaya. Sunteți singurii militari care ați fost deținuți în lagărul de la Vadul Siretului?

— Am fost singurii. Restul sunt civili, care așteaptă să le vină rândul.

— Luptăm să-i scoatem și pe ei. Urmați-mă.

— La Vicșani ne-a luat în primire un maior cu „cucul” de stat-majorist. După ce ne-a ascultat prezentarea, s-a recomandat:

— Sunt maiorul Halușca de la corpul 3 de armată. Bine ați venit! Vă rog să vă așezați. Într-adevăr sunteți pe lista ofițerilor și subofițerilor lipsă. Îmi pare bine că starea fizică a dumneavoastră este bună. Conform dispozițiilor, veți primi câte o permisie de 15 zile pentru a vă găsi familiile. Fiind grăniceri, vă veți prezenta ulterior la Râmnicu-Vâlcea, unde regimentul 3 Grăniceri se regroupează.

Ne-a întins mâna la toți, a chemat un subofițer și i-a ordonat să ne ducă cu mașina până la Siret. Zâmbind cu toată fața, subofițerul ne-a arătat un „Buick”, invitându-ne să luăm loc în el.

Tragedia de pe Malul Sirețelului

Gheorghe FRUNZĂ

Multe i-a fost dat să vadă bătrânului, dar veșnic sprintarului Sirețel în șerpuirea sa de secole din Carpați, în jos, înspre Dunăre și Mare. Mai întâi el își ducea apele prin codri seculari și lunci dese. La malurile lui veneau animale sălbatice și își potoleau nestingherite setea. Apoi au venit și oameni încoace, cu timpul - tot mai mulți. El, Sirețelul, a fost martor al navalelor diferitelor neamuri păgâne. Și în vremurile de restriște, înfruntând urgia, oamenii se ridicau de pe malurile lui și se adăposteau în cetatea pe care și-o înălțaseră pe un deal. Și astăzi acel loc se numește Zamca. Și după ce zăvorau bine porțile cetății, se ridicau pe zidurile ei și trimiteau săgeți în hoardele năvălitoare.

Durase mult timp hărțuiala străină. Până când Ștefan cel Mare luă sabia în mână și-i învăță minte pe toți acei ce râvneau la moșiile sale, la sfânta Țară a Moldovei. Și atunci pe malurile Sirețelului au început să se așeze oșteni de-ai viteazului voievod, cărora Ștefan le dăruia moșii pentru serviciile făcute țării și neamului. Câteva sute de ani au tot ținut minte hrăpăreții vecini că nu e bine să întinzi mâinile la avutul românilor, căci te poți pomeni că întinzi picioarele.

Veni și secolul XX, iar Dumnezeu făcu să ia ființă un nou imperiu barbar. La cârma lui s-au cățărat niște creaturi cu chip de om, care-și ziceau bolșevici-comuniști. Aceasta însemna că numai la exterior ei păreau a fi oameni, în rest erau fiare crude și hrăpărețe, care vroiau să aibă cât mai mult spațiu sub soare. Astfel, o țară după alta, un popor după altul nimeriră în ghearele fiarei bolșevice. În iunie 1940 veni și rândul mândrei noastre mărgioare de țară - nordul Bucovinei. Chiar din primele zile de instaurare a noii puteri au început persecuțiile. La suprafață, ca gunoaiile pe apă în timpul puhoaielor, a ieșit călicimea. Toate lepădăturile erau căutate și ridicate la „posturi” de conducere. Mai bine zis, regimul sovietic recruta detașamente uriașe de denunțatori din rândurile

celor mai de nimic oameni. Aceștia, măguliți de faptul că „au fost luați în seamă” de către noua putere, „rânduiau” pe orișicine, chiar și pe propriii părinți sau copii îi băgau la dubă dacă ar fi fost cazul.

... Ion Lenta era flăcău cu armata făcută. Avea voce bună și cânta frumos. De aceea multe fete din Igești ar fi vrut ca el să le bage în seamă. Dar el puse ochiul doar pe una. Se întâlnea cu ea, la petreceri dansa mai mult cu dânsa. După năvala sovieticilor lumea a stat un timp în amorțeală. Dar cu trecerea săptămânilor și a lunilor, tineretul a început din nou să organizeze petreceri. Reprezentanții noilor autorități, în rolul lor de „stăpâni” erau prezenți pretutindeni, chiar și la baluri. Nu se făcea în sat mai nimic fără ca grănicerii, enkavediștii, agenții secreți să nu-și vâre nasul unde nu le fierbea oala. Localnicii se simțeau oarecum stingheriți și străini la ei acasă, de aceea stăteau timizi într-o parte și priveau cum se veseleau străinii obraznici. Ion Lenta nu putea să tacă. A zis într-o zi;

— Suntem la noi acasă. De ce stăm ca niște găini plouate?

Și din acel moment flăcăii și bărbații tineri n-au mai trebuit îndemnați la horă. Altă dată, tot la o petrecere, cineva și-a amintit că Ion cânta frumos. A fost rugat să cânte. S-a încrunțat Ion și-a slobozit printre dinți doar câteva cuvinte zgârcite:

— Cât timp alții sunt stăpâni aici, nu-mi arde de cântat!

Timpul trecea și Ion devenea tot mai posomorât. Fata care-i căzuse cu tronc la inimă se îndepărta de el, se făcea că nu-l observă. Pe ea începură s-o intereseze militarii sovietici. Căci, de, așa-i treaba cu soldații, pleacă unul și vin alții, iar ea rămânea mereu fată cinstită. La ce-i trebuia Ion de unul singur, dacă putea să aibă atâția „adoratori”, câți îi poftea sufletul? Or, armata sovietică de ocupație era numeroasă. Și unde mai pui că ei, „fetei cinstite”, îi plăcea să umble din mână în mână. Întotdeauna era aleasă regină a balurilor, după vechiul și mândrul obicei răzășesc din Igești. Într-un cuvânt, odată cu venirea moscalilor și a puterii lor sovietice, odioase, venise și un moment culminant în viața „reginei”. Și cu toate că nu știa o boabă rusește, se descurca de minune cu amănții moscali.

Într-o zi trei bărbați stăteau de vorbă în lunca Sirețelului. Și ei, Ion Lenta, Gheorghe Cozaciuc și Ion Grosu, aveau semnele lor că rușii își vor lua tâlpășița, iar armata română degrabă va intra în Bucovina. S-a întâmplat ca pe lângă ei să treacă, legănându-și

provocator corpul, „regina balurilor”. Bărbății au oprit-o, au șuguit cu ea, iar la un moment dat Ion a întrebat-o cu jumătate de glas:

— De ce faci dragoste cu nespălații de bolșevici? Rabdă, degrabă se vor întoarce ai noștri și i-or pune pe fugă pe toți veneticii. Ce, n-ai să rămâi în sat? Îi fugi și tu cu dâșii? Ce-o să zică lumea despre tine?

— Lasă, Nicule, că eu nu fac nimănui nici un rău. La urma urmei, ce te privește pe tine purtarea mea? Cât despre lume, vom mai vedea noi cine ce va spune, cine va auzi cele spuse și ce va păți pentru că le spune!

— Zicând aceste cuvinte, care răsunară ca o amenințare, ea le întoarse în mod obraznic spatele și își căută de drum.

— Era mai bine, Nicule, dacă o lăsați în pace și n-o agățați, zise Grosu cu un aer de îngrijorare. E o stricată. Nimeni n-o mai îndreaptă. Și cine mai știe ce-i trece priu mintea ei neghioabă...

— Nu cred că o să ne pârască. Și dacă va face-o, ce poate spune despre noi?

— E destul că ai zis „degrabă se vor întoarce ai noștri”. Câți săteni au fost ridicăți din sat fără a spune măcar o jumătate de cuvânt!

— Treacă-se cu noaptea, se amestecă în vorbă Cozaciuc. O vorbuliță rea de sloboade din gură, îi astup leoarba cu pământ, oricât de dragă nu ți-ar fi, Nicule...

— Îmi pare că s-a zis cu dragostea... În caz de ceva rău, dați vina pe mine. M-oi descurca cumva.

... Se scurse mai bine de-o jumătate de secol. Documentele de arhivă, întocmite de autoritățile române în anii 1941–1942 păstrează și următoarea însemnare: „Ion Lenta în vârstă de 27 de ani, român, împușcat de regimul bolșevic în localitate”. Și în continuare: „Gheorghe Cozaciuc, născut în anul 1912, român, ucis de regimul bolșevic în localitate”. Și, în sfârșit: „Ion Grosu, 40 ani, român, împușcat de regimul bolșevic în localitate”. Atât, dacă nu luăm în considerație puținele rude care au supraviețuit și poartă până astăzi în inimi durerea marilor pierderi. Timp de o jumătate de secol au tăcut de frică să nu fie persecutate de regimul totalitar comunist. N-au avut îndrăzneala barem să rostească numele celor smulși din familie, din această viață.

— Era joia,. În luna iunie a anului i 941, cu o săptămână înainte de întoarcerea românilor, își amintește Olga Gavrilescu, sora lui Ion Lenta. Pășteam vitele dincolo de Sirețel, pe malul lui drept, sub dealul Zamcăi. La un moment dat au răsunat câteva împușcături, apoi ș-a înstăpânit liniștea. Dar peste câteva minute am auzit glasul surorii Minodora, care alerga prin luncă:

— Olguță, vino acasă, că l-au omorât pe Nicu!

— Mama stătea pe iarbă, în ogradă. Parcă nu-i ajungea aer. Își rupea cămașa și tot întreba:

— Unde-i Nicu? Unde l-au ucis?

— Lângă curtea lui Petricu...

Mai târziu, când durerea noastră s-a mai potolit, am aflat cum s-au desfășurat evenimentele. După fratele meu a venit Seniuc, un ucrainean din Panca, ce era primar la Igești. Îl însoțeau doi grăniceri. S-au apropiat tupiliș și au dat buzna în casă. L-au ridicat pe Nicu de la masă și nici nu i-au dat voie să îmbrace haina. L-au scos numai în cămașă și-l duceau spre luncă. Vroiau să-l împuște pe loc. El, probabil, a înțeles ce vroiau să facă călăii și a luat-o tot spre stânga, spre curtea lui Petricu, fiindcă acolo, pe ogor, se vedeau oameni care prășeau. Ajuns acolo, fratele a încercat să se ascundă după niște prăsitori, rugându-i:

— Oameni buni, nu lăsați să mă omoare, că nu-s vinovat cu nimic.

Dar au răsunat câteva împușcături și Nicu a căzut pe ogor. Tot atunci au tras și în Gheorghe Cozaciuc. Nu știu cum s-a întâmplat exact. Unii spun că Gheorghe Cozaciuc arii încercat să fugă, dar că n-ar fi dovedit să facă nici trei pași, căci ar fi fost răpus de gloanțe. Cu adevărat în Gheorghe a nimerit numai un glonte, care i-a zdrobit maxilarele și înghițitoarea. Era încă viu, dar zăcea în sânge la pământ. Peste puțin timp l-au adus arestat și pe Ion Grosu. Soția lui povestea că au venit trei grăniceri și au întrebat-o unde-i este bărbatul. Și ea le-a spus că paște vitele în luncă. Mai mult dânsa nu și-a văzut soțul. A rămas văduvă cu doi copii, iar în 1944, când bolșevicii se apropiau a doua oară de hotarele Bucovinei, s-a refugiat în România.

Văzându-i pe cei trei pârâți „prinși”, un grănicer a ordonat să fie aruncați într-o căruță. Pe Nicu l-au pus cu fața în jos, peste el

I-au aruncat pe Gheorghe Cozaciuc, iar deasupra s-a pomenit Ion Grosu, care era viu și nevătămat. Când carul a fost pornit Seniuc i-ar fi zis Aurorei Frunză, care, alături de soțul ei Nicolae, prășea pe ogor:

— Du-te la cutare (la tatăl „reginei balurilor”) și spune-i să fie liniștiți, căci toți trei au fost ridicăți.

Peste mulți ani Aurora Frunză, Dumnezeu s-o ierte, povestea, pe furiș, ca să nu ajungă la autoritățile sovietice:

— Eram atât de îngrozită, încât nici nu știu cum am alergat încolo. Trecând pe lângă fereastră, mi-am văzut chipul ca în oglindă. N-aveam pe cap basma, o pierdusem, părul îmi era răvășit, de parcă fugisem de la casa de nebuni. I-am spus tatei „reginei” ceea ce mi-a poruncit primarul Seniuc. „Fata” se plimba cu un rus prin grădină. Tatăl ei s-a dus la ea și i-a comunicat vestea pe care i-am adus-o. Rusul a zâmbit și a dat afirmativ din cap. Apoi și-a cuprins drăguța și s-au dus amândoi în celălalt capăt al grădinii. Am rupt-o la fugă, ca să fiu cât mai departe de acel cuib de năpârci.

— Căruța i-a transportat pe toți trei la comendatura din Ciudei, și-a continuat destăinuirea Olga Gavrilescu. Și, deoarece Nicu era mort, l-au îngropat în cimitirul german din Ciudei. Gheorghe Cozaciuc a murit în chinuri groaznice din cauza unei infecții. Grănicerii l-au aruncat într-un șanț, ca pe un câine, nu departe de comendatura.

După ce s-au întors românii, bătrânul Cozaciuc a aflat unde a fost aruncat feciorul lui, l-a adus acasă și la înmormântat creștinește în cimitirul din Igești. Pe Ion Grosu l-au împușcat într-o celulă a comendaturii. Un paznic bătrân, care a auzit și a văzut totul, povestea mai târziu că tare se mai ruga să nu-l omoare, zicând că nu era vinovat cu nimic și că nimeni nu știa unde l-au îngropat călăii.

Se întoarseră românii. Acest caz le era deja cunoscut autorităților.

— A fost intentat un proces penal, și-a reluat firul tristelor amintiri Olga Gavrilescu. Pe mama au chemat-o la Storojineț, la prefectură. Au întrebat-o dacă dânsa este mama tânărului din Igești pe care l-au ucis bolșevicii. Și ea a spus că este mama lui Ion Lenta. Seniuc, fostul primar pe timpul sovieticilor, era și el acolo. A mai fost întrebată dacă îl cunoaște și biata mamă a confirmat că anume el, în cârdășie cu grănicerii, i-au luat copilului ei zilișoarele. Seniuc,

însă, nu s-a piedut cu firea. Ar fi zis că fata-i vinovată, că ea îi pârâse pe toți trei, că cutare enkavedist, care era în legături amoroase cu „regina balurilor”, îi ordonase ca în douăzeci și patru de ore să-i lichideze, că el, fostul primar, nu făcuse altceva decât să îndeplinească o poruncă.

Într-o zi mama s-a pomenit în parg cu Sârbu Gavrilescu, noul primar din Igești, care era însoțit de doi feciori ai lui Petricu Rei, reîntorși din România. Și el i-a spus mamei s-o ierte pe fata cutare, că-i tânără și că ar fi păcat să încapă în mâna legii. Mama nici n-a vrut să audă, zicându-i că și feciorul ei tot tânăr a fost. Tatăl fetei, văzând că mama nu se lasă înduplecată, s-a dus la șeful postului de jandarmi din comună, l-a uns binișor și l-a rugat să nu ne dea de știre când va veni citația de judecată. Fiind măsluit, șeful de post s-a ținut de cuvânt. Atunci tatăl, „reginei balurilor” a luat cu el o sumă frumușică și s-a dus, împreună cu odorul lui, la judecătoria din Cernăuți. Când avocatul a întrebat unde-i mama tânărului împușcat de bolșevici în comuna Igești, acela a zis că n-o să vină, fiindcă s-au împăcat și că ea n-ar mai avea nici o pretenție. Cu această „declarație” procesul s-a terminat. Cine avea nevoie de o biată văduvă? De necaz, mama s-a stins din viață în anul 1942. Am rămas două copile orfane - sora de 15 ani și eu de 13 ani. În 1944 rușii iarăși au năvălit peste noi. Sora a încercat să fugă în România, dar a încăput în mâinile grănicerilor sbvietici. A fost dusă la Cernăuți și aruncată după gratii. S-a întors la un timp acasă, dar n-a trăit mult. Când a murit, de frica pe care a tras-o, n-avea nici 17 ani împliniți.

Și cum vă spuneam, mama, fiind văduvă, n-a fost în stare să-l răzbune pe Nicu. Nu știm nici unde l-au îngropat păgânii, adică în ce loc din cimitirul german din Ciudei. Abia după cincizeci de ani în centrul satului a fost ridicat un monument în amintirea celor omorâți de staliniști. În piatra monumentului e dăltuit și numele fratelui meu Ion Lenta.

Mă întrebați ce s-a întâmplat mai departe cu fata care l-a dat pe mâinile bolșevicilor? Iuda, după ce l-a vândut pe Iisus Hristos, înțelegând ce mârșavie a făcut, s-a spânzurat. Pe când aceasta având pe conștiință moartea a trei oameni tineri, n-a dat semne că ar avea remușcări. Din 1944, când au venit rușii a doua oară, s-a dat din

nou în dragoste cu iscoadele bolșevice, apoi s-a măritat. Toată viața a trăit ușor, căci rudele ei făceau cârdășie cu cei de la putere. Nu s-a spetit pe lanurile colhozului. În permanență a fost protejată. A făcut copii, are nepoți și strănepoți și nu-i pasă de nimic. Ba mai mult decât atât. Ucigașa se consideră a fi prima gospodină din sat și Dumnezeu o rabdă...

Elena Cozaciuc (numele de fată Condriuc) își amintește următoarele despre tragedia de pe malul Sirețelului:

— Eram logodnica lui Gheorghe Cozaciuc și aveam, deci, să-i fiu soție. S-a întâmplat, însă, să-i devin, după moarte, cumnată. Nenorocirea a venit într-o zi de joi, în luna iunie 1941, cu o săptămână înainte de a se întoarce românii. Militarii, porniți să-i prindă pe cei pârâți, s-au împărțit în trei putere: una s-a dus după Ion Lenta, alta - după Ion Grosu, iar a treia, având și o căruță cu doi cai, stătea pitită în curte la Petricu Rei. Pe ogorul lui Petricu erau vreo nouă prăsitori. Au văzut toată întâmplarea Nicolae Frunză și soția sa Aurora, Toader Schipor și soția sa Olga...

Frații lui Gheorghe l-au tot îndemnat să fugă în România sau pe undeva să se ascundă, fiindcă le era frică de amenințările „fetei”. Dar el nu vroia nici în ruptul capului să părăsească casa și satul, zicând că nu se teme, fiindcă nu era vinovat. Dar l-au împușcat. Timp de o săptămână, până ce s-au reîntors românii, părinții și frații lui Gheorghe au tot rugat-o pe puița.satului să se intereseze ce-i cu el. De fiecare dată ea le spunea ca rusul, drăguțul ei, zicea că-i viu și că se afla într-un spital. Peste o săptămână rusul și-a luat tălpășița...

Bătrânul Cozaciuc a aflat până la urmă că feciorul său a murit din cauză că i s-a infectat rana, că a fost aruncat într-un șanț și presărat cu țărână. Bătrânului i s-a arăta chiar și locul. El s-a dus acolo, i-a dezgropat numai picioarele, a tăiat o fâșie de pantalon și a adus-o acasă. După acel petic de stofă familia a stabilit că cel aruncat în șanț era anume Gheorghe. Bătrânul era bun cunoscut cu Gafencu, subprefect la Storojineț. Acesta i-a dat autorizație și peste trei săptămâni Gheorghe a fost dezgropat și adus în sat. Nu erau descompuse nici fața, nici mâinile. Numai capul îi era umflat ca o butie și înfășurat într-un maiou soios. Nimeni nu știa cum a nimerit maioul pe capul lui, căci Gheorghe nu purtase niciodată maiouri...

A fost înmormântat în cimitirul din Igești. Iar în 1991 numele i-a fost săpat în lespeda monumentului care înveșnicește memoria celor uciși de călăii lui Stalin. Numai sufletul cred că nu i se poate liniști, fiindcă prea bine o duce în viață aceea care i-a vândut pe toți trei bolșevicilor.

Peste vreun an mama lui Gheorghe mi-a zis că din mormânt încă nimeni nu s-a întors, că nu e vina mea că s-a întâmplat așa o nenorocire, că ar trebui, totuși, să-i devin noră, măritându-mă cu Vasile al ei. Am plâns, am stat pe gânduri, dar mi-am călcat pe inimă și m-am măritat cu fratele lui Gheorghe. Trăim alături o viață întregă.

— Poate cunoașteți și amănunte despre felul cum a fost ucis Ion Grosu...

— Se zice că împreună cu el au fost îngropați mai mulți oameni, undeva nu departe de clădirea din Ciudei unde a fost comenduirea grănicerilor sovietici. Nevasta lui, Profira, cu doi copii, s-a refugiat în România. A fost de vreo câteva ori la Igești, dar pe atunci nimeni n-avea voie să pomenească numele celor persecutați și omorâți. Când ni s-a dat voie să deschidem gura, după cincizeci de ani, multe evenimente și multe nume s-au dovedit a fi date uitării. Nimeni nu s-a găsit să doneze o sumă cât de mică pentru ca și numele lui Ion Grosu să fie săpat în lespeda monumentului de la Igești...

La o jumătate de secol și ceva, mergând imaginar pe urmele căruței bolșevice, care-i ducea pe cei trei martiri spre pierzanie, am ieșit din Igești în drumul mare și am luat-o spre Ciudei. Și mă tot gândeam cât de bine ar fi, dacă aș întâlni barem o ființă care văzuse și mai ține minte cum trecea acel car mortuar. Ba chiar am întrebat de unii săteni mai în vârstă, dar oamenii strângeau din umeri, spunând că parcă au auzit ceva, dar aceasta se întâmplase tare demult, încât n-au mai păstrat nimic în memorie. Dar de văzut, nici pomină. Și apoi... Știu eu ce înseamnă acest „apoi” blestemat. El reflectă groaza băgată de bolșevici și enkavediști în oameni, tăcerea de mormânt crescută din frica de persecuții și moarte. Totuși, crimele satrapilor stalinisti ies cu încetul la iveală. Și pentru a răzbuna sângele nevinovat al martirilor, Dumnezeu face să se mai găsească câte o spuză de documente prin arhive, să mai

supraviețuiescă martori oculari ai fărădelegilor săvârșite de autoritățile sovietice. Am avut și eu noroc, întâlnind-o pe Artentizia Bohotereț, care și-a adus aminte următoarele:

— Auzisem împușcături în curtea lui Petricu. Peste vreo jumătate de ceas am văzut că în drumul mare ieșea o căruță trasă de doi câi, cu câțiva soldați în ea. Fiind curioasă, ca și toți copiii, m-am oprit în dreptul porții, vrând să știu ce se petrecea. Când căruța ajunsese în dreptul casei noastre, am auzit gemete înfundate și am observat o dâră de sânge, prelingându-se din căruță în praful de pe drum. Eram gata să țip, mama, însă, mi-a astupat gura cu palma. Mai târziu, când oamenii și-au putut dezlega limbile, am aflat că pe malul Sirețelului au fost împușcați trei igeșteni, pârâți de către o fată, care ar fi spus autorităților că ei așteptau să se întoarcă români. După aceea, iar au amuțit oamenii pentru vreo câteva zeci de ani...

Iarăși și iarăși mă gândesc cât sânge nevinovat au vărsat bolșevicii în timpul existenței imperiului lor barbar, numit Uniune. Milioane de vieți au fost răpite, printre care și viețile celor trei bărbați din Igești. În lungul șir de nenorociri, aduse popoarelor „eliberate” pe baionetele bolșevice, se înscrie și tragedia de pe malul Sirețelului. Și imediat îți vine pe limbă blestemul care ar trebui să cadă pe capetele păgânilor până la al șaptelea neam: să nu aibă loc de îngropare, nici copii la sărutare! Exact cum au procedat ei cu florile și nădejdea neamului nostru.

N-am purtat în suflet dușmăanii ascunse

Vasile BIRĂU

În 1940, vara, tata, Toderică Birău, ai cărui înaintași erau veniți din Ardeal, fiind om în etate, n-a dat cu biciul în cai, ca alți țărani fruntași, ca să fugă în România. Nu făcuse nimănuși nici un rău, nu fusese exploataitor, muncise vârtos cu sapa, coasa și îmblăciul, ținuse plugul de coarne și era legat sufletește de pământ. De fapt, la Oprișeni (sau Panțiri cum i se mai spune satului) boieri n-au fost, căci o parte din cele mai bune pământuri și pădurea erau proprietatea Fondului religionar din Bucovina. Până la primul război mondial un număr mic de țărani nevoiași din partea locului au argățit la arendașul evreu Sălamon Pariser. Apoi, înfăptuindu-se reforma agrară, au primit mai întâi pământ invalizii, orfanii și văduvele de război, precum și foștii voluntari în legiunea română din Italia, împrorietăriți cu pământ au fost și o seamă de țărani care aveau parcele foarte mici. Orice s-ar spune, adevărul e că, în rezultatul împrorietării, fiecare și-a avut bucata sa de pământ, mai mică sau mai mare, lucrând-o cum îl ajungea capul și cum îl țineau puterile.

Nici tata, nici eu, nici fratele meu Artemie n-am purtat în suflete dușmăanii, ascunse, n-am urzit planuri împotriva vreunui activist local al puterii sovietice. Fiind plugari, ne-am văzut de treburi, fără să bănuim cătuși de puțin că acei care întocmeau în pripă listele „chiaburilor” din sat n-aveau să ne treacă cu vederea.

La Oprișeni, unde viața decurgea parcă în mod normal, a avut loc o întâmplare care i-a zguduit pe săteni. Un gospodar fruntaș, și anume Iacob Petrovici, ducându-se la Hliboca, la raion adică, să întrebe de autorități dacă va fi deschisă biserica sau ba, a fost arestat și dus undeva departe, de unde nu i-a venit nici numele. Această întâmplare a și constituit semnalul că deportările staliniste aveau să înceapă fără întârziere. Câteva familii au fost ridicate pentru simplul motiv că aveau vite și pământ pe care îl lucrau mai bine ca alții. Unii gospodari au fost deportați doar pentru faptul că aveau

copii care au rămas să învețe la liceele din interiorul României. Listele pe care le întocmeau niște oameni becisnici erau mereu completate cu nume noi și, dacă toate deportările planificate pentru lunile iunie și iulie ale anului 1941 ar fi fost realizate, satul ar fi rămas fără floarea locuitorilor săi.

Într-o zi doi „vajnici activiști”, oameni pripășiți în sat în anii primului război mondial, ucrainenii de origine, au venit cu armele la umăr să ne ridice și pe noi. Eu mă întorceam trudit de la moară. Când am intrat cu caii în ulicioara ce ducea la casa părintească, m-am izbit de o forfotă neobișnuită. Tata, în cămașă albă, descheată adânc pe pieptul lăptiu, făcea semne agitate, umblând încolo și încioace prin curte. A văzut oameni înarmați și a înțeles că au venit să-l ridice. Trebuia să se salveze. Trebuia să fugă. Dar încotro? Putea fi zărit, hăituit și cineva putea să apese pe trăgaciul armei. La vreo câțiva metri, Oprișanca, un pârâiaș firav, cotea prin arini și sălcii stufoase. Am lăsat căruța încărcată în ulicioară și m-am urcat într-un copac, așteptând să amurgescă. Pe urmă l-am văzut pe tata ieșind din ogradă, împleticindu-și picioarele de spaimă. O luase spre Oprișanca sau, poate, spre Runc, spre pădure...

Deodată a răsunat un pocnet sec de armă. Bătrânul a căzut ca un snop de secară. Gemea și se svârcolea de durere, încercând cumva să se ridice și să scape de urmăritorii care zăriseră căruța și își frecau palmele de bucurie că o să mă înhațe și pe mine. În timp ce ei mă căutau și nu mă descopereau, eu vedeam totul, strângându-mi vârful limbii cu dinții, până la sânge, ca să nu scot vreun sunet, să nu mă trădez. Cum aș fi sărit din copac, cum aș fi alergat într-un suflet până la bunul meu părinte, care zăcea într-un lac de sânge și mai dădea semne de viață, însă simțeam că, dacă mă voi arăta acelor oameni fără inimă, voi fi și eu pierdut. Peste bărbie îmi șiroiau rânduri de sudoare. Plângeam fără lacrimi. Mă căznea gândul că tata se stingea, iar eu nu puteam să-l ajut cu nimic... Cei doi l-au aruncat pe tata în căruță și l-au transportat la Hliboca. Pe drum bătrânul tată a murit, fără să-i aprindă cineva la cap un muc de lumânare... În puterea nopții am coborât din copac și, fără să bat la vreo fereastră, pe cărări ocolite m-am depărtat cât am putut de mult de casa părintească. Am stat ascuns, îndurând foame și sete, până a început războiul și „eliberatorii” și-au luat tălpășița.

Singurea printre străini

*Floarea DUGAN,
țărancă din satul Cupca, raionul Hliboca*

Era într-o zi de vineri, pe la mijlocul lunii iunie a anului 1941. M-am sculat cu noaptea în cap și-am ținut-o într-o fugă până la o fată din sat, s-o chem ca să ne dea o mână de ajutor la prășit porumbul, întorcându-mă, tot fuguța, am dat în ograda noastră de niște oameni înarmați. Nu în țelegem ce se petrece, căci pe tătuca îl lăsasem în curte, reparând căruța, cu care trebuia să ieșim pe ogor. Acum era speriat hevoie mare și abia de mai putea învărti limba în gură.

— Du-te în casă, draga tatei, mi-a zis, schimbă-te, ia ce-ți mai cade la îndemână, niște lucrșoare, și adă-le la căruța.

Încă nu înțelegem nimic, dar i-am îndeplinit porunca. M-am repezit spre lada mea de zestre, în care aveam treisprezece cămăși de ținut și șapte - de purtat. Mai aveam șase cătrințe. Am luat numai două cămăși și o cătrință, restul a rămas în lada mea de mireasă. Puteam să-mi mai iau pieptarul și bundița, dar am lăsat totul în plata Domnului.

Mămuca, săraca, tremura ca varga și plângea cu suspine. Presimțea că n-o să mai vadă casa, că n-o să se mai întoarcă de acolo unde era pornită de oamenii stăpânirii sovietice?

Pe la răsăritul soarelui eram gata de pornire. Tata, înghiontit de niște militari, a înhămat caii la căruța pe care abia o terminase de reparat. Alții enkavediști ne zoreau mereu:

— Băstree, băstree, fașistskie suki! (Mai repede, mai repede, cățele fasciste!)

În câteva clipe, din oameni gospodari și respectați de săteni, am devenit câini hăituiți de câinii lui Stalin.

Prima a ieșit din casă mămuca, apoi cumnată-mea Magdalena cu copilașul Vasilică de-un anișor în brațe. Pe Todirică, băiețelul ei de șase anișori, îl ducea de mână. Apoi am ieșit eu și fratele meu Gheorghe. Tătuca umbla ca zăpăcit prin ogradă.

La un moment dat s-a întors cu fața spre soarele care răsărea, și-a făcut semnul crucii, și-a luat rămas bun de la gospodărie, de la averea agonisită prin muncă grea, de la baștină strămoșească, adăugând cu jale în glas:

— Rămân toate în știrea Lui Dumnezeu Sfântul...

Mi-am făcut vânt, printre soldați, în casă, am apucat douăsprezece linguri de lemn, o covățică și un ceaunaș pentru mămăligă. Și aceasta s-a dovedit a fi toată averea pe care am luat-o cu noi.

Cu căruța am fost duși până la soviet. De acolo, împreună cu Domnica Opaet, Ion Popescu, Magdalina Dușeeac, toți de la noi, din Cupca, am fost transportați la gara feroviară Pătrăuți. Militarii, băgându-ne într-un vagon de vite, au făcut apelul, apbi au zăvorât ușa. Trenul a fluierat prelung și s-a pus în mișcare. Încotro eram duși? Nu știam. Pentru ce am fost ridicați? Tot nu știam.

Copii, femeii și bătrâni, cam la două sute, leșinau de foame și de sete în acel vagon deșirat. Mi s-a făcut rău, mi-am pierdut cunoștința. Uneori aiuream. Și când îmi reveneam în simțire, nu ceream altceva decât ceapă verde. Tătuca strângea din umeri, își ștergea lacrimile ce i se prelingeau pe obraji arși de soare și mă întreba cu glasul stins de durere:

— De unde să-ți aduc ceapă verde, draga tatei?

— De unde știi, că altfel mor...

În una din gări tătucăi i-au dat voie să iasă din vagon. S-a zbatut ca peștele pe uscat, dar ceapă verde n-a găsit. Mi-a adus o smochină, cu care mi-am potolit pofta și am început să mă întrezesc.

Când ne-am pomenit hăt' departe, în locuri pustii, ne-au dat și nouă voie să ieșim puțin la aer. Văzându-se sloboziți sub cerul liber, oamenii nu mai puteau de bucurie: rupeau frunze, smocuri de iarbă, buruieni și le aduceau în vagonul ce nu-l mai puteau suferi. Din trei în trei zile ne dădeau câte o bucățică de pâine neagră ca tăciunile și acra ca oțetul. Așteptam și cele câteva linguri de ciorbă. Le înghițeam în grabă mare, de parcă cineva ne-ar fi pândit de prin unghere ca să ne ia „tainul”.

În trei săptămâni am ajuns la capătul lumii. Mai târziu ne-am dat seama că acesta pentru noi nu era capătul, ci sfârșitul lumii. Am

coborât din tren la Aktiubinsk, în Kazahstanul de Nord. Ne așteptau oameni cu căruțe. Și căruțele erau câtă frunză și iarbă, căci din eșalon am coborât mii de bucovineni...

Familia noastră a nimerit în satul Kițalkai, raionul Novorosiisk. Satul era populat, în temei, de ucraineni rusificați. Locuiau acolo și câteva familii de kazahi, uzbeki și tătari. Au mai fost aduși în părțile acelea și poloni din Ucraina Apuseană. În cele din urmă, tot acolo au nimerit și mulți români bucovineni. În toamna aceluiași an au mai fost mânați în stepele kazahe nemți de pe Volga, iar în 1944 în exilul kazah au fost aduși și mii de ceceni.

Tătuca și fratele meu Gheorghe au fost scoși la muncă pe lanurile unui sovhoz. Mămuca, cumnată-mea Magdalina și copiii au rămas în sat, iar eu, care aveam pe atunci doar șaptesprezece ani, am nimerit într-o echipă de tineret ce se ocupa cu otrăvirea țistarilor. Toamna, când lucrul pe câmp s-a terminat, am-fost trimisă la fermă.

Trăiam într-un bordei și la începutul iernii nevoile ne-au încolțit din toate părțile. Mai întâi s-a îmbolnăvit Toderică, băiețașul cel măruș al lui Gheorghe. N-a avut scăpare. În luna decembrie a anului 1942 a murit, de foame și mizerie, uscată ca o prună, cumnată-mea Magdalina. În martie 1943 a murit mămuca. Peste două luni s-a stins din viață și tătuca. I-am îngropat pe toți fără de sicrie. Apoi a închis ochișorii Vasilică, băiatul cel mic al lui Gheorghe...

Toată vara am lucrat la o fermă, iar noaptea eram paznic la ocol. Când ieșeam cu vitele în câmp, plângeam de necaz, apoi cântam de jale, căci nu mă auzea nimeni, căci nimeni nu mă știa și nimănui nu-i păsa de sufletul meu oropsit. În fiecare zi îmi vărsăm amarul, cântând:

Sărace zilele mele,
Una-i bună, zece rele;
Câte una trăiesc bine,
Dar zece ca vai de mine!
Săraca mămuca mea
Unde-s eu și unde-i ea...
Singurea ca mine nu-i,

Sunt ca puiul cucului
Fără mamă, fără tată,
De toată lumea uitată...

Iarna anului 1944 a fost în Kazahstanul de Nord deosebit de geroasă și cu viscole cumplite. De la fermă până la bordeiul în care ne adăposteam îngheța sumanul pe mine. În bordei era frig și n-aveam unde-l usca. Fratele Gheorghe zăcea bolnav, iar de mâncare nu aveam nimic. Ne dădeau niște piei de cal pentru opinci. Opincile le purtam până ce se spărgeau, apoi le fierbeam și le mâncam. În acea iarnă am intrat cu șase bostani și-o piele de vacă. Cu acea „hrană” am ajuns până în primăvară. Într-o seară a trecut pe la noi brigadierul din sovhoz. Era kazah. Fratele, bolnav de mai mult timp, s-a ridicat pe coate și l-a rugat cu lacrimi în ochi:

— Scrie-mi din sovhoz măcar o jumătate de kilogram de pâine și o bucățică de carne, căci mă doboară foamea.

Kazahul, l-a privit pieziș și s-a răstit la el, făcând cu capul în direcția cimitirului:

— Până mâine dimineață să vă văd pe toți acolo, la marginea satului!

Fratele a căzut pe așternutul de paie mucezite, a răsuflet din greu, a scos un oftat adânc și jalnic și-a înțepenit. L-am îngropat și pe el și am rămas singurea în neagra străinătate. În primăvara anului 1945 m-am îmbolnăvit de tîfos. Ca printr-o minune am scăpat cu zile. Dar din nou mi-a fost sortită zăcarea. De data aceasta m-am îmbolnăvit de gălbinări. Pe urmă iarăși era să mă cosească tifosul exantematic. Dumnezeu, însă, nu m-a părăsit. Toamna am fost trimisă la niște cursuri de tractoriști. După absolvirea lor mi-au zis că voi pleca în altă parte, la pescuit pe râul Ural. Acolo mi-a fost oleacă mai bine, fiindcă eram bucătăreasă.

În diferite locuri am mai muncit din rășputeri până în luna noiembrie a anului 1946, când am primit la mână un document că eram liberă. Mi-am adunat spuza de bani, copeică cu copeică, și mi-am cumpărat bilet până la Moscova. M-am întâlnit acolo cu Eugenia Știrbu, o fată din Carapciu, care se întorcea și ea din exil. Împreună cu ea, înfruntând alte greutăți, ne-am pornit spre Bucovina noastră neuitată...

Înregistrare de Lucica MORAR

N-am avut noroc în lume

*Margalina BILEȚCHI,
locuitoare a satului Oprișeni, raionul Hliboca*

Nu prea țin minte împrejurările, în care am fost ridicată, fiindcă în 1941 aveam doar patru anișori. Când am crescut ceva mai măricică, m-am trezit în străfundul Kazahstanului, înfruntând greutăți și primejdii de moarte. În exil, la munci silnice, mi-am pierdut bunicii, pe Iacob Petrovici și pe Leon Bilețchi, precum și bunica dinspre tată. Tot acolo a murit și tata, Maței Petrovici, și nici nu știu pe unde, căci de la o bucată de timp eu și mama am fost despărțite cu forța de el. Unii supraviețuitori, cunoscându-l, mi-au spus mai târziu că tata ar fi murit în urma unui accident, într-o mină, alții mi-au spus că, strângând bănișori ca să aibă cu ce se întoarce acasă, s-ar fi pornit să ne ia și pe noi, dar că pe drum ar fi fost prădat și ucis de niște tâlhari.

Nu știi cum a fost, dar am rămas orfană și din opt, câți am fost ridicați din familia noastră numai din simplul motiv că eram oameni gospodari, la baștină ne-am întors doar patru persoane. Din câtă avere a avut tata, n-am găsit decât patru pereți goi. Și cu toate că în noaptea în care am fost ridicați n-au reușit părinții mei să ia nici lingură, nici strachină, până în ziua de azi n-am primit de la stat nici o despăgubire pentru distrugerile pe care ni le-au provocat sovieticii.

N-am fost cu nimic vinovată pentru tot amarul pe care l-am petrecut. Rămasă fără tată din fragedă copilărie, n-am mai avut noroc toată viața.

De ce am fost lovit cu patul armei?

Constantin MOTRESCU

Într-o noapte adâncă, cu puțin înainte de începerea războiului, casa ne-a fost încercuită de milițieni. Tata, trezit din somn, a deschis ușa, milițienii, cu baionetele la arme, aii pătruns în casă, au cotrobăit în tot colțul, apoi ne-au ordonat să ieșim afară și să urcăm în căruțele lăsate de către ei în drum. Noi, șase copii și părinții, am început a plânge și a ne ruga să fim lăsați în pace, căci rău n-am făcut nimănui și că ne rămân pământul nelucrat și vitele nehrănite și neadăpate, dacă vom fi ridicăți și duși în alte părți, dar nimeni n-a vrut să ne asculte. Fiind loviți cu paturile armelor și strigându-se la noi, am fost târați numai în cămăși în ogradă și toți (cel mai mare frate era de 16 ani, iar cel mai mic - de 4 ani) tremuram de groaza necunoscutului care ne aștepta. Un milițian ne-a adus la căruța perne și pături din casă, câteva pâini, coapte pe vatră de mama, și ne-a zis că-i ordin să fim duși la gară. La gara din satul nostru Ciudei ne aștepta un tren de vite, am fost băgați într-un vagon, din care n-am ieșit până ce n-am ajuns în Aktiubinsk, în Kazahstan adică.

La Aktiubinsk ne-au dat jos din vagoane, în gară aștepta un convoi de căruțe și, înainte ca țărani din Bucovina să fie trimiși în cine știe ce fundături kazahe, fiecare cap de familie a fost chemat, pare-se, la șeful trenului, dar poate că și la alt șef, să primească pită pentru drum. Tata s-a dus cu alți oameni să-și primească porția. Când a fost întrebat cine este, el a spus că-l cheamă Grigore Motrescu. Atunci nu se știe din care motiv a fost arestat pe loc, suit într-o „polutorcă” și dus în direcția orașului. Din acea clipă nu l-am văzut nici noi, copiii, nici mama, sărmana, care a rămas cu șase copilași...

În timpul războiului primeam 200 grame de pâine și nu ne mai săturam niciodată. Fratele mai mare lucra într-o gospodărie de stat și de foame cumplită a întins mâna la o bucățiță de carne. Fapta sa a fost calificată ca furt și la proces i s-au dat șapte ani de

închisoare.

Noi, care în el ne-am pus toată nădejdea, am rămas ca frunzele pe apă. De scârbă și durere a murit mama. De foame mi-au murit doi frațiori. Doamne, într-o zi eram sfârșit de trudă, nu mai puteam strânge spice pentru toți. Am venit la bordeiașul în care locuiam să-l iau pe un frățior să umble pe miriște cu mine. Și îl rugam să se scoale, și plângeam să-mi ajute, dar el stătea încovrigat în așternut și nu zicea nimic. Fratele murea, dar eu nu înțelegeam aceasta...

Cei rămași cu zile, fără sprijin și ajutor, ne rugam să adormim și să nu ne trezim niciodată, că era mai bine să ne înghită pământul.

În anul 1947, când în Bucovina era foamete mare și țăranilor li se lua și ultima băncioară de grăunțe, ni s-a dat drumul acasă. Opt am fost ridicați și împinși cu paturile armelor în vagon, dar numai trei am avut norocul să sărutăm pragul casei în care ne-am născut. Am plâns bărbătește, fără lacrimi, și toată viața m-am întrebat: cu ce a fost vinovată mama, o țarancă, de n-a fost lăsată să-și crească copiii, cu ce am fost vinovat eu, un băiat de numai 11 ani, de-am fost smuls din așternut, lovit cu patul armei și trimis în locuri străine ca un tâlhar de drumul mare?

Ani în șir despre tragedia familiei noastre am vorbit numai în șoaptă. M-am gândit să scriu câteva rânduri numai atunci, când m-am convins că lucrurilor li se spune pe nume. Am scris ca să știe cei șase copii și cei doisprezece nepoți ai mei, ca să știe toți sătenii din comuna Ciudei prin ce greutăți am trecut. Și am mai scris cu nădejdea că, citind aceste rânduri, poate vreun deportat de odinioară își va aminti când, unde și în ce împrejurări a murit tata, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească.

Fuga din lagăr

Ion IONET

Prin luna mai a anului 1945 m-am pomenit că sunt chemat la primăria din Mahala. M-am dus, crezând că vor rușii să mă ia în armată. Acolo m-am întâlnit cu mulți băiețani de seama mea. Ni s-a spus să ne luăm cu noi mâncare și să ne pregătim de-un drum mai lung. Când am întrebat încotro vroiau să ne ducă, ni s-a răspuns că vom merge la Kiev A unde vom participa la lucrările de reconstruire a orașului, distrus în urma operațiunilor militare, că apoi vom fi, chipurile, înrolați în divizia românească „Tudor Vladimirescu”. Crezând că așa o să fie, mi-am luat ranița în spate și m-am pregătit de drum. Am fost dus, însă, la Cernăuți și acolo am fost o bucată de timp ținut închis într-o clădire, alături de alți băiețani, de parcă aș fi fost un criminal.

Într-o zi ne-au scos pe toți la lumină, ne-au dus la gară și ne-au încărcat în vagoane de vite. Apoi, din gară în gară, cu merindele terminate, am fost duși la Petrozavodsk, capitala Republicii Karelo-Finice. Ne-am pomenit, deci, la Onega! Adică nu departe de Belomor-kanal!

Toată toamna am construit lagăre pentru deținuți. Ne îngădeam pe noi înșine. După ce am dat gata zeci de barăci, în ele au fost băgați sute de deținuți din Lituania în vârstă de la 15 până la 25 de ani.

Sleiți de puteri, prost îmbrăcați, am fost porniți, vreo 80 de tineri, spre o altă margine a Uniunii, spre Tașkent. Pe drum responsabilii vagonului nostru au vândut făina, destinată nouă, prin gări, iar noi eram hrăniți o singură dată în zi cu cir din tărâțe și cu apă chioară. De foame cumplită, mulți camarazi de-ai mei din Bucovina s-au umflat, apoi au închis ochii pentru totdeauna. Cadavrele au fost scoase din vagon și aruncate în locuri pustii. Când am ajuns la Tașkent, eram puțini de tot, eram adevărate schelete și abia de mai puteam păși.

Nu mai nădăjduiam că odată și odată voi mai reuși să-mi

revăd baștină. Numai dorul de Bucovina și de casa părintească m-a ținut în viață și mi-a dat puteri să rezist calvarului. Într-o zi mi-am pus de gând să fug cu orice preț. Era în primăvara anului 1947, când am reușit să evaderez din lagărul de muncă. Știam ce mă aștepta dacă aș fi fost înhățat de enkavediști: primeam încă cinci ani de pușcărie. Oricum, nu mai aveam ce pierde. Prin gări mă ascundeam, însă, fiind rău îmbrăcat, atrăgeam atenția patrulelor militare. În gara din Kuibășev am fost prins și dus în fața comandantului militar al gării. Era, după câte am priceput, un general rus. Am fost luat imediat la cercetări. I-am spus că proveneam dintr-un sat moldovenesc din Basarabia și că am rămas de eșalonul de moldoveni. Vorbeam atât de prost rusește, încât generalul abia de-și reținea un zâmbet tainic. Nu știam ce va urma. Dar generalul, om priceput, și-a dat seama că-l mințeam. Mi-a poruncit să-i spun pe șleau din care lagăr am fugit. M-a strâns cu ușa și i-am spus totul, ca la duhovnic. Numai cum mă chema cu adevărat nu i-am spus. M-a privit lung, a tăcut îndelung, apoi a scos din portofel o bancnotă de o sută de ruble (de cele vechi), mi-a dat-o, zicând să-mi cumpăr ceva de mâncare. Apoi a rupt o foiță din carnetul lui, a scris ceva, a pus o ștampilă și a adăugat că cu acea hârtiuță voi putea călători pe gratis până la Harkov. Așa a și fost. La Harkov, însă, am încăput din nou în mâinile unei patrule militare. Pe când mă escortau la comendatura gării, am reușit să fug. Drumul de la Harkov până la Cernăuți a fost deosebit de greu, dar m-a ajutat Dumnezeu să mă văd, în sfârșit, în pragul casei părintești din Mahala.

Pe la noi bântuia foametea și a trebuit, ca să nu mor, să pornesc iarăși de acasă pentru a-mi agonisi pâinea cea de toate zilele.

Între Scylla și Charibda

Fragment din manuscrisul cărții „Drumul spre Golgota”

Ilie GRIJINCU-POPESCU

Din închisoare în închisoare, din lagăr în lagăr am ajuns, după patru luni de calvar, în Kazahstan. Era în ajunul anului nou 1947. Când am fost coborâți din vagonul de vite, în gara feroviară a orașului Kokcetav, Costică, frățiorul meu care avea numai cinci anișori, a început sa plângă și s-o tragă pe mama de mânecă, zicând:

— Mi-i frig, mămuță. Hai acasă...

Vroiam și noi ceilalți să ne întorcem acasă, însă drumul nostru era cu totul altul, era drumul neîntorcător al Golgotei. Deși aveam doar șapte ani împliniți, mi-am dat seama că mama noastră, ridicată din satul Pătrăuții de Jos, județul Storojineț, cu opt copilași, se afla acolo între două mari primejdii: ori cu toții înghețam de frig, ori muream de foame.

Afară era un ger de-ți îngheța și măduva în oase. Localnicii purtau șube lungi și călduroase, căciuli cu urechi, pâslari, pantaloni vătuiți, iar noi eram aproape goi. Alergam de ici-colea ca să nu degerăm, lumea se uita la noi cu mirare de parcă am fi căzut de pe o planetă oarecare. Nimeni nu-și scotea vreo haină ca să ne-o pună doar pentru câteva clipe pe umeri. Puteam avea vreo pretenție la dânsii? Datori ca să ne îmbrace erau acei care ne-au ridicat de acasă, unde aveam de toate, pe motiv că tata, Vasile al lui Ion, ar fi desfășurat o furtunoasă activitate antisovietică și că fel, român bucovinean, ar fi fost „trădător de patrie”. Suflam întruna în pumni, foamea ne curma, necunoscutul ne înghițea.

Frații mai mari s-au dus la șeful gării să-l întrebe când vom porni din nou la drum, crezând că acolo ne-am pomenit doar pentru câteva ore. Șeful gării nu știa nimic. În sfârșit, a apărut o mașină mare, asemănătoare cu cea care ne-a fuat din satul natal.

Mama, Ionică, Petrea, Aurel, Aurora, Dragoș și Mircea au fost urcați în caroserie, iar eu și Costică, fiind mai mici am fost

lăsați să intrăm în cabină, lângă șofer. Omățul era mare, mașina se poticnea de nămeți, se oprea și atunci o auzeam pe mama cum se tot ruga, sărmana: „Doamne, ține cu ei, Doamne, nu-i lăsa să înghețe...” De necaz, șoferul înjura într-o limbă pe care n-o înțelegeam, iar din când în când căta pieziș la noi, de parcă de la noi i se trăgea răul din acea zi blestemată. La un moment dat mașina s-a scufundat în zăpadă până la caroserie. Trebuia să mergem undeva mai departe, pe jos. Vântul ne sufla din față, gerul ne pișcă obrăjorii, noaptea se adâncea. Eram mânâți din urmă de câțiva milițieni. Ne dureau picioarele, scânceam. Ne ceream la mama în brațe. Biata mamă! Și ei i se împleticeau picioarele! Acel drum a fost poate cel mai lung din neagra străinătate. Mai mult morți decât vii, am ajuns într-un târziu într-un sat. Unul din cei care ne escortau, a intrat în prima casă și a întrebat unde-i sovietul sătesc. Din nou am fost mânâți prin zăpadă. În cele din urmă am fost băgați într-o casă rece și murdară. Pe o măsuță șchioapă se aflau câteva sticle golite de votcă și câteva capete de pește sărat. Mama a strâns capetele grămăjoară, pe neobservate, și cu mâinile înghețate a ciupit câteva frânturi de „carne”, vărânduni-le nouă, celor mici, în gurițe. A mâncat singură resturile. Și i s-a făcut foarte rău. A început să vomite. Stomacul i se întorcea pe dos; nici nu avea ce vărsa. Ne-am speriat de moarte. Mai ales eu, Costică și Mircea.

— Mămuță, să nu mori, să nu mori, o rugam printre lacrimi. Cine o să rămână cu noi? O să ne stingem de foame...

— N-am să mor, dragii mamei. Nu vă las aici slăbiți și înghețați... Veniți mai aproape...

Și ne-am apropiat de dânsa. I-am pipăit mâinile. Erau ca de gheață. Buzele i se învinetiseră, ochii îi fugiseră, în fundul capului, obrăjii i se subțiaseră. Văzând-o într-o asemenea stare, un localnic i-a adus un pahar cu apă fiartă. După ce l-a băut, i s-a făcut nițel mai bine. Fețele noastre s-au înseninat. Frații mai mari șopteau unul către altul:

— Scapă mămuța noastră. Slavă Domnului!

A doua zi am fost porniți spre o altă localitate. Șoferul se grăbea. Avea frică să nu-l prindă noaptea pe drum. Trecând și peste un lac înghețat, ne-am oprit în satul Timofeevka. Am dormit la o bătrânică. Flămânzi, am pornit în zori mai departe.

Încotro? Nu știam.

Abia în a doua jumătate a zilei am ajuns în centrul raional Arâkbalâk. Acolo ne-au dus la comitetul executiv raional. Președintele, un om uscățiv și înalt, a cerut de la omul ce ne escortase o hârtie oarecare. A studiat-o binișor, apoi ni s-a adresat într-o limbă pe care n-o cunoșteam. Am înțeles doar că ridicați de-acasă trebuiau să fie trei - Grijincu Veronica Todorovna, Grijincu Fiodor Vasilievici și Grijincu Ivan Vasilievici. Noi eram nouă. El avea nevoie doar de trei. Nu știu a câta oară mama i-a explicat unul și acelaș lucru: că numele nostru de familie e Popescu și nu Grijincu, că Toader (Fiodor Vasilievici!) murise de tifos exantematic încă în 1945; președintele asculta, își ciulea mereu urechile, dar nu înțelegea nici o boabă. A scuipat de ciudă în toate părțile, a început să se plimbe, îngândurat, de ici-colea, căutând, probabil, o soluție. Cazul nostru era așa de „neobișnuit” pentru societatea lor bolșevică, încât nu-i ajungea mintea să-l rezolve. A mai spus ceva în limba lui, a mai scuipat pe podea, a mai făcut un gest bizar, din care am înțeles că el nu vroia să știe altceva nimic, decât să le poarte de „grijă” doar celor indicați în document, adică mamei și fratelui Ionică, fiindcă anume ei au fost condamnați, precum și lui Toderică, alt frate, care cu orice preț trebuia sculat din morți și adus de urgență în Kazahstan! Noi, ceilalți, ne puteam lua tălpășița spre Bucovina! Când președintele, ridicând glasul, a tunat: „Po spisku!” („Conform listei”), mama s-a revoltat ca niciodată:

— Cum vine asta? Ne-ați adus aici pe toți mai mult morți decât vii și acum de ceilalți copii nici nu vreți să mai auziți?! Îi lăsați să moară de foame, să înghețe?!

Președintele și cei câțiva localnici care erau de față se făceau că nu aud. Puteau să asculte. Totuna, nimic nu înțelegeau. De câteva ori președintele a repetat cuvântul „Ne znaiu”, a trântit ușa și s-a făcut nevăzut. Mama, sărmana, lupta cu morile de vânt de la 25 august 1946!

Nu după lungă zăbavă președintele s-a întors cam acru. Luase o „decizie”. I-a spus șoferului și milițianului să ne ducă la o oarecare Ivanova. Acea Ivanova locuia nu departe, într-o casă de lângă drumul mare, împreună cu o nepoțică a sa. Când am intrat în „izbușca” (căsulia) ei, în nări ne-a pătruns imediat un miros delicios de cartofi fierți. Ne era rușine să cerem, măcar un cartof ca să-l mirosim și înapoi să-l întoarcem gazdei. Eram viță de gospodari și

nicicând nu ne-am înjosit în fața cuiva. Dar Costică s-a apropiat de gazdă și a întins mânuța. Femeia l-a luat în brațe. Iar cu ochiul i-a făcut un semn nepoțicăi. Și fetița a scos din oală câțiva cartofi, i-a pus într-o strachină de aluminiu, însă clipele de așteptare păreau pentru noi o veșnicie. Costică s-a aruncat spre farfurie cu atâta lăcomie, încât gazda a început să lăcrimeze. Fetița ne-a dat la fiecare câte un cartof. Eu, Costică și Mircea am mai primit și câte un pahar de lapte. Pentru ceilalți, femeii nu i-a ajuns. După patru luni de lagăr și închisoare, laptele mi s-a părut mai dulce ca mierea.

La acea femeie am locuit doar câteva zile. Președintele comitetului executiv nu se prea grăbea ca să ne caute o locuință. Aștepta el ceva... Aștepta ca foamea să-i secere pe toți-membri unei familii (bărbat, soție și trei copilași), care locuia într-un bordei săpat în pământ. Și când s-au stins cu toții de foame, am fost trimiși exact acolo. Bordeiul avea un aspect îngrozitor. Cineva a scos între timp ferestruica și ușa. În mijlocul bordeiului se afla o groapă adâncă și lată. Aurel spunea că în acea groapă cineva ar fi ținut cartofii. Ionică era de părere ea că groapa servea pentru îngroparea morților, în caz că cei rămași cu zile n-ar fi mai avut vlagă să-i ducă la cimitir.

Dragoș și Aurora au astupat ferestruica cu niște cârpe. Din niște capete de scânduri frații mai mari au înjghebat o ușă ca vai de ea. În bordei se afla și un cuptoraș, dar nu avea plită. Problema cea mare era cu ce să aprinzi focul și de unde să aduci lemne uscate. În drum spre bordei Ionică a zărit hăt, la o margine de sat, un cimitir părăsit. I-a amintit mamei despre acel cimitir.

— Ferească Dumnezeu! a protestat mama. E păcat și să gândești la așa ceva!

Pe înserate, însă gerul s-a înăsprit. Am început să dărdăim de frig. Mama, văzând că ne prăpădim, și-a călcat pe inimă și-a zis:

— Mergem, Ionică, încolo, poate că vom găsi niște bucăți de cruci uscate și picate la pământ...

Ei s-au dus. Noi nu ne-am dezbrăcat. Așteptam să se întoarcă.

Frica mamei și a lui Ionică era de nedescris. Umblau încetișor prin cimitir, de parcă se temeau să nu-i trezească pe cei decedați. Lemne uscate și așa n-au găsit. Ce era de făcut? Dacă nu aduceau ceva de ațâțat focul eram pierduți. În cele din urmă mama

s-a, poticnit de ceva și a căzut. Sub omăt se afla o cruce prăvălită. Era rece ca gheața, dar când a pus mâna pe ea i s-a părut că-
fierbinte ca jărăticul. Acest jărătic trebuia luat și dus în bordei...

Ridicând-o, a zis cu glasul tremurând:

— Iartă-mă, Doamne.

Ionică a luat altă cruce căzută la pământ și pe jumătate
putrezită și s-a pornit în urma mamei. Mama a căzut din nou și
câteva clipe a rămas în genunchi, sub greutatea crucii din spinare.
Doamne, sub acea cruce nu se afla un Hristos, un bărbat puternic și
infailibil, ci o văduvă slăbită de foame, care lupta cu moartea și care
se gândea întruna cum să-și încălzească copiii, care o așteptau într-
un bordei înghețat. Mama s-a ridicat, a găsit puteri să se mai ridice.
Și a pornit din nou pe drumul înzăpezit al Golgotei. Ionică, fiind
alături, o îmbărbăta mereu:

— Încă oleacă, mămuță, încă un pic și ajungem acasă...

— Acasă, băiete? Oare cine se lefăiește acuma în căsuța
noastră din Bucovina? Cu ce ți-am greșit, Doamne, că ne-ai adus în
pustietatea asta?...

Picioarele-i deveneau tot mai grele și mai grele. Înghețau. Cu
Dumnezeu și cu cei doi răposați din cimitir rămași fără cruci la
căpătâi, deși erau putrezite și răsturnate, parcă s-a împăcat. Dar ce le
va spune oamenilor, dacă, nu da Doamne, vor întâlni-o din
întâmplare cu acele bucăți de cruci în spate? Vor zice, desigur, că cei
aduși acolo de pe nu se știe unde nu sunt altceva decât niște păgâni.
Gândul acesta îi sleia creierul. Ionică, însă, nu se gândea la nimic.
Numai Cel de Sus știa ce putea să li se întâmple în clipele cele de
sbucium sufletesc. Și El a avut grijă să nu li se întâmple nimic.

Mama se lăsa prea mult așteptată și în noi s-a cuibărit frica.
Am auzit, totuși, un zgomot ce venea de dincolo de „ușă”. Am
înțeles că mama și Ionică au adus lemne. De bucurie, am uitat că ne
era frig, că ne era foame.

Aurel și Petrea au pregătit lemnele pentru foc. Dar alt colac
peste pupăză, focul nu se aprindea. Nu degeaba se mai spune în
popor că la omul sărac nici boii nu trag, nici lemnele în foc nu-i ard,
că dacă n-ai noroc nici să nu suflă în foc. Până la urmă lemnele au
luat foc. De la căldura flăcărilor pereții bordeiului, acoperiți de
omăt, au început să se dezghețe. Bucăți de lut se desprindeau, mai

ales din „tavan” și cădeau peste noi de era o groază. O bucată de leu mi-a căzut în cap și, fărâmițându-se, a trecut pe sub ciupag, nimerind în sân. Pielea nespălată de atâta amar de timp a început să mă mănânce. Scânceam, mă scărpinam. Altceva ce puteam face? Eram foarte oboșiți și căldurica ce plutea acum în bordeiaș ne-a adormit. Era prima noastră noapte petrecută în „casa” din neagra străinătate.

A doua zi Ionică, Petrea și Aurel s-au dus în pădure după lemne, iar mama a bătut pragul autorităților, jeluindu-se că nu are cu Ce-și hrăni copiii. Nu i s-a spus altceva decât ca odată pe săptămână să se prezinte la miliție, unde să semneze într-o condică că nimeni n-a fugit acasă. Și i se cereau trei semnături: a ei, a lui Ionică și a lui Toderică (mort din anul 1945!), adică ale celor care au fost judecați. Ceialți ar fi fost liberi. Dar ce puteai face cu acel soi ciudat de „libertate”, când haine calde și bani de drum nu aveai, când foamea te curma și când distanța până în Bucovina era de mii de kilometri?

Într-o zi mama ne-a dus pe toți la miliție. Noi, cei mai istoviți de foame, am început acolo a plânge în hohote. Unul câte unul, milițienii au spălat putina. Mama nu s-a așteptat la așa ceva. Ea a crezut că va fi ascultată și ajutată. Cu ce am venit, cu aceea am și plecat: cu mâinile goale. Atât că cineva, întorcându-se și neașteptându-se să ne găsească acolo, i-a promis mamei că va trimite o comisie specială care va examina plângerea noastră orală. Peste câteva zile a sosit o „comisie” formată din trei persoane, doi bărbați în etate și o femeie tinerică.

Fiind „bine educați”, bărbații au lăsat femeia să între înaintea lor. De unde să fi știut ei gă în mijlocul bordeiului se afla o groapă adâncă? A urmat un țipăt îngrozitor și femeia s-a trezit în fundul gropii. Era de răs, dar și de plâns. După ce am ajutat-o să iasă din groapă murdară și speriată, ea s-a alăturat celorlalți membri ai „comisiei”, care au și început să ia act în scris de condițiile mizere în care trăiam. Ne-au promis că toate problemele noastre vor fi rezolvate doar în câteva zile și s-au dus în drumul lor. Am așteptat și am tot așteptat săptămâni și luni în șir că ne vor trimite niște ajutoare, apoi, înțelegând că am fost duși de nas, am început să luptăm singuri cu frigul și cu foamea. Și când reușeam să le biruim, ne biruia dorul de casă, de scumpa noastră Bucovină.

21 septembrie 1993. Aspect de la panihida într-o pomenirea victimelor staliniste din frumosul -și ospitalierul sat bucovinean Oprîșeni.

Foto: Vasile Băcu

Oameni și destine

M-am pornit la însurătoare și-am ajuns la... Viatka

Constantin ROTARU

Vara anului 1947 promitea recolte bogate, și oamenii, care au mai scăpat de foamete, se vedeau salvați de nenorocire. Eram pe atunci învățător în satul meu de baștină, Poeni-Bucovina, și mă aflam în concediu. Într-o zi mă întâlnesc întâmplător cu un cunoscut din satul vecin Stănești și acela mă întreabă când o să joace și la nunta mea. Eu îi zic că nu mi-am găsit încă perechea, dar el pe dată, îmi întoarce vorba:

— Băietane, se vede că mai suspini după amica ce-o aveai la liceu și a rămas în România.

— N-am uitat-o, îi răspund. Și-mi pare tare rău că n-am luat-o atunci, când, silit de împrejurări, am părăsit învățătura și m-am întors la baștină.

— Dacă ții la dânsa și dacă știi precis că ea se mai află în Șiret, poți s-o vezi chiar mâine. Cunosc o fată care te trece granița și pentru asta o să-i dai 150 de ruble. Astă noapte l-a trecut pe fratele meu Nicanor și drept dovadă că nu i s-a întâmplat nimic, mi-a adus acasă brăul lui. Dacă vrei, te duc la fată, la Tereblocea, și mai departe grăiește tu cu dânsa. Ce zici?

— Zic că n-ar fi rău să pot trece dincolo și să-mi văd logodnica.

Ajuns acasă, îmi pun într-o traistă un schimb de straie, ceva merinde, documentele și cele 150 de ruble, iar părinților le spun că sunt chemat la Herța, la comisariatul militar.

Pe drum mă întâlnesc cu un leat de-al meu, care mergea la Herța pe jos și, vorbind despre una, despre alta, nici n-am băgat de seamă când am ajuns la Culiceni. Mă fac că-s slab, că nu pot merge mai departe și, după ce acela s-a căm tot dus, fac iuțișor cale întoarsă.

Când s-a întunecat afară, bat la geamul cunoscutului meu din

Stănești ce avea să mă însoțească până la terebleceânca pe care o cunoștea și avea să mă treacă granița. Ajungem la casa fetei, dau banii și tot acolo mă întâlnesc cu un băietan din Poieni, care avea de gând să părăsească satul. Pe la miezul nopții fata ne scoate în câmp, dar eu, mergând din urma ei, observ că ne va duce direct la pichet - O întreb:

— Ce ai de gând să faci? Ne dai pe mâna grănicerilor?

Ea începe să se căineze că a rățâcit și vorbea în glas tare de parcă mergeam la vreo cumătrie și nu în altă țară. Zice:

— Luați-o mai spre stânga, căci colea, în mărăciniș, vă așteaptă românii.

Înaintăm cu pași de pisică, dar, de odată, auzim: „Ruki vverh!” Și la lumina unei rachete ne vedem încercuți de grăniceri. Ionel, băietanul din satul meii, o rupe la fugă, grănicerii trag câteva focuri. Mă izbesc la pământ, strângându-mă ghem, să nu simt durere dacă mă va nimeri vreun glonte. Ionel nu scoate nici un sunet, numai Niculuță, stăneșteanul, geme și scrâșnește din dinți. Sunt întors cu fața în sus și controlat dacă nu am arme. După ce ni se leagă mâinile la spatfe, eu și Niculuță suntem escortați la pichet.

Trec câteva ore și, cum zac pe un braț de ogrinji, în cap îmi roiesc diferite gânduri. Nici nu-mi dau seama că Niculuță a fost luat la interogatoriu. Îmi vine și mie rândul. Privesc cu teamă la colonelul care mă ia în primire, purtându-și mâna spre tocul revolverului. Îi declar că n-am avut intenția să trec frontiera, că pur și simplu, mergeam în România la o fată, cu care am învățat la liceu și cu care vroiam să mă însor. Pe colonel îl interesează un singur lucru: din ce bandă fac parte și cine a pus la cale trecerea mea peste graniță. Tac. Ofițerul se înfurie. Mă lovește cu ceva de la ceafă, în jos, până la glezne. Țip ca în gură de șarpe, apoi nu mai simt nici o durere. Când mă trezesc din leșin, în urechi îmi răsună aceeași întrebare. Îi spun adevărul curat: m-am pornit în România la o fată fără de care nu pot trăi. Colonelul zâmbește. Semnez procesul verbal și sunt băgat din nou în pivniță.

A treia zi suntem porniți, pe jos, spre Adâncata. Grănicerii, băieți buni, ne lasă la Oprișeni să intrăm într-o casă și să cerem de mâncare. Ba mie îmi dezleagă și mâinile, ca să pot duce lingura la gură. Am prins oleacă de putere, ne-am înviorat și suntem scoși în

drum. Tocmai în vremea aceea trecea prin Oprișeni pădurarul de la noi din sat, care, recunoscându-mă, avea să le spună părinților ce și cum. A doua zi, fiind scos din beciul fostului conac boieresc din Adâncata, o zăresc la poartă pe mama. Își smulge biata părul din cap și-i blastămă pe cei ce m-au nenorocit...

Și la Cernăuți, la comenduirea unității de grăniceri, suntem scoși zilnic la interogatorii. Foamea ne întunecă vederile. Ploșnițele ne storc până și sucul din măduva oaselor. Cântăm cu Niculuță de jale. Dintr-o cameră alăturată ne mai îngână un glas. Niculuță amuțește. Își recunoaște fratele, pe Nicanor...

Suntem transferați la închisoarea din Piața Sovietică. În celulă e o înghesuială nemaipomenită. Un deținut, de care toți ne temem, îmi scotocește în traistă și nu-mi lasă nici o fărâmitură de pâine. Suntem băgați apoi într-o cameră minusculă, fără geamuri. Nu avem ce respira. Ne înnăbușim. Mă las să cad, pe lângă ușorii ușii, înspre prag, sperând că de undeva îmi va pătrunde în nări o dără de aer...

Suntem mutați. Regimul în închisoarea NKVD-ului e mult mai aspru. Mâncare ți se dă atâta cât să nu mori, dar ca să te sleiești cu totul de puteri. Vai de capul tău, nenorocitul, dacă te-a prins clipeala în timpul zilei! Picioarele ți se umflă de atâta stat în poziție verticală. Ochii ți se înroșesc de atâta scormonit prin spațiul diform al celulei. Pelița urechilor îți plesnește de atâtea zgomote ciudate. Interogatoriile au loc noaptea. La ele ești întors și pe dos, și pe față. Apoi ești lăsat în celulă. Adormi. Și din nou ești luat la interogatorii.

De câteva săptămâni n-am văzut un colțișor de cer albastru. Cenușiul pereților mă irită, îmi trezește o permanentă stare de panică. Mă îmbolnăvesc. Cer să fiu arătat unui medic. Mi se răspunde că medicul e plecat în concediu...

Între timp dosarul meu crește, și anchetatorul, un maior, îmi spune că voi fi judecat conform prevederilor articolului 54-1-A, ceea ce însemna „înantă trădare de patrie”, și că 25 de ani îi voi petrece după gratii. Judecătorul, însă, s-a milostivit: m-a condamnat doar la trei ani închisoare. Sunt ceva mai vesel. Trei ani nu-s o veșnicie. Dar zilele petrecute după gratii sunt îngrozitoare.

Sosește anul 1948. Într-o zi suntem scoși în curtea închisorii,

și convoiul nostru este escortat, pe străzi lăturalnice, până la Gara Mare din Cernăuți, unde suntem îmbrânciți în vagoane cu două rânduri de uși și cu geamurile zăbrelite. Până la Lvov ușile n-u fost deschise. Acolo am fost urcați în grabă în mașini speciale și transportați la „peresâlocinâi punct”. Foame, mizerie, fețe îngândurate, ochi plânși, cadavre și sute de sicrie... Scriu acasă. Vine tata să mă vadă. Am norocul să fiu lăsat la vorbitor. Tata mi-a adus ceva de-ale gurii. Și haine de schimb mi-a adus.

Pe la sfârșitul lunii februarie ne trezim învagonați ca vitele. Locomotiva pufăie, scoate nori de aburi și prinde să alerge pe șine. Dar încotro? Să fie adevărat zvonul că nu ne vom opri până la Viatka? Primim câțiva peștișori și câte 300 grame de pâine și, uneori, și câte o supă limpede, dar călduță. Cu greu, cu amar, lășăm în urmă Brestul, Minscul, Moscova și ne îndreptăm spre regiunea Kirov. Apoi ne afundăm în taigaua europeană. Peisajul e dezolant: locuri pustii, păduri tăiate, vrafuri de bușteni putreziți și lagăre împrejmuite cu sârmă ghimpată. De la Kirov până la stația Zavodskaia mai mergem o bună bucată de timp. Trenul se oprește. Coborâm. Și rămânem acolo să ne ispășim „păcatele”. Trei zile suntem lăsați să ne obișnuim cu viața de lagăr. Viscolește de-i prăpădul lumii, și noi curățăm de zăpadă drumul de fier pe zeci de kilometri, măcar că nu ni s-a dat nici îmbrăcăminte de iarnă, nici încălțăminte. Când ajungem într-o stație, se face lumină; cerul înspre răsărit e cuprins de văpaie. Ridic ochii și mi se pare că răsare soarele peste pădurea Turetcii... Mă visez acasă și mi se pare că aud grauri șuierând. Și ochii nu-i mai deschid. Noroc că de mine se apropie brigadierul nostru. Fața îmi era degerată și nici din degete nu mai puteam mișca. Mă freacă cu zăpadă și mă bagă într-o încăpere a stației. Mă cuprinde neputința, o sfârșeală totală. Iar disperarea nu întârzie să mi se furișeze în suflet. Ridic ochii și mă întreb cu durere: „Voi mai ajunge cândva să-mi văd părinții, să mă mai întorc în Bucovina-mi dragă?”

Foametea cea mare

Ion POSTEUCĂ

Anul 1946 a fost an secetos. Și acest fapt a constituit una din cauzele foametei. Ca atare, nenorocirea a fost impusă de cei de la putere prin atitudinea neomenească a autorităților staliniste față de populația băștinașă din nordul Bucovinei. „Activiștii” locali ai puterii sovietice umblau din casă în casă, scotoceau prin toate ungherele și luau ultimele grăuncioare, lăsând în urmă copii plângând de foame și mame disperate, blestemând...

O femeie de la noi din Stănești, văduvă cu trei copii, unul mai mic decât altul, a ascuns în cuptorul de copt pâine un tăbuiet cu grăunțe, unica și ultima ei nădejde. Dând năvală și în casa ei, „activiștii”, o haită de bețivani, au răscolit totul. Dar, înainte de a pleca, unul a deschis ușa cuptorului și a zărit acolo ceva ascuns. Putea să închidă porțile la loc, putea să se facă că n-a văzut nimic, căci era om din satul nostru. Dar n-a făcut-o. Dorind să-și câștige lauda Satanei roșii, i-a rechemat pe ceilalți haidăi, punând stăpânire pe cei câțiva pumni de grăunțe. După aceea s-a vestit că grămezi de grâu păzite cu strășnicie de soldați putrezeau prin gări, dar acea hoție ziua în amiaza mare nu poate fi uitată nici azi de martorii acelei întâmplări. Când au văzut că li se iau și ultimele grăunțe, copilașii văduvei au căzut în genunchi, sărutau, plângând și răcnind, picioarele „activiștilor”, ca să nu fie lăsați picirii. Zadarnică le-a fost ruga...

Cei care în acel an au trecut prin strunga desnădejzii, nu vor uita niciodată cât rău le-au făcut și iscoadele stăpânirii bolșevice! Nu împlinisem nici unsprezece anișori, dar cele suferite mi s-au întipărit pentru totdeauna în minte. Mama a rămas singură cu noi, trei băieți. Războiul l-a luat pe tata din sat. Ne duceam traiul, lipsiți de bucuriile vieții, ca și alte mii de familii din Bucovina, năpăstite pe nedrept de Stalin și Molotov. Oricum ar fi fost, dar cei cu tată se descurcau mult mai ușor. Salvarea noastră a fost bunicul. Deoarece între timp am rămas și fără acoperiș deasupra capului, el ne-a primit

la dânsul. Cu cele agonisite în toamna anului 1946 am fi scos-o la capăt până la recolta nouă, dacă afurisita de „postavcă” nu ne-ar fi lăsat lipiți pământului.

Foametea a cuprins Stăneștii încă de cu iarnă, dei care au ajuns la marginea prăpastiei, în situația de a muri de foame, au început să fure mai întâi găini, ca, mai apoi, să ajungă să scoată și vacile din grajduri. Răul naște rău, care uneori se deșteaptă și în faptele urmașilor. Și deoarece unii tăiau vaci străine, au ajuns gospodarii să doarmă prin grajduri cu toporul sub cap în loc de pernă, iar văduvele au ajuns să lege vacile în casă de picioarele paturilor.

În acea iarnă mama ne făcea un fel de terci din „făină” de ciocălăi de păpușoi, miez din tulpina florii soarelui, în care turna și câteva picături de lapte. Vaca bunicului a fost salvarea noastră, însă îndura și ea, biata, de foame, pentru că bunelul a trebuit să dea la stat și o cantitate mare de furaje. Noroc că stodoala era acoperită cu jup. Bunicul lua în fiecare zi o porție nu prea mare de jup și o dădea vacii să mănânce. După asemenea „hrană” vă puteți da seama cât lapte muls era pe fundul doniței...

Cu chiu, cu vai, am ieșit din iarnă, dar într-atât de slăbiți, că începeam a ne pierde vederile. Au ajuns oamenii să nu se recunoască unul pe altul. Cu sosirea primăverii bieteke vitișoare s-au văzut scăpate. Pentru noi, însă, situația nu s-a îmbunătățit cu nimica. Doar o rază de nădejde ne-a încălzit sufletele: după ce s-a topit zăpada, am ieșit în câmp în căutarea curpenilor de cartofi din anul trecut. Nemaipomenit de mare ne era bucuria când găseam câte un cartof! Dacă găseam cinci-șase, bucuria ne înălța până în al nouălea cer. Din cartofii degerați bunica ne cocea niște turte, care erau atât de gustoase și de bune, că nu le-aș fi schimbat pe nimic în lume! Astfel, noi, cei mici, ne dobândeam hrana, ajutându-i pe cei vârstnici, care abia de mai aveau vlagă să pregătească pământul pentru semănat. Numai bunul Dumnezeu știe cum a reușit bunicul să ascurtdă câțiva pumni de grăunțe pentru a semăna un peticuț de pământ. Dacă ni le-ar fi dat în timpul iernii, pentru noi ar mai fi urmat încă un an groaznic de foamete... În acea primăvară oamenii au sădit chiar coji de cartofi.

Până la noua recoltă mai era mulțișor, foametea secera fără

milă, iar oamenii încercau toate posibilitățile ca să supraviețuiască... Prin Stănești s-a răspândit vestea că la Colomeia, în Pocuția, exista un loc de unde se putea scoate câte ceva de-ale gurii. S-au pornit mulți încolo, întorcându-se cu saci și traiste pline de niște mîl, scos din groapa de deșeuri a unei fabrici de zahăr. Norocul a ferit-o pe mama să pornească atunci la drum cu ceilalți, care s-au stins în chinuri îngrozitoare.

Când am ajuns și noi la malul prăpastiei, mama a hotărât să vîndă ultimul covor, la care ținea nespus de mult. L-a băgat într-o traistă și s-a pornit pe jos la Cernăuți. Am așteptat-o cu mare nerăbdare vreo trei zile. S-a întors cu tot cu covor. Când toți căutau o bucățică de pâine, cine avea nevoie de o asemenea marfă? Nu știu cum arătam, când am alergat înaintea mamei, dar a doua zi ea a luat covorul și l-a schimbat în satul Petriceni pe două străchini de orz. Puteam nădăjdui la viață, și nu există cuvinte cu care aș putea descrie bucuria noastră de atunci. Terciul din făină de orz ne-a pus pe picioare. Aveam grijă de văcuță ca de ochii din cap, că, dacă o lăsam nesupravegheată în timp ce păștea, se furișau cei ce n-aveau vaci și le mulgeau acolo, direct în câmp...

Am mâncat și buruiene: mai întâi bunica ne-a făcut turte dintr-o plantă, căreia la noi i se spune grăușor, apoi am trecut la lobodă. Aproape doi ani am mâncat hrana vitelor și nimănui nu-i păsa de noi. E drept că în sat erau câțiva gospodari, la care, ca prin minune, „activiștii” n-au găsit pâinea ascunsă. Am avut și noi noroc de-un asemenea vecin. Îi zicea Ioniță Bucătar, fie-i țărâna ușoară! Dumnealui și cu soția sa, Victoria, l-au salvat de la moarte pe fratele meu mai mic Nicolae. Mititelul stătea ore întregi în fața casei acestor oameni buni, până când mătușa Victoria ieșea afară și la un semn cu capul, pe care-l cunoșteau numai ei doi, ca să nu priceapă și alții, fratele era într-o clipită în casă, unde primea o bucățică de mămăligă și o farfurie de borș. Mare pomană pentru acele timpuri haine! Dacă ar fi avut de unde, ne-ar fi dat și nouă, celorlalți doi frați, însă, cred că li s-a făcut milă de cel mai mic și rupeau, de la gura lor ca să-l salveze. De atîta, ei au rămas pentru fratele Nicolae bunică și bunic...

Anul 1947 a fost darnic în roadă. De timpuriu au apărut în pădure ciupercile. Oamenii lăsau toate baltă și mergeau să le

strângă. Înainte de Sânpetru au dat în pârg grânele. Mă duceam cu bunicul și rupeam spice de secară, le aduceam acasă, le puneam să se usuce, le frecam în mâini și scoteam un pumn-două de boabe, pe care le râșneam. Hrănindu-ne cu terciul din făina de secară, am prins să revenim la viață.

Când am început să folosim făina din noua recoltă, bunelul nu ne dădea voie să mâncăm pe săturate. În fiecare zi ne dădea puțin mai mult ca în ajun, până ce organismele noastre istovite de foame și-au revenit la modul lor normal de funcționare.

Cei care au trăit grozăviile anului 1947 trebuie să le șteargă de mușchiul uitării, aducând la cunoștința publică una dintre cele mai groaznice consecințe ale politicii staliniste - foametea organizată cu scop de genocid.

Copilărie furată

Maria ȘOTROPA

Când m-am trezit din leșin, am auzit un zgomot. Cineva încerca să descuie ușa. Era o femeie de vreo 35 de ani. Avea poruncă să facă curățenie în baie, de unde trebuiau scoase două cadavre: un bărbat cam de vreo 30 de ani și o fetiță de 11 anișori... Fetița eram eu. Am fost închiși în baia spitalului din Noua Suliță în ajun și lăsați acolo fără nici un fel de supraveghere, crezându-se că până a doua zi vom muri. Baia se afla într-un colț mai îndepărtat din curtea spitalului, așa că strigătele celor închiși acolo nu erau auzite de nimeni.

Mortul zăcea pe podea întins într-o poză ciudată. Ochii lui erau deschiși și păreau să întrebe: „Cu ce am greșit în fața lui Dumnezeu de am fost lăsat aici să-mi sfârșesc, zilele în asemenea hal?” Eu stăteam întinsă pe o bancă goală și numai ochii, poate, mai trădau firul de viață ce mai rămăsese în trupușorul meu sleit. Femeia, care descuiase ușa, s-a apropiat de mine și m-a întrebat speriată:

— N-ai murit?! Cum te cheamă?! De unde ești?!

— Mă cheamă Maria Sucevan și sunt din satul Dumeni, comuna Costiceni, i-am răspuns cu vocea stinsă.

— Cum ai ajuns în baia asta?

— M-au adus ieri cu căruța nașul Vasile și badea Gheorghe. M-au dat în primire unei femei tinere, în halat alb. O cheamă Natașa. După plecarea lor, m-a închis aici.

Femeii i s-a făcut milă de mine. Sprijinindu-mă de stibțiori, m-a ajutat să ies în curte, și m-a culcat sub un copac. Apoi s-a întors în baie și a început să facă rânduială. Acolo era o duhoare grea. Mortul, fiind bolnav de dizinterie, până a-și da sufletul a stropit cu murdărie și podeaua, și pereții.

Cât am stat culcată sub copac, mi-am dat frâu liber gândurilor. Mi-am adus aminte cum în toamna anului 1946 în ograda noastră au dat năvală doi împuțerniciți ruși, cărora lumea le

spunea „upolnomoșnici”. Erau însoțiți de Andrei Lupoi, un om din satul nostru. Acești trei „eroi” ne-au luat toți cartofii, tot grâul și tot porumbul. Tata n-a putut suporta o asemenea tâlhărie și pentru că s-a opus, a fost bătut crunt și lăsat lat în mijlocul ogrăzii. Mama și noi, cei patru copii, plângeam în hohote.

Foametea nu s-a lăsat mult așteptată. Mama aproape că nu punea în gură nimic, dându-ne nouă ceea ce mai găsea prin casă ca să ne scoată cumva din iarnă. Dar nu a putut sârmana rezista și la 13 ianuarie 1947 a închis ochii, lăsându-ne fără mângâiere. A doua victimă a foametei organizate de „eliberatori” și de regimul instaurat de ei a fost Liuba; surioara mea de trei anișori, care s-a stins din viață în luna iunie a aceluiași an. Doamne, să nu mai vadă nimeni și nici să nu mai știe cum mor copiii de foame!

Îmi aminteam clar acele grozăvii. Tata și cu frații erau duși la Stanislav după jom, din care oamenii făceau turte și le mâncau. Eu și cu surioara Liuba muream în casă de foame. Nici nu mai pot să vă descriu prin câte chinuri am trecut!

Într-o zi Liuba mi-a spus:

— Eu mă culc și nu știu dacă mă voi trezi, dar tu să nu mă uiți.

Eu m-am culcat pe alt pat și am leșinat de foame. Puteam și eu lesne muri, dar Dumnezeu mi-a dat zile ca să pot, în cele din urmă, mărturisi prin câte am trecut noi și tot neamul nostru din Basarabia și din Bucovina în timpul foametei din 1946–1947.

Numai unul Dumnezeu știe câte zile am fost leșinată și de cât timp a murit surioara mea Liuba, care începuse să se descompună în patul în care a decedat. Nu pot ști de unde și cum a aflat felcerița Lidia Cuciuc, care a venit în sat odată cu „eliberatorii”, s-a măritat la noi, și a rămas să trăiască și să lucreze unde s-a oprit. Ea a venit cu căruța și cu sanitarii să strângă cadavrele, căci se temea să nu izbucnească vreă epidemie. Surioara a fost dusă la cimitir, iar eu - la spitalul din Noua Suliță, chipurile, să mă întrezesc după foame. De fapt, am fost trimisă la moarte sigură, deoarece bilețelul, pe care i l-a dat Lidia Cuciuc lui badea Gheorghe, căruțașul, era scris în limba rusă, iar noi nu știam încă această limbă și, prin urmare, nimeni nu-l putea citi. Acea Natașa în halat alb, care ne-a întâmpinat la spital, a luat bilețelul, l-a citit, a zâmbit, l-a pus în buzunar, iar pe mine m-a închis în baie.

Dar cât s-a chinuit bietul om bolnav de dizinterie! De câte ori trecea pe lângă fereastra de la baie câte o persoană îmbrăcată în halat alb, el sărea în sus și striga cât îl țineau puterile: „Soro, eu mor, ajutați-mă!” zadarnice, însă, i-au fost strigătele, fiindcă acele femei în halate albe aveau suflete negre.

Nu mi-a fost dat să văd cum s-a sfârșit omul acela, fiindcă între timp eu am leșinat din nou și mi-am venit în fire abia când infirmiera a deschis ușa la baie, ca să facă ordine.

La o bucată de vreme, după ce a terminat de făcut rânduială în baie, infirmiera s-a apropiat de mine și mi-a spus cu vocea-i blândă:

— Mă duc să-i rog pe doctori. Poate te-or primi în spital.

La rugămintea ei am fost internată. Încetul ai încetul mi-am revenit. Mult timp m-am temut să povestesc cuiva despre grozăviile prin care am trecut, despre odiosul regim al „eliberatorilor” staliniști, tradus în viață de către „activiștii” de prin satele noastre, apăruiți ca puzderia sau ca gunoaietele ce se adună în tiihpul puhoaielor pe coama valurilor.

Drumul pătimirilor noastre a fost lung și greu. A trecut prin toate satele, ne-a brăzdat adânc destjnele, n-a ales între copil și bătrân. Anume acest drum mi-a furat copilăria, iar chinurile prin care am trecit, au fost botezate mai târziu, fără pic de rușinare, „copilărie fericită”.

Durerile ogrăzii părintești

Nicolae MARIUȚAC

În sat îi spun Ioana a lui Dumitruță al lui Hrețcu, iar cei ce n-au trecut de patru decenii, când o întâlnesc, îi poartă respectul, adresându-i-se cu obișnuitele cuvinte „Leliță Ioană”. Așa s-au deprins în anii de școală, unde Ioana Grosu a servit, aproape două decenii, copiii iordâneștenilor din partea dreaptă a Siretului. Zic că i-a servit, și așa este. În această parte a satului se află două obiective mai importante - o școală rămasă din timpul Austriei, din care n-a căzut nici un centimetru de tencuială, și un grajd pentru cai, ridicat de mântuială, peste drum de școală, încât mă lua frica să nu se răstoarne peste vreun elev care alerga să se uite la mânjii lăsați fără supraveghere sau să le dea o mână de fân. Atât. Nici tu farmacie, nici oficiu poștal, nici ospătărie, nici frizerie, nici cizmărie, nici alimentară, nici difuzor, nici telefon, nici lumină electrică. Într-o dimineață, numărând pașii spre școală, am văzut că grajdul de cai s-a lățit la pământ. Abia pe la mijlocul anilor '70 s-a văzut lumea cu difuzoare și cu două telefoane și în această parte a satului. Noroc de Avram Ungurean, care, fiind pe atunci președinte de colhoz, s-a îndurat de lume, și a construit un magazin unde se aducea pâine, sare, săpun și alte mărfuri necesare, unde mai încăpeau și vreo câțiva cumpărători ca s-o vadă pe gestionară, să mai vestească noutățile din sat și să se ducă acasă cu ce-au venit, mai ales în zilele noastre când n-ai ce și pe ce cumpăra.

Însă pe timpurile acelea în satul vecin se aduceau bulcuțe proaspete și gustoase la un preț de 3 copeici. Și lelița Ioana își lua un sac subțioară, ceva bănișori din cele 27 ruble (salariul ei lunar) și pornea să aducă bulcuțe. Așa, cu sacul plin pe spate făcea o cale de 2 kilometri și jumătate, urcând și coborând treptele podului de fier, înconjurând bălțile și noroiul.

— Vine lelița Ioana! sacu-i plin! Vin bulcuțele! strigau bucuroși elevii, ieșindu-i înainte și ajutând-o ca măcar câțiva pași să-i facă mai ușor.

Dar până a lucra la școală, multe cumpene a înfruntat, multă obidă a îndurat, multe necazuri au ros-o, multă nedreptate a suferit. Pe toate și pe toți îi ține minte.

— Leliță Ioană, am lucrat atâția ani împreună și cum s-a întâmplat că n-am știut de necazurile dumitale din tinerețe? am întrebat-o anul acesta, pe la mijlocul lui martie.

— Atâta frică au băgat în mine, că nici acum nu iese. Ce-am îndurat eu, nu-i doresc nici puiului de șarpe...

Era în vara anului 1951. Cu Veruța lui Leonte s-a dus să facă rost de fân. Bucuroase, la despărțire și-au luat rămas buh. Ajungând aproape de Șiret, întâlnește o căruță cu scânduri.

— De unde duce omul ista scândurile? o întreabă pe Mărioara lui Ichim ce spăla niște rufe în albia Șiretului.

— De la tine, Ioană. Cum, tu nu știi că-ți farmă gospodăria? Ioanei i s-au înmuiat picioarele. S-a lăsat să cadă ca un snop de secară. Apoi s-a ridicat, și-a aruncat ochii spre casă. Stodoala nu mai era. Pe mâini și genunchi a trecut puntea. Și-a tras un picuruș sufletul și, adunându-și toate puterile, s-a pornit spre casă. În ograda ei era clacă de stricat acareturile. Veniseră nepoftiții.

— Un om cu mintea întreagă, spune lelița Ioana, își poate da seama câți oameni au trebăluit la gospodăria mea, ca în două ceasuri să distrugă patru clădiri.

Sub un tei rotat se afla o căruță. În ea ședea Sonea Kuha. Femeia a întrebat:

— De ce mi-ați stricat gospodăria?

— Asta-i casă fără stăpân, a urmat răspunsul. Omul casa asta România dus. Stăpân nu-i asta casa.

— Casa nu-i părăsită. Eu îs stăpâna casei. Tatăl meu a fost sfăpân. El nu-i în România. El a murit și-i îngropat în cimitirul din sat.

Sonea Kuha l-a chemat pe brigadierul brigăzii de construcții din colhoz și l-a luat la trei parale:

— Casa asta brosovoi? Răspunde! Casa asta brosovoi? De ce taci?

Știind că soțul Sonei lucra la miliție, brigadierul, după câteva clipe de șovăială a răspuns:

— Nu.

Totul ce a fost demolat, a fost încărcat în care și scos din ogradă.

— A luat cine ce i-a trebuit, își amintește Ioana Grosu. Am

mai avut patru căruțe de lemn cioplit, o căruță de stâlpi de stejar, 6 metri cubi de scânduri, hamuri, morișcă, pluguri, grape, căruțe - cu târâșul le-au luat. Mi-au lăsat o greblă și o mașină de tăiat sivică, stricată de ei.

În acea zi era în plan și demolarea casei. Au venit cu o legătură bună de chei, le-au încercat în lăcată, dar nu s-a potrivit niciuna. Oaspeții nepoftiți o vizitau pe nepusă masă, intrau în odăi, răscoleau, căutau și, de li se nimerea ceva potrivit, nu lăseau din mână. I-au luat din podul casei cazanul de urdit și gralea de încărcat cartofii.

— Parcă și acum îmi răsună în urechi cuvintele unui consătean: „Cu ajutorul lui Dumnezeu am curățit frumos podul casei”, își amintește lelița Ioana.

O amenințau că o să-i dărâme casa. Un dezământat, anume Gheorghe Samborschi, nu uita să-i tot amintească că va înfunda Siberia cu dânsa.

Într-o zi de iarnă, Satulov, președintele colhozului, a venit cu trei oameni ca să-i ia mânza. Când i-a văzut cu pari în mâini, a crezut că vin s-o spânzure. Au scos mânza din grajd, Satulov o ținea de lanț, mânza s-a rotit o dată și președintele s-a prăvălit în zăpadă. S-a sculat, a cerut să-i aducă mânza și dus a fost.

Fiind amenințată cu demolarea casei, s-a dus la procuratura regională, să se plângă... Au ascultat-o, au înțeles-o, au întrebat-o:

— Ai trei martori că dumneata ești fiica cea mai mică la părinți?

— Tot satul, a răspuns.

I-au spus să se ducă acasă, că mai mult nimeni nu se va atinge de gospodăria ei. Așa a și fost. Nimeni n-a mai amenințat-o cu Siberia. Dar din „edinolișnică” n-au scos-o. I-au interzis să scoată vaca din ogradă. Păzeau zi și noapte. N-aveau unde s-o pască, tot pământul i l-au luat. A luat-o de curmei și-a dat-o cuiva mai mult pe degeaba. Dar dăjdile către stat tot trebuia să le achite: 60 kg carne, 250 litri de lapte, 150 ouă, 2 kg lână de la oaie, o piele și jumătate de la un porc. Pe toate le scotea la capăt, dar cu pielea de porc - nici în ruptul capului. Pentru lapte se socotea cu untură de porc. Telehuz n-o lăsa să se răsuflă. Se ducea femeia la raion să se plângă. Patru o întrebau, tot ei o ascultau și nu înțelegeau ce vroia femeia. Apoi îi declarau că dacă n-a intrat în colhoz, tot trebuia să dea statului o piele și jumătate de la fiecare

porc.

— Aha! exclama lelița Ioana. Am înțeles. Adică trebuie să scot de pe porc, când îl jupoi, o piele și jumătate.

Nacialnicii au răs cu poftă, dar cu statul sovietic n-aveai ce te juca. S-a dus femeia la Dragoș Tomașciuc, în Carapciu. Omul a înțeles-o și i-a dat chitanță că a predat statului de la un porc o piele și jumătate.

A săpat în ogradă cu un hârleț ruginit și a sădit câteva cuiburi de cartofi, precum și câteva fire de castraveți. Au dat-o în judecată fiindcă, chipurile, s-a băgat în câmpul colhozului.

— De ce ai semănat pe pământ străin? au întrebat-o la judecată?

— Am semănat pe pământul meu.

— Cât de departe-i casa ta de pământul colhozului?

— De pe streășină casei mele apa curge pe pământul colhozului...

La începutul anilor '60, Boris Gladun, directorul școlii, i-a spus că i s-ar cădea vreo 15 ari de pământ. A răspuns femeia cu durere:

— Așa-s de sătulă de pământ, că nici când voi muri nu vreau pământ.

Și totuși, i s-a dat un lot de pământ. Dar au mai trebuit să treacă trei decenii ca să devină stăpână pe bucățica de pământ din sus de casa ei. L-a lucrat așa cum trebuie lucrat, dar au venit într-o zi nouă bărbați, șefii satului. Și cei mai mari, și cei mai mici.

— Atâția oameni să nu poată face rând cu o femeie? s-a îndârjit unul dintre ei, care nu avea nici în clin, nici în mânăceă cu problemele legate de pământ.

L-a liniștit femeia. Și stăpână a rămas pe acea bucățică de pământ. A trebuit, ce-i drept, să bată drumurile la raion și la regiune, să ceară audiență la deputați, să verse lacrimi amare, să se prindă de cap, să lămurească cum stau lucrurile, să-i facă pe șefi să înțeleagă. Și, până la urmă, au înțeles-o. Apoi, au trecut patruzeci de ani ca lelița Ioana să se vadă și cu vacă pe lângă casa ei.

— Îi greu când n-ai, îmi zice, dar îi mai greu când ai avut și n-ai.

— În cine ai avut nădejde; lelița Ioană?

— În cel de Sus, care le vede.și le știe pe toate.

Destăinuire târzie

Dumitru COVALCIUC

La 5 mai 1972, pe când colegii mei, ziariștii, marcau Ziua presei sovietice, mă aflam internat într-o secție a spitalului regional din Cernăuți. Mă urmărea de o bucată de timp ghinionul, eram încolțit din toate părțile și, în rezultatul atâtor presiuni, starea sănătății oarecum se înrăutățise. Cu numai cu un an în urmă fusesem internat în secția de cardiologie, la sfârșitul lui 1971 nimerisem, numai nu cu voia mea, în secția de nevroze a spitalului de psihiatrie, apoi, ieșit de acolo cu eticheta de „descreierat”, m-am.pomenit în spitalul de la Roșa. De data aceasta îmi crescuse o gulă în pavilionul urechii stângi. Eram foarte disperat, dar mai mult din cauză că între timp rămăsesem fără lucru. După o intervenție chirurgicală și după o ameliorare aparentă a stării sănătății, am fost repus, la insistența comitetului regional de partid, în funcția anterioară, dar numai la câteva săptămâni urechea stângă mi-a făcut din nou, cum se zice în popor, bucata. Deci, după o altă intervenție chirurgicală, mă aflam de data aceasta în secția respectivă a spitalului regional.

În dimineața zilei de 5 mai m-a vizitat la spital secretarul organizației de partid de la redacția ziarului nostru. Nu eram comunist, nu aveam să fiu nici în continuare, dar cu secretarul de atunci, care era un om foarte corect și care, pentru noi tinerii ziariști, era întruchiparea cinstei, dețineam legături mai amicale. După ce m-a felicitat cu prilejul sărbătorii noastre profesionale, m-a invitat să particip în a doua jumătate a zilei la seara festivă, care urma să aibă loc în incinta Teatrului municipal. M-am adresat medicului de serviciu cu rugămintea de a-mi permite să ies pentru câteva ore în oraș, însă el mi-a tăiat-o categoric:

— Nu ai voie să-ți scoți pansamentul. Și nici să ieși dincolo de poarta spitalului, că ai să-ți infectezi rana!

N-am mai zis nimic. Era o zi deosebit de frumoasă, m-am plimbat puțin prin curte și înspre amiază a venit să mă vadă o fată,

care se afla în pragul absolvirii Institutului de medicină și care, dacă în momentul repartizării în câmpul muncii nu era căsătorită cu un cineva care avea deja de lucru în Cernăuți, niirjerea sau în sudul Ucrainei, sau dincolo de Ural. Era româncă, o cunoșteam de vreo doi ani și ideea de a o lua în căsătorie îmi surâdea demult. Era marțea, ne-am înțeleș să vină și joi ca să putem definitiva proiectul nostru de viitor.

M-am retras în salon și m-am apucat de redactarea manuscrisului primei culegeri de basme românești din Bucovina, culegere planificată pentru anul 1974 la editura „Carpați”. Pe la orele 17 medicul de serviciu m-a chemat la el. Un militar mi-a întins mâna și mi-a zis că trebuie să-l urmez. Îl cunoșteam. Era maiorul Vasilev de la comisariatul militar din Hliboca.

Imediat mi s-au adus hainele, iar medicul m-a încredințat, cu un zâmbet slugarnic în colțul buzelor, că rana nu mai era periculoasă și că aș putea chiar în acea clipă să părășesc spitalul.

— Și încotro vreți să mă duceți, tovarășe maior? l-am întrebat foarte surprins, văzând cu câtă grabă acționa în defavoarea rămânerii mele în spital.

— La comisariatul nostru. Am ordin să te aduc acolo până la orele 18.

L-am urmat. În stradă m-a invitat să mă urc în atașul motocicletei cu care venise după mine, și în vreo trei sferturi de oră am ajuns la Hliboca.

— Ziua de muncă era pe sfârșite, când, în cele din urmă, am fost introdus în biroul comisarului militar al raionului Hliboca, Locotenent-colonelul Kravcenko, un om de statură mijlocie, îndesat, cu sprâncene stufoase și cu o gropiță adâncă în bărbie, era furios. Nu mi-a dat voie să mă așez. A început să țipe, să bată cu pumnul în masă, numindu-mă în fel și chip și eu încă nu pricepeam ce dorea de la mine. Când s-a mai potolit, așezându-se și sprijinindu-se de speteaza scaunului, l-am întrebat: De ce ridicăți glasul la un ziarist în ziua sărbătorii lui profesionale?

— Nu mai ești nimic, de la ziar te-au dat afară!

— De fapt, pentru ce am fost scos din spital și adus aici, tovarășe locotenent-colonel?

Mi-a răspuns prompt, fără nici un ocol:

— A fost destul cât te-ai eschivat de la serviciul militar. Acum mi-ai picat în mâini și n-ai să te mai joci cu statul sovietic în bumbi. Spune-mi pe șleau: de ce nu vrei să servești în rândurile glorioasei armate sovietice?

— Știți bine că am fost reformat încă în iarna anului 1965, pe motive de sănătate, ca apoi, chiar dacă, să zicem, că m-am făcut sănătos, am avut o amânare, căci am fost student. Apoi o altă comisie medicală s-a pronunțat în această problemă în toamna anului 1971: starea sănătății nu permite ca să fiu încorporat în armată!

— Baliverne! Ești sănătos tun! Povestea cu spitalurile îți convine, căci ai găsit acolo doftorași pe care-i cumperi cu bani, ca să te salveze de armată. Dă-mi buletinul ia-ți ordinul de încorporare, semnează în condică că l-ai primit și mâine la orele 10 să fii la Chițmani, la cercul de recrutare!

Am protestat:

— Tovarășe locotenent-colonel, ce, e timp de război, căci nici trei zile nu-mi sunt lăsate pentru a mă pregăti de armată?? Poate am și eu părinți și frați, de la care trebuie să-mi iau ziua bună, poate am o logodnică cu care ar fi normal să mă întâlnesc, poate am și eu niște cărți împrumutate de la vreo bibliotecă, pe care sunt date să le restitui. Apoi și la serviciu ar trebui să mă prezint și la gazda-din Cernăuți, unde mi-au rămas niște lucruri. La urma urmei, am douăzeci și cinci de ani împliniți; sunt reformat și am terminat-o cu armata!

— Ai fost reformat până mai dăunăzi. Dar starea sănătății tale s-a ameliorat. Așa că știi bine de ce te-am adus aici!

— Dar cum rămâne cu rana de la ureche?

— Băiete, nu mă scoate din sărite! De nu te prezinți dimineață la cercul de recrutare, te dau pe mâna procurorului, pe mâna tribunalului!

Am luat ordinul de încorporare, am lăsat buletinul și am ieșit. Gând am ajuns, mai mult pe jos, în satul meu situat la o distanță de nouă kilometri de centrul raional Hliboca, se întunecase de-a binelea. Am prins momentul potrivit și le-am spus părinților ce mă aștepta. S-au amărât peste măsură. Aveau ei semnele lor sufletești că împotriva mea se punea din nou ceva la cale. Ca un făcut, în acea

noapte în sat nu s-au mai aprins becurile electrice și a trebuit ca pe întuneric să mă pregătesc de armată.

Dimineața, la orele 10, fiind însoțit numai de mama, eram deja la cercul de recrutare din Chițmani, orașel ce se afla la o distanță de vreo 50 km de Oprișenii mei. Am fost supus din nou unui control medical și poate din acel moment am început să pricep ce se întâmpla.

În timp ce medicii au început, pe rând, să protesteze în legătură cu încorporarea mea în fața unui ofițer de la comisariatul militar regional, convingându-l că starea sănătății nu-mi permitea să fac armată, de undeva și-a făcut apariția un civil. El i-a făcut ofițerului un semn, acela l-a urmat și, când a revenit, nu mai păstra pe față expresia binevoitoare de mai înainte, A apucat dosarul meu de pe măsuța cardiologului, l-a izbit de podea, apoi, smulgându-mi pansamentul, a slobozit printre dinți un singur cuvânt, ce sunase a amenințare:

— Simulantule!

Cam două ore am fost ținut în picioare, așa cum mă făcuse mama și cu rana sângerândă, în colțul unei săli, prin care se perindau recruții. În cele din urmă, ofițerul, căruia toți, adresându-i-se, îi spuneau Valeri Ivanovici, s-a învrednicit să mă liniștească:

— Ești bun de armată. Și ca să nu-ți curgă urechea, te-om trimite nu la urșii albi, ci undeva, unde o să te înăbuși de căldură...

Pe la cumpăna amiezii a fost format un grup cam de treizeci de recruți, toți cu studii superioare, grup care, conform spuselor unui ofițer, urma să fie învagonat și pornit spre Transtaucazia. Îi cunoșteam pe mulți din grupul respectiv, fiindcă alături de unii îmi făcusem studiile universitare, iar alții erau românași de prin satele noastre bucovinene. Timpul trecea, delegatul din partea respectivului district militar, care trebuia să ne ia în primire, se lăsa prea mult așteptat și cunoșcuților mei li s-a spus că puteau pleca oriunde, numai să se întoarcă la cercul de recrutare în dimineața zilei următoare. Vroiam și eu să mă întorc pentru o singură noapte la Cernăuți, s-o caut pe fata de la medicină, să-i explic ce s-a întâmplat, să-l caut la căminul studentesc pe fratele meu Gheorghe, de la care să-mi iau barem rămas bun, dar am fost avertizat cu severitate să nu părăsesc teritoriul cercului de recrutare. Abia m-am

despărțit de mama, când același Valeri Ivanovici, continuând nu știu pentru ce să mă înjure, mi-a ordonat să mătur curtea și să curăț latrina. N-am mai protestat.

La vreo trei ferturi de ceas, terminând de făcut ordine în curte, m-am retras în încăperea în care înoptau recruții, m-am întins pe un pat de scânduri și, punându-mi sub cap bocceluța ce-o aveam de acasă, am încercat să adorm. M-am auzit strigat pe nume, m-am ridicat în coate și m-am uitat împrejur. Era maiorul Vasilev de la comisariatul raional din Hliboca. M-a întrebat pe șleau:

— Ai ceva de băut?

Aveam. I-am turnat un pahar de votcă, apoi încă unul, am scos ceva gustare și maiorul s-a înviorat, zicându-mi:

— Să nu-mi porți pică. Eu nu sunt vinovat de ceea ce ți se întâmplă. Eu am executat doar un ordin primit de mai sus. Nici locotenent-colonelul Kravcenko nu e chiar atât de vinovat. Deși...

I-am mai umplut un pahar.

— Ce-ați vrut să-mi spuneți adineauri despre tovarășul comisar?

— Hm!... Am vrut să-ți zic că dacă n-ar fi fost amestecat într-o treabă urâtă, n-ar fi băut aseară, după plecarea ta, băuturi fine aduse de cutare și cutare...

Maiorul a numit doi oameni pe care îi cunoșteam și care, chipurile, ar fi fost cointeresați în încorporarea mea expresă.

— Tovarășe maior, ceea ce-mi spuneți poate fi adevărat?

— Ce motive aș avea să te mint? Erau doi „moldoveni” de-ai tăi. Când au aflat că ai și pus în buzunar ordinul de încorporare? au sărit în sus de bucurie.

Am închis pentru o clipă ochii și pe retină mi-au apărut chipurile zbârcite ale celor doi „moldoveni”, crescuți pe încrengătura „internaționalistă” a „marelui și gloriosului popor sovietic”, care, mai pe scurt, erau niște cozi de topor, niște iscoade ale guvernanților sovietici. Îmi dădeam bine seama că ei nu puteau să acționeze în numele lor propriu, că cineva, un pește mai mare, îi îndemnase la o asemenea josnicie. Am deschis ochii și am întrebat:

— Bine, tovarășe maior, dar dare așa trebuia să se procedeze?

— Hm! După lege s-ar fi convenit ca Ordinul de încorporare

să-l primești cu două săptămâni înainte de ziua când trebuia să te prezinți la cercul de recrutare. Ți-am spus că n-am nici un amestec în toată povestea-asta și ți-am, dat de înțeles cam cine ți-a săpat groapa. Nu-ți rămâne acum decât să-ți arăți vrednic că poți face și armată...

După un drum lung și obositoram, ajuns, în fine, la destinație. Orașul azer Lienkoran, în care am nimerit ca să-mi fac serviciul militar activ, era situat pe țărmul Mării: Caspice, la o distanță mică de de frontiera sovieto-iraniană. Fără să mă aștept, am fost inclus în grupul de ostași de pe lângă comandamentul unei divizii de rachete. Cu viața cazonă m-am obișnuit repede; mi-am făcut și câțiva prieteni printre camarazii de diferite naționalități. Timpul se scurgea pe neobservate, am început să primesc scrisori de acasă și de la prietenii mei din Cernăuți, în care toți își exprimau nedumerirea în legătură cu faptul cum am fost încorporat. Așteptam măcar câteva rânduri de la fata cu care trebuia să mă logodesc, însă n-aveam să le primesc niciodată, precum niciodată n-aveam s-o mai revăd.

Într-o zi, în timpul instrucției, mi s-a făcut rău. Am simțit cum mă cuprindea o moleșeală stranie și m-am lăsat să cad, nefiind în stare să-mi scot masca antigaz, în nisipul de pe țărmul Caspicii. Îmi slăbise inima și dacă unui camarad nu-i venea în cap să-mi scoată masca antigaz, să mă întoarcă și să mă stropească cu apă (căzusem cu fața în nisip, pe o căldură înăbușitoare), m-aș fi asfixiat. Din acea zi n-am mai fost scos pe câmpul de instrucție. Am fost trimis, împreună cu alți băieți, la cursuri de radiotelegrafie. M-am bucurat nespun, căci în timpul războiului, în cadrul regimentului 2 transmisiuni de munte Brașov, tatăl meu fusese, la fel, radiotelegrafist. Acum, într-adevăr îmi era bine, dar acel bine, fără să bănuiesc, semăna cu liniștea de înainte de furtună.

Mi-am amintit că n-am reușit să depun la editură manuscrisul basmelor românești din Bucovina (culegerea de basme era planificată pentru anul 1974) și având în legătură cu aceasta puternice emoții, i-am scris redactorului viitoareii cărți că în vreo două luni fratele meu, rămas la Cernăuți, îi va prezenta manuscrisul gata dactilografiat și că eu, întorcându-mă acasă prin mai 1973, o să aduc manuscrisului îmbunătățirile de rigoare. Mi-am notat pe plic adresa și m-am lăsat în așteptarea răspunsului.

Redacția editurii se afla în incinta altei instituții, mai mari, și toată corespondența sosea, fără îndoială, pe adresa instituției respective. Îmi divulgam adresa și lucrul acesta avea să-mi devină fatal. Cei care au stăruit ca să mă îndepărteze cu orice preț de Bucovina într-un moment când m-aș fi putut afirma sau în știință (mi se propusese, la Leningrad, să-mi aleg pentru teza de candidat în științe o temă privind arhitectura populară românească din regiunea Cernăuți) sau în literatură (pentru anul 1974 îmi erau planificate două cărți), și-au amintit că mai existam și s-au grăbit să-mi mai aplice o lovitură, poate chiar ultima.

Trecuseră aproape două săptămâni de la expedierea acelei scrisori. Știam că o scrisoare ajungea de la Lenkoran la Cernăuți în trei zile și că tot atâtea venea înapoi, de aceea întârzierea răspunsului mă neliniștea.

Încolonându-ne într-o dimineață și pornind, cântând, spre sala de mese, am fost scos din rând de un sergent, care m-a dus în „odaia leninistă”, unde mă aștepta secretarul organizației comsomoliste. Era un băiat bun, originar din Voronej, și oricât se străduia în acel moment să pară deosebit de serios, lucrul acesta nu-i prea ieșea.

— Situația în care-ai nimerit, nu-i de invidiat, mi-a zis el, încercând să-mi zâmbescă.

— Despre ce situație vorbiți?

— La divizie au sosit informații despre activitatea subversivă, îndreptată împotriva puterii sovietice, pe care-ai desfășurat-o înainte de încorporare...

Am izbucnit în râs, apoi, de parcă m-aș fi simțit prins cu ocaua mică, m-am făcut a întreba: și știți precis cu ce m-am ocupat înainte de armată?

— Ne-au parvenit documente, care, în teamei, dovedesc ceea ce ți-am spus. Vom convoca adunarea comsomolistă a plutonului, vom discuta, vei spune ce fapte murdare ai săvârșit împotriva orânduirii existente și, dacă te vei căi în mod absolut sincer, poate că îți vom lăsa carnetul de comsomolist cu chipul drag al lui Ilici pe el. Te vei alege cu o muștrare aspră. Ce să-ți fac? Armata e și ea o școală de călire politică. Poate că în cadrul ei, dacă vei fi vigilent, te vei maturiza politicește. Te vom reeduca, ți-o promit, numai să ne spui când și cum țe-ai lăsat influențat de ideologia burgheză...

CODRUL COSMINULUI

Publicație trimestrială a cercului „Arborosa” și a Institutului obștesc de istorie, restituirii literare și folclorice „D. Onciul”

Anul II
Nr. 5
DECEMBRIE
1994
12 pagini

DEMOGRAFIE

Ne-am împușinat? Sau ne-au împușinat?

În urma celui de-al doilea pact Ribbentrop-Molotov, în vara anului 1940 sovieticii înaintaseră România printr-un război în teritoriul bucovinean, pe care se aflau, conform datelor recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, 188 localități rurale, orașele - urbane și suburbane și două stații de cale ferată - Vitești și Vitești-Vii.

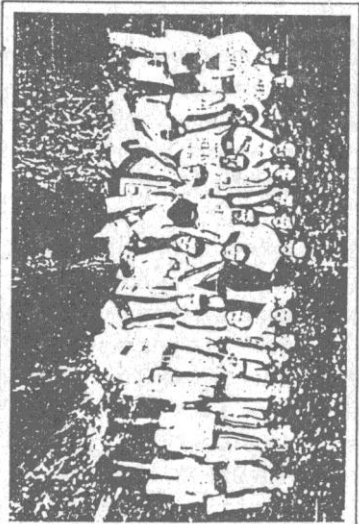
Zastava nr. 1 din Sădăgești (cu 3 sate) și Zastava nr. 2 din Sădăgești (cu 3 sate) erau mai înainte sovietice și rămăneră dreptul de a rămași în țara noastră. În 1940, conform datelor recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, au rămas în țara noastră 169.518 locuitori în 1940, stăruți în drumurile de fier și în drumurile de apă caldă.

În vara anului 1940 populația sovietică care era rămasă în țara noastră era de 287.221 locuitori. În 1940, conform datelor recensământului general al populației din 29 decembrie 1930, erau rămași în țara noastră 169.518 locuitori în 1940, stăruți în drumurile de fier și în drumurile de apă caldă.

Populația (21.581 locuitori) a satelor, numarul populației bucovinene rămase în 1940 sub jugul sovietic - 498 răsărit, conform datelor recensământului general al populației de la sfârșitul anului 1930, la 613.824 locuitori.

De înverna bucovina în-a fost creată o regiune sovietică în Bucovina, zona învecinată cu Cernăuți, deși, din punct de vedere istoric, ea aparținea de Bucovina. În 7 august 1940 a fost formată pe baza acestor teritorii, prapem și a unor părți considerabile a județului Heln din nordul Bucuriei (109 localități din plasa Breteni, Heln, Lipcani și Sătești), cu un număr de 287.221 locuitori.

Victoria COVALCIUC, salvata în Arhiva-statală din Cernăuți (Continuare în pagina 2)

„Codrul Cosminului” publicație periodică de cultură ce apare cu sprijinul revistei „Vatra” și al Editurii „Tipomur” din Târgu-Mureș. Redactor-șef: Dumitru Covalciuc.

Când m-am dus la cursurile de radiotelegrafie, plutonierul Pastuhov mi-a spus că avea ordin să nu mă mai primească acolo. Inima, presimțind ceva rău, se zbătea de parcă era pornită să-mi spargă coșul pieptului. M-am întors în cazarmă. Timp de două zile nimeni n-a avut treabă cu mine. Apoi, un subofițer m-a înștiințat că sunt așteptat de șeful secției speciale a diviziei. Inima mi-a fugit în călcâie. Am început să-i vorbesc ceva, dar glasul, sugrumat de emoție, îmi răsuna doar în străfundurile mele sufletești: „Ce vrea de la mine? Ce naiba au ăștia cu mine?”

În fața colonelului am luat poziția regulamentară, am salutat și am încercat să raportez:

— Să trăiți, tovarășe colonel. La ordinul dumneavoastră, soldatul...

— Pe loc repaus! Băiete, a răbufnit colonelul, de unde ai picat pe capul nostru?! Ce dracu cauți tu, român din România în țara asta?!

— Sunt român sovietiv, tovarășe colonel.

— Ești de-al lui Ceaușescu! Să-mi spui cine te-a trimis încoace! Cum te-ai infiltrat în armata noastră?!

I-am spus multe colonelului despre românii din regiunea Cernăuți; el, însă, știa una și bună: românii trebuiau să facă armată în țara lor, și nu în Uniunea Sovietică. La un moment dat, am observat că lămuririle mele îl plictiseau, că ele se prindeau de el ca mazărea de perete. Concentrându-se, în cele din urmă, asupra unor hârtii, mi-a arătat; abia perceptibil, ușa. Am salutat, am făcut stânga împrejur și am ieșit.

Urma să dorm ultima noapte în cazarma diviziei din Lenkoran. Dar sufletul îmi era cuprins de panică și nu puteam adormi. Închideam ochii, îmi strângeam pleoapele, dar pe retină ca și atunci, la cercul de recrutare, îmi apăreau chipurile deformate ale celor doi „Moldoveni”, care, prin comisarul militar al raionului Hliboca, aranjaseră toată povestea cu încorporarea și cu acțiunile mele subversive împotriva statului sovietic. Vroiam să-i blestem, dar cuvintele, pe care le-aș fi rostit în gând, se ascundeau prin străfunduri sufletești, se poticneau, se împotriveau să țâșnească din matca lor firească.

Când s-a sunat deșteptarea eram îmbrăcat. Am mers la masă,

apoi m-am învățat prin curtea cazărării. Nimeni: nu mă băga în ceamă. Doar secretarul; organizației comsomoliste a mai vrut să schimbe câteva cuvinte:

— Mi se pare că ceva nu e curat în toată povestea asta cu „dovezile” că te-ai fi dat, pe când erai civil, în cârdășie cu naționaliștii burghezi; Dacă ar fi fost chiar așa, te-ar fi pus la punct acolo de unde te-au încorporat, și nu tocmai la frontiera cu Iranul...

Am ridicat din umeri, apoi am slobozit tot aerul din plămâni.

— Astăzi vei fi scos din unitate.

— Știu. Nu știu numai încotro m-or duce.

— Poate că te mai întorci. În orice caz, lasă-mi adresa părinților. După demobilizare, dacă se va ivi vreun prilej, te voi căuta.

Ne-am strâns mâine și ne-am urat succese.

Distanța de la Lenkoran până la Baku nu e mică și am străbătut-o, cu trenul, în noaptea următoare. Sergentul care mă-însoțea, un tânăr simpatic, dar taciturn, m-a dus mai întâi la locuința mamei sale, căci era originar din capitala azeră. Nu găsisese pe nimehi acasă. M-a ospătat, apoi, știind cât îi mai rămăsese până la trenul de Lenkoran, a dat semne de nerăbdare. Trebuia să găsească spitalul militar nr. 504 al Districtului militar Moscova al apărării antiaeriene și să mă lase acolo.

Până la urmă m-am trezit într-o stradă deosebit de îngustă, neîmprejmuată de nici un copac. Sergentul a sunat la o poartă, a înmănat un plic masiv unui gardian, m-a arătat cu degetul, acela a dat afirmativ din cap în semn că a înțeles, și m-a introdus într-o curte lunguiață; A încuiat poarta, apoi a sunat la o ușă. În cadrul ușii au apărut doi bărbați în halate albaste. Unul a luat plicul, iar celălalt m-a poftit să-l urmez. Am ridicat ochii și n-am văzut altceva scris pe ușa care pentru mult timp avea să se închidă după mine, decât fatalul număr 13.

După o scurtă conversație, am aflat că fusesem adus în secția de psihiatrie a spitalului militar nr. 504. Încăperile secției, absolut toate, se aflau la demisol și erau totalmente izolate de celelalte secții ale spitalului, secții care se aflau dincolo de gardul înalt din piatră, în clădiri mai arătoase.

Nimerisem, ca la Cehov, în salonul nr. 6. Vecinii mei de salon, opt la număr, erau ofițeri (de la căpitani la maiori), însă doar doi dintre ei păreau să fie oameni cu judecata întreagă. În anumite împrejurări aceștia își tăiaseră venele de la mâini, ca să scape de armată, și acum, îngroziți, așteptau „rezultatele” expertizei psihiatrice, în baza cărora ori erau considerați oameni ce sufereau de vreo boală mintală și erau, astfel, sloboziți din armată, ori, simulanți și erau trimiși în fața tribunalului militar. Alții doi erau țicniți de tot. Privirile le erau tulburi, în colțul buzelor le apărea întruna salivă, într-un cuvânt, erau inconștienți de ceea ce făceau. Un altul dădea mereu ordine, de parcă se afla pe front sau pe câmpul de instrucție, și striga cât îl ținea gura: „Foc!” Ultimii trei îndrugau fel de fel de prostii, aveau vedenii, săreau din somn și nu de puține ori, năzărindu-li-se că aș fi ținut în mână un cuțit, cu care, chipurile, m-aș fi năpustit asupra lor să-i înjunghii, mă apucau, pe rând de piept și mă izbeau de toți pereții.

Atmosfera, din salon devenea insuportabilă și din cauza căldurilor înnăbușitoare. Uneori mă sufocam, îmi făceam vânt cu ștergarul, îl rugam pe infirmierul de serviciu să-mi permită să fac un duș fierbinte, căci, astfel, transpiram mai puțin. Infirmierii, ruși de origine, nu erau oameni căinoși. Mă slobozeau în baie sau mă lăsau să mă plimb prin curtea împrejmuită cu zid. În schimb, le dădeam câte o mână de ajutor, când măturau sau stropeau curtea cu apă, ca aerul să devină mai proaspăt.

În prima săptămână am tot cumpărat plicuri și am tot scris acasă și la prieteni. Îi rugam pe infirmieri să mi le arunce în vreo cutie poștală, ei îmi promiteau că n-au să uite, dar acele scrisori nu aveau niciodată să ajungă la destinație. Neprimind de nicăieri nici o veste, am înțeles într-o bună zi că eram izolat de societate, că soarta mea era pecetluită. Neliniștea mă covârșea, bănuiala că de acolo voi fi scos doar când îmi voi pierde cugetul mă încolțea tot mai puternic, într-adevăr, simțeam că deveneam un altul, că dacă nu acționam cumva întru salvarea mea, îndobitocirea era în preajmă. Am încercat să mă apropii de o soră medicală, care, mi se păruse, că mi-ar fi acordat o oarecare atenție. Dar a fost de ajuns să mă privesc într-o oglinjoară ca să înțeleg cât de respingător devenisem. Zilnic mi se făceau injecții și fața îmi era bugetă. Apoi, nefiind de

câteva săptămâni bărbierit, aveam o înfățișare hazlie. Hainele de spital, scurte și largi, mă făceau cu totul caraghios. Chiar și fata rămasă la Cernăuți dacă m-ar fi întâlnit într-un asemenea hal, mi-ar fi întors spatele.

Cam tot a treia zi venea să măture prin saloane o femeie negricioasă și puțintică la trup, care, din vorbă în vorbă, mi s-a destăinuit că era ucraineancă din Belaia Țerkovi, de lângă Kiev. Am considerat-o pământeană și am rugat-o să-mi aducă ceva de citit. Mi-a adus câteva numere ale revistei „Roman-gazeta”. Pe urmă, nu mi-a mai adus nimic. Am rugat-o și pe ea să-mi expedieze câteva scrisori, ore întregi înduplecând-o să nu le arunce la coșul cu gunoi, că aveam și eu o mamă și nu știa, biata, unde mă aflam. Mi-a promis, a luat plicurile, s-a dus și mai mult n-am mai văzut-o. Când am întrebat despre ea de altă dereticătoare, mi s-a răspuns că își luase concediu și că plecase în Ucraina. M-am întristat amarnic. Cei de acasă nu primiseră nici un pliculeț din câte le trimisesem din capitala azeră.

M-am împrietenit, totuși, cu o soră medicală mai în vârstă. Mă prefăceam că am ușoare amețeli, că tot mi se puneau un junghi la inimă, iar dânsa îmi dădea diferite medicamente, venea în salon să vadă dacă mi s-a făcut mai bine. Schimbam câteva vorbe și se bucura sincer când îi spuneam că mă simțeam mai altfel. Într-o zi, pe când dânsa intra în salon ca să mă întrebe dacă n-aș avea nevoie de ceva, fiindcă ieșea în oraș, mi-am amintit că mai aveam la sufletul meu o singură rublă. Eram nespun de bogat! I-am dat-o și am rugat-o să-mi cumpere un caiet din cele mai groase și un flaconaș de cerneală. Când s-a întors, mi-a zis:

— Poftim doar caietul. Cerneala o lași la mine. Când o să ai nevoie de ea, vii și-ți încarci stiloul.

Bucurie mai mare ca atunci parcă n-a dat peste mine. Aveam caiet, aveam un stilou chinezesc, aveam cerneală și mai aveam și ceas de mână cu dată și cu zilele săptămânii! Scriam toată ziua, așterneam rânduri înghesuie ca să-mi ajungă hârtia, scriam românește. Doamne, cât de spornică îmi era munca! Și când scriam, uitam de toate necazurile, uitam unde mă aflam, gândul meu înmugurea în cu totul altă parte.

Dar nu aveam voie să deținem asupra noastră nici un fel de obiect ascuțit. În timpul unui control, mi-a fost confiscat stiloul, el fiind considerat „obiect ascuțit”. M-am dus la sora medicală, care îmi cumpărase caiet și cerneală, ca să-mi mai vărs amarul.

— Nu-i mare belea, mi-a zis. Belea e alta. De azi o să mă prefac numai, că-ți fac injecții, dar să-ți ții limba după dinți, c-o pățim amândoi.

În bocceluța care o țineam sub saltea, în dreptul capului, am dat, pe neașteptate, printre niște fleacuri, de cartea de basme a lui Petre Ispirescu. Cartea o luasem de acasă și când m-am pornit din unitate, n-am lăsat-o în cazarmă. Doamne, de câte ori aveam să-l citesc pe Ispirescu în zilele ce mai rămâneau să lupt împotriva îndobitocirii acolo; departe, pe țărmul Mării Caspice!...

Șeful secției a 13-a, colonelul-medic Martman, m-a convocat într-o dimineață în biroul său. Era evreu, se vedea de la distanță. M-a privit oarecum rece și mi-a zis:

— După dejun vei fi dus la comisia medico-militară.

M-au dus în altă clădire, cu mâinile la spate, de parcă mă aflam în lagăr și nu în spital. La o masă se aflau nouă ofițeri.

Unul m-a îndemnat să-mi povestesc biografia. Ce rost avea? Altul a constatat:

— Suferă, bietul, de mania persecuției.

Un altul a adăugat:

— Suferă de grandomanie. Zice că a absolvit studii universitare. Ceea ce, cum scrie aici, nu e drept. Avem un document trimis de la Cernăuți, înecare scrie, negru pe alb, că nu are decât studii medii. A înșelat statul, a vrut să facă armată numai un an de zile...

Un altul a dus degetul arătător la o tâmplă și l-a învârtit de parcă își înșuruba ceva la creier. Și i-a făcut vecinului său cu capul înspre mine:

— A mai stat la balamuc. Nu scrie aici și despre asta? În document se mai spune că a făcut propagandă naționalistă, că, în definitiv, e foarte straniu, n-are prieteni, că în colectivul din care a făcut parte n-a fost stimat de nimeni, că... Concluzia e clară?

— Atunci ce facem cu el? a întrebat un maior cu ochii înguști, de asiatic.

— Să mai șeadă.

Vara începea să se călătorească. N-am văzut nici zarzavaturi, nici poame. Mâncarea la spital era ca în armată: cașă, varză murată, pește, borș limpede și, uneori, și cartofi. Oricum, rezistam și eroii basmelor lui Ispirescu îmi deveniseră prietenii cei mai buni.

Din când în când infirmierii mă scoteau dincolo, de poartă și mă introduceau într-un „cabinet medical” de la parterul unei clădii cu pereții jupuți de tencuială. La o măsuță stătea întotdeauna o armeanca înaltă și osoasă, cu nasul coroiat. De fiecare dată se ridica, mă privea de sus în jos, câteva clipe tăcea, apoi, așezându-se și frunzărind un dosar oarecare, începea să-mi pună cele mai neașteptate și năstrușnice întrebări, de parcă mă aflam la interogatorii și nu la „consultații medicale”. În sferturile de oră petrecute în acel „cabinet medical” armeanca mă introducea în zona torturilor morale. Știa multe lucruri despre „trecutul” meu „rușinos”, căuta, uneori cu un vădit sarcasm, „explicații” comportării mele „deosebit de ciudate” din lunile premergătoare încorporării, apoi se străduia să-mi smulgă „mărturisiri” despre oameni cu care la Cernăuți am mai putut contacta în „starea degradantă” în care mă aflam. De fiecare dată mă numea altfel. De fiecare dată, reluând o discuție neterminată anterior, localiza evenimentul la care se referea undeva în Caucaz sau în Republicile Baltice și calmul meu în asemenea momente era pus la încercare. Apoi, n-am mai reacționat la tertipurile „medicului curant”. Dădeam din cap și atunci când mă întreba dacă l-am cunoscut personal pe contele Tolstoi, și atunci când mă numea Kowalski, Ivanov sau Memedov.

Într-o dimineață în salonul nr. 6 și-a făcut apariția colonelul-medic Martman. Lucru ciudat, mi-a întins mâna și m-a întrebat cum mă simt. I-am răspuns că bine și l-am surprins cum își mușca un colț de mustăcioară. Avea motive să fie nervos din cauza mea?

— Îndată veți fi dus (interesant, nu mă mai tutuia!) în fața comisiei medicale din partea corpului de armată. Vă rog să dați răspunsuri scurte și precise la întrebările care vă vor fi adresate. Referitor la sănătate, să le spuneți că inima vă doare în permanență...

Așa am și procedat.

Și s-au mai scurs încă două săptămâni. Dar și puterea mea de rezistență avea o limită. Pierdusem pofta de mâncare, devenisem apatic, la cele ce se petreceau în jur priveam cu indiferență. Într-un fel, începeam să mă împac cu situația, iar uneori aveam senzația că toată viața mi-o trăisem acolo, la demisolul secției a 13-a a spitalului militar nr. 504.

Cine știe ce mi s-ar fi putut întâmpla în continuare, dacă n-ar fi sosit și ziua când trebuia să mă prezint și în fața comisiei medicale a Districtului militar Moscova al apărării antiaeriene. La o oră destul de matinală în biroul șefului de secție, mă aștepta un civil. Mi-a venit în întâmpinare și, spre marea mea surpriză mi-a răspuns la salut în limba română. Văzându-mă atât de uluit, mi-a propus să iau loc și tot în limba română mi s-a adresat și în continuare:

— Dragul meu, îți pot comunica o veste îmbucurătoare. În cel mult o săptămână vei fi slobozit de aici. Vei primi la mână actul că ești reformat pentru totdeauna. Îți mai pot aduce la cunoștință că nimeni n-a avut dreptul să te încorporeze. În privința aceasta tovarășul colonel-medic Martman a înaintat un protest ministerului apărării al U.R.S.S. Acasă, bănuiesc, te vor aștepta încă mari neplăceri. Mă bucur că ești român, că ții la neamul tău, însă sfatul meu ar fi să părăsești Cernăuții. Fie și pentru un timp oarecare. Stabilește-te undeva în Basarabia. Îți pot da o scrisoare de recomandare către niște buni prieteni din Bălți, care te vor ajuta să te aranjezi la lucru.

M-am ridicat brusc și am întrebat cu glasul tremurând:

— De ce n-aș putea să rămân la Cernăuți?

— Nu-ți pot spune de ce, dar singur trebuie să înțelegi că acolo te așteaptă lucruri neplăcute. Oamenii care te-au calomniat trimițând încoace atâtea „dovezi” că ai fi cutare și nu cutare, nu te vor lăsa în pace. Ești tânăr, trebuie să răzbați în viață...

L-am privit cu atenție. Era un om de statură mijlocie, chel și purta un veston în carouri. Mi-a zâmbit larg și m-a bătut pe umăr:

— Nu te întrista. Cândva o să afli cine ți-a săpat groapa. Îți doresc sănătate și drum bun!

În acel moment în mine s-a răzvrătit dorul de libertate. Am simțit că mi se umezesc ochii. Am vrut să-i apuc mâna, s-o duc la

buze, dar chiar în clipa aceea a intrat colonelul-medic Martman. Era de aceeași statură cu civilul. Doamne, ce asemănare era între ei! Și, minunea minunilor, colonelul a exclamat radios, în limba mea de acasă:

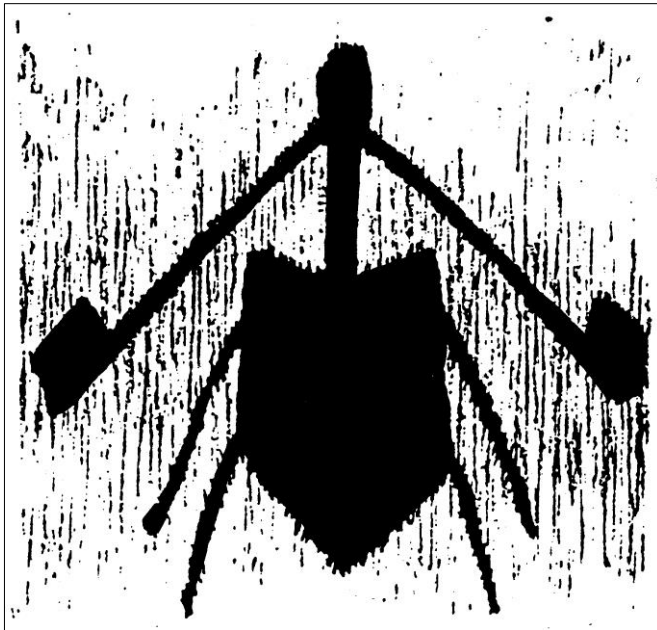
— Ați învins! Îmi era teamă că n-o să învingeți! M-am lăsat pe un scaun. Mi se zbătea o tâmplă. Tic-tacul inimii bătea ca un ciocănaș de cauciuc în coșul pieptului.

— Îndată chem frizerul. O să vă tundă, o să vă radă, apoi o să primiți un schimb de albituri curate și uniforma, care va fi adusă de la magazie...

— Plec chiar acum?

— Nu. Trebuie să așteptați până ce vine delegatul din partea diviziei cu actele în regulă și cu banii pentru drum.

I-am cuprins pe amândoi într-o privire caldă, de recunoștință. Departe de casă, pe țărmul azer al Caspicii, doi evrei luptau pentru viața și viitorul unui român bucovinean.

Nenorocul unei generații

Vladimir MOȘANU

M-am născut în anul 1924 în satul Negreni, comuna Mămăliga, județul Hotin. Am absolvit liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți, ultima serie, care s-a încheiat la 18 martie 1944. Peste ttei zile am părăsit orașul cu coloana de premilitari, pornind pe drumul disperării, dar cântând în parafrază: „Că am plecat din tine, Bucovină,/Nu-i vina noastră, iarăși vom veni. N-am fost învinși, și nu vom fi nici mâine./Când ceasul biruinței va sosi...” Plângeau satele prin care treceam, plângeam și noi, dar cântecul zbura, sfidând parcă nenorocul unei generații, al unui popor de atâtea ori încercat în istoria sa.

Tatăl meu, Moșanu Vasile, de baștină din același sat Negreni, a fost ofițer activ în armata română între anii 1920–1925, apoi a trecut în rezervă și s-a ocupat de agricultură, având pământ moștenit de la bunic. Avea 25 ha teren arabil, o moară de apă, casă compusă din 6 camere, vite, porci, oi și o grădină cam de 5 ha. Apoi s-a ocupat și cu politica în cadrul partidului național-liberal, ajungând în guvernarea liberală din perioada 1933–1937 deputat în parlamentul României.

Evenimentele din iunie 1940 (aveam pe atunci doar 16 ani) ne-au luat prin surprindere. Nu ne-am putut evacua în cele trei zile acordate, deoarece, fiind născuți în Basarabia, nu ni s-a dat voie să trecem Prutul, care curgea la circa 1 km de casa noastră. Am rămas pe loc. De aici începe odiseea. Cam la două săptămâni am fost alungați din casă. Am părăsit intactă toată gospodăria. Nu ni s-a permis să luăm decât strictul necesar. În noaptea de 25 iulie 1940 tatăl meu a fost arestat, fiind condamnat apoi la 10 ani închisoare și la deportare. În 1941 a început războiul și despre soarta lui n-am mai aflat nimic. Și, astfel, au trecut ani încărcăți de teamă, griji și speranțe. Între timp, m-am căsătorit cu o hotineancă și am lucrat pe șantiere de construcție, unde mă simțeam într-o siguranță relativă, îmi era teamă ca cineva să nu mă recunoască și

să mă dea de gol, mai cu seamă că în autobiografie nu am recunoscut nimic din cele ce mi-ar fi putut periclita soarta. Am avut noroc că nu m-am întâlnit cu nimeni care să mă cunoască de acasă. După Decembrie 1989 teama a dispărut.

În august 1991, după ce am aflat din presă că se făceau reabilitări, am trimis o scrisoare pe adresa K.G.B. Moscova, în care am arătat pentru prima data adevărul, cerând reabilitarea tatălui meu. Spre marea mea bucurie, dar și durere totodată, am primit din partea procuraturii Cernăuți certificatul de reabilitare, semnat de procurorul adjunct M.K. Pașkovski, din care am aflat că tatăl meu a murit în detenție în ziua de 9 decembrie 1942. Avea 42 de ani și la data arestării fusese sănătos. Mama mea a decedat la 21 mai 1942 din cauza suferințelor îndurate. Avea și ea 42 de ani. Frați și surori nu am. Din certificatul de reabilitare reiese că odată cu condamnarea s-a dispus și confiscarea întregii averi.

Motivând că doream să mă întorc la baștină și neavând acolo surse de existență, am făcut o cerere către procuratura din Cernăuți, în care am rugat să mi se comunice drepturile mele legale asupra averii confiscate, care, în mod logic, ar trebui să se anuleze prin reabilitarea tatălui meu. Speram că în această problemă va fi luată o decizie cinstită, însă a urmat un răspuns cam în doi peri: averea a fost, chipurile, naționalizată și nu confiscată, așa că drepturi asupra ei nu aș mai avea. Am rămas să locuiesc și în continuare la Ploiești, unde m-am stabilit anterior, dându-mi seama că mă paște încă nenorocul cel din tinerețe, nenorocul unei generații de sacrificiu.

Documente bucovinene

Dumitru OPRIȘAN

TABLOU NOMINAL cu locuitorii creștini din comuna
Oprișeni, județul Rădăuți, deportați de ruși în cursul anului
1940/1941

Nr. crt.	Numele și prenumele	Situația în familie	Etatea	Profesia
1.	Bilețchi Modest	cap de familie	34	agricultor
2.	Bilețchi Tatiana	fiică	9	agricultor
3.	Bilețchi Leon a Gh. a I.	cap de familie	49	agricultor
4.	Bilețchi Margalina	soție	47	agricultor
5.	Bilețchi Gheorghe	fiu	20	agricultor
6.	Bilețchi Silvestru	cap de familie	44	agricultor
7.	Birău Eudochia	cap de familie	59	agricultor
8.	Birău Anuța	noră	19	agricultor
9.	Bilețchi Leon a Gh. a T.	cap de familie	42	agricultor
10.	Bilețchi Glicheria	soție	39	agricultor
11.	Bilețchi Gheorghe	fiu	12	agricultor
12.	Buliga Domnica	cap de familie	78	agricultor
13.	Buliga Domnica	noră	32	agricultor
14.	Buliga Ion	fiu	5	agricultor
15.	Crețu Dumitru	cap de familie	42	agricultor
16.	Crețu Domnica	soție	49	agricultor
17.	Crețu Natalia	fiică	18	agricultor
18.	Crețu Toader	fiu	16	agricultor
19.	Crețu Ion	fiu	10	agricultor
20.	Cudelca Eudochia	cap de familie	52	agricultor
21.	Cudelca Ilie	fiu	20	agricultor
22.	Cudelca Vasile	fiu	18	agricultor
23.	Ciornei Veronica	cap de familie	52	agricultor
24.	Ciornei Catrina	fiică	13	agricultor
25.	Ciornei Vasile	fiu	11	agricultor
26.	Ciornei Gheorghe	fiu	9	agricultor
27.	Ciornei Elena	fiică	5	agricultor
28.	Harena Constantin	cap de familie	49	agricultor
29.	Harena Elisaveta	soție	46	agricultor

30.	Harena Domnica	fiică	20	agricultor
31.	Harena Arcadie	fiu	18	agricultor
32.	Harena Zaharia	fiu	16	agricultor
33.	Harena Casian	fiu	13	agricultor
34.	Harena Vladimir	fiu	11	agricultor
35.	Harena Nicolae	fiu	9	agricultor
36.	Harena Olga	fiică	7	agricultor
37.	Harena Catrina	fiică	4	agricultor
38.	Goian Nicolae a Gh.	cap de familie	50	agricultor
39.	Goian Ecaterina	soție	46	agricultor
40.	Goian George	fiu	20	agricultor
41.	Goian Andrei	fiu	20	agricultor
42.	Goian Domnica I.	cap de familie	67	agricultor
43.	Goian Leontina	noră	41	agricultor
44.	Cuciurean Petrea	cap de familie	56	agricultor
45.	Cuciurean Maria	soție	53	agricultor
46.	Holotiu Maria	cap de familie	59	agricultor
47.	Holotiu Traian	fiu	18	agricultor
48.	Haisuc Gheorghe	cap de familie	63	agricultor
49.	Haisuc Eugenia	soție	55	agricultor
50.	Haisuc Paraschiva	fiică	28	agricultor
51.	Haisuc Ion	fiu	21	agricultor
52.	Haisuc Gheorghe	fiu	18	agricultor
53.	Halip Pentelei	cap de familie	56	agricultor
54.	Halip Victoria	soție	48	agricultor
55.	Hneda Gheorghe	cap de familie	58	agricultor
56.	Hneda Eva	soție	52	agricultor
57.	Hneda Vasile	fiu	20	agricultor
58.	Hneda Leon	fiu	13	agricultor
59.	Hneda Silvia	fiică	10	agricultor
60.	Iosip Grigore	cap de familie	53	agricultor
61.	Iosip Domnica	soție	53	agricultor
62.	Ihnatiuc Gheorghe	cap de familie	21	agricultor
63.	Ihnatiuc Leontina	soție	19	agricultor
64.	Oloeru Ion	cap de familie	61	agricultor
65.	Oloeru Tatiana	soție	56	agricultor
66.	Oloeru Mircea	fiu	13	agricultor
67.	Petrovici Iacob	cap de familie	64	agricultor
68.	Petrovici Catrina	soție	62	agricultor
69.	Petrovici Maftai	fiu	33	agricultor

70.	Petrovici Catrina	noră	22	agricultor
71.	Petrovici Margalina	nepoată	4	agricultor
72.	Popovici Lazăr	cap de familie	63	agricultor
73.	Popovici Maria	soție	57	agricultor
74.	Popovici Paraschiva	fiică	31	agricultor
75.	Popovici Leontina	fiică	28	agricultor
76.	Pițu Leon a Toader	cap de familie	42	notar
77.	Romaniuc Vasile	cap de familie	56	agricultor

La aceștia se adaugă și evreul Orinștein Avrum, comerciant în Oprișeni, împreună cu soția.

Din comuna Oprișeni mai făceau parte sățișoarele Stârcea și Slobozia. Numărul deportaților numai din satul Oprișeni s-a ridicat la 49 persoane, dintre care 32 nu s-au mai întors de nicăieri!

TABEL

cu persoane, capi de familie, din comuna Oprișeni, județul Rădăuți, emigrați de sub ocupației rusă în Germania

Nr.	Numele și prenumele	Ultimul domiciliu
1.	Bachmayer Iosip	Oprișeni
2.	Budzeac Peter	Oprișeni
3.	Banchel Ludmila	Oprișeni
4.	Boiciuc Iosip	Oprișeni
5.	Derkaloh Hans	Oprișeni
6.	Ditrich Iohan	Oprișeni
7.	Ditrich Iosip	Oprișeni
8.	Ditrich Michail	Oprișeni
9.	Ditrich Stanislav	Oprișeni
10.	Hofman Peter	Slobozia
11.	Hofman Maria	Oprișeni
12.	Ianoș Mihail	Oprișeni
13.	Ianoș Ana	Oprișeni
14.	Jurak Iohan	Oprișeni

15.	Lakota Anton	Oprîșeni
16.	Lakota Wilhelm	Oprîșeni
17.	Lakota Lorentz	Oprîșeni
18.	Hofman Peter	Stârcea
19.	Keron Filipina	Slobozia
20.	Magaliuc Iosefina	Oprîșeni
21.	Macagon Iohan	Oprîșeni
22.	Radetzki Georg	Stârcea
23.	Stess Frantz	Stârcea
24.	Schubert Ioahan	Oprîșeni
25.	Schaina Iosef	Oprîșeni
26.	Schaina Michail	Oprîșeni
27.	Schmidt Iohan	Stârcea
28.	Trifo Friedrich	Stârcea
29.	Trifo Carol	Stârcea
30.	Vonchala Iohan	Oprîșeni
31.	Vatamaniuc Rudolf	Stârcea
32.	Zaletzki Eugen	Stârcea
33.	Zauer Iacob	Stârcea
34.	Zaletzki Mihai	Stârcea

Dintr-un număr de 34 capi de familie (6 germani și 28 poloni), emigrați din comună în Germania în primul an de administrație sovietică, 22 capi de familie (numărul membrilor acestor familii nu este indicat) erau din satul Oprîșeni!

În 1945 din satul Oprîșeni au emigrat în Polonia familiile lui Lakota Rudolf, Voitec Peter, Iuzefcik Franek, Schubert Iohan, Iițefcik Karolina, Ovat Leon, Iușinski Anton, Gazda Frantz, ale lui Buga, Zalețki ș.a., din care făceau parte 44 de persoane!

Morți și dispăruți în anii războiului

1. Halip Vasile	12. Buliga Vasile
2. Ostafi Alexa	13. Covalciuc Manole
3. Muntean Nicolae	14. Iosup Ion
4. Stronschi Ion	15. Goian Gheorghe
5. Popovici Gheorghe	16. Iosup Arcadie
6. Rusu Ștefan	17. Hlineț Dumitru
7. Rusu Ilie	18. Pițu Dumitru
8. Goian Nicolae	19. Rusu Isaia
9. Raducan Vasile	20. Bodișu Artemie

10. Covalciuc Constantin M.	21. Penteleiciuc Filip
11. Bulbuc Visarion	22. Bilețchi Mircea
	23. Bilețchi Radu

Locuitori ai satului Oprișeni împușcați de sovietici

1. Buligallie	4. Ianciuc Manole
2. Socol Onofrei	5. Goian Leon
3. Buliga Victor	6. Birău Todirică

Morți la munci silnice la Onega și în Donbas

1. Birău Sârbu
2. Ostafi Pamfil
3. Oloier Visarion

Morți în detenție

1. Crețu Ioniță	2. Maior Gheorghe

Morți de tifos exantematic

1. Zahariuc Gheorghe	9. Biletchi Pentelei
2. Bilețchi Leon	10. Ianciuc Emilian
3. Dohotar Maria	11. Glantzer Wilhelm
4. Posteucă Minodora	12. Andruseac Dumitru
5. Rotar Maria	13. Raducan Aurica
6. Turanschi Ileana	14. Petrovici Ana
7. Bezușcu Alexa	15. Popovici Casian
8. Popovici Visarion	16. Haisuc Zamfira.

Morți în timpul foametei din 1947

1. Partică Vasile	6. Biletchi Leontina
2. Partică Minodora	7. Pițu Ilie
3. Petruieș al lui Tudor	8. Damian Frosea
4. Bălan Gheorghe	9. Rotar Zaharia
5. Moruzi Maria	

Persoane din satul Oprișeni ucise, decedate în urma accidentelor de muncă sau dispărute prematur în diferite regiuni ale fostei U.R.S.S.

1. Pucai Valerian	15. Bodiu Constantin
2. Pucai Ion	16. Purice Dumitru
3. Buricenco Alexandru	17. Stronschi (Davidean) Aurel
4. Muntean Ilie	18. Ihnatiuc Aurel
5. Muntean Ioniță	19. Dohotar Viorica
6. Vataman Nicolae	20. Raducan Calistrat
7. Pițu Dumitru	21. Pleșca Mihai
8. Bezușcu Visarion	22. Daniliuc Ilie L.
9. Partică Ion	23. Pahomi Vasile
10. Mintioan Constantin	24. Pahomi Mihai
11. Crauciuc Gheorghe P.	25. Ihnatiuc Petrea
12. Rotar Adrian	26. Dumitru a Pavel Cârâilă
13. Turanschi, Gheorghe	27. Raducan Gheorghe
14. Ieremia Alexa	28. Partică Vasile

Persoane din satul Oprișeni dispărute fără urmă în diferite regiuni ale fostei U.R.S.S.

1. Ieremia Pavel	6. Bostan Constantin
2. Toronciuc Alexa	7. Otafi Constantin I.
3. Pucai Grigore	8. Crețu Grigore
4. Pucai Vasile	9. Buliga Petrea
	10. Bodiul Constantin C.

Listele românilor dispăruți dintr-un sat bucovinean de mărime mijlocie nu sunt complete. Numărul celor care au devenit victime ale genocidului stalinist și ale migrărilor forțate, desfășurate pe timpul lui Hrușciiov și, mai ales al lui Brejnev, sub lozincile „Patria mea este Uniunea Sovietică” și „Prietenia este forța noastră”, este, desigur, cu mult mai mare. Și la acest număr, care încă n-a fost stabilit cu precizie, se mai adaugă circa 60–70 persoane care s-au refugiat, în ajunul navalelor roșii, în România, 97 persoane, care, în căutarea „fericirii” din „raiul” sovietic, s-au

stabilit în Asia Centrală, Extremul Nord și Extremul Orient, Belarus, fostele republici baltice, Donbas, Crimeea, regiunile Herson, Nikolaev și Odesa.

Când, se părea, că satul a început să-și cicatrizeze rănilor provocate de imperialiștii sovietici, o altă lovitură i s-a aplicat prin emigrarea numeroaselor familii de sectanți în S.U.A. Numai în ultimii cinci ani au părăsit pentru totdeauna Oprișeni circa 80 de persoane, fapt care din nou a generat o scădere simțitoare a numărului de români băștinași din această comună.

Atestat pentru prima dată documentar în 1418, satul Oprișeni din fostul ținut al Sucevei, sat de pașiri liberi (oșteni voievodali), a ținut piept, pe parcursul veacurilor, diferitelor valuri ale străinismului. Și a rezistat satul lui Cudrea Oprișei. Dar valul roșu al desmățului stalinisto-bolșevic l-a înfruntat cu pierderi umane enorme. Acest val i-a fost fatal.

Români din nordul Bucovinei și ținutului Herței condamnați de stăpânirea sovietică

Gheorghe PAVEL

Lista cetățenilor din raionul Sadagura, condamnați de sovietici în perioada
1946–1947

Nr.	Numele, prenumele și num. după tată	Anul naște- rii	Art. de lege	Terme- nul 5	Satul	A fost condam- nat în:	Naționali- tatea
1.	Pompuș Dumitru M.	1910	58. II	5 ani	Boian	1947	moldovean
2.	Trebeș Stepan N.	1907	58. I	6 ani	Rarancea	1947	ucrainean
3.	Ștepaniuc Dumitru T.	1904	58. I	7 ani	Rarancea	1947	ucrainean
4.	Suhpotolotchi Vasiliu V.	1901	58. I	8 ani	Țoporașuți	1947	ucrainean
5.	Morgoci Mihail I.	1905	58. I	6 ani	Boian	1947	moldovean
6.	Moran Dumitru Gheorghe	1914	58. I	5 ani	Boian	1947	moldovean
7.	Melnicuc Maria D.	1900	58. I	6 ani	Rarancea	1947	ucraineană
8.	Malanic Ivan A.	1926	58. I	10 ani	Rarancea	1947	ucrainean
9.	Coroiuc Vasiliu R.	1910	58. I	5 ani	Rarancea	1947	ucrainean
10.	Babșic Dumitru Maftei	1898	58. I	5 ani	Rarancea	1947	ucrainean
11.	Bota Ion Teodor	1890	58. II	8 ani	Boian	1947	moldovean
12.	Lastuva Vasiliu I.	1886	58. II	4 ani	Slobozia	1946	ucrainean
13.	Iaroslavșka Parasca V.	1897	58. II	8 ani	Rarancea	1946	ucraineană
14.	Vasilescu Vasile I.	1888	58. II	5 ani	Cotu-Ostriei	1946	român
15.	Drobt Nicolae V.	1888	58. II	4 ani	Cotu-Ostriei	1946	român
16.	Boduritchi Iliu V.	1892	58. II	4 ani	Slobozia Rar.	1947	ucrainean

Lista cetățenilor din raionul Herța, condamnați de sovietici în perioada 1944–1947

Nr.	Numele, prenumele și num. după tată	Anul nașterii	Art. de lege	Termenul	Satul	A fost condamnat în:
1.	Bidașcu Vasile C.	1893	58. II	8 ani	Probotcești	1947
2.	Fedor Ștefan Gr.	1889	58. II	10 ani	Târnauca	1947
3.	Brânzei Eugenia Gh.	1874	58. II	14 ani	Probotcești	1944
4.	Carnicaru Ana Gh.	1884	59-b	1 an	Movila	1945
5.	Aptroscie Haralambie D.	1891	58. II	8 ani	Satu-Mare (Pillpăuți)	1947
6.	Răileanu Anania Grig.	1904	58. I	5 ani	Pasat	1947
7.	Bordianu Vasiliu Ion	1901	58. II	8 ani	Târnauca	1946
8.	Gheorghe Ion M.	1921	196	3 ani	Pasat (a trecut frontiera)	1946
9.	Muraru Mihai Vas.	1899	58. II	7 ani	Horbova	1946
10.	Chirușă Vasile I.	1892	58. II	7 ani	Buda Mică	1946
11.	Micleșcu Gheorghe Gh.	1892	58. II	6 ani	Probotcești	1946
12.	Puin Zinovia Luchian	1890	58. II	5 ani	Poieni-Bucovina	1946
13.	Bricică Gheorghe N.	1886	58. II	7 ani	Horbova	1946
14.	Andronic Saveta I.	1897	58. I	5 ani	Horbova	1947
15.	Andriuc Vasile Ion	1922	58. II	7 ani	Horbova	1947
16.	Serdeac Victoria N.	1892	58. II	5 ani	Molnița	1947
17.	Crețu Marghioala D.	1898	58. I	8 ani	Molnița	1947
18.	Spataru Nicolae I.	1893	58. II	10 ani	Godinești	1946
19.	Măluș Ștefan Zamfir	1890	58. II	5 ani	Godinești	1947
20.	Dănilă Maria Gh.	1896	58. II	10 ani	Țănteni-Hreaița	1947
21.	Măluș Sofia Gh.	1879	58. II	10 ani	Godinești	1947
22.	Sidor Maria Toader	1896	59, 58	8 ani	Târnauca	1947
23.	Podreț Toader Gh.	1887	58, 59	12 ani	Godinești	1947
24.	Cuți Constantin Gh.	1889	58. II	5 ani	Molnița	1947

Lista cetățenilor din raionul Storoișinet, condamnați de sovietici în perioada 1946–1947

1.	Ivanco Elena D.	1890	58. II	2 ani	Comarcești	1946
2.	Polevco Vasile N.	1896	58. II	6 ani	Crasna	1947
3.	Galthovschi Ion Jr.	1893	58. II	1,6 ani	Ciudel	1946
4.	Davidean Ioana N.	1913	58. II	6 ani	Ropcea	1946
5.	Gaiua Maria Toader	1911	58. II	10 ani	Storoișinet	1947

Lista cetățenilor din raionul Cernăuți condamnați de sovietici în perioada 1940–1948

1.	Pariza Ioan Gavril	1881	58. II	8 ani	Tăstuiți	român
2.	Falfer Dumitru Gr.	1887	58. II	10 ani	Tărășeni	ucrainean
3.	Hoinic Isidor P.	1896	58. II	5 ani	Mihalcea	român
4.	Guguleac Ivan T.	1900	58. II	5 ani	Lacovita	ucrainean
5.	Popovici Ilie P.	1885	58. I	2 ani	Molodtia	român
6.	Cical Leheria N.	1901	58. I, II	7 ani	Cucur-Mare	ucraineană
7.	Vanzureac Ioan C.	1900	58. I	10 ani	Vale Cosmin	român
8.	Chișcan Gavril C.	1906	58. I	5 ani	Corovia	român
9.	Holunga Ioan D.	1883	58. II	6 ani	Voloca	român
10.	Hlopin Procopie T.	1903	58. II	5 ani	Voloca	român
11.	Criciumeac Roza P.	1892	58. I	8 ani	Cucur-Mare	ucrainean

Evident, listele persoanelor condamnate conform prevederilor art. 58 și art. 59 ale Codului penal al U.R.S.S., nu sunt complete, căci nu toate documentele s-au păstrat în depozitele Arhivelor statului din Cernăuți și în alte arhive speciale. Aceste persoane au fost judecate și întemnițate pentru simplul motiv că n-au livrat la timp statului cotele respective de produse agricole din gospodăriile individuale. Aceste cote, însă, erau atât de exagerate, încât nimeni nu era în stare să le achite. Prin valul de condamnări, mai ales a românilor, se urmărea, în primul rând, „deschiaburirea”, adică deșchimbarea gospodariilor bucovineni de viță veche, iar, în al doilea rând, oamenii erau înfricați că dacă nu vor intra în colhozuri, vor păți la fel ca cei ridicați și aruncați după gratii.

În numeroase cazuri, „deschiaburiților” li s-a confiscat toată averea, familiile unora fiind aruncate în drum, fiind lăsate și fără casă, și fără masă. Tot în numeroase cazuri, cei condamnați la ani grei de detențiune nici n-au mai avut de unde se întoarce la baștină.

A fost o mare jale în satele noastre, năpăstuite de lăcustele bolșevice, al căror scop, era să distrugă până și spiritul de gospodar din oameni. N-a fost nimeni cruțat, nici chiar moșnegii încovoiați de bătrânețe, când a fost pusă la cale stârpirea, mai întâi de toate, a românilor ca neam de oameni harnici și gospodari.

Sate românești din regiunea Cernăuți șterse de sovietici de pe fața pământului

1. ALBOVĂȚ - sat din preajma Storojinețului. Casele au fost demolate de militari în scopul lărgirii unui poligon.

2. BUCI - sătuc de peste Prut, în zoâia Rarancei. Toți locuitorii lui au fost ridicați după război și strămutați în regiunea Herson.

3. FRUNZA - sat din preajma Herței. Nimerind în zona de frontieră, a fost șters de pe fața pământului.

4. I. G. DUCA - sat din apropierea Iurcăuților, în zona nistreană a Bucovinei. Populația lui a fost strămutată într-o regiune sudică a Ucrainei. Doar un cimitir părăsit ne mai amintește că până în primii ani de după război acolo au locuit români.

5. PRISACA - sat nou între Tereblecea și Șiret. A nimerit pe ambele părți ale gardului de sârmă ghimpată și, astfel, a fost diâtrus (în afară de câteva case care au mai rămas pe teritoriul României).

6. ȚÂNTENI - sat din ținutul Herței. În urma unui rămășag între „activiști” ai puterii sovietice, populația a fost ridicată în mod fulgerător și strămutată după război într-o regiune sudică a Ucrainei. Cei care au supraviețuit, s-au întors, totuși, la baștină și au găsit puteri să dea noi contururi satului Țânteni.

Ne-au scos și morții din morminte

- Reportaj din cimitirul central din Cernăuți -

Dumitru COVALCIUC

8 martie 1994. E zi de odihnă, e Ziua femeilor, dar, chiar din primele ore ale dimineții, în oraș s-a înstăpânit o liniște uluitoare. Trecătorii pe străzi sunt atât de rari, de parcă i-a suflat vântul tăios de început de primăvară, ce prinde să se îndârjească. Pașii mă poartă spre pâța Filarmonicii, în care, de obicei, precupețele din satele învecinate aduc spre vânzare, anume într-o asemenea zi, coșuri cu lalele și garoafe. Flori, într-adevăr sunt multe, precupețele se mută de pe un picior pe altul, mai suflă în pumni, căci vântul le răzbește până la oase, și se tot căinează că s-au împușinat cumpărătorii. De fapt, nu fiecare e în stare să-și dea lefușoara pe o lună în schimbul unui buchet de cinci garoafe, pe care să i-l ofere mamei, soției, iubitei...

Troleibuzele circulă rar și parcă a trecut o veșnicie de când aștept în zadar în stația din apropierea fostului templu evreiesc ca să apară un „2” sau un „4”. Până la urmă o iau pe jos și pasul îmi este spornic. În mai puțin de un sfert de oră ajung la podul de peste calea ferată de pe strada Rusă (fosta Romană), o cotesc la stânga și de lângă bazarul de pe strada Zelionaia (strada Verde) în fața ochilor mi se profilează viguroșii arbori ce străjuiesc mormintele din vestitul cimitir din Cernăuți.

Încerc să fac o inventariere a mormintelor noastre, dar îmi dau imediat seama că în această direcție va trebui să muncesc cel puțin un pătrar de an. Nu renunț, totuși, la această idee și încep inventarierea mormintelor situate de o parte și de alta a aleii mărginașe ce-i paralelă cu strada Verde, stradă ce duce la marele bazar din Cernăuți, dar numai până la monumentul funerar „Detrunchiatul”, ridicat pe mormântul lui Zaharia Voronca, neînfriecat luptător pentru drepturile naționale ale românilor bucovineni în perioada stăpânirii habsburgice.

Urmez, deci, partea stângă a aleii, din colț până la monumentul funerar „Detrunchiatul”, înregistrând mormintele și reliefând în principal, starea lor dezastruoasă:

1. Măria Morțiu, născută Calmuțchi, 56 ani, înmormântată la 30 iunie 1866. Monumentul funerar s-a făcut mic și parcă intră în pământ.

2. Zaika Matvei Ivanovici (1884–27. VII. 1957). Deși e prea bătaior la ochi că acest Zaika a fost înmormântat peste oasele unui român, inscripția de pe stela funerară glăsuiește, în limba rusă: „Dormi în pace dragul nostru tată și bunic. Din partea copiilor și nepoților”. Poate cineva să doarmă în pace pe osemintele altuia?

3. Un mormânt distrus, de parcă a căzut peste el o bombă.

4. Ștefanovici Ivan Lukianovici (1.01. 1891-II. 06.1957). Și acesta e băgat într-un mormânt străin, împrejmuit cu un grilaj nou.

5. O crucită de fier fără nici o inscripție.

6. O altă crucită de fier fără nici o inscripție. Fotografia de pe ea, în ceramică, este spartă.

7. Șolomnițkaia Maria Ivanovna (8.XII.1894–1974), cruce de fier, inscripție în limba rusă.

8. Un fragment de monument funerar, pe care, în limba rusă, se păstrează inscripția: „Ostașul Semion Nikolaevici Mariasov, decedat la 17 oct. 1916 în vârstă de 36 de ani din plutonul de gardă al regimentului 86”. E un militar rus și a decedat, probabil, în primul război mondial, în timpul aflării trupelor țariste în Bucovina.

9. Un mormânt distrus.

10. Maria Huber, 53 ani, decedată în 1866. Inscripția e în limba germană. A rămas doar partea inferioară a monumentului funerar.

„Aici odihnește șerbul lui Dumnezeu Ion Chibiciu, consilierul consistorial și protopresvit, emeritat din ținutul Câmpulungului românesc, care a repausat în 20 Decembrie 1866 în etate de 53 de ani R.I.P.”. Monumentul funerar e într-o stare deplorabilă.

12. „Aici odihnește preaiubitul nostru părinte Teodor Ciunfuleac c.r. oficial al județului, repausat în 13 martie 1867 în etate de 63 de ani împreună cu fiul nostru preaiubit Nicolai Ciuntuleacu, născ. în 14 Maiu 1864, repausat în 10 iul. 1866.

Eterna lor amintire”. Monumentul funerar este delăsat.

*Monumentul în amintirea românilor martirizați dintr-un sat ce n-a -putut
fi îngeriiunchiat.
Foto: Vasile Băcu*

13. Bodnarenko Gavril Nichitovici (22.VII.1904–10.IX.1957).

14. Țurcan Ștefan Ivanovici (3.I.1872–15.V.1957). A fost băgat în mormânt străin.

15. Un mormânt părăsit. Două cruce de fier ruginite, fără nici o inscripție.

16. O cruce veche, gata să cadă, inscripția românească cu caractere chirilice e greu de descifrat din cauza deteriorării ei.

17. Un loc viran, pe care cândva s-a aflat un mormânt.

18. „George Tofan (5 noembrie 1880–15 iulie 1920). Prinos de eternă recunoștință înființatorului ei Asociația învățătorilor Moldova de Sus”. Monumentul funerar de pe mormântul acestui mare bărbat al neamului românesc din Bucovina, care a luptat pentru deschiderea școlilor și claselor românești și pentru dezvoltarea culturii noastre în provincia înstrăinată de Habsburgi, e în stare bună, fiind restaurat parțial de cercul „Arboroasa” în 1991.

19. „Aici odihnește în pace Ioan Ștefureac, profesor Câmpulung Moldovenesc (29.I.1871–5.IX.1920)”. Crucea e de fier, inscripția cineva a reîmprospătat-o.

20. O cruce de fier răsturnată, inscripția rusească de pe care glăsuiește că acolo a fost înmormântat Simcișin Nikolai Vasilevici.

21. O cruce de fier strâmbată, fără inscripție.

22. Un monument funerar zdrobit.

23. Epifania Volșciuc, văduvă de preot (1869–1923). Inscripția în limba rusă, mormântul în stare bună.

24. O Cruce de fier răsturnată.

25. Ciumac Pavel Grigorievici (1934–1966). Cruce de fier, mormânt părăsit.

26. Arnauto Liubovi Fiodorovna (12.XII.1948). O impunătoare criptă nouă, ridicată pe locul unor morminte vechi de o familie, ai cărei membri mai sunt în viață.

27. Rusnac Olga (1877–1936). Cruce de fier, inscripție românească.

28. Vasile Sonievici, elev cl. VII la liceul ortodox de băieți, repausat în etate de 17 ani la 19.VI.1934. Mormânt neîngrijit.

29. Nicolai Jemna, maestru de sculptură în piatră, repausat în vârstă de 69 ani. Mormânt neîngrijit.

30. Senik Evdokia Ivanivna (1879–1958). Cruce de fier, inscripție în limba ucraineană.

31. Iulia Vasilescu, născută Rareș, decedată în 1921, în etate de 49 ani. Mormânt neîngrijit.

32. Sereda Dimitri Mihailovici (1887–1971). Cruce de fier, mormânt părăsit.

33. Cruce de fier, fără inscripție.

34. Cruce de fier, fără inscripție.

35. Cruce de fier strâmbată și fără inscripție.

36. Meleşko Nikolai Sevastianovici, decedat în 1980. E băgat într-un mormânt vechi. Cei care l-au îngropat au refăcut doar partea superioară a monumentului funerar și au împrejmuțit mormântul cu gard din fier forjat.

37. Vetlughina Z.E., decedată la 7.V.1957. Băgată în mormânt vechi. Cei care au înmormântat-o au refăcut doar partea superioară a monumentului funerar.

39. O criptă veche. Crucea a fost înlocuită cu o placă din ciment, în care e săpată o stea cu cinci colțuri. Și nici un nume. Nikiforova Ecaterina Petrovna, decedată în 1971. Criptă veche, inscripția de pe partea superioară, refăcută, a monumentului funerar e nouă.

40. Nikiforova Maria Isaievna (1879–1966). La fel, partea superioară a unui vechi monument funerar este refăcută.

41. O cruce de piatră înclinată spre pământ. Inscripția românească glăsuiește: „Aici zac osemintele lui Emilian P. Hnideiu născut în 20 august 1854, repausat (indescifrabil) ianuarie 1925”. Mormântul e pe cale să dispară.

42. Veronka Bodnarescu, văduvă de preot (în continuare indescifrabil). Monumentul funerar e solid, dar necesită îngrijire.

43. Un mormânt părăsit. Pe borna, fără inscripție, se vede doar fotografia unui bărbat cu barbă.

44. Dmitrienko Ivan Antonovici, decedat în 1968. E băgat într-o criptă veche.

45. Onufriev Fiodor Ivanovici (1872–1956). Cruce de fier, inscripție în limba rusă.

46. Un mormânt de copil făcut uria cu pământul. Se mai păstrează inscripția ucraineană „Volodimir”.

47. Impunătoarea criptă a familiei Bendak (6 persoane), ultima decedată în 1939. Inscripția e în limba ucraineană, starea mormântului e bună.

48. Un mormânt de copil. Inscripția românească glăsuiește: „Aici odihnește iubita și neuitata noastră fiica Margareta Sehneider (1902–1909)”. Mormânt lăsat în paragină.

49. Samoilenko Maria Vasilevna, decedată în 1984. Mormânt nou pe locul unui mormânt vechi.

50. Pavliuk Maria Ivanovna, decedată în 1969. Înhumată într-o criptă veche, inscripția de pe care a fost înlocuită cu alta, în limba rusă.

52. Un monument funerar nou fără nici o inscripție, ridicat pe temelia unei cripte vechi. Un mormânt românesc în paragină. Inscripția, deteriorată, e indescifrabilă.

53. Santia Mayer geb. Borghelu, decedată la 24 iunie 1870. Inscripție în limba germană. Mormânt în paragină.

54. Korotici F.S., decedat în 1968, inscripția în limba rusă.

55. Cruce de fier, fără inscripție.

56. Arhipov Alexei Mihailovici, decedat în 1945. Băgat într-un mormânt vechi.

57. Sobcenko Ivan Evstafievici, decedat în 1973. La fel, a fost băgat într-un mormânt vechi.

58. Un loc îngrădit, dar nici un semn de mormânt.

59. Victor Vasilescu, judecător I.R., decedat la 26. II. 1938 în etate de 81 ani. Mormântul este în stare bună.

60. Pitei Maria Gheorghievna, decedată în 1982. Cruce de fier, inscripție în limba ucraineană.

61. Pitei Pavlina Ivanivna, cruce de fier, inscripție în limba ucraineană.

62. Un monument funerar distrus până în temelie.

63. Fragment de cruce de piatră fără inscripție.

64. Rusnak Toder, decedat în 1938. Inscripție în limba ucraineană.

65. Caterina Colibaba, decedat în 1905. Inscripție în limba ucraineană.

66. Constantin Popenco, decedat în 1936, în etate de 67 ani. Inscripție în limba germană.

67. Ovseanikova Xenia Grigorievna, decedată în 1982. Băgată în mormânt vechi.

68. Pe o cruce de fier, veche, este instalată o placă din metal inoxidabil cu următoarea inscripție în limba română: „Aici odihnesc Cureleț Eufrosina (1890–1947) și Cureleț Ignatie (1888–1965)”.

69. Doseakovskaia Ana, decedată în 1957. Cruce de fier, inscripție în limba ucraineană.

70. Pe un mormânt vechi e instalată o cruce de fier, nouă, fără nici o inscripție.

71. Eugen cavaler de Teutul (1906–1920) și familia Alexandrovici. Inscripție în limba română, criptă părăsită.

72. Hadanițkaia Ludmila Afanasievna (1916–1991). Mormânt nou.

73. Iulian Klim, învățător, decedat în 1906. Inscripția în limba ucraineană.

74. Klimova A.P., decedată în 1985. Mormânt vechi. Partea superioară a monumentului funerar, ce conține inscripția în limba rusă, a fost refăcută.

75. Crucită de fier, fără inscripție.

76. Iancu Ursuleac, care a căzut pe câmpul de luptă în 1915 în etate de 24 de ani, și Mihai Ursuleac, arhidiacon și profesor de cântare (tatăl cântăreței cu renume european Viorica Ursuleac), decedat la 25 mai 1928 în etate de 65 ani. Cripta este parțial distrusă.

77. Isidor Balasinovici, decedat la 27 octombrie 1920, în etate de 59 ani. Inscripția în limbă română.

78. Mormânt distrus.

79. Mormânt distrus.

80. Mormânt distrus.

81. Mormânt distrus.

82. Mormânt distrus.

83. Mormânt distrus.

84. Un fragment de monument funerar distrus.

85. Mormânt distrus?

86. Mormânt distrus.

87. Fragment de monument funerar distrus.

88. Alexandru Radovici, decedat în 1935. Cruce strâmbată, inscripție în limba română. Fotografia, în ceramică, spartă.

89. Cruce fără inscripție.

90. Eudoxie Hodzianschi, alumn seminarial din anul II, născut la (indescifrabil) 1849 (în continuare, la fel, indescifrabil).

91. Monument funerar decapitat.

92. „Aici odihnește Ioan cavaleriu de Calmuțchi oberst a armatei c.r. austriane de la anul 1813, născut la 20 octomvre 1796, repausat în 18 noemvre 1871. Acest mormânt oferă preaiubitului părinte fiica lui Maria”. Monumentul funerar e într-o stare relativ bună.

93. Constantin Glibko, decedat în 1907. Inscripție. În limba ucraineană.

94. Erast Coca Percec, decedat în 1937. Cineva a încercat să deterioreze inscripția românească de pe cruce.

95. Meletii Flalip, consilier consistorial, decedat în 1916. Inscripție în limba ucraineană.

96. Cruce de fier, fără inscripție.

97. Mormânt devastat.

98. Alexander Glibka, profesor de gimnaziu, decedat în 1908. Inscripție în limba ucraineană.

99. Artemizia Kurceak, soție de protoiereu, decedată în 1951. Inscripție în limba ucraineană.

100. Kurceak Ivan Petrovici, protoiereu, decedat în 1971. Inscripție în limba ucraineană.

101. Medvighi Aurel (1904–1939). Prin concursul rudelor din București, mormântul funerar a fost restaurat de cercul cultural „Arboroasa” în 1991.

102. Ioan Ieșeanu, decedat în 1937. Criptă impunătoare.

103. Simion Medvighi, director școlar, decedat în 1937. Monumentul funerar a fost restaurat în 1937, prin concursul rudelor din București, de cercul cultural „Arboroasa”.

104. Consilierul consistorial Zaharia Voronca (30.IX.1854–17.VII.1920). Monumentul funerar reprezintă un stejar viguros, reprezentând Moldova lui Ștefan, de la tulpina căruia două ramuri au fost desprinse în 1774 (Bucovina) și în 1812 (Basarabia) și care din nou fac corp comun cu arborele uriaș abia în 1918, se numește

„Detrunchiatul”. Versurile săpate în piatra monumentului sună în felul următor:

Dormi tihnit în Arboroasa
Nu mai suntem detnmchiați,
Te-au închis c-ai plâns pe mama,
Azi la sânu-i adunați.

Acest impunător monument funerar a fost reparat în vara anului 1991 de către cercul cultural „Arboroasa” pe baza donației bănești făcute de Mihai Muntean, gospodar din comuna Molodia. Însă peste un an, în timpul unei furtuni, peste el a căzut un copac uscat, care a deteriorat stâlpii și grilajul ce-l împrejmuiau.

N-am ajuns nici până la jumătatea aleii paralele cu strada Verde, însă de la acest stejar simbolic fac cale întoarsă cu intenția de a trece în revistă mormintele din partea opusă, începând numărătoarea lor chiar din acel loc, în ordine inversă.

Începe să mă doară inima. Dezastrul e complet. Vântul suflă cu putere, aerul se răcește, ciorile, cărduri - cărduri, croncănesc a pustiu. Mă țin cu o mână de inimă, pașii mi se împleticesc, iar gândul mă mână spre casă. Dar mai găsesc putere să mai rămân în acea jefuită împărăție a morților încă vreo două-trei ore. Degetele îmi îngheață, pixul nu scrie. Scotocesc prin buzunare și descopăr un creionaș chimic, cu care scriu apăsând alte nume de pe monumentele funerare așa după cum urmează:

1. Criptă-în stare de paragină, Inscripția românească de pe ea a fost ștearsă.

2. O altă criptă în stare de paragină. Nici aici inscripția românească nu a fost păstrată.

3. Johann Kulpca, decedat în 1938. Inscripție în limba germană.

4. Criptă distrusă, fără urmă de inscripție.

5. Nely Balmoș, născută Zotta, decedată în 1935. Mormânt în paragină.

6. Artemon -Monastyrski, arhimandrit-mitrofor, decedat în 1920. Inscripție în limba ucraineană.

7. Olga Andrușca, decedată în 1919. Inscripție în limba română.

8. Ieremiciuk Pavel, decedat în 1967. Băgat într-un vechi mormânt românesc.

9. Turețkaia Ana Pavlovna, decedată în 1980. Băgată într-un vechi mormânt românesc.

10. Mormânt părăsit, fără nici o inscripție.

11. Jernovoi Ivan, decedat în 1986, cruce de fier.

12. Aleamoski Fiodor Dmitrievici, decedat în 1983. Băgat în criptă veche.

13. Blohin E. (1925-). Pregătit loc de mormânt pe un mormânt vechi.

14. Director școlar Ivanițki Grigorii (1879–1950); Inscripție în limba ucraineană.

15. Director școlar Ivanițki Dionisii, decedat în 1949. Cruce de fier, inscripție în limba ucraineană.

16. Locul unui mormânt dispărut.

17. Locul unui mormânt dispărut.

18. Cripta familiei Albota, ultimul fiind - decedat în 1978. Inscripție în limba ucraineană.

19. Colonel Ștefan Georgescu (1879–1939). Fotografia, în ceramică de pe cruce este spartă.

20. Șumalcova Maria Andreevna, decedată în 1957. Inscripție în limba rusă.

21. Safonov Anisim Ilici, decedat în 1965. Inscripție în limba rusă.

22. Locul unui mormânt dispărut.

23. Otilia Zugrav, văduvă de consilier financiar, decedată în 1934.

24. Sinelitika Bihary, geb. Nosiewicz (1856–1917). Inscripție în limba germană.

25. Locul unui mormânt dispărut.

26. Locul unui mormânt dispărut.

27. Locul unui mormânt dispărut.

28. Elena Tanasiiciuk, decedată în 1933. Inscripție în limba ucraineană.

29. F.A. Lut, decedat în 1969. Inscripție în limba rusă.

30. „Fostului nostru profesor Gherasim Buliga, născut la 12 august 1849, decedat la 24 noiembrie 1917. Spre recunoștință foștii elevi și eleve”. Nici nu bănuiam că Gherasim Buliga, românul care alături de Teodor Ștefanelli a sprijinit Societatea academică

„Arboroasa”, din care făcea parte și Ciprian Porumbescu, își doarme somnul de veci în cimitirul central din Cernăuți! Mormântul e lăsat în paragină. Trebuie îngrijit!

31. Ușakov Dmitrii Ivanovici, decedat în 1991. Criptă veche, modificată și inscripție nouă, în limba rusă.

32. Huliaba M., decedat în 1968. Mormânt simplu, inscripție în limba română.

33. Protopresviterul Eugen Gorețchi, paroh din Camerica, decedat la 18 aprilie 1920 în etate de 48 ani. Mormânt părăsit.

34. Locul unui mormânt distrus.

35. Leon (indescifrabil), decedat în 1905. Inscripție în limba română. Monument funerar pe cale de dispariție.

36. Ilie S. Nițan, fost profesor și funcționar PTT, decedat în 1934. Mormânt neîngrijit.

37. Tkacenko Antonina Feofanovna, decedat în 1978. Băgată în mormânt vechi.

38. Teodorescu V. Marian, avocat stagiar (1909–1934). Mormânt lăsat în paragină.

39. O cruce fără inscripție.

40. Malvina Bendevschi (1880–1906). Inscripție în limba română.

41. Cruce de fier, fără inscripție.

42. Kitelit Maria (1907–1963). Băgată într-o criptă veche, bogat ornamentată și străjuită de statuile impresionante prin originalitatea lor a doi apostoli.

43. Bâgșko Vasili Nikolaevici (1900–1964). Inscripție în limba rusă.

44. Elena Neuger, născută Procopovici, decedată în 1906. Fotografia de pe cruce este zdrelită.

45. Gheorghe Zotta, director școlar (1878–1946). Cruce de fier.

46. Mormânt vechi pe cale de dispariție.

47. Zolina Maria Fadeevna, decedată în 1932. Băgată în mormânt vechi, pe care a fost instalat un stâlp de lemn cu inscripția în limba rusă.

48. Mormânt devastat.

49. Vilcinski Vladimir F., decedat în 1968. Criptă veche, adăugită. Inscripția în limba rusă.

50. Fragment de monument funerar distrus.

51. O cruce de lemn putrezită.
52. Monument funerar decapitat.
53. Maxijmilian Kalmucki, student în drept (1882–1904).
Inscripție în limba germană.
54. Gumen Nadejda Evdochimovna, decedată în 1978.
Băgată în mormânt vechi.
55. Gumen Fiodor Ivanovici, decedat în 1985, stâlp de lemn.
56. Cepiga Ana, decedată în 1993.
57. Eugeniu Cojocariu (1880–1908). Inscripție românească,
ce conține și următoarea strofă:

Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea,
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea?

58. Vasilcenko K. A., decedat în 1956. Băgat în criptă veche.
59. Elisaveta Lehaci, decedată în 1905, în etate de 65 ani.
Inscripție în limba română.
60. Monument funerar decapitat. Tăblița cu inscripția în
limba română, a fost scoasă și aruncată la gunoi.
61. Prasol Grigori Romanovici, decedat în 1977. Mormânt
îngrijit, inscripție în limba rusă.
62. Monument funerar românesc decapitat. Inscripția, în parte
deteriorată, e greu de descifrat.
63. Protoiereul Sinevici Ilarion, paroh din Șirăuții de Jos,
județul Hotin, decedat în 1927. Mormântul are nevoie de îngrijire.
64. Grigore Filimon (1869–1905). Înființatorul român al
însoțirilor Raiffeisen din Bucovina și primul lor inspector. Acest
monument modest necesită reparații urgente, altfel îl pierdem!
65. Leon Maximovici, paroh ortodox or. din Iaslovăț, decedat
în 1905 în etate de 65 ani.
66. Fragment de monument funerar distrus.
67. Karpenko Ivan Ivanovici, decedat în 1964. Băgat în
mormânt vechi.
68. Mormânt părăsit.
69. Prasunina Maria Vasilievna, decedată în 1964.

70. Zaițev Ghenadii, decedat în 1964. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

71. Onofriiciuc Procopii Constantinovici, decedat în 1964. Inscriptie în limba ucraineană.

72. Aranzon Mihail Ivanovici, decedat în 1964. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

73. Martos Ecaterina Vladimirovna, decedată în 1964. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

74. Pervak Kapitolina Stepanovna, decedată în 1964. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

75. Marcenko Grigorii Ivnovici, decedat în 1965. Băgat în mormânt vechi.

76. Stâlp de lemn, vopsit în roșu. Nici un nume.

77. Doctor în științe geografice Vișnevski Boris Nikolaevici, decedat în 1965. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

78. Bâkova Elena Vasilievna, decedată în 1965. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

79. Alexandrov Ivan Nikolaevici, decedat în 1965. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

80. Locul unui mormânt dispărut.

81. Ohapova Evdochia Franțevna, decedată în 1976. Mormânt pe locul unui mormânt vechi.

Vântul se îndârjește, văzduhul prinde să lăcrămeze. Se cerne o burniță rece. Sunt ud la picioare, mi-e frig, pornesc spre ieșire, dar picioarele nu mă mai ascultă. Mai verific o dată, de la un capăt la altul, numele de pe cruci, notate cu creionul într-un carnet ținut pe genunchi. Privesc mai atent la temeliiile unor monumente funerare de pe alea începută încă în anul 1866, adică în anul când a murit Pumnul, și observ mai lesne cum au fost profanate mai toate mormintele noastre din acel sector al cimitirului. Mă cutremur, sângele prinde să-mi fiarbă de mânie, văzându-i acum pe „eliberatori” în tristul și josnicul rol de hoți de morminte. Părțile inferioare ale monumentelor sunt cele vechi și-s mai trainice. Ba ici, ba colea, ele păstrează și numele renumiților meșteri de cripte. Carol sau Erjich Moscaliuc, care și-au semnat lucrările numai până în anul 1940. Părțile lor superioare, însă, sunt refăcute (fiind lucrate

din, ciment mai slab, unele s-au desprins în temelii), pentru ca, prin înlocuirea plăcilor cu inscripții românești cu altele noi, ce conțin inscripții în limba rusă și, foarte rar în cea ucraineană, veniții nepoftiți din cele patru vânturi, care și-au avut morții lor, să mascheze jaful cel mai țipător la cer, jaful de oseminte ale înaintașilor noștri...

Amurgește. Mă întorc anevoie spre casă. Picioarele mi se împleticesc, căci parcă port în suflet povara crimei ce-au făptuit-o împotriva morților noștri elementele bolșevizate și fără de Dumnezeu ale unei moscălimi venetice. Cum de li s-a mai putut învărti limba în gura „eliberatorilor”, când ne vorbeau cu atâta emfază despre rolul lor civilizator în Bucovina înapoiată, despre așa-zisul umanism sovietic și despre faptul că lucoarea ne venea, prin ei, de la Răsărit? Ce ne-a venit altceva de la ei, în afară de crimă, crivăț, minciună și profanare de morminte?

SCRIITORI NORD-BUCOVINENI CONTEMPORANI

Vasile CALMUȚCHI

Sfânta Înviere

Un glas de bucium a sunat
Din creierii de munte,
Dar el pe noi nu ne-a chemat
Sub steag la lupte crunte, -
Ci numai ca să isprăvim
Cu ura-neîmpăcată –
Și ce-i român să ne unim,
Să fim ce-am fost odată:
În tot românul un erou
Dușmanilor să crească, -
Uniți să cucerim din nou
Moșia strămoșească.

Simion GOCIU

Din ciclul „Coroana de spini”

Anunț

Se caută urgent copoi
Pentru timpurile noi.
(Ca și-n timpurile vechi –
Post vacant pentru urechi.)

Dialog

— Vezi tipul cela cum te fură?
Să-ți cumperi lacăt pentru gură.
— Te sperie aceste creaturi
Crescute la treuca de lături?

Sindrom incurabil

Intenția nu pot să i-o ascund –
Își caută un scaun pentru fund.
Cum să-i bagi ideea sub potcap
Că îi lipsește scaunul la cap?..

Sic!

Deși bietul e tânțar,
Vrea să arate armăsar.
Și bâzâitul lui ciudat
Îi pare mândru nechezat.

Bărbăție

Îndrăzneț fiind la gură,
În lipsa ta el te înjură.
Când se-ntâmplă să te vadă
Te laudă în plină stradă.

Meteahnă

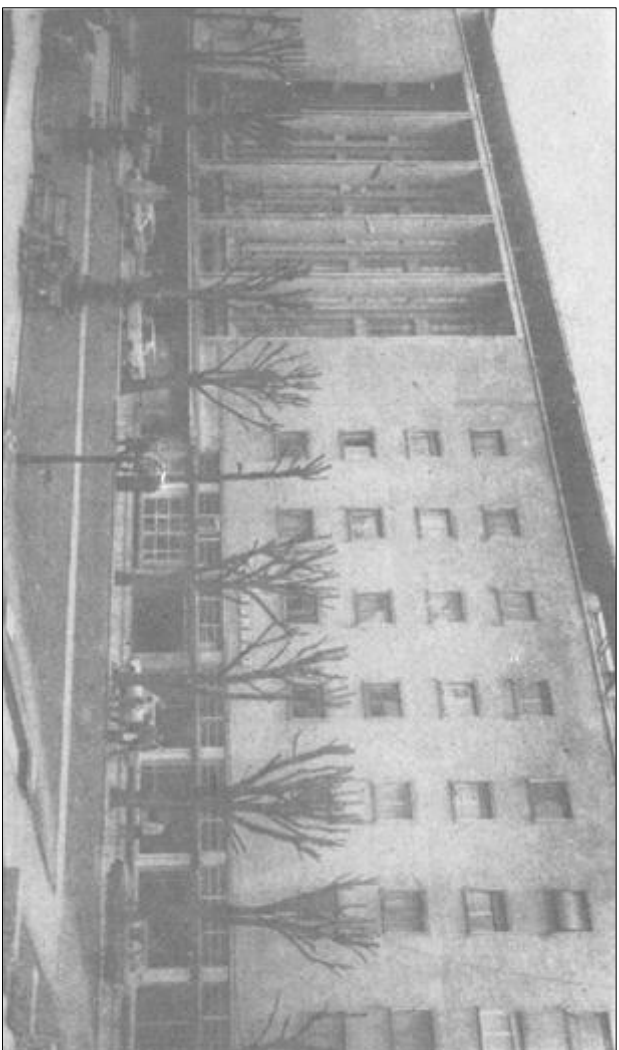
E mintios, ba chiar isteț,
Are, însă, Un cusur:
Cu toate că e trubadur,
Se vrea șef cu orice preț.

Momente cruciale

O noapte i-a fost de-ajuns
Să pună mâna pe mandat.
Acum, în postul lui ascuns,
Terorizează-ntregul sat.

Avertisment

Calcă încet.
Aici Doarme un măscărici.
De nu ești cumva atent,
Se trezește prezident...

Fostul Palat cultural al românilor din Bucovina. Acest impunător edificiu, ridicat în anii '30 pe cheltuielile „Societății pentru cultura și literatura română Bucovina”, pe baza donațiilor benevole ale bucovinenilor și cu sprijinul Mitropoliei Bucovinei, nu ne mai aparține. Fostul Palat cultural a devenit „Casă a ofițerilor” și românii din Bucovina nu mai au acces la el. Foto: Vasile Băcu

Divertisment

În nisipul fierbinte cadâne
La soare își mângâie sânii,
Într-o parte cavalerii
Au pus mâna pe... hangere.

Sentiment

Ciudate firi,
Ciudat frământ.
... Și spinii sunt
De trandafiri...

Motiv preelectoral

Repet
În gând
Discret:
Flămând.

Postelectorală

Campania-i gata,
Cine să pregete?
Îți revine postata
Celor trei degete.

FĂGUREL

Publicație periodică pentru copii • Anul I, Nr.1, 1995

Din sumar:

Un vâstar atins de
raza geniului: IULIA
HAȘDEU • Poeme de
SIMION GOCIU,
NICOLAE BĂCIUȚ,
ION HOREA, VA-
SILE BĂCU, PAN-
DELLA RADEȘ •
GHEORGHE MA-
LARIUC, În codrul
Tigheciului (nuvelă
istorică) • Cenaclul
literar din Pilipăuți
(raionul Herța) •
DUMITRU COVAL-
CIUC, Mlădița și
copacul (snoavă) •
Legenda prepeliței

Publicația „Făgurel”, avându-l ca director pe Simion Gociu, apare pentru copiii nord-bucovineni cu sprijinul Editurii „Tipomur” și al revistei „Vatra” din Târgu-Mureș.

Elena MARIȚA

La moartea poetului N.

Știu că nu vei afla gustul pământului vreodată,
inimă mai mare decât trupul...
Și, totuși, lacrima mea te acoperă,
sufletul meu efemer punte se face –
întoarce-te către dragul de rege
al căpșunilor și al coarnelor de melc,
răsare-l iar Vultur între zburătoare,
deprinde-l pre cel mai copil poet
mersul în picioare.

Decembrie 1983

Acasă

Țărăncuțe, cuvintele mă î înveșmânta
În haine de cânepă și lână tigiaie.
Îmi trag mănușile peste mâinile mari, noduroase
Ca și cum mi-aș ascund e pruncii de ploaie,
Ca și cum aș sufla în lu mânări de ceară.
Când candelabre de porțelan se aprind
Sau când inundă potopi ni luminii de-afară
Obrazul tău palid și blând.
Departe de tine aș silabisi poate cu ardoare
Cuvinte de catifea viorie
Precum tu sădești busuioc în grădină,
Sau cureți cu foarfecă vița de vie.
Aici consoanele uluitor se înmoaie
Și i țărâna umblă ca untul
Să crească porumbul, să-mi dea cu mătăși pe la ochi,
Precum tu mă limpez ești cu sărutul.

Voi dansa

Negreșit voi dansa. Voi dansa, voi dansa
Ca Zorba-grecu la cinema -
furtuna-nebună dezlănțuită,
voi dansa peste dor și ispită,
peste vraieste cioburi de ură
cu pecetea uitării pe gură,
cu speranțele - păsări rănite,
sângerând în neștire,
Voi dansa peste sfințenie și neiubire,
peste punțile de flori uscate,
peste cuvintele descântate,
peste vorbele de împrumut
scuipate, urlate,
peste timpul pierdut,
peste îngenuncheri, neputință,
peste muțenie și umilință,
neadevăr, necredință,
voi dansa.
Voi dansa, se prea poate,
Și peste teama de moarte.
Și în golul albastru, pustiu,
mă voi prăbuși ca într-un sicriu,
ghemuindu-mi aripile albe-ușoare,
să învăț cum se moare.

Risipă

Nebunii, vrăjitorii-pruni
Cu sufletul topit după minuni
Au risipit pe jos atâta floare
De s-a făcut țărâna sărbătoare.
Acum în palmă cine să le-adune
Petalele să le prefacă prune?
Podoabă sfântă, lacrimi de lumină
Un basm începe, altul se termină...
Și-n vaierul de albă nălucire
Pier sâmburii, atinși de nemurire.

Așteptare

Tristețea mea are o mie de guri
Și nici una nu știe să urle.
Durerea mea are o mie de răni
Și nici una nu știe să sângere.
Sufletul meu are o mie de ochi
Și nici unul nu știe să plângă.
Așteptarea mea are o mie de brațe
Și toate cunosc numai conturul chipului tău.

Echinoctiu

E însăși neputința? Sau numai iluzia de nepăsare
În vârtejul materiei către noi ipostaze?
Că odată și-odată, plictisită de formele noastre precare ne
va rumega, confundându-ne cu buruieni și topaze.

Până în iunie bate aripa la mezatul cu fluturi și flori
ar mai exista, poate, vreo circumstanță cu vaduri mai line
pe o noapte răcorită de privighetori
să-mi trec cuvintele fosforescente către tine.

Că nu e durerea ci doar o umbră a răzvrătire
de rămân să-ți pasc spinii din iarba albastră și deasă
și teii bătrâni clopotesc peste fire
cărbuni din cădelnița cu eminesciană mireasmă.

Iubitule, prea lesne...

Iubitule, prea lesne le-am mutilat pe toate –
Se sting pe ghilotină cuvintele de dor,
Încrederea se zbate cu-aripile tăiate,
Stupidă năzuința mai sângeră-n pridvor;

Descumpănit destinul ne huiduie, ne latră
(Minciuna, necuvântul prea mult l-au pângărit),
Ca cineva în taină îi tot deschide poarta
Tăcerii ce mi-o presari pe răni neostoit;

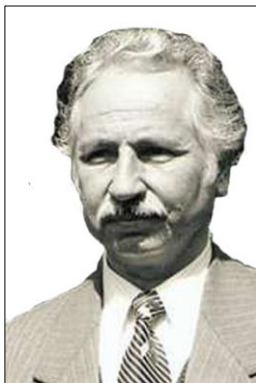
O foame de cuvinte mă prinde-nsingurată
Și nu am cui le spune, nu le rostesc, le plâng,
Catargul îndoielii ne mână laolaltă
Prin negre labirinturi și vâslele se frâng...

Și iar mă rog ursitei, și iar mă rog de tine
— Nu strămuta copacul de verde luminos,
Cât scrânciobul de vorbe alături ne mai ține,
Atinge-i ramul dulce să ningă iar pe jos...

Teatrul muzical-dramatic din Cernăuți. În acest teatru nu există în prezent trupă românească. Nucleul viitoarei trupe românești se formează în prezent la Academia de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, unde își fac cu succes studiile opt tineri și tinere din nordul Bucovinei.

Foto: Vasile Bâcu

George NIMIGEANU

Tristia

Codrii stau bătrâni de veacuri
sub povara de frunziș,
și tăcerea în iatacuri
odihnește numa-n vis;
iar din cerul cu făclii,
luminate prea feeric
pe întinsele câmpii
cade-o stea din întuneric.
Noaptea prinde în culoare
și pământ și mare-adâncă,
numai glasul de izvoare
tremură tristețe încă,
iar ecoul - ca o rază –
se răsfrânge tot cu jale,
pe când luna rouează
mângâierea-n deal și vale.

Nicolae ȘAPCĂ

Tablou contemporan

Au rămas departe horele străbune,
Lăutarul și-a pierdut vioara,
Cobza a rămas fără de strune,
Nu se-aud în crânguri doine vara.

Pe imașul de pe cea colină
Stă un soc neînflorind cu anii,
Fiindcă n-are sevă-n rădăcină,
Fluiere nu-și fac din el ciobanii.

Clinchetul izvoarelor se-aude
Ca un mut ce țipă doar prin gesturi,
Vălurând ale lor sumbre unde
Din pământul rece - spre reci vesturi.

Undeva o strună de chitară
Tremurândă (rece fără priză)
Urlă într-un club ce-a fost cămară...
Nu dansează nimeni... Toți au viză...

Ce vis real, ce vis ciudat?!

Craterele întunericului
Își măresc diametrul
cu câte o zi-răbdare
în fiecare 24 de ore.
Lava fierbinte
pune capac
sub capătul mai rece
al razei soarelui
strângând în ghearele sale
Rapsodiile plaiului.
Or, Soarele
se simte iar deasupra
Oștii lui Igor
Ce-și spune cuvântul.
Obstacolele încinse
plesnite din fundul iadului
se cer recunoscute ca bărăgane,
Însă acestea sunt dumnezeiești
căci au fost păscute de „Miorița”.
Terra emană oxigen
doar pentru nările
fiilor lui Uranus,
iar aceștia îți repartizează
Cota-parte
doar dacă ești olimpian.
Ce vis real!
Copacii s-au metalizat
Frunzele lor sună
În bătaia vântului
Ca mii de clopote
amorțite de Cronos.
Ciobanii, în cojoace
de lână metalică își păstoresc oițele
uranice

cântând la „Yamaha”
un rock contemporan.
O birjă reactivă
opri lângă stațiune
unde birjarul
scoțându-și cascheta scafandrului
servi un pahar
cu inscripția „PECO”.
Apoi, pornind la drum,
reactorul lăasă în urmă
un curcubeu foco-plumburiu
ce se ridică deasupra
bărăganelor diavolești
nemaipurtând în sine
culoarea sânelui.
Ce vis ciudat!

Cât steaua...

Lui Mihăiță

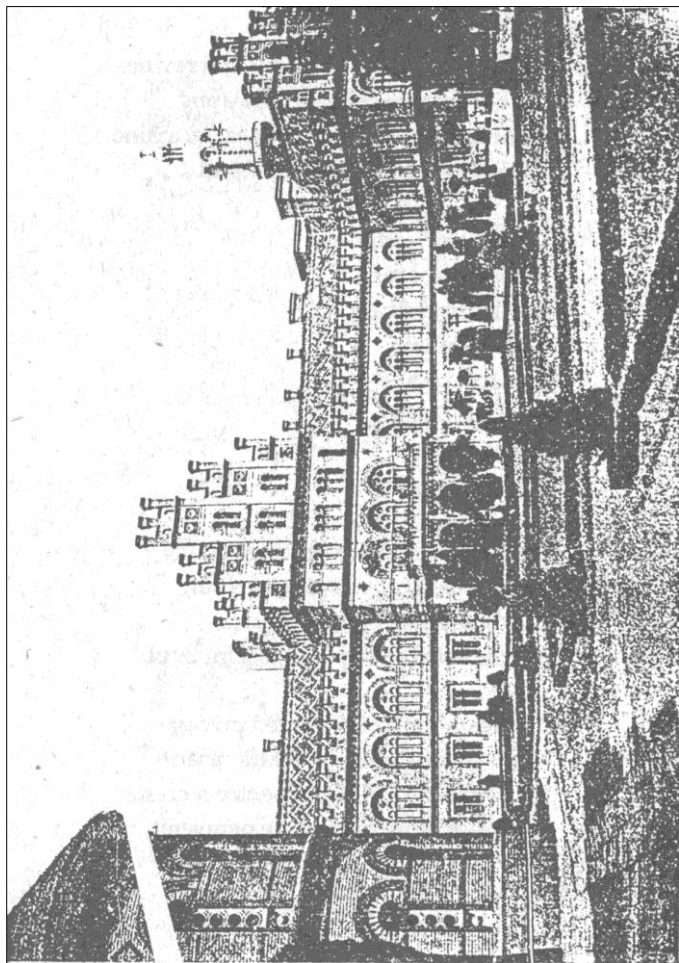
Nu fi naiv, copile, că nu-i soarta
O slovă publicată în ziar,
Steaua de pe cer deschide poarta
Intrării înspre dulce sau amar.

Nu crede, fiul meu, că vorba multă
Îți va croi în viață drumul tău,
Doar steaua dimineții v-a împărți
Cât bine se cuvine și cât rău.

Nici bătători de apă dulce-n piuă
N-or hotărî să-ți spună cin' ți-i tata,
Căci unu-i bun sau rău, cum este,
Steaua așa l-a vrut și gata.

Nu poate să impună gândul
Streina s-o numești tu mamă,
Iar mamei să îi sapi mormântul
Nici țava de pistol sau armă.

Cu-atât mai mult o radieră
Nu ne va radia străbunii
Cât steaua lor din ceruri, sfântă,
Va lumina, nu va apune.

Palatul mitropolitan din Cernăuți, în a cărui Sală Sinodală s-a hotărât, la 28 noiembrie 1918, revenirea Bucovinei la Patria Mamă.

Flori divine

Clipa nu stă-n loc și nici nu mai revine,
Totul ce răsare coboară spre apus,
Doar florile rămân și eri, și azi, și mâine
Divinitatea lor fiind de nerăpus.

Crinul este veșnic
Seninul lui e pur,
Trandafirul floare
De bun augur,
Nufărul pe ape –
Candela iubirii,
Veștejească-se
Floarea despărțirii.

Totul ce se-aprinde se stinge odată
Ploaia neuitării va spăla trecutul,
Dar și norii ei tot se îndepărtă,
Florile scălda-vor pururea pământul.

O lalea-n grădină tristă mă privește
Cum cobor spre-apusul fără răsărit,
Ea asfinte astăzi, mâini pentru a crește
Eu pășesc spre drumul de nerevenit.

***

Înger în noapte
Ești tu;
Prin somn dulci șoapte
Spui tu;
În păr spice coapte
Ai tu;

Iubești cu dreptate
Doar tu.

E. Ar. ZAHARIA

Țărăneasă

Bărbatul are cușmă cu urechi și suman,
umblă la pădure și-aduce câte-un metru pe sanie,
iar dacă se-ntâlnește cu vreo dihanie
și povestește acasă, copiii țin minte un an.
Poartă berneveci și opinci, mintean pe dedesubt,
un smoc de mustăți și plete date cu unt
(părul de la tâmple se preschimbă-n cărunț),
iar obrazu-i de nevoi și griji ca o pernă-i de supt.
Zice dimineața crezul, tocmește prispa casei și
ciubere
din care mănâncă Florica pe răsărita soarelui și sara;
femeia pune stative, coase, măsură tiara,
numai țăranul o-njură cu foc „mama ei de muiere!”
Știe să facă stoguri rotunde, să pună oplene,
să fie moldovean vesel la nunți și botezuri, să pipăie
fetele-n sân,
Să meargă-n zi de târg la Șiret cu lemne ori cu fân,
măcar că nu știe de fascism, republică și marșuri
codrene.
Nevasta-și îngijește gangurii, cânepa și inul,
iar când vine o veste în sat, o spune primarul.
Din cătușnică scot miros, din pelin amarul
și nu se ceartă nicicând cu vecinul.
Uneori stă răzimat de ușorul casei, pe-nserate,
țăranul, ascultând liniștea cum crește mare
și din nuiiele luna cum răsare
obrazul necăjit i-l bate.

Grigore CRIGAN

Casa cea nouă

(Fragment de povestire)

Maria își chema soțul și feciorii la masă când la poarta lor se opri o „Volga” impunătoare din care coborâră câțiva oameni. Pe traseu treceau zilnic sute de autoturisme de tot felul, ca și oamenii ce se aflau în ele, de aceea, ai lui Hrinică nu le dădură la început nici o atenție. Dumitru își spăla mâinile la lavoarul de afară. Abia termină, luă un ștergar, când își dădu seama că cei câțiva oameni se îndreaptă spre ograda lor. Printre ei se afla și președintele sovietului sățesc - un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, posac, care făcea parcă în silă tot ce punea la cale și ce spunea. Chipurile, uite, eu nu-ți doresc nici un rău, în general nu vreau nimic, dar, vezi, sunt silit de împrejurări, de anumite instrucțiuni, de buchla legii... De astă dată, președintele chiar că era plictisit de toate și înfățișarea sa corespondea întocmai stării sufletești ce îl domina.

Mai întâi dădură binețe, apoi un bărbat solid ce se purta cu multă dezinvoltură se interesă cine-s flăcăii. Nu-s brațe de muncă angajate? Nu, erau feciorii stăpânului. Dumitru îl privea și el plictisit, gândindu-se că, uite, și aceștia vin chiar atunci când Maria îi cheamă la mâncare și îl vor săcăi cu întrebările lor neghioabe încât îi venea să le strige: „Oameni buni, da voi știți măcar ce doriți, ori poate cineva vă trimite și voi habar n-aveți de ce și pentru ce umblați pe la case!?”

— Tovarășe Hrinică, - îl luă președintele oficial, - am fost înștiințați că vă abateți de la proiect, iar asta nu se poate.

Dumitru aștepta îngăduitor ca Serafim Pancratovici, președintele, să-și termine gândul, dar acela altceva n-avea de adăugat. Aștepta să protesteze stăpânul ori să intervină tovarășul de la raion, parcă așa îl recomandase președintele. Oaspetele se uita peste capetele lor, arăta încă tânăr, părea a fi plin de sine și, dragă

Doamne, părea și el plictisit de moarte, ori poate o fi suferind, căci avea tenul feței cam pal, nevăzut de soare, nebătut de vânturi. Așa gândea Dumitru și i se făcu milă de bărbatul acela, de tinerețea lui bolnăvicioasă, petrecută undeva în niște subsoluri, poate îndărătul unor perdele sau prin cabinete, deasupra unor hârțoage îngălbenite și ele, pline de praf. „Într-o săptămână-două fac din el om. Zău așa!? Îl pun să se dezbrace până la brâu, să care cărămidă, nisip, lut și prund. Iar toată duminica, cât îi de mare - la iaz, la pârâu, să-l ardă soarele, să-i înnegrească făța asta bolnăvicioasă. Să mănânce borșurile celea gustoase ale Mariei...”

Cu voce tare spuse:

— Să luăm loc, ce stați în picioare? sau mai bine să mâncăm ceva, poate ați flămânzit trebăluind de dimineață și tot punând lumea la cale?

Vorbele lui, însă, răsunară cam ironic, deși lui nici nu-i trecu prin minte așa ceva. Oaspetele din raion luă loc pe un scaun și atunci președintele sovietului sătesc se așeză și el pe o laiță cam primitivă, improvizată de Dumitru pentru a ușura cumva munca băieților săi atunci când ridicau cărămidile la înălțimea necesară. Maria se grăbi să aducă un laice* mai curățel pentru a-l așterne.

— Vai, se căina ea, - cum se poate una ca asta - să vă așezați pe o scăunoaie de lucru?

— Cât o mai ridici? - îl întrebă pe neașteptate președintele. Dumitru își dădu seama imediat că acela are în vedere pereții casei și îi răspunse în felul său:

— Încă vreo cinci-șase rânduri de cărămizi cred că am să pun...

— Mult, prea mult! - făcu înciudat Serafim Paneratovici.

— Cum așa? - întrebă dezorientat Dumitru Hrincă, șoferul, dar mai ales țărănul. - Lămuriți-mă, că eu nu pricep.

— Ce-i de priceput aici, om bun, că prea din cale afară bați la ochi cu ceea ce faci?

— Dar ce fac?

— Înalți dracu știe ce! Un palath

— Cum „dracu știe ce”, Serafim Pancratovici? Tovarășe, *radi Boga...* - începu Dumitru Hrincă în rusește, dar oaspetele din

raion dădu din mână în sensul „zi-i cum îți pofteste inima că te-nteleg!”.

— Ce fel de palat ridic eu, dacă peretele din față n-are acum nici trei metri?

Președintele ridică din umeri. Atunci Dumitru se uită la oaspetele din raion, dar și acela tăcea.

— Dracu știe cum se întâmplă, - făcu în cele din urmă Serafim Pancratovici, - dar când te uiți dintr-un punct al traseului, dintr-un punct anume, se pare că ridici ceva cu două etaje, ori o vilă ca în străinătate...

— Serafim Pancratovici, așa-i locul aici. Panta asta, mama ei și dumnezeii... Doamne, mă iartă, scuzați, vă rog, pentru vorbele mele nesocotite, dar, credeți-mă, mi-a plesnit și mie răbdarea... Da ce am eu cu punctul acela de pe șosea? Îmi fac și eu o dată în viață o casă, respect proiectul întocmai...

— Cât despre proiect, nu-i chiar așa. Ia adă-l încoace.

Cât Dumitru se repezi în bucătărioara lor și căută prin sertare, cei doi mai discutară între ei, continuând, probabil, firul celor spuse anterior de președinte și de Dumitru. Oaspetele de lai raion era dezorientat: i se părea cu adevărat ridicolă și situația în jcare se aflau, și pretențiile ce i le înaintau gazdelor.

— La urma-urmei, ce dorim de la el, că apărem în ochii lumii ca niște idioți! - zise cam răstit.

— La drept vorbind, sovietul sătesc n-are nici un motiv să-i interzică ridicarea casei. Da știți ce s-a întâmplat dimineața? Trecea pe aici o comisie cu șefi din raion și din alte părți și unuia i s-a părut că ceea ce se construiește aici este ieșit din comun.

— Prin ce?

— Cum să vă spun? Eu îi însoțeam și am fost chemat la fața locului, adică în locul acela al traseului, de unde casa asta a lui Hrinică pare ceva mai cocoțată, mai arătoasă...

— Ei, și?

— Nu știu. Da dumneavoastră cine v-a zis să veniți încoace?

— A sunat primul secretar, apoi și președintele executivului raional. La în ceput nu dădea de nimeni la arhitectură.

— Erați toți plecați prin sate?

-Da de unde? Personal fac parte dintr-o altă brigadă, ce controlează munca ateistă.

- Nu înțeleg...

- Să-ți spun drept, nici eu nu înțeleg ce legătură am cu munca ateistă.

Între timp se întoarse și Dumitru ținând în mână un săculeț cu câteva plicuri în el.

- Ce ai acolo? - și președintele făcu semn spre plicuri.

- Documentele pentru casă, Serafim Pancratovici.

- Ce fel de documente?

- Cum „ce fel”? Toate până la unu! - văzând nedumerirea celor doi, țărănul-șofer se puse pe descifrat spusele sale: - Și pentru ciment, și pentru lemn, și pentru transport că eu, știți, am de a face cu miliția, cu controale de tot felul... Vorba ceea, paza bună... Să nu se creadă că mai car cu mașina kolhozului și acasă.

Președintele se uită la arhitectul raionului, iar acela - la președinte..

— Cine ți-a spus să le păstrezi așa?

Dumitru tocmai se cruci:

- Serafim Pancratovici, ce, parcă mata nu știi? de câte ori trece vreo delegație pe aici cu șefi de prin raion ori de prin alte părți, eu de acum știu că voi avea musafiri. Dăunăzi - nu se poate să nu știi mata - a venit careva de la miliția și de la procuratura din raion: „Ia să vedem cum stai mata cu documentele, tovarășe Hrinică, dacă le ai la mână; să vedem și noi de unde ai atâta amar de ciment, lemn și cărămidă, că nouă nu ne ajunge să facem niște blestемate de grădinițe”. Eu le-am spus că celor cu grădinițele le-o fi venit ideea să le înalțe poate anul ista, poate anul trecut da poate anțărț. Eu însă de o viață mă gândesc și le potrivesc pe toate ca să-mi fac și eu cuibul meu și al băieților.

— Și unde erau documentele? - întrebă președintele parcă nu așa de plictisit ca înainte. - Cum le-ai găsit, că ani sunt la mijloc, nu șagă.

Dumitru îi răspunse prompt, ca și cum numai asta ar fi așteptat.

— Eu, Serafim Pancratovici, adun toate hârtiile celea, documentele de prin contabilități și le pun într-un plic, iar plicul -

într-un săculeț pe care îl țin ba în ladă, ba la icoană, că am și eu una, ascunsă...

Oaspetele de la raion izbucni într-un râs vesel, răsunător. Președintele se uită, neînțelegând nimic, ba la arhitect, ba la Dumitru Hrinică.

— Unde-i că n-o văd? - îngăimă el.

— Tot în laclă, Serafim Pancratovici, că n-o pot scoate la vedere: n-am casă mare, în bucătărioara asta nu poți atârna măcar o oglinjoară...

Maria tocmai ieșea de acolo, îmbujorată de căldură, și nu-l lăsa să continue.

— Mitrule, cum ții tu oamenii în ploaie? - zise ea, bătându-și palmele a mirare, căci între timp într-adevăr prinse a bureza. Se spălase de lut și își schimbase hainele vechi și pătate, iar mărgelele roșii de la gât pe care le purta întotdeauna acum străluceau cumva mai pronunțat, evidențiindu-i fața smolită, ochii albaștri ca cicoarea, și Dumitru se uită la ea așa parcă n-ar fi văzut-o demult. Maria îi prinse privirea și se sfii puțin, dar trecu repede peste această stare sufletească, deoarece avea oaspeți, iar oaspeții trebuiau poftiți la masă. Așa e obiceiul din bătrâni și el nu poate fi neglijat, deși ei, hrincenii, nu prea aveau unde. Dar acum, când li se contura viitoarea casă, Maria nici nu se prea jena de bucătărioara lor neîncăpătoare. Tot ea începu să glumească pe seama încăperii incomode:

— Că noi am ridicat chichineața asta pe potriva noastră. Băieților le vine acum mai greu, că se tot ciocnesc ba de grinzi, ba de ușa de la intrare.

Pe neprins de veste afară începu să plouă și mai tare. Cădeau stropi mascați și nimeni nu putea ști când avea să treacă șuvoiul acesta neașteptat. Iar discuția abia se înfiripa. De aceea oaspeții acceptară invitația.

În bucătărie tavanul era într-adevăr cam jos și cei doi luară imediat loc pe scaunele oferite pentru a nu-și face și ei cucuie, vorba stăpânei acesteia îmbujorate și de o frumusețe ciudată. „O fi fost destul de frumoasă, se gândi arhitectul, dar normele din kolhoz, alte norme de acasă și atâtea altele pe care numai unul Dumnezeu le știe au mai încovoiat-o și i-au șters din ce a avut delicat și

armonios. I se mai păstrează poate neschimbați ochii și gura... Cine știe? Doamne, și ce caut eu aici? Să știe mama cu ce ocazie mă află în bucătărioara asta strâmtă și arhipopulată, dar atât de originală, în care stăpânii au orânduit ingenios și soba, și cuptorul de copt pâine!”

În mijlocul încăperii, pe o masă de lemn, abureau câteva farfurii, iar în centrul mesei se afla o mică tavă cu pâine, alături, pe un șervetel - o mămăliguță nu prea mare, iar lângă ea - câteva felii de brânză de oaie. Președintele deveni iarăși posac, iar arhitectul, dimpotrivă, se învioră. Nici el însuși nu-și dădea seama de ce, dar se bucura: poate că va lua masa ca în copilărie, într-o casă țărănească, poate că a dat peste asemenea oameni... „O clipă, o clipă... Ce casă de țaran mai este și asta? Și când te gândești că aici, în bucătărioara asta, stăpânii împreună cu odraslele lor au iernat mai mulți ani la rând...”

Președintele se chinuia cu gândurile sale: „Ce știe acest arhitect? Dimineața, cei din comisie la mine doar s-au stropșit: «Ce-i asta? Unde ne uităm și ce păzim?» Ce li s-o fi năzărit, că eu unul nu văd absolut nimic. Și dacă mă vor zăhăi și mai departe tot așa, îmi caut de treabă și mă duc să învățătoresc înapoi la școală.”

— Eu cred că ar trebui, - începu el, dar arhitectul îl întrerupse energic, curmând orice tentativă de a mai tortura pe aceste gazde atât de cumsecade.

— Serafim Pancratovici, nu te supăra, dar să le lăsăm pe toate baltă. Măcar deocamdată.

— De bună seamă, - sări bucuros cu vorba Dumitru Hrinică. - Eu cred că după ce mesim puțin vom vedea lucrurile cumva altfel.

Arhitectul crezu că n-o să se rețină și are să spună pe șleau, are să strige chiar că ei cu toții văd lucrurile așa cum sunt, numai unuia atunci, dimineața, i se năzărise suspect felul de a construi în satele noastre - netradițional, cu mai mult gust, subliniindu-se unele elemente naționale, îmbinându-le cu altele, împrumutate de prin locurile pe unde meșterii călătoresc. Că, de, țara e mare și pretutindeni dai de atâtea stiluri, mai precis de atâtea îmbinări de stiluri, încât îndată îți dai seama că ai de a face cu ceva nou în arhitectura satelor noastre, ce reflectă cât se poate de nimerit, ca un barometru, o anumită calitate a vieții.

După ce mâncară, oaspetele de la raion își formulă astfel gândurile, exprimând de fapt o idee salvatoare:

— Cât de cât eu mă pricep la planurile acestea, noi le izvodim, cum se spune, le născocim și, slavă Domnului, aici nu găsesec abateri.

— Andrei Todorovici! - îl imploră președintele, - ce, vă bateți cu toții joc de mine?

— Eu nu cred că vă obijduiesc cu ceva, - insistă arhitectul, - dacă repet ceea ce am mai spus. M-am uitat și de pe șosea și prin ușa bucătăriei acesteia și nu observ nimic care să vină în contradicție cu normele în vigoare, cu principiile profesiei mele. - Și văzând fața crispată a președintelui, se grăbi să adauge: - Liniștiți-vă că pe toate le voi așterne pe hârtie, dar nu înainte de a face o mică formalitate. Dați-mi un metru, - și el se ridică de la masă, mulțumind din suflet.

— Poftim, - îi oferi proțnpt Dumitru un metru metalic pe care îl păstra întotdeauna la el în buzunar.

— Să-mi lăsați și mie vreo câteva copii, Andrei Todorovici, - făcu președintele mai în glumă, mai în serios.

— Ce fel de copii?

— Că aici nu-i nici o încălcare...

— Și mie, vă rog, măcar una, - pe același ton adăugă Dumitru.

— Doar știți că asta nu-i nici prima nici ultima comisie sau control, - ținu să precizeze președintele. - Cum o să le astup eu gura? Că fiecare va avea nevoie de o hârtie nouă...

Iar Dumitru insistă, cam rușinat, că el n-are nevoie decât de o copie. Arhitectul era totuși tânăr dintr-o altă generație și izbucni iarăși în râs. Râse el cu poftă, fără să se sinchisească de nimeni, nici chiar de gazdele acestea atât de simpatice și ospitaliere. Arhitectul nu numai că era tânăr, dar avea el un fel al său de a vedea lucrurile ridicole și a nu închide ochii la ele, ci a le spune pe nume. Dar și asta încă nu-i o calitate dintre cele mai extraordinare; doar mulți văd, mulți aud și foarte puțini se încumetă să spună până la urmă că totuși laptele-i alb, iar tăciunele - negru. Actualul președinte al sovietului, fost învățător și fost secretar de partid în gospodărie, știa că adevărul umblă adesea cu capul spart, iar pe arhitectul acesta

temerar i l-a scos norocul înainte. După ce măsură în lung și-n lat și după ce calculează meticolos, oaspetele de la raion scoase dintr-o mapă câteva foi albe ca zăpada, dar și foi de plumbagină și întocmi un act pe care îl scrisese citeț, cu gravitate, impresionând mai ales pe Dumitru prin seriozitatea sa. Spre sfârșit vru să scoată plumbagină dintre foile albe, dar ezită și în ochi îi luci ceva jucăuș.

— Veți semna și dumneavoastră? Cum n-ar fi, dar suntem împreună... Sunteți de față...

— Dacă ar fi de folos și credeți că se va uita cineva vreodată la un asemenea document, - și președintele apucă fără nici un entuziasm textul cela scris cursiv și îngrijit de un om ordonat în ale sale.

Arhitectul îl fixă cu ochi metalici:

— Cred că are rost. Dumneavoastră sunteți doar o față oficială. Și ca să nu scrieți după aceea...

Președintele citi fugitiv, apoi semnă...

... Dar Dumitru Hrinică și soția sa au mai avut și alți oaspeți, și nu dintre cei mai binevoitori. Discutau cam pe aceeași temă. După vizita arhitectului, Dumitru părea mai sigur de sine. Inșă toate-s până la un timp. Când casa prinse a arăta așa cum o visase Dumitru, mai dădu pe la ei șj secretarul sovietului sătesc cu câțiva oaspeți și iar puse la cale discuții inutile și destul de stranii.

— Construiți palate? Uitați-vă bine, nu se prea potrivește cu restul satului, - zise într-un rând și noul președinte al sovietului sătesc, căci cel ce fusese până atunci lucra iarăși la școală.

— Întreci măsura, tovarășe Hrinică, întreci măsura, - îl completă cu același ton secretarul sovietului local, căci președintele se schimbasesc, dar țâfnosul rămasesc mai departe, cum se întâmplă adesea. Iar odată cu fostul președinte dispărusesc și actul întocmit de tânărul arhitect.

— Oameni buni, - răspundea aproape automat Dumitru Hrinică, -arhitectul raionului împreună cu alți controlori au stabilit mai demult că nu-i aici nimic rău la mijloc decât așezarea asta care poate că face părere greșită despre casă.

— Mata înțelegi că nu se potrivește? Așa chiar ni s-a spus: *ne vpisâvaetsea*.

Dumitru era uluit:

— Casa cea nouă?

— Casa.

— Da restul?

— Restul - da.

— Și bucătăria?

— -Și.

Lui Dumitru îi trecu și de șagă. Acum începu să-l caute pe dracul.

— Da poiata? -întrebarea mirosea a batjocură, dar secretarul era prea cufundat în preocupările sale legate de niște proiecte-tip, așa că nu observă nimic. Cu atât mai mult că în general nu-i erai dat de la mama să înțeleagă unele lucruri.

— Față de toate celelalte nu-s pretenții.

— *Vpisâvaiutsea?*

— Da, *vpisâvaiutsea*.

— Deci, să trăiesc în ele?

— De ce, dacă ai casă?

— Încă n-am... O facem cu greu, de multe ori stau la taifas și dau explicații... Da voi vreți să mă băgați într-o bucătărioară! - Hrincă lăsă la o parte diplomația și bunăcuviința de până atunci și arăta înăcrit de-abinelea.

— Hai, lasă, bade Dumitre, unde vezi la noi să trăiască lumea în bucătărie? Uite ce căsoaie se fac.

— Dumitru se calmă un pic.

— A mea e chiar mai mică.

— Da ale lor nu-s în deal, ca a matala, și nu se văd. Da asta stă în ochii tuturor.

— Ei și ce?

— Cum „și ce”? Nu vezi că nu suntem lăsați în pace? Dumitru vru să arunce mistria ce o ținea în mână, dar se răzgândi și o așeză frumos și delicat.

— De ce, mă Nicolae? Toate socotelile-s făcute, încălcări nu există, am și documente despre asta. Dacă nu credeți, luați metrul și măsurați iar și iar. Și dacă... și dacă... Dumitru privi bezmetic în jur, -și chiar n-ai cu ce te ocupa, măi Culuță, acolo la primărie, că tot umbli și înnebunești lumea de cap? - se răcori el, căci de mult cocea

vorba asta în el și abia acum i-a dat drumul să zboare volnic și nestingherit.

— Mata nu înțelegi un lucru, bade Dumitre, - îl țintui iarăși cu privirea și cu vorba secretarul.

— Care lucru? Lămuriți-mi o dată, că am să mor și n-am să mai înțeleg, Zău! Ai de la mine o cinste.

— Nu te face, bade, că chiar nu înțelegi despre ce-i vorba. Dumitru tăcea vlăguit.

— Vezi, - continuă netulburat secretarul. - Noi ca noi, le vedem și le cunoaștem pe toate. Turiștii noștri - tot așa. Îs ai noștri și ne-or crede. Da ce-au să zică turiștii străini? Ce te faci mata bade Dumitru, cu cei de mai departe, din țările capitaliste?

— Dumitru rămase trăsmit de întrebare, căci nu putea să-i dibuie sensul, să-i afle răspunsul, de felul de a judeca al acestui om care degeaba mai face umbră pământului, dacă nu înțelege rostul simplu și sfânt al unui lucru cum este o casă - trainică, bine clădită și delicată în ale ei. Se hotărî să-și bată joc de el în văzul oaspeților, al însoțitorilor săi.

— Da, ce ne facem cu ei? - îi repetă el întrebarea.

— Vezi, începi și mata să pricepi câte ceva! Tocmai aici îi buba. De o jumătate de an tot îți tâlcuiesc...

— Înțeleg, - zise Dumitru imparțial.

— Minunat!,

*

— Bine, Nicolăieș... tovarășe secretar, Nicolai Petrovici, da despre poiata ce zic ei? Da despre bucătărie?

— Ce, poiata-i ca poiata... - Și se opri. Ceva totuși începea să-i dea și lui târcoale. Iar unul din oaspeți se îndepărtă și își căută de treabă răscolind nisipul ori lutul. Totul ce se petrecea în această ogradă era prea ridicol. Un al doilea oaspete - poate era de la raion - i se adresa spropoape brutal lui Dumitru.

— Cu mata e greu să discuți. Fii bun și adă-ne documentele pentru toate materialele ce le-ai cumpărat, documentele din kolhoz, de la brigada de construcție care ți-a ridicat casa...

— Mi-am ridicat-o cu mâinile mele, - zise Dumitru senin. - N-am avut nevoie de ajutorul constructorilor din kolhoz.

— Bine, adă ce ai, vom vedea.

— Aduc, dar să știți că eu nu mă despart de documente. Le am într-un singur exemplar.

— Oaspetele îl privi sarcastic, sfredelitor.

— Oho-o! Ce, ai fost la cursuri de contabil?

— Nu, sunt șofer și cunosc prețul documentului.

— Eu cred că până la urmă ai să ni le dai.

— Nu, dacă va trebui mă duc și eu cu dumneavoastră.

— Chiar și la miliție?

— De ce tocmai la miliție? N-am ajuns până acolo.

— Chiar crezi că n-au ele nici un ganci? Ești atât de curățel?

— Cum să vă spun? Cred că da. Întotdeauna m-am gândit că-i mai bine sărac și curat.

— Dacă-i fi și atât de curat cum ești de sărac, - făcu un gest semnificativ spre casă, - atunci cred că ne vom mai întâlni.

Dumitru nu răspunse nimic. Îi era lehamite de toate, dar mai ales de acești oameni neoameni care n-au leac, că-s așa din naștere. După plecarea oaspeților, Maria veni lângă el și stătu așa un timp fără să spună nimic. El o privi în ochi și negura din suflet i se mai spulberă.

— Uite, Marie, ce înseamnă să fii în ochii tuturor... - Și, cuprins parcă, de o febră lăuntrică, adăugă: - De aceea trebuie s-o lucrăm frumos, cu dragoste și îndemânare. Acum, Marie, altă scăpare n-avem. Dacă-o facem urâtă, chiar că nu ne iartă nimeni. Iar dacă o să placă lumii, n-au să aibă ce ne face, chiar dacă poate am și încălcat ceva, după cum cred ei...

— Dar îi frumoasă, Mitrule.

— Stai, nu te grăbi. Acum îi cel mai greu s-o nimerеști. Am putea să stricăm totul și atunci n-avem ce căuta pe dealul ista și în satul ista.

FOLCLOR BUCOVINEAN

Reminiscente ale poeziei populare românești la ucraineni și ruși (reg. Cernăuți)

*Prof. univ. dr. doc. Grigore BOSTAN,
membru de onoare al Academiei Române*

În urma unor investigații mai vechi am constatat că multe dintre valorile artistice cele mai originale ale creației noastre poetice au ajuns să fie cunoscute - pe cale orală sau scrisă - la ucraineni și ruși în zonele limitrofe: motive și detalii artistice ale „Plugușorului”-la ucraineni, drama haiducească „Ceata lui Bujor”, orații de nuntă (- conăcării, pocloane/), povești populare, în speci al din colecțiile lui I. Creangă - la ruși și ucraineni -Jn nordul Bucovinei și Basarabiei etc¹. Cercetările pe teren, efectuate în ultimele două-trei decenii, au evidențiat unele cazuri elocvente de reluare, asimilare și transfigurare (adaptare) parțială a poeziei noastre populare în repertoriul est-slav.din spațiul carpațo-nistrean.

În primul rând, vom releva o seamă de paralelisme: subiecte și motive caracteristice pentru această zonă de convergență culturală.

Într-o lucrare mai recentă² A. Fochi analizează dintr-o perspectivă comparată un număr considerabil de subiecte poetice

---

¹ Vezi: Gr. Bostan, *Tipologhiceskoie sootnoșenie i vzaimosviazi moldavskogo, ruskogo i ucraïnskogo folioklora*, Chișinău, 1985, p. 72-89.

² Adrian Fochi, *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice*, București, 1984.

comune la români, ucraineni, ruși, polonezi, slovaci, cehi, unguri etc. (39, adică 9, 70 % din totalul subiectelor epice la români care ajunge la cifra de 401, conform cunoscutului catalog al lui Al. Amzulescu). De fapt, e vorba mai cu seamă de o tematică comună ce determină în plan poligenetic unele afinități și tangențe la nivelul microstructural, al motivelor și modalităților artistice. Paralelisme semnalate sunt însă puțin concludente atât în ce privește identitatea națională (românească) a subiectelor comune (care, desigur, au migrat de la un popor la altul), cât și gradul de afinitate în plan internațional.

O analiză mai detaliată a textelor reliefează mult mai puține (în aspect calitativ, estetic) puncte de tangență între versiunile naționale, decât s-ar părea la prima vedere. Bunăoară, după cum am demonstrat în altă parte, între versiunile românească și ucraineană ale subiectului universal „fratele sau mirele mort” („Lenore”) există doar o similitudine pur schematică: „cel mort (frate, mire) vine la cei vii să le aducă nenorocire (moarte)”³. La fel se „simplifică” și celelalte paralele folclorice semnalate de A. Fochi și alți cercetători. Spre exemplu, balada românească „Ilincuța Șandrului” (cu peste 200 de variante) se aseamănă cu versiunile est-slave ale subiectului acestui grup tematic doar prin situația generală în care se află tânăra captivă, răpită de turci (tătari), ea preferând moartea prin sinucidere, în versiunile ucrainene fratele o vinde pe soră turcilor (deci e vorba de altă formulă tradițională - „femeia vândută”). Ca și în cele sud-slave și slovace, ea cere un cuțit „pentru a-și tăia o felie de pâine” și se sinucide⁴. În balada rusească captiva se lovește cu capul de o piatră albă⁵. Textual însă, cele mai apropiate de versiunea românească sunt versurile constante din varianta transcarpatică a baladei ucrainene:

„Mâncați, peștilor, mâinile mele cele albe/Să nu-l servească
pe turc/Mâncați, peștilor, picioarele mele cele albe/Să nu umble în

---

³ Vezi: Gr. Bostan, *op. cit.*, p. 92.

⁴ Narodnâie piesni Galițkoi i Ugorskoj Rusi, sobr. I.F. Golovațkim C.I.M., 18/8, p. 41–42.

A. Fochi, *op. cit.*, p. 100.

jurul turcului”⁶ - Versuri ce ne amintesc de celebrul arhetip poetic românesc: „Decât roabă turcilor/Și slugă cadânelor/Dă-o pradă morunilor,/Cină bună peștilor”⁷ variantă simplificată: „Decât roabă turcilor/Mai bine hrană peștilor”⁸. „Această baladă istorică (se are în vedere textul ucrainean - Gr. B.), - scrie folcloristul din Ujgorod P. Lintur, a pătruns în Transcarpatia din Ucraina de vest, unde este mult mai frecventă⁹. Credem însă că nu e vorba atât de Ucraina de vest, cât de nordul Bucovinei, unde, la ucraineni, a fost atestată (1875) aceeași formulă poetică ca și în Transcarpatia¹⁰. Deci nu este exclusă o „atrație” a unor elemente ale baladei românești, atât de răspândite la nord de Carpați, și o penetrație a lor în structura versiunii ucrainene din aceste locuri. Altminteri cum s-ar putea explica acest paralelism zonal de ordin particular („mai bine hrană peștilor”), doar motivul respectiv nu e caracteristic pentru variantele est-slave înregistrate pe masivul etnic ucrainean. La români însă stereotipul poetic analizat apare în toate cele peste 200 de variante ale „Îlincuței”¹¹.

Or, după cum menționează cercetătorul rus Boris Putilov într-o lucrare intitulată oarecum tendențios „Balada istorică slavă”¹² (multe dintre subiectele analizate, în special cele cu tema soției vândute, nu sunt în exclusivitate de origine slavă), în repertoriul de balade sud-est europene trebuie să distingem mai multe tipuri de paralelisme - de la comunitatea tematică până la cea de hatură conținutistă, (textuală), când textele se prezintă ca niște variante elaborate în diverse limbi. E cazul unor similitudini româno-sud-

⁶ *Narodni baladu Zakarpatia*, Lvov, 1966, p. 264 (vezi textul în l. ucraineană).

⁷ *Balada populară*, Chișinău, 1976, p. 208.

⁸ *Ibidem*, p. 214.

⁹ *Narodni baladu Zakarpatia*, p. 139.

¹⁰ *Sbornik pesen bukovinskogo naroda*. Sost. A. Lonacevski, Kiev, 1875 p. 263.

¹¹ Vezi mai multe variante în colecțiile: S.Fl. Marian, *Poezii populare românești*, Cernăuți, 1873, p. 85-93; E. Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, s. Mihalcea lângă Cernăuți; 1903, p. 716; *Balada populară*, Chișinău, 1976, p. 213-214 (înreg. în reg. Odesa) s.a.

¹² B.N. Putilov, *Slavianskaia istoriceskaia balada*, M. -L. 1965.

slave și româno-grecești (jertfa zidirii)¹³.

La nord de Carpați balada populară românească a cunoscut până aproape de zilele noastre anumite momente (identificabile încă) de „expansiune” fiind reluată parțial sau integral de către ucraineni sau ruși în localitățile de frontieră între Moldova și Ucraina. Ne vom referi doar la câteva exemple mai concludente.

I. O variantă inedită a „Mioriței” cu reminiscențe din cântecul păstoresc „Colo-n deal sub cea pădure”¹⁴ atestată pe teren în 1964 în satul cu populație rusească și ucraineană Hrubna din raionul Securenii (care s-a aflat până în 1940 în componența județului Hotin al Basarabiei). Elementele eterogene ale acestei versiuni în mare parte improvizate de interpreți sunt: 1. „Colo-n deal sub cea pădure... 2. Paște o turmă de oi”. 3. Miorița „Măi ciobane, ciobănaș,/Oițele tale/Cin-le-a scoate pe imaș,/Când mi te vei însura cu lutul și cu iarba”. 4. Iar ciobanul îi zicea: „Nu-i nimic, mioara mea,/Voi pune fluierul,/în vârful crângului/În bătaia vântului./Și când vântul asufla/Fluierul a cânta/Oile s-or aduna/Pe mine m-or căuta/5. Eu n-oi fi-n bătaia vântului,/Eu oi fi în fundul pământului. 6. Brazdele s-or răsturna/Și pe mine m-or îngropa. 8. Sub cel munte, sub cel deal... 9. Pe pământ vor crește flori/Pentru ale mele oițe surori”...¹⁵

---

¹³ Vezi: Gh. Vrabie, *Balada populară română*, București, 1966, p. 76–108; A. Fochi, *Coordonatele sud-est europene ale baladei populare românești*, București, 1975, p. 118–122; I. Taloș, *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*, București 1973; I.C. Chițimia, *Balada populară românească în context european*. În cartea sa *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, p. 77–139, în special p. 121–124 - observații pe marginea subiectului „jertfa zidirii”.

¹⁴ Poezia lirică populară, Chișinău, 1975, p. 29.

¹⁵ Varianta nu este atestată nici în monografia lui A. Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*, București, 1964; nici în lucrarea lui A. Hincu, *Balada populară „Miorița”*, 1967 (deși texte asemănătoare au fost publicate de către acești cercetători). Colinda „Miorița”, înregistrată de către autor în 1964 în s. Hrubna de la Petru Zloi, 67a., a fost inserată în antologia: „Poezia obiceiurilor calendarice”: Alc. N. Baieșu, Chișinău, 1975, p. 137–138.

Evident, „punctul de plecare” pentru acest text a fost balada „Miorița” (vezi segmentele inițiale, în care se indică locul acțiunii ca și în alte multe variante, intervenția profetică a Mioarei; alegoria morții - („moartea-nuntă” - „când te vei însura cu lutul și cu iarba”; se fac aluzii, deci la nunta mioritică și la obiectele înmormântării), însă distanțarea treptată sau mai bine-zis înstrăinarea de tradițiile baladei românești (cunoscute bine altădată din manuale și alte surse) a determinat unele confuzii textuale precum și substituirea motivelor mioritice cu cele ale unor cântece păstorești cunoscute în nodlul Basarabiei. Spre exemplu:

Frunză verde de trei flori,
Ciobănaș de la miori,
Moartea un' ți-a fost să mori?
— Sus în vârful muntelui,
În bătaia vântului.
— Fluierașul un' l-ai pus?
— În creanga bradului sus.
Și când văhtul a sufla,
Fluierașul a cânta,
Oile s-or aduna,
Pe mine m-or căuta¹⁶.

Interpreții bilingvi (română-rusă, sau ucraineană/, uitând în mare parte textul baladei, au încercat să-l reconstituie în permanență prin versuri din cântece păstorești și alte echivalențe pe care le-au auzit mai înainte. În acest fel a fost constituită și parțial reconstituită varianta discutată a „Mioriței” cu o arie de circulație restrânsă. În afară de satul Hrubna, a mai fost atestată pe teren și în satul Șișcovți (Șișcăuți) din același raion¹⁷ cu populația ucraineană și parțial ucrainizată. Oricum, semnalăm un act de extindere (ce-i drept, sporadică) a ariei de circulație actyală a motivelor mioritice (sau mai bine-zis, a reminiscentelor mioritice) în localitățile de pe Nistru, populate în sec. XVII-XIX de ucraineni și ruși (lipoveni).

II. La ucrainenii din raionul Zastavna, actuala regiune Cernăuți, a fost atestată recent și o versiune românească (reluată în

¹⁶ Poezia lirică populară, 1975, p. 49.

¹⁷ Arhiva de folclor a Universității din Cernăuți. (AF) MS 176, p. 4–5.ș.a.

traducere ucraineană) a subiectului „jertfa zidirii” („Meșterul Manole”). Arheologul ucrainean Boris Timoșciuc reproduce un text, legat de cetatea Vasiliv pe Nistru (sec. XII), pe care însă nu-l identifică în plan etnofolcloric:

Trei zile în șir meșterii clădesc pereții bisericii. Ceea ce clădesc ziua, noaptea se surpă (zeii ruinează). Și atunci și-a adus aminte bătrânul meșter legenda străveche: „Ca zidurile să nu se dărâme, trebuie să așeze în ele un om viu.” Dimineața s-au înțelese între ei s-o clădească în zid pe acea femeie care prima va veni cu mâncare. Clădesc și se tot uită spre drum. â-a cutremurat Manole: Prima venea soția lui. Și i-a zis Manole soției (prietenei) sale: „Ridică-te mai sus să te zidesc în glumă.” L-a crezut soția și s-a urcat pe zid de bună voie. Iată că femeia nu mai poate mișca picioarele, nu mai râde, ci îi zice lui Manole: „Nu glumi eu nu-mi mai pot scoate picioarele, mă apasă pereții...” Iar Nmanole, mușcându-și buzele, nu se mai uită la soție, cinumai zidește, așa zidește de-i tremură mâinile. Zidul crește, iată-l până la brâu, iată-l până la piept...¹⁸

Coincidențele contextuale cu „Meșterul Manole” sunt evidente: în balada românească meșterii zidesc o mănăstire (în vers. ucr. „biserică”) numele meșterului e același; prima sosește la schele soția lui Manole. La ucraineni, precum se știe, au circulat, ca și la alte popoare, subiecte legate de „jertfa zidirii” (cu o temelie etnoculturală universală). Ele au fost cercetate într-o lucrare specială a lui V. Ciobanu¹⁹. S-a trecut însă cu vederea faptul că toate aceste legende „coincid” cu balada noastră doar într-un element stabil - victima: ea trebuie să fie prima ființă întâlnită. În rest, balada românească are mai multe puncte de tangență, bunăoară, cu versiunile baltice (în care meșterii construiesc biserici), decât cu cele ucrainene, unde numai o singură dată figurează un lăcaș sacru-mănăstirea Sf. Sofia din Kiev - într-o colindă publicată în revista „Kievskaia starina” în 1889 de către Ivan Franko. Facem, desigur, abstracție de versiunile balcanice,

---

¹⁸ Vezi textul ucrainean în cartea: B. Timoșciuc, *Pivnicina Bucovina-zemlia slavianska*, Ujgorod, 1969, p. 90–91.

¹⁹ Valeriu St. Ciobanu, *Jertfa zidirii la ucraineni și rusi*, Chișinău, 1938.

grecească, sârbă, bulgară - foarte apropiate de cea românească.

Cercetările de teren în localitățile cu populație ucraineană (sau ucrainizată) de pe Nistru au scos la iveală și alte reminiscențe disparate ale baladei „Meșterului Manole”. În S. Bridok octogenarul Vacaliuk Nazarie ne-a relatat în 1974 (în limba ucraineană) aproape integral legenda despre Meșterul Manole care și-a zidit soția la temelia bisericii dispărute²⁰.

Incontestabil, zona cercetată de noi a constituit mai înainte o parte integrantă a ariei de circulație mai intensă a baladelor românești, arie ce s-a restrâns treptat în ultima jumătate de secol.

Ca rezultat al difuziilor și interferențelor, unele cântece lirice și epice ucrainene au fost influențate îndeosebi de poetica și stilul folclorului nostru. Chiar și în localitățile cu populație bilingvă (româno-ucraineană) imaginile și expresiile (formulele poetice) mai semnificative împrumutate se păstrează în limba de origine. Iată un pasaj dintr-un cântec ucrainean despre Olexa Dobuș, înregistrat în raionul Storojineț, reg. Cernăuți:

Hto tam opivnoci/Po lisah blucaje/
Tam Alexa Dobuș/Haiducov sbiraie/Măi,
haiducule, măi, măi/Coboară-te-ncoace
A za haiducami/Bucovina place²¹.

Cine-n miez de noapte/Colindă pădurile?/Acolo Alexa Dobuș/își adună haiducii.../După haiduci/Plânge Bucovina.

În cântecul ucrainean publicat de poetul Iurii Fedkovici pe la 1878, în loc de „haiduci” figurează cuvântul „leghini”²². Folclorul haiducesc al românilor din actuala regiune Cernăuți, fiind foarte consistent și cunoscut, a substituit noțiunea de „leghini”, adică pur și simplu „flăcău voinic” cu cea românească de „haiduc”.

Pe alocuri se păstrează în limba de origine și unele arhetipuri mai constante și mai specifice cântecelor românești, împrumutate ori cunoscute mai înainte de către ucraineni sau români ucrainizați.

---

²⁰ Informație de teren.

²¹ A.F. ms. 63, p. 174.

²² Bukovinski narodni pisni. Kiev, 1963, c. 95.

Codrî moi codrî	Codrii, codruții mei,
Lîstia zeleneniche	Frunză verde
De mene cecalo	Unde mă așteaptă
Divca molodeniche ²³ .	Fata cea tinerică.
Sau: Frunză verde de deren	Frunză verde mă răcine,
Colî nu se poberem?	Când ne vom căsători?
Naviesni	La primăvară.
Colî buduti ceresni? ²⁴	Când se vor coace ciresile.

În nordul Bucovinei circulă în limba ucraineană cântece care au fost supuse unei influențe substanțiale a melosului nostru popular; sunt reluate și formule de refren:

Oi saracu Ungurean	Vai sârmanul Ungurean
Pișov u poli po buruiian	Cum a plecat în câmp după buruiene...

Tra-la-la-la-la ²⁵ .	Vai cât sunt de bolnavă,
Sau: Oi slaba ia, slaba ia	Cum mă mai doare capul.....
Boluti mené gołova	
Tra-la-la-la-la ²⁶ .	

Unele cântece păstorești ucrainene și-au imprimat tiparele ritmico-melodice și verbale ale celor roi Mnești²⁷. De partea cealaltă a Dunării/Măi ciobane, măi. În mod mai sporadic au fost atestate și traduceri (transpuneri) parțiale ale cântecelor românești de către ucraineni. Spre exemplu, în satul Volcineț din raionul Hliboca (Adâncată) se interpretează în transpunere ucraineană un pasaj din cântecul „La Lenuța sub cerdac” (cu păstrarea în limba română a unor cuvinte-simbol).

---

²³ Inreg. în s. Mihalcea de lângă Cernăuți, 1968, inf. Vasile Creccan. Mai înainte, până la primul război mondial, în acest sat au fost culese multe texte folclorice românești (vezi E. Niculița-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, 1903 s.a.).

²⁴ Inreg. de noi în s. Budeneț, jud. Storojineț, reprodus de S. Morariu în cartea „Poetica liricii populare moldovenești (cântate), Chișinău, 1978, p. 128.

²⁵ Bukovinski narodni pisni. Kiev, p. 480.

²⁶ Ibidem, p. 425.

²⁷ Ibidem, p. 388.

Traducerea:	Cântecul românesc:
U Ileanî u sadcu	La Lenuța sub cerdac
Roste corci liliacu.	Frumos crește-un liliac.
Oi Ileana, sciob ia dau	Ce să-ți dau măi, ce să-ți dau
Liliac sciob ia pîrvau	Liliacul să ți-l iau.
Hoci davai i tâseace	Poți să-mi dai și mii de lei
Liliac ne se bere ²⁸ .	Liliacul nu mi-l iei.

Alteori interpreții ucraineni (sau mai bine zis de limbă ucraineană) se îndepărtează întrucâtva de prototipul românesc, dar componentele centrale ale acestuia se păstrează intacte. E cazul cântecului „Tinerel m-am însurat” reluat de ucraineni în mai multe localități bucovinene:

Molodâi ia ojenivsea	Tinerel m-am însurat
Ta vziav jincu bogatu	Și bogată mi-am luat:
I hudobu rogatu...	Cu o vacă cornută.
Ștâri faliei colo dubu	Patru fâlci lângă stejar
Nema crugom ani zuba...	Dar fără dinți în gură.
Oi pișov ia tai na hram,	M-am dus la hram,
Bida suduti ije tam.. ²⁹ .	Dar am găsit-o acolo....

În cântecele de mare circulație în Bucovina și Basarabia: „Tinerel m-am însurat,/Tinerică mi-am luat.../Soția mi-i înzestrată/Cu covoare și cu vacă/. Plin grumazul de mărgelă./Dar la gur-fâr de măsele/Eu mă duc la mănăstire/Sluta vine după mine.”

Versiunea ucraineană a fost înregistrată în Cernăuți; dependența ei de textul românesc se vedește nu numai în mai multe secvențe ce țin de mesajul artistic, ci și în structura ritmico-melodică a cântecului:

Tinerel m-am // în-su-rat (7) Ta vziav jincu // bogatu (7).

Fenomene folclorice similare cu cele relevate mai sus au fost atestate și pe Nistru. A. Afanasiev-Ciujbinski scria în 1861 că în satul Ușița Veche de lângă Kamenet-Podolsk „rusoaicele cântau ca toate fetele din Moldova”³⁰. În anii 30 ai secolului nostru C. Neniu

²⁸ A.F. ms. 98, p. 205.

²⁹ Pisoni Karpat, Ujgorod, 1972, p. 54–55.

³⁰ Poezdca V. Iujnuiu Rossiu A. Afanasieva-Ciujbinskogo, p. I. Ocerchi Dnestra. SPB. 1861, p. 173.

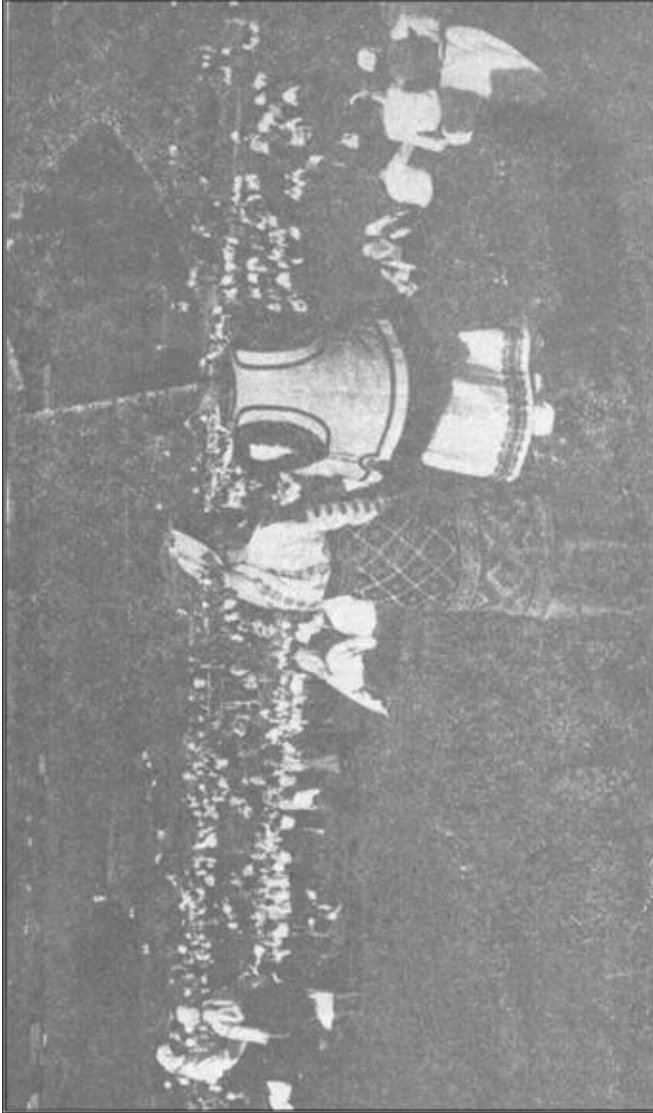
și E. Lebedeva au înregistrat cântece românești din repertoriul ucrainenilor și rușilor de pe Nistru. (Tiraspol-Râbnița)³¹.

Există și multe alte fapte (tot atât de concludente) de această natură, care ne duc la concluzia privind: 1) marea viabilitate și vigurozitate a valorilor originale ale poeziei noastre populare în condițiile istorico-demografice (atât de nefavorabile pe parcurs de două secole și mai ales în ultimii 50 de ani) din Bucovina, cât și din fostul județ Hotin al Basarabiei, din Transnistria, Transcarpatia s.a. 2) puterea de iradiere a folclorului românesc asupra creației poetice orale a altor neamuri din zona carpato-nistreană.

Edificatoare în acest plan sunt și operele folclorice românești înregistrate după 1940 în spațiul carpato-nistrean, texte care în mare parte urmează să fie date publicității.

---

³¹ Cântece mold, culese de C. Neniu și E. Lebedeva. Tiraspol - Balta, 1935.

*La hora bucovineană
Foto: Gheorghe Hafciuc*

Din poezia ceremonialului de nuntă

Orație socrului cel mare

Bună sara, socru mare!
Te cunosc după asemănare
Că ești socrul cel mare,
Că dacă n-ai fi
Așa nu te-ai fuduli!-
Despre noi poți să te fudulești,
Vom vedea la urmă ce plătești!
Noi stăm cu pistoale-ncărcate,
Nu ca Dumneavoastră cu gurile căscate.
Noi tot Răsăritu-am îmbiat
Și nimeni nu ne-a-ntrebat
De unde venim, pe unde împlăm
Și pe cine căutăm.
Cum de v-ați silit Dumneavoastră
Să luați sama noastră?
Dacă vă grăbiți
Și voiți să știți,
Întrebați-ne-ncet
Că noi v-om răspunde cu drept:
Jupanului nostru mire,
Sosindu-i vremea de-nsurat,
În zori de zi s-a sculat,
Cu rouă de pe flori s-a spălat,
Apoi s-a-mbrăcat cu cojoc mițos
Ca Vodă din Țara de Jos;
Și-a pus căciulă țurcănească,
Fetele să-l îndrăgească.
Apoi arme-a încărcat,
Din bucium a buciumat,
Munții s-au cutremurat,
Apele s-au tulburat,
Mulți voinici s-au adunat

De pe munți și de pe sate
Cam trei mii și jumătate,
Toți cu puștile pe spate,
La brâu cu pistoale bune –
Feți Frumoși din astă lume!
Am vânat în Țara de Jos
Fără prea mare folos,
Căci prin munți și prin hârtopi
Găseam numai iepuri șchiopi,
Veverițe cu ochi mici,
Prin gârle - numai arici.
Atunci ne-am întors
Printr-un codru-ntunecos
Și cu dorul de vânat
Toată lume-am colindat
Și-am cutreierat
Cerul albastru cu stele,
Vâlcele cu viorele,
Păduri mari înverzite
Și câmpii înflorite,
Dumbrăvi cu izvoară, -
Cine bea, pe loc se-nsoară!
Jupanul mire fiind însetat,
La izvor s-a aplecat,
Setea și-a astâmpărat.
Când aproape de izvor, -
S-a poticnit de-un picior
Și-a zărit o urmă de fiară,
De care toți vânătorii se speriară
Și la picior o luară.
Mirele, cam speriat,
Mult pe gânduri a mai stat,
Buciumul la gură-a pus,
Pe noi la un loc ne-a strâns.
Acea urmă ne-a pocit,
În codru de-am rătăcit.
Unii ziceau că-i urmă de căprioară.
Să-i fie jupanului mire bună soțioară
Cu frumusețe din rai,

Să-i fie jupanului mire de trai.
Altul a zis că nu-i urmă de fiară,
Ci-i urmă de fată mare
Ce s-a prefăcut în floare
Și crește-ntr-o grădină
În altă țară, străină.
De crescut, crește.
De-nflorit, înflorește,
De rodit nu rodește,
După rod tare tânjește
Și nici locul nu-i priește.
Noi, cei mai cunoscători
Dintre vânători,
Am spus drept,
Cu mâna pe piept:
— Asta-i urmă de huhurez,
Nouă să nu ne mai crezi.
Nunul cel mare
Cu grija-n spinare
În degete-a plesnit,
Într-un picior s-a-nvârtit,
Pe cal a sărit
Și cum ne-a zărit
Ne-a și poreclit
Că suntem mici de stat,
Buni de sfat,
Lunghi de mână,
Buni de gură,
Tari la fugă,
Nimene să nu ne-ajungă,
Pe cai să-ncălecăm,
La curtea Dumilorvoastre să plecăm.
Noi pe cai am încălecat
Și la drum am plecat
Pe brâul pământului,
Pe vârtejul vântului,
Pe semnele cerului,
Pe mirosul florilor,
Bând și chiuind,

Caii nechezând,
Din potcoave scăpărând
Și ca ziua luminând.
La această casă când am ajuns,
Toate semnele ni s-au ascuns.
Noi pe loc am stat
Și-am împușcat
Și florica-am căutat.
Am văzut-o sub fereastră
Aici, la casa Dumneavoastră.
Acum ori florica ne dați,
Ori de noi nu scăpați. -
Noi n-am venit cu mânia,
Noi n-am venit cu tăria,
Am venit cu hârleț de argint,
Să scoatem florica din pământ, -
S-o scoatem din rădăcină,
S-o răsădim la jupan mire-n grădină.
Acolo de-nflorit va-nflori,
De rodit, va rodi
Și pământul i-a prii:
Doamne, bine i-a mai fi!
Dumneata, socru iyiare,
De gândești că suntem hoți
Ori tâlhari de ne socoti,
Noi avem întărire
De la jupanul mire
Cu scrisoare latinească,
Cu pecete preoțească, -
Cin' nu știe carte, poate s-o citească!
Cel ce știe,
Ferească Dumnezeu, să nu vie!
Însă socrul mare ne-a aduce
Un cărturar mintios,
S-o citească pe dos;
Să nu fie cu barba sburlită,
Să rămâie cartea necită;
Un cărturar cu barbă rară,
Să ne țină până-n sară;

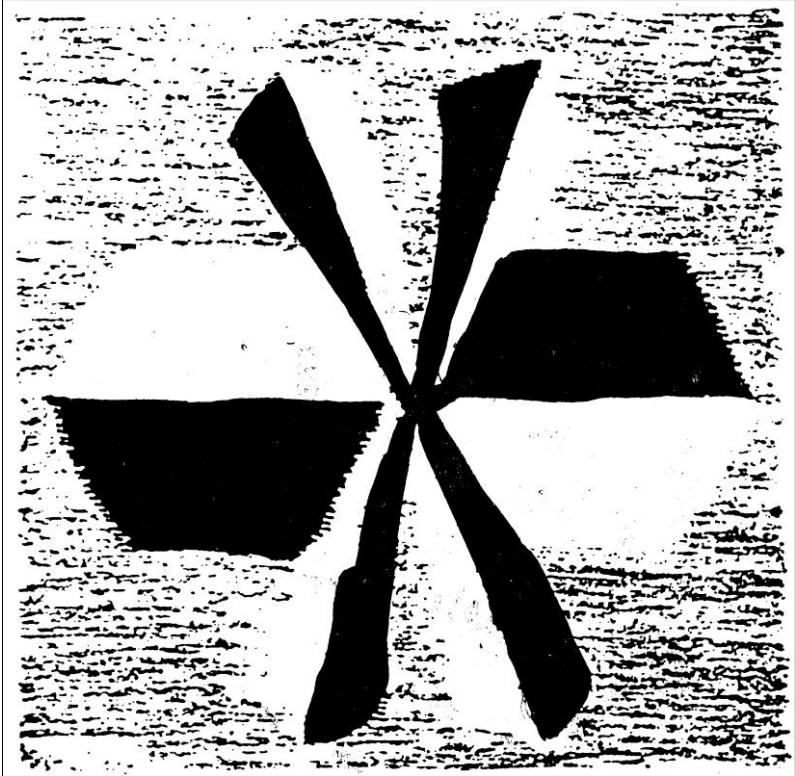
Unul cu sprâncene sure,
Să ne țină până mâine;
Un cărturar înțelept, '
Să ne deie răspunsul cu drept;
Să fie cu barba ca fusul,
Să ne deie-ndată răspunsul.
Răspunsul nostru este:
Câte-o cană de vin,
Câte-o năframă de in
Să ne ștergem la musteață
Și să ne legăm la leață. -
Poate să fie și de la mireasă,
Numai să fie de-aici din casă,
Să nu fie-mprumutate,
C-ați face o strămbătate.
Noi suntem doi,
Nu de poruncă la voi!
Socru mare, am mai sta
Și-am mai ura,
Dar n-avem unde descăleca,
Nici la cai ce da.
Noi nu suntem de prin șatră,
Să descălecăm la Dumneavoastră-n baltă;
Noi nu suntem ciobani de la oi,
Să hrănim caii cu usturoi.
Noi suntem vânători vestiți,
De toată lumea iubiți.
Nouă să ne-așterneți lăicere,
Să descălecăm ca boierii!
Pe jos să presurați busuioc,
Să fie-ntr-un ceas bun, cu noroc!
La cai să dați otavă
Cu miroase din Suceavă
Și cu izuri de dumbravă,
Cosită-n Joia Verde, rourată,
De Sân-Gheorghe adunată.
Caii să-i adăpați cu rouă de pe flori
Strânsă-n zori
De sărbători,

De două fete-surori.
Caii de n-or fi hrăniți și-adăpați bine,
Rămânem aici până mâine!
De nu-ți avea bucate de-ajuns, -
Să căutați loc de ascuns!
Socru mare, să te ții de cuvânt
Și să-i dai ce-ai juruit:
Boi și cai câte-o pereche,
Să te scarpini la ureche;
Zestre bună și trei vaci,
Să te scarpini și să taci,
Dacă-i tăcea,
Bucluc cu noi nu-i avea
Și tare bine te-om ținea:
Cu vin bun de Dorohoi
De care cinstim și noi.
De beai un pahar,
Îți pare amar;
De beai câteva,
Îți vine-a juca. –
Așa-i de tare,
Căci cușma din cap îți sare!
Al Dumneavoastră vin îi din pădurețe,
Când îl beai, te umflă la mațe:
Te dai după sobă,
Stai cu greierii de vorbă.
Socru mare, noi om sta
Și-om mai ura,
Dar nuntașii dintr-o parte
Stau cu gurile căscate.
Cei mai dinainte-s
Cu gurile proțăpitate,
Cei dinapoi -
Ne-ar mânca și pe noi.
Aduceți mere uscate
Și-aruncați în guri căscate
Și la cele cuconițe
Ce nu poartă azi cătrințe.
Nunuț mare, luminos,

Bine te-am găsit sănătos.
Să fii vesel ca primăvara,
Bogat ca toamna,
Călduros ca vara,
Îmbrăcat ca iarna.
M-am dat și-am urat,
Uitând colacul de-nchinat.
Am auzit c-aveți colaci de păpușoi -
Pentru unul - se cad doi;
Am auzit c-aveți colaci de hrișcă
Ce la mațe pișcă.
Eu îl pun pe băț,
C-am să-l rup bucăți!

Informator:
Toader BULIGA,
n. 1898, satul Arborent

Orație miresei

Bună sara la Dumneavoastră, cinstiți nuntași!
Bine v-am găsit sănătoși și vioși!
Vă poftim să ne faceți cale sau drum
Până la această floare frumoasă,
Ce stă cu Dumneavoastră la masă.
Bună sara, bună sara
Și dumitale, cinstită mireasă!
Poftim primește darurile de bine
De la-al dumitale mire.
Nu vă bănuți că v-am supărat
Și-n curțile Dumilorvoastre am intrat
De trei zile și trei nopți împlăm
Și de dumneata întrebăm, -
De-o mireasă ochișea
(Doară nu te-oi deochea!),
Păcat că nu ești mireasa mea!
Ești frumoasă și făcută
Nici prea crudă, nici trecută,
Ai sprâncene subțirele,
Ochișori - ca două stele
Pieptul - șirpiri de mărgele,
Gura - buze rumenele
Să desmirzi mire cu ele.
Eu îți spun gospodărește,
Cum jupan mire se-ngrijește,
Nebăut și nemâncat,
Tot cu gândul la-nsurat.
Cât jupanul n-au îmbiat,
Straie mândre n-au aflat
Pentru-al dumitale stat.
Au găsit rupte, spintecate,
Cum îs pre lume mai ciudate.

S-au dus apoi la târg la Storojineț,
Dar n-au găsit pentru dumneata nimateț;
S-au dus apoi la târg la Coțmani,
Dar nu i s-au vândut nimic fără bani.
De ciudă și de necaz,
S-au dus la un iaz.
Într-o barcă-au sărit
Și la Țarigrad s-au oprit.
În Țarigrad de-au ajuns,
Chioșcurile s-au închis,
Dughenile s-au deschis.
Trei zile și nopți au tot îmblat,
Negoațe scumpe-au căutat,
Negoațe scumpe să găsească,
Cu-a dumitale să le potrivească.
Negoațe scumpe au găsit,
Dar pe-a dumitale nu le-au potrivit...
Au plătit câte-un galben cotul
Și s-au dus să caute portul.
Portu-au găsit,
Banii-au plătit,
negoațele pe corăbii au păcuit
Și pe Dunăre, în sus, au pornit.
Doamne, vânt rece-au suflat,
Corăbiile s-au răsturnat,
Oamenii s-au înecat.
Au rămas doar cinci
Din cei mai voinici;
Mici la stat,
Buni la sfat,
Lungi de mână,
Buni de gură.
Ei în Dunăre s-au aruncat
(Ce-a fost scump și greu s-a scufundat!),
Ce-a fost ușor și ieftin au apucat,
Care mocănești au încărcat,
Cu drucul le-au legat

Și pe coastă, la vale, de-a dura le-au dat.
Măi, d-acolo-n vale
Glodul era mare,
Cât ograda dumitale!
Roțile carului pân' la butuc s-au scufundat
Și nu mai era chip de scăpat.
Atunci mirile supărat
Pe noi aceștia ne-a chemat
Și ne-au pus la descărcat.
Negoațele de apă le-am scurs,
Pe aripile vântului le-am pus.
Amu, pe mâini le luăm
Și dumitale le-nchinăm:
Un tulpan frumos, cumpărat
Într-un târg din Banat,
Ca să-l ai la-nhobotat;
Un tulpan frumos, cu flori,
Ca să-l ai de sărbători;
O pereche de papuci,
Cumpărați în târg, la turci,
Cu talpa din piele de iapă,
Ca să ai cu ce căra apă,
Cu tureatca din piele de urs,
Ca să urci la mune, sus,
Cu călcâiele din piele de cal,
Ca să poți sui la deal;
O oglindă, cumpărată-n Ciudei,
Să te cauți la cercei,
Cercei frumoși, de argint,
Precum dumneata-i dorit,
Să te cați c-un ochișor,
Să nu uiți de cin' ți-i dor,
Să te cați cu celălalt,
Să nu uiți că ai bărbat.
Ți-au mai adus de la Igești
Două mere domnești, -
Cu-a dumitale soț să te-nveselești.

Celelalte lucruri îs împachetate,
Nu le știm sama la toate.
Destul că-s împachetate fin,
Ca dumitale să-ți fie voia deplin.
Dumneata dacă nu crezi,
Poftim, pune mâna și vezi!
(Nuntașii n-o lasă să pună mâna).
Cinstită mireasă, te grăbești cu luatul,
Cum te-ai grăbit cu măritatul,
Ca mărul domnesc cu legatul,
Cum te-ai grăbit cu logoditul,
Ca fagii cu înmuguritul,
Ca cireșii cu-nfloritul...
Mireasă, părinții dumitale
Sunt cuprinși de mare jale.
Ar fi vrut nunta s-o strice,
Dumneata ai prins a plânge.
Te băteai cu capul de vatră,
Strigai că nu mai vrei să stai fată;
Te băteai cu capul de prag,
Strigai că jupanul nostru ți-i drag.
Te-ai mai pus jos, la răcoare,
Și-ai prins a drâgâi din picioare.
Ziceai că dacă nu te-i mărita,
Te-i duce și te-i îneca
Într-o baltă curgătoare,
Unde se scaldă broasca-n picioare.
Acum te grijește,
Darul primește
Și te primenește!

*Informator: George ISOPEL,
satul Crasna-Putnei,*

Orație mirelui

Bună sara la Dumilorvoastre, cinstiți nuntași
Și toți împreunași,
Dar mai ales la dumneata, cinstite mire!
Cam demult a înserat,
Noi darurile nu ți-am dat.
Ți s-au căzut mai demult,
Dar mireasa au cam zăbovit:
Nu cumva de dor ești scârbit?
Să-ți faci un cojoc mișos,
Ca Vodă din Țara de Jos;
Să-ți faci un cojoc de urs,
Ca Vodă din Țara de Sus;
Să porți cușmă țurcănească,
De vrei fetele să te-ndrăgească.
Fă-te vesel și voios,
Ca un trandafir frumos.
Poftim, darurile frumoasă
De la a dumitale mireasă.
Cămeșa-i chiar din borangic,
Să se lipească de buric.
Pe ciupag
Îs cusuți fluturi de fag;
Pe la șele-i
Cusută cu nuiele;
Pe la coturi -
Toată-i cioturi;
Și-i cârpită
Cu vergi de răchită.
Izmenele-s din pânză de fuior,
Cu găurele numai la un picior;
Și la celălalt ar fi făcut,
Dară ață n-au avut.
Eu mă jur pe barba mea
Că nu-i nici o găurea,

Numai vreo trei brăcinare,
După placul dumitale;
Un brăcinar îi de răsad,
Să nu mergi noaptea prin sat;
Unu-i din lutini de tei,
Să nu te mai iei
După altele femei;
Altu-i din ață de buci,
La altele să nu te duci.
De te-ar prinde cu altă femeie,
S-au jurat că o să ți le ieie.
Și te-or lega c-o basma de mătasă,
Să te ții de casă;
Și cu una de in,
Să-ți faci voia deplin.
Poftim, o traistă de bumbac
Cu baierul rădicat,
Ca să vă-nvoiți într-un pat,-
Să nu mergi noaptea-n sat
Că-i veni cu capul spart.
Iată-un brâu frumos de lână,
Dar nu-i făcut de-a ei mână.
Îi făcut de-o femeie din altă parte
Pe plată, pe făină și pe lapte.
Am aflat că părinții dumitale,
Auzind de-nsurătoare
I-au cuprins o mare jale.
Ar fi vrut nunta s-o strice,
Dar dumneata-i prins a plânge.
Te-ai bătut cu capul de-un tei,
Strigai că nu mai rămâi holtei;
Te-ai bătut cu capul de ușor,
Strigai că nu vrei să rămâi fecior.
Părinții-au socotit așa:
Decât capul ți-i fărma,
Mai bine te-or însura.
Poate ți-a da femeia peste cap
Ori pe sub coaste câte-un dupac,
Atunci o să vezi câtă-i de bine,

Când cineva se ține după tine.
Pentru osteneala mea
Mi s-ar cădea
Un pahar de bere,
Să prind la putere,
Unul de vin,
Să-mi fac voia deplin.
De vrei, dă-mi și horilcă
Că nu mi-a fi nimica.
Păhăruțul l-aș bea tăt,
Dar mă tem să nu mă-mbăt.
Eu l-aș bea de bine,
Dar mai sunt câțiva ca mine.
Uite, aiștea dinainte
Stau cu gurile proțâpite,
Dar aiștea de la spate
Stau cu gurile căscate,
Ca să le fac și lor parte.
Eu am socotit așa:
Decât paharul l-oi bea
Și v-oi face voie rea,
Mai bine afară l-oi da
Și gura le-oi astupa.
Aceste daruri frumoase
De la a dumitale mireasă
Nimănu-i nu le-oi da,
În fața dumitale le-oi închina.
Dumneata dacă nu crezi,
Poftim, pune mâna și vezi!
Tot acum te grijește
Și te potrivește,
Darurile primește
Și te primenește!

*Informator: George ISOPEL,
satul Crasna-Putnei*

Conocărâe la masa miresei

Să trăiți, cinstiți nuntași,
Cu toții împreunași!
V-aș pofti pe Dumneavoastră
Să iertați venirea noastră.
Și dacă nu vă supărați,
Rugăm să ne-arătați
Cine-i armașu-mpărătesc,
C-am o vorbă să-i vorbesc.
Noi așa suntem:
După ce îmblăm,
După ce căutăm,
După ce aflăm,
Sama-n grabă nu ne dăm,
Dar nici frică nu prea-avem!
Dumneavoastră, cinstiți nuntași,
Cu toții împreunași,
Să nu care cumva să gâндиți
Că suntem niște prăpădiți
Sau niște slugi
Pe la musugi.
Noi suntem, de prin gloate,
De prin noroade,
De pe la așezări mari
De oameni gospodari.
Noi am bătut munții Cărunții,
Codrii și câmpurile,
Luncile și apele,
Într-o zi, sub sară,
Am găsit o urmă de fiară,
De care-al nostru împărat
Luminat
Stă mult și se miară.
Noi oameni cu scaun la cap
Am stat

Și-am cugetat,
Am urmărit gândul
Până mi-am spus cuvântul:
Acea nebunatică fiară
Va cina cu noi disară!
Unul dintre noi a cătat în sus
Și la toată lumea a spus:
Aceasta-i o urmă de zână,
Va fi cu-mpăratul nostru-mpreună!
Cu toate acestea nu m-am lăsat,
Prea mult înșelat.
Din mers m-am oprit
Și iar m-am gândit:
— Acea floritică de plai
I-a fi-mpăratului nostru de trai!
Al nostru împărat,
Tânăr învățat,
Cu asta nu s-a lăsat
Dus de nas și înșelat.
El pe cal a-ncălecat,
Peste munți a alergat,
O grădină a aflat,
Pe scări s-a-nălțat,
În grădină s-a uitat
Și-a văzut o odraslă
Mândră și frumoasă.
Odrasla, de odrăslit, odrăslea,
De înfrunzit, înfrunzea,
De înflorit, înflorea,
Dar de rodit, nu rodea.
Al nostru împărat,
Ca bun învățat,
S-a sfătuit
Și a vorbit
Cu sfetnicii domniei sale,
Care erau și ei în cale
Ca să ieie această odraslă
Preafrumoasă,
S-o treacă peste munți

La ale lui curți,
De odrăslit, să odrăsească,
De înfrunzit, să înfrunzească,
De înflorit, să înflorească,
Dar și să rodească,
Pe părinți să-i pomenească.
Al nostru tânăr împărat
Cu asta nu s-a lăsat
Înșelat.
El pe scări s-a ridicat,
Peste oaste s-a uitat
Și ne-a văzut pe noi
Doi,
Mergând,
Stele pe cer numărând,
Voinici semeți,
Din fire vorbăreți.
Mici de stat,
Mari la sfat,
Grei la mână,
Tari la minciună;
Mergând.
Săltând,
Lumea-nveselind,
Din năframe dând,
Din puști împușcând.
Am văzut cum se lăsa lină
În această grădină
O stea frumoasă,
Prealuminoasă.
Ori steaua ne-o dați,
Ori calea ne-o dezlegați.
De-acum să știți,
Să pregătiți
Buți de vin,
Stoguri de fân,
Vite grase,
Micjare lănoase,
Douăsprezece care de ovăș vânturat

Pe sama acestui împărat,
Douăsprezece fete frumoase,
La joc încă nescoase.
Al nostru tânăr împărat,
Ca om foarte învățat,
Are una aleasă
Ca de mireasă,
Are una aleasă
Chiar de-aici din casă.
Cinstiți nuntași,
Cu toții împreunași,
Dacă n-aveți toate de-ajuns,
Nici gură de răspuns,
Vă roag doară atât:
Să-mi găsiți și mie aleasă
Ca-n chip de mireasă,
Iar dacă ea n-a vrea,
Facă dracul cimpoi din ea,
Să cânte la nunta mea!

*Informator: Costache BĂDICEL,
n. 1896, satul Boian.*

Iertăciune

Stați frați,
S-ascultați,
Ca să luați aminte
La două-trei cuvinte,
Care-n cărți sunt scrise
Și azi trebuiesc zise.
Știți, că omul cât trăiește
Multe-n lume le greșește
Cu fapta și cuvântul,
Pe toate le rabdă pământul:
Nu se dispică și crapă,
Pe toți să ne înece în apă!
Sfântul soare ne dă rază,

Pe toți de ne luminează,
Îi împodobit pământul
Cu podoabe mărețe
Și destulă frumusețe,
Cu oameni și cu vite,
Cu soiuri deosebite.
Îi împodobit cerul
Cu lună și cu soare,
Cu stele strălucitoare,
De jos, până-n înălțime
Zboară păsări o mulțime...
Cinstiți socri mari
Din casă de gospodari,
Frumos v-aș ruga pe Dumneavoastră,
S-ascultați de ruga noastră,
C-așa voia ne voiește
Și legea ne poruncește.
Cum ne-au spus părinții nouă,
De vreți să vă ierte vouă,
Iertați pe ai voștri fii
Că ei poate-au fost brudii;
Din prostie ori din minte,
Ei v-au spus rele cuvinte.
Ei brațele v-au rupt
Și sângele v-au supt,
Din somn dulce v-au sculat
Și vorba v-au înturnat.
Înima v-o călcați,
Fiii vi-i iertați.
Nu-i începenia din aiști doi fii,
Începenia-i din moși-strămoși,
Din neam în neam,
Din viță-n viță
Până la aceste două mlădiță,
Care azi vreau să se căsătorească
Ca doi pui mândri să-nflorească
Iertați și blagosloviți,
Pe copii nu-i umiliți.
Blestemul părinților

Risipește casa fiilor:
Să fie-cu temelia de piatră
Că se farmă până-n talpă.
Blagoslovenia părinților
Întărește casa fiilor:
Să fie de bărne
Că ea cât lumea ține!
Părinții să-i blagoslovească
Cu milă părintească,
Să le fie unire-n casă
Și tot binele pe masă,
Să li se-nmulțească norocul,
Ca vâra busuiocul,
Să-nverzească cum macrinul,
Să-nflorească cum măslinul,
În trai bun să se răsfețe
Din dalbe tinerețe
Până la adânci bătrânețe.
Aceat bu curie,
Acea veselie
Pururea să fie!
Să trăiți,
Părinții să-i pomeniți,
Părinții și nănașii
Și pe noi, împreunașii.
Să fiți grași ca toamna,
Drăgălași ca primăvara;
Să fiți îngăduitori,
Ca o grădină cu flori;
Bucurați-vă și vă veseliți,
Ca niște pomi înfloriți,
De părinți blagosloviți,
De noi toții preamăriți,
Iar de soartă să fiți dăruiți:
Cu bogăția lui Iov,
Cu blândețea lui David,
Cu înțelepciunea lui Solomon,
Cu toiagul-nfrunzit a lui Aron...
Spre viață

Cu dulceață
Din iubite tinerețe
Până-n dalbe bătrânețe!

Informator: Ștefan GURALIUC,
n. 1884, s. Voloca-pe-Derclui.

Înregistrări făcute de Dumitru COVALCIUC în anii 1971–1974.

Orație la descoperitul bucatelor la nuntă

(Înainte de începerea ospățului, vornicelul/vătăjelul/descoperă cu
cârja sa câteva farfurii de răcituri/piftie/, face cu ea semnul crucii
și, după ce spune textul de mai jos, nuntașii se îndeamnă la bucate).

Cinstiți nuntași, ascultați!
A venit și vremea să gustați
Din pâine, din sare,
Din masa Domniilor sale.
Și eu, trimis împărătesc,
Sunt pus să vă poftesc
Să luați,
Să gustați
Din pâine, din sare
De pe masa dumilorsale.
Acești boieri de casă
Mi-au încredințat această ntașă.
Și eu, trimis împărătesc,
Încă o dată vă poftesc
Să vă ospătați,
Fără să vă j rușinați,
Din pâine, din sare
De pe masa dumilorsale!

Comunicată de:
Dragoș TOCHIȚĂ,
gospodar din Pătrăuții de Sus pe Șiret.

Bocete din Pătrăuții de Jos pe Siret

Bocet pentru un copil

Scoală-te, nu stă pe masă,
Că lumea este frumoasă,
Că pe masă cine șede,
Nu mai calcă iarbă verde.
Vai sărmafie picioruțe,
De-amu nu-ți face urmuțe,
Nici roua nu-ți scutura,
Nici prin soare nu-ți umbla,
Siretul nu-l veți mai trece,
Nici la megieși nu-ți merge.

Informator:

Maria Gh. POPESCU, 46 ani.

Bocet pentru un fecior

Dragul mamei, puiul mamei,
Nu știu ce te-ai potrivit
Și-așa tânăr ai murit
Și cîșea ne-ai pustiit.
Ai o casă ca un rai,
Dar mergi în pământ să stai.
Dragul mamei, scumpul mamei,
Roagă-te la sfântul soare,
Să facă ziua mai mare
Că de astăzi încolea
Zi cu soare nu-i avea,
Numai noapte-ntunecoasă
Și o viață-nfioroasă.
Dragul mamei, scumpul mamei,
Scoală pe-a tale picioare,

Căci te-oi purta de mânuță
Ca să ne lași o urmuță.
De-oi merge după ceva
Și-oi vedea urmuța ta,
Oi plânge și-oi suspina.
Eu te rog hai înapoi
C-au rămas pereții goi,
A rămas casa pustie,
Pe părinți nime nu-i știe.

Informator: Ana I. BERLA, învățătoare.

Bocet pentru o fată

Fată dragă, ce-ai gândit
Și ce nuntă ai pornit
Fără arme și pistoale,
Vornicei cu capuri goale? -
Druștele sunt despletite,
Nu pot merge de scârbite.
Până-acum ne-ai amăgit,
Dar văd că ne-ai părăsit. v
Nu mergi ca să înflorești,
Dar mergi ca să putrezești.

Informator: Elena G. DACA, 74 de ani

Bocet pentru un bărbat

Ian te scoală și-i vedea
Câtă lume-i acolo!
Dă-te mai lângă fereastră,
C-a venit carte domnească;
Scoală-te și o citește
Și nouă ne povestește. –
N-a venit ca să trăiești,
A venit ca să pornești.
Scoală-te și nu te da,

C-or veni și te-or lua, -
Te-or lua cu patru cai
Și te-or duce pe alt plai.
Cine pleacă-n altă țară,
Se duce și vine iară,
Cine pleacă-n altă lume
Se duce și nu mai vine.

Informator: Elena G. DĂCA

Bocet pentru o femeie

Ai lăsat codru-nfrunzit
Și copiii suspinând.
După o femeie bună
Pâng și florile-n grădină.
Ian te scoală până-n prag
Să vezi vitele cum rag,
Căci ele nu rag de foame,
Ci de dorul dumitale,
Eu să știu că te-ai scula,
De mânuță te-aș lua
Și-ntr-o ladă te-aș băga,
La moarte nu te-aș mai da...
Copiii când te-ar dori,
Pe la tine ar veni,
Te-ar scoate și ar vorbi,
Dorul și l-ar potoli.

Aceeași informatoare.

Cântecul românesc adună toate vârstele
Foto: Vasile BĂCU

Bocet pentru o mamă

Scoală, mamă, pe picioare
Și ne spune ce te doare.
Scumpă, mamă, ce-ai gândit,
Că de toți te-ai despărțit.
Mândră casă ai avut,
Dar urâtă ți-a părut,
Altă casă ți-ai făcut
Fără uși, fără ferești,
N-ai cu cine să vorbești:
Cum în ea o să trăiești?
N-are ușă de intrat
Nici fereastră de uitat,
Nici cărare de umblat.
Scumpă mamă cu priință,
Ne faci mare suferință,
Atâta milă aveam,
Când la tine mai veneam,
Inima mi-o răcoream.
Uite au venit cu toții
Să-ți petreacă ceasul morții.
Uită-te spre răsărit,
Neamurile ți-au venit.
Scoală-te măcar pe-un cot
Și-ai să vezi ce de-a norod.
Au venit și de departe,
Chiar și multe nechemate, -
Dar s-or duce supărate.

Informator: Ana I. BERLA

Bocet pentru un soț

— Soțiorul meu iubit,
La ce oare te-ai gândit,
Că mergi tânăr în pământ.
Eu dice sunt străină
Și n-am de la nime milă.
Feciorii s-ar fi-nsurat
Și-am fi trăit minunat -
— Dragă soțioara mea,
Eu te rog nu suspina,
Dumnezeu s-a îndura
Și la greu nu te-a lăsa.

*Informator:
Domnica SCHIPOR, 66 de ani*

Bocet pentru un verișor

Scumpul nostru verișor,
De ce te-ai gândit să mori? –
Ești tânăr și fără boală
Hai, îndurare și scoală;
Ești tânăr să te petreci,
Nu-n pământ să putrezești.
Hai cu noi pe iarbă verde,
Că-n sucriu nu ți se șede.
Scoală-te și hai prin casă,
Nu-i frumos să stai pe masă,
Căci pe masă cine șede,
Nu mai calcă iarbă verde.
O singură mamă-aveai
Și pe la dânsa mergeai,
La lucru îi ajutai.

Scumpele tale surori
N-au mai avut frățiori.
Astăzi ele-s întristate
C-au rămas fără de frate.
Tii la lucru când te-ai dus
Nevestei nimic n-ai spus,
Car cu fân ai încărcat,
Dar carul s-a răsturat.
Când să ieși la drumul mare,
Moartea ți-a ieșit în cale.
Tu cu moartea te-ai luptat
Dar nimic n-a ajutat.

*Informatoare: Viorica KLODNIȚKI, 42 ani.
Înregistrări făcute în anul 1987 de Valeriu ZMOȘU*

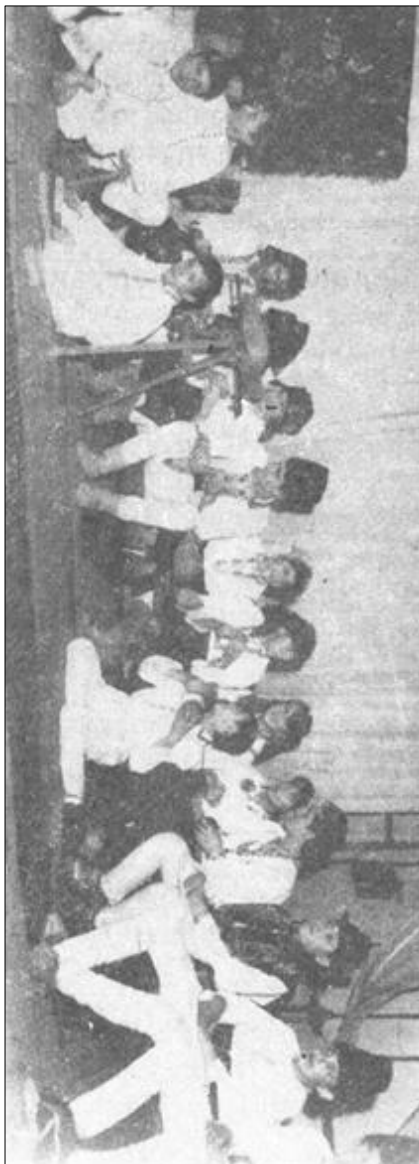
Descânțece

Descântec de deochi

Sub răchita răsădită
Șede-o fată-mpodobită
Cu un ochi de foc
Și unul de apă.
Acel de apă
Îl stinge pe cel de foc,
Iar acel de foc -
Pe acel de apă.
Dacă-i deochiet de fată mare,
Să-i crape țâțele,
Iar [cutare] să rămâie curat
Așa cum Maica Precistă l-a dat;
Dacă-i deochiet de femeie,
Să-i cadă părul,
Iar [cutare] să rămână curat
Și luminat,
Cum Maica Precistă l-a dat.

Descântec de junghiuri

Descântec de junghiuri
Ar, leg junghi,
Grăp, leg junghi,
Samăn cânepă, leg junghi,
O smulg, leg junghi,
O duc la baltă, leg junghi,
O scot, leg junghi,
O bat, leg junghi,
O meliț, leg junghi,
O ragil, leg junghi,

*Româniși bucovineni la o șezătoare.
Foto: Vasile Băcu*

O torc, leg junghi,
Înălbesc torturile, leg junghi,
Țes pânză, leg junghi,
Croiesc cămeșă, leg junghi.
Am purtat
Până s-a destrămat
Și eu tot junghiuri am legat
Și [cutare] s-a vindecat.

Descântec de beșică rea

Beșică neagră, beșică albă, beșică
S-au strâns toate bubuțele
Și toate beșicuțele
Și au făcut o masă mare,
Iar pe una n-au chemat-o,
Și ea s-a umflat
Și s-a-mbujorat.
Nu te umfla,
Nu te mbujora,
Că eu te-oi descânta
Tot așa până-i crăpa.

Descântec de păr la mână

Păr de lup, păr de lupoaică,
Păr de urs, păr de ursoaică,
Păr de leu, păr de leoaică,
Păr de cerb, păr de cerboiacă,
Păr de cal, păr de iapă,
Păr de bou, păr de vacă,
Păr de porc, păr de scroafă,
Păr de câine, păr de cățea,
Păr de 99 de feluri și 9 spice de secară...

(Se iau-nouă spice de secară și se introduc în apă neînceptută,
iar textul se repetă de nouă ori).

Descântec de pocitură

M-am sculat luni dimineață
Și m-am pornit
Pe cărarea necălcată,
Pe roua nescuturată,
Și s-au întâlnit leu eu leoaică,
Zmeu cu zmeoaică,
Faptul cu ura,
Ura cu făcătura:
Cu spaima m-au spăimat,
Cu pocitura m-au pocit,
Cu ursita m-au ursit
Și pe față m-au îngălbenit
Și de moarte m-au pregătit.

Descântec de albeață la ochi

Pornit-a [cutare] de la casă,
De la masă,
Mândră, frumoasă,
Sănătoasă,
Și la miez de cale s-a-ntâlnitu
Cu nouă fetițe,
Nouă forfecuțe,
Nouă ștergătorițe.
Maica Domnului
Din poarta cerului
Bine-a auzit
Bine a văzut:
— Unde mergeți fetițe,
Căinându,
Văierându?
— La câmpul Ierusalimului,
La fântâna Soarelui, -
Fântâna s-o curățim:

Cu forfecuțele
Să tăiem vițele,
Cu ștergătorițele
S-o ștergemu,
Cu mățurița
S-o mățurăm
Maica Domnului
Din poarta cerului
Bine le-a văzut,
Bine le-a auzit:
— Ce vă văierați,
Ce vă căinați?
Eu cu dreapta
Din dreapta voi lua
Și curând la voi voi îndrepta.
— Bine faci, Maică Precista,
Că ni-i îndrepta
Noi tare bine te-om asculta,
De pe lumina ochiului lui [cutare]
Albeața om lua.
În pădure neagră vom mâna-o,
Unde cucoșul negru n-o cântatu,
Pasăre măiastră n-o umblatu,
C-acolo tare s-o gătatu:
Masa o întinsu,
Bucate i-o pusu,
Pahare-o umplutu.
Albeața cum o gustatu,
Din vârf o secatu
Și n-a rămas cât un fir de mac
În patruzeci despicat,
Căci Dumnezeu o mânat-o
Și Majca Precistă o blestemat-o!
Leacul de la Dumnezeu,
Descântecul de la mine!

Înregistrate în satul Stănești de prof. Ion A. POSTEUCA

Evoluază ansamblul folcloric al școlii medii cu limba de predare română din comuna Ropcea, raionul Sorojineț, condus cu multă dragoste și pricepere de profesora de istorie Victoria Costinean.

Foto: Vasile Băcu

Snoave

Nevasta cu credință

Trăiau într-un sat un om și o femeie și tare bine s-au împăcat ei chiar din ziua în care s-au luat. Într-o zi s-au sfătuit ei să facă un praznic și să se petreacă pentru că au trăit în bună înțelegere atâția și atâția ani. Ce-au grăit, au vrut să împlinească, și omul, înjugând boii, s-a dus la târg după, cumpărături. Venind noaptea, a tras el la o crâșmă să înnopteze. Se așează el la o masă, bea, mănâncă, dar niște drumeți îl întrebă:

— Din ce parte ești, bădica?

— Apoi eu îs de-acolo și de-acolo, din județul cutare și inga cu ce treburi am venit la târg.

— Bre, nu te-ai temut să-ți lași neviăstica singură și să vii la târg?

— A mea femeie îi cinstită, ferita 1 ui Dumnezeu! Un drumeț n-are ce face și-l într< sabă:

— Ce mi-i da, bădica, să-ți arăt că t îi de cinstită muierușca ta?

— Boii iștea și tot ce am în căruță.

— Buuun, bădica.

Boii i-a lăsat la crâșmă în ogradă și se duc amândoi spre casa gospodarului. Tocmai vin, văd că lam ipa arde, se uită pe fereastră, da femeia făcea mâncare. Drăguțul ei, ur i băietan, stătea pe laița și făcea glume proaste pe socoteala celui dus la târg. Cântă ei, se ospătează barosan, se petrec în lege, cei de-afară văd totul, dar tac chitic. Amu omul, pe văzute și auzite, se întoarce în târg, îi dă drumețului cutare boii și carul, că l-a câștigat la probă. Oarecând vine, intră în casă, se face că nu știe nimica. Ea îi pune mână. caire dinainte și-l întrebă:

— Cum ai umblat la târg, bărbățele?

— Cam rău, nevastă-hăi.

— Da ce-i?

— Am vândut boii și carul, că mi s-au întâmplat bani mulți.

— Da cum stăm cu praznicul?

— Îl mutăm pe altă sâmbătă.

Înjugă el alți boi și se duce să cumpere ce i-ar fi trebuit pentru praznic. A mai cumpărat și o cătrînță huțânească. A ajuns acasă, da' femeia vroia să știe la că i-a cumpărat cătrînța.

Zice omul:

— S-o dăm de pomană.

Vine sâmbăta, fac ei masa ceea, cheamă megieșii, îl pofteste gospodarul și pe ibovnicul muierii. Amu când toți s-au fost așezat la masă, gospodarul scoate cinste, umple paharele, iar mai la urmă aduce cătrînța și întreabă:

— Gospodari cinstiți, ce-i de făcut? Dacă umblă câinii la câinișoară, de omorât câinii ori de ucis cățelușa?

Se gândesc oamenii ce să-i răspundă, apoi zic:

— Mai bine cățelușa, decât de omorât toți câinii din sat. Cheamă gospodarul ibovnicul femeii:

— Măi băietane, zice, vezi cătrînța?

— O văd.

— Asta-i cătrînță din două părți, huțânească. Eu partea mea de la muierea asta am acoperit-o. Tu acopere-o pe-a ta, pe cea dinainte. Amu ia-o de mână și du-te cu ea unde-a dus surdul iapa, să nu vă mai văd!

*Înregistrată în 1975 de la Varvara CUBA din
Maidan- Storojineț.*

Cu un om și-o femeie

Trăiau odată un om și-o femeie și, de câte ori se îmbăta bărbatul, de atâtea ori nevestă-sa primea bătaie. Au trecut mai mulți ani și bărbatul când se întorcea acasă nici pe drum, nici pe cărare, nu-și uita năravul: își bătea femeia. S-a dus ea într-o zi la popa și zice:

— Părinte, mă bate omul ori de câte ori vine beat. Invață-mă ce să fac, ca să nu îndur bătaie.

— Na-ți un șipușor cu aghiazmă de la Bobotează. De ți s-a îmbăta bărbatul, când s-a împletici prin tindă, tu să iei aghiazmă în

gură, dar să n-o înghiți; s-o ții în gură până ce el o să adoarmă. Și el n-o să ridice mâna la tine.

Cum a zis popa, așa a și făcut femeia. Și omul beat venea, la ea se stropșea, dar ea, având aghiazmă-n gură, gura n-o deschidea. Și de nu-i răspundea, el se mai potolea și îndată adormea, dar de lovit -n-o lovea. Îndată, la o vreme, s-a terminat aghiazmă. S-a dus iar la popa, zicând:

— Părinte, inga ce-i și inga cum, dă-mi aghiazmă, că de-mi vine beat, mă omoară!

— Pușchea pe limbă! Du-te acasă! Dar de azi să iai în gură apă din fântână. Nimic n-are să-ți facă.

Așa chiar a și fost. Omul se-ntorcea pilit, bombănea ca toți cheflirii, dar nevasta nu tăcea; îl făcea de trei parale și bărbatul nu răbda, punea mâna pe curea. Dar de când cu apa-n gură, domnea pacea-n casa lor: ea nimic nu-i răspundea, omul nu se înfoca.

*Înregistrată în 1975 de la Anița OLARII
din suburbia cernăuțeană Țețina.*

Țiganul și deputații

Era odată un țigan și a făcut el ce a făcut că trebuia să-l pedepsească deputații din sat.

— Măi țigane, îl întreabă ei la judecată, ce-i mai bine: să primești douăzeci și cinci de bote la pielea goală, ori să mănânci zece kile de ceapă?

Se văietă țiganul:

— Of și of, și una-i mult, și alta-i mult...

— Ori te-apuci de una, ori te-apuci de alta....

— Dați-mi botele, zice.

Îi trag haidăii două bote la pielea goală. Țipă țiganul:

— Văileu! mai bine mănânc cepele!

Mănâncă el vreo două trei cepe și iar se prinde a căina:

— Văileu, mai bine dați-mi botele!

Până la urmă a mâncat țiganul și una, și alta.

*Înregistrată în 1974 de la Atanasie GIURGIU, gospodar din
satul Toporcuți, raionul Noua Suliță.*

Norocul leneșului

Mergeau pe drum odată Dumnezeu și Sân-Petru.. Și cum mergeau ei cam grăbiți, văd într-un șanț, la umbra unui arțar, un flăcăuandru, care dormea. Muștele îl mâncau de viu, dar lui îi era lene să se apere de ele. Întreabă Sân-Petru:

— Doamne, cum a trăi aista, dacă-i așa de netrebnic? Cine-o să-l caute, Doamne? îndată ai să știi, Petre. Se duc ei mai departe. Într-un lan o fată secera secară. Și așa de tare secera, și așa de tare se îndemna la lucru, încât Sân-Petru n-a putut să nu zică:

— Harnică-i, Doamne.

— Da, Petre, are mâini de aur.

Trecând ei pe lângă dânsa, i-au cerut oleacă de apă. Fără a scoate o vorbă, ea a alergat la fântână, a clătît ulciorul, apoi le-a adus apă proaspătă. Ei s-au răcorit, iar ea i-a rugat să mai stea la umbră și să se mai odihnească.,

Stând ei la umbră, întreabă Sân-Petru:

Doamne, ce noroc îi dai fetei acesteia?

— Ursitul și norocul fetei, Petre, îi cel ce dormea în șanț și care, de lene, nici de muște nu se mai putea apăra.

*Înregistrată în 1974 de la Vasile COVALCIUC,
gospodar din satul Oprișeni, raionul Hliboca.*

Cine taie răschitoare...

Era odată un om bogat și, însurându-se, și-a luat nevastă din alt sat, pe care n-a cunoscut-o. A adus-o el acasă, dar femeia era așa de leneșă, că împutea locul pe unde trecea. Când intra omul de afară, de unde era, ea lua furca și o țără torcea. Când omul ieșea, ducându-se la câmp, ea azvârlea furca în pod și se culca după horn, pe cuptor. De la un timp, a cunoscut omul că ea nu era nici de zeama ouălor. O întreabă într-o zi:

— Femeie, dar ce-ai tors tu de când ne-am luat?

— Măi bărbate, am în pod o sută de fuse...

— Mergi și adă-le.

Ea mergând cu fusul în pod, tot pe acela îl aducea și zicea:

— Uite, mai unul, uite, mai unul...

I-a numărat ea așa vreo câteva fuse, apoi s-a răstit:

— Să mă-mpuști, dar eu mai mult nu-ți torc! -De ce?

— N-am pe ce rășchira.

— Ți-oi aduce mâine rășchitoare.

Se duce omul a doua zi în pădure să-i taie rășchitoare. Ea prin altă parte pe alt drum se duce înaintea omului și tot strigă:

— Cine taie rășchitoare, acasă femeia-i moare!...

Se gândește omul: „îi leneșă, las' să moară, că nu-mi pare rău”. Femeia s-a întors acasă goală, cămașa i s-a rupt printre corciuri, s-a suit în pat și geme:

— Of și of, îs slabă și-am să mor.

— Ce-i femeie, ce-i cu tine?

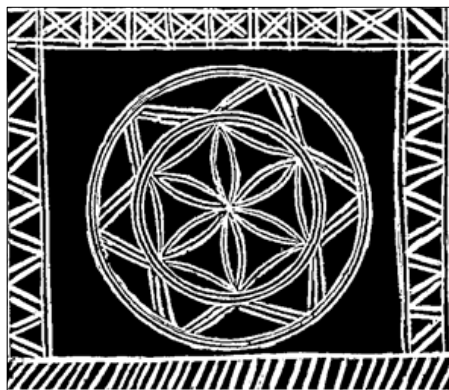
— Ți-am zis să nu tai rășchitoare, inga mor.

Omul n-a băgat în samă vorba asta. Vine el într-o zi de la lucru, da femeia-i moartă. Se gândește omul cu ce s-o îngroape, cu ce s-o îmbrace, că ea nici măcar cămașă nu avea. Cată el un pocriș de pe oală, ia fusul și rășchie așa după dinți și de tortița capacului - o îmbracă. A treia zi vine popa s-o îngroape. Se uită la dânsa și cântă:

— Câți morți am îngropat, peste-așa ceva n-am dat! Câte înmormântări am făcut, așa ceva n-am văzut. Cum a trăit, așa a murit; cum a lucrat, așa s-o îngropat...

Înregistrată în 1976 de la Ion MIHALEȚCHI, gospodar din satul Davideni, raionul Storojineț.

Înregistrări făcute de Dumitru COVALCIUC

Cântece bătrânești

Vai de pasărea străină

Vai de pasărea străină,
Nicăieri n-are hodină,
N-are toamnă, n-are vară,
Numai viață grea și-amară.
Cuibu-l are lângă drum,
Pe-o crenguță de alun.
Dușmanii pe drum treceau
Și cu pietre-n cuib zvârleau,
Dar ea nu s-a supărat,
Cuibușorul și-a mutat
Sus, în vârful muntelui
Pe crenguța bradului,
Unde-i greu dușmanului.

Foaie verde foi de nuc

Foaie verde foi de nuc,
Am poruncă să mă duc,
Să mă duc în țări străine,
Unde nu cunosc pe nime,
Numai arma lângă mine
Și batista de la tine, -
Batista și cu o floare
Ca să mă șterg de sudoare.
— Tu te duci, Ghiță, te duci
Peste nouă văi adânci.
Și-acolo când ai să ajungi,
Te-or pune la grele munci,
Tu să te întorci acasă,
Că eu vreau să-ți fiu mireasă.

Foaie verde nucă seacă

Foaie verde nucă seacă,
Mâine toți recruții pleacă,
Merg părinții să-i petreacă,
Dar pe mine n-are cine,
Că-s străin, străin pe lume.
Străin sunt, străin îmi zice,
Străin sunt unde m-aș duce.
Să vii, mândro, să mă cați
Printre munți, printre Carpați
Într-o ceată de soldați,
Unde-am fost împrăștiați.
Pleacă trenul șuierând,
Puica rămâne plângând;
Pleacă trenul pufăind,
Puica a rămas oftând.

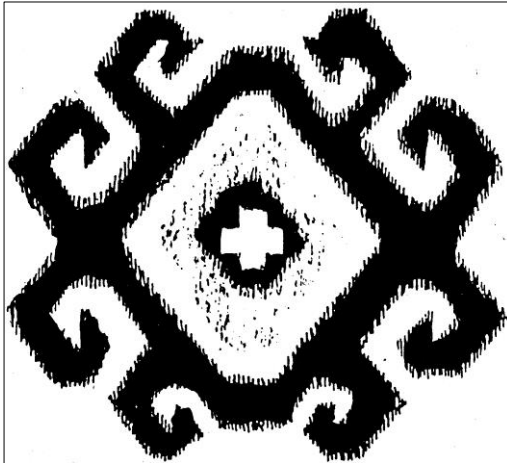
Mi-am făcut o cărărusă

Mi-am făcut o cărărusă
Pân' la mândruța la ușă.
Dușmanii s-au sfătuit,
Cărarea mi-au îngredit
Nici cu pari, nici cu nuiele,
Numai cu cuvinte rele.
Dare-ar Dumnezeu un vânt
Să dea gardul la pământ,
Numai parii să rămâie
Dușmanilor de tămâie.
Câte lacrimi am vărsat
Poți să faci fântână-n sat,
Fântână cu trei izvoară,
Să bea dușmanii, să moară.

Când mi-era-n lume mai drag

Când mi-era-n lume mai drag,
Țara m-a jurat sub steag,
Sub steag mândru de mătasă,
Să nu fiu trei ani acasă.
Când eram de-nsurătoare,
Am plecat la-ncorporare
Și m-am dus, dus la armată
Și-am lăsat o mândră fată.
Dar i-am pus o piatră-n poartă
Și i-am zis: „Rămâi tot fată,
Până vin de la armată,
Să-mi rămâi nemăritată”.
Când am venit din armată,
Piatra era răsturnată,
Iar mândruța măritată
Stătea cu altul la poartă.

*Înregistrări făcute în martie 1994 de Ion F. Rotaru, -primar
în comuna Poieni-Bucovina, raionul Herța.*

Cântecul celor rămași în viață după măcelul de la
Lunca, din ianuarie 1941

Dă-mi, mamă, cămășile
Că se duc transpoartele
De prin toate satele
Din județul Cernăuți,
Unde sunt români mai mulți.
Căci și noi români suntem,
Pe Mihai rege îl vrem,
Pentru el ne tot jertfim
România s-o-ntregim,
Bucovina să-nflorească,
România să trăiască!
Rusu-n țară a intrat,
Noi spre Lunca-am apucat,
Spre Lunca de lângă Prut,
Unde era norod mult.
Norodul ținea un sfat:
— Hai mergem, că nu-i de stat;
Pe noi rușii ne apasă,
Ne rod carnea pân' la oasă...
Cu prapuri și cu icoane
Am apucat-o spre vale, -
Spre vale la Dorohoi,
Rușii au strigat: „Pastoi”.
Cu rachete aruncau,
Mitralierele-mpușcau.
Vai săracii românași
Fără viață-au fost rămași,
Sângele din ei curgea,
Gheața Prutului roșea.

*Comunicat la 11.03.1994 de Ana CIOBOTAR din comuna
raionul Hliboca.*

CUPRINS

Cuvânt înainte / Dimitrie POPTĂMAȘ	5
Cântare Bucovinei / Tudor ARGHEZI	7
FILE DE ISTORIE.....	14
Lupta de la Dumbrava Roșie / Nicolae IORGA	14
Satul Iordănești în documente moldovenești	23
Comuna Voloca-pe-Derelui și societățile ei culturale de odinioară / Teodor IONICĂ	26
Problema Bucovinei în relațiile sovieto-germane (iunie-noiembrie 1940) / Serghei HACMAN	31
CREDINȚA STRĂBUNĂ.....	37
„Ca toți să fie una...” (Ioan, 17.20–21) / Adrian ACOSTACHIOAE	37
GRAIUL NEAMULUI	42
Descrierea situației lingvistice din actuala regiune Cernăuți la sfârșitul perioadei sovietice (până în 1992) / Ion POPESCU	42
GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC	53
Amintiri, amintiri... / Dragoș HAHON	53
În lagărul de la Vadul Siretului.....	53
Tragedia de pe Malul Sirețelului / Gheorghe FRUNZĂ	71
N-am purtat în suflet dușmăanii ascunse / Vasile BIRĂU	80
Singurea printre străini / Floarea DUGAN	82
N-am avut noroc în lume / Margalina BILEȚCHI	86
De ce am fost lovit cu patul armei? / Constantin MOTRESCU.....	87
Fuga din lagăr / Ion IONETȚ	89
Între Scylla și Charibda / Ilie GRIJINCU-POPESCU	91

Fragment din manuscrisul cărții „Drumul spre Golgota”	91
Oameni și destine	98
M-am pornit la însurătoare și-am ajuns la... Viatka / Constantin ROTARU	98
Foametea cea mare / Ion POSTEUCĂ	102
Copilărie furată / Maria ȘOTROPA	106
Durerile ogrăzii părintești / Nicolae MARIUȚAC.....	109
Destăinuire târzie / Dumitru COVALCIUC.....	113
Nenorocul unei generații / Vladimir MOȘANU	129
Documente bucovinene / Dumitru OPRÎȘAN	131
TABLOU NOMINAL cu locuitorii creștini din comuna Oprișeni, județul Rădăuți, deportați de ruși în cursul anului 1940/1941	131
TABEL cu persoane, capi de familie, din comuna Oprișeni, județul Rădăuți, emigrați de sub ocupației rusă în Germania	133
Morți și dispăruți în anii războiului	134
Români din nordul Bucovinei și ținutului Herței condamnați de stăpânirea sovietică / Gheorghe PAVEL	138
Sate românești din regiunea Cernăuți șterse de sovietici de pe fața pământului	142
Ne-au scos și morții din morminte / Dumitru COVALCIUC.....	143
SCRIITORI NORD-BUCOVINENI CONTEMPORANI	157
Vasile CALMUȚCHI	157
Sfânta Înviere.....	157
Simion GOCIU	158
Din ciclul „Coroana de spini”	158
Anunț	158
Dialog	158
Sindrom incurabil	158
Sic!	159
Bărbăție.....	159
Meteahnă	159
Momente cruciale	159
Avertisment	159
Divertisment	161
Sentiment	161
Motiv preelectoral	161

Postelectorală	161
Elena MARIȚA	163
La moartea poetului N.	163
Acasă	163
Voi dansa.....	164
Risipă.....	165
Așteptare.....	165
Echinocliu.....	165
Iubitule, prea lesne.....	166
George NIMIGEANU	168
Tristia.....	168
Nicolae ȘAPCĂ	169
Tablou contemporan	169
Ce vis real, ce vis ciudat?!	170
Cât steaua.....	172
Flori divine	174
E. Ar. ZAHARIA.....	175
Țărănească.....	175
Grigore CRIGAN	176
Casa cea nouă.....	176
FOLCLOR BUCOVINEAN	187
Reminiscente ale poeziei populare românești la ucraineni și ruși (reg. Cernăuți).....	187
Din poezia ceremonialului de nuntă.....	198
Orație socrului cel mare	198
Orație miresei.....	206
Orație mirelui.....	210
Conocărâe la masa miresei	213
Iertăciune	216
Orație la descoperitul bucatelor la nuntă.....	219
Bocete din Pătrăuții de Jos pe Siret.....	220
Bocet pentru un copil	220
Bocet pentru un fecior.....	220
Bocet pentru o fată	221
Bocet pentru un bărbat	221
Bocet pentru o femeie	222

Bocet pentru o mamă	224
Bocet pentru un soț	225
Bocet pentru un verișor	225
Descânțete.....	227
Descânțec de deochi	227
Descânțec de junghiuri	227
Descânțec de beșică rea.....	229
Descânțec de păr la mână.....	229
Descânțec de pocitură.....	230
Descânțec de albeață la ochi	230
Snoave	233
Nevasta cu credință	233
Cu un om și-o femeie	234
Țiganul și deputații.....	235
Norocul leneșului	236
Cine taie răschitoare... ..	236
Cânțete bătrânești	238
Vai de pasărea străină.....	238
Foaie verde foi de nuc	238
Foaie verde nucă seacă	239
Mi-am făcut o cărărusă.....	239
Când mi-era-n lume mai drag	240
Cântecul celor rămași în viață după măcelul de la Lunca, din ianuarie 1941	241
CUPRINS	242
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”	246

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
2. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
3. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
4. *Ion Chinezu – relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploeșteanu și Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărginean și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
7. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
8. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
9. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
10. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
11. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.

12. Aurel Filimon-*consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
13. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.
14. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
15. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
16. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
17. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
18. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
19. Vasile Netea – *Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.
22. Vasile Netea, *Constantin Romanu-Vivu*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.
23. Dimitrie Poptămaș, *O viață printre oameni și cărți*. Philobiblon mureșean vol. II. Târgu-Mureș, Editura VERITAS, 2014, 640 p.

24. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 91 p.
25. Melinte Șerban, *Trei iluminiști din Câmpia Transilvaniei: Gheorghe Șincai, Petru Maior, Vasile Popp*. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 141 p.
26. *Catalogul publicațiilor Fundației Culturale „Vasile Netea” (1994-2014)*. Întocmit de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 108 p.
27. Vasile Netea, *Publicistică, vol. I-V*, Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura "Petru Maior" University Press, 2015.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suciu. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
3. Mihai Suciu. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.
5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2010, 186 p.
6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
7. Take Ionescu. *Correspondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.

8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
9. *Vasile Netea – istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
10. *Vasile Netea-Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
11. Vasile Netea. *Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).
12. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
13. *Constantin Romanu-Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848–1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogoșel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura „Ecou transilvan”, 2015, 81 p.
14. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi. Vol. II*. Ediție îngrijită și prefață de dr. Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocarpatica, 2015, 401 p.
15. Vasile Netea, *Publicistică*. Vol. 1-5. Ediție îngrijită de Fundația Culturală „Vasile Netea”, președinte: Dimitrie Poptămaș. Prefață de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, „Petru Maior” University Press, 2015.

***

„Țara Fagilor”. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–26. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992–2017.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10–26 (2001–2017), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456,
Târgu-Mureș, str. Cutezanței, nr. 34/8.
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ
4300 - TÂRGU-MUREȘ, ROMÂNIA
Str. George Enescu nr.2 Tel.: 13 26 31

- Are în colecțiile sale peste 850.000 de publicații: cărți, ziare, reviste, discuri, casete, filme, diapozitive, documente inedite
- Profilul bibliotecii este enciclopedic
- Oferă spre consultare, la domiciliu și în sălile de lectură, publicații în limba română, în limbile minorităților naționale și în limbi de circulație internațională.
- Cărți și documente rare la Fondul „Teleki-Bolyai“
- Practică împrumutul interbibliotecar
- Asigură servicii de informare-documentare
- Întocmește bibliografii pe diverse teme
- Secții de împrumut:
  - științe sociale, medicină
  - beletristică
  - cartea tehnică și științifică
  - secția de artă
  - secția pentru copii
  - filiale de cartier
- Săli de lectură
  - generală (cu 80-100 locuri)
  - periodice retrospective și fond tradițional (25 locuri)
- Serviciile sunt gratuite!

TIPOGRAFIA
S.C. TIPOMUR S.A.
TÂRGU-MUREȘ
Str. Poligrafiei nr.3
Tel.: 065/13 33 60; 12 66 05
13 66 43
Telex: 65 237
Telefax: 065/12 65 90

EXECUTĂ în alb-negru, color sau policromie:

- imprimate de orice fel (cu sau fără numerotare)
- cărți, broșuri, calendare, pliante, afișe, ziare
- invitații, cărți de vizită
- promoții, etichete, legitimații
- bilete auto (role, ST)
- hârtie pentru ambalat produse
- execută cu promptitudine ștampile
- lucrări diplomă și orice fel de lucrări pentru legătorie

Lector: Mariana CIURCA
Tehnoredactare: Ilie BEJAN
Fotoculegere: Firuța ACHIM și Nicoleta POP
Montaj: Damaris POP

Dat la cules: 20.12.1994. Bun de tipar: 1.03.1995.

Apărut 1995. Tiraj: 1000 exemplare

Tipărit la S.C. TIPOMUR S.A.

Comanda nr. 63/1994

Târgu-Mureș

Str. Poligrafiei nr.3

ROMÂNIA

